

Glava šesta

BORBA U SUSRETU

Uslovi u kojima dolazi do borbe u susretu

U praksi oružane borbe nastanak borbe u susretu potiče od kraja XVIII veka (boj na rekama Tidona i Trebića 1799. god.), kada se umesto linijske taktike pojavila kolonska taktika, u kombinaciji sa raščlanjenim strojem. Tada su jedinice dobole mogućnost da šire sprovode manevar i stupaju u borbu iz pokreta, razvijajući se neposredno iz marševskih kolona. Ipak, vreme upotrebe vatrenog oružja sa glatkim cevima borba u susretu je bila veoma retka pojava. Usled relativno male brojnosti armija, njihove slabe tehničke opremljenosti i nedovoljne vatrene moći, bitke su se odvijale na frontu od svega nekoliko kilometara. Celokupna armija, koja je predstavljala oružane snage države, dejstvovala je kao celina. Prelasku u napad, po pravilu, prethodila je pravovremena koncentracija svih snaga protivničkih strana na bojištu. Manevar se vremenski vidno odvajao od bitke. U početku su se jedinice u marševskom poretku približavale neprijatelju, zatim se u njegovojoj blizini razvijale u borbeni poredak i, ne izlažući se dejству vatre, sprovodile potrebne pripreme i, na kraju, stupale u bitku.

U drugoj polovini XIX veka, pojmom masovnih armija, stvaranjem stalnih združenih jedinica u vidu divizija i korpusa, razvojem železničkog transporta, uvođenjem u naoružanje armija vatrenog oružja sa ižljebljenim cevima i pojmom telegrafa, priroda oružane borbe

se izmenila. Nestala je jedinstvena opšta bitka na ograničenom delu zemljišta, uz učešće svih snaga armije. Pojavio se niz bitaka koje su se odvijale na frontu od nekoliko stotina kilometara. Zahvaljujući znatnom povećanju dometa i vatrene moći oružja sa izljebljenim cevima, stvorena je mogućnost da se neprijatelj uništava na većem odstojanju nego ranije.

U tim uslovima obe protivničke strane su često bile prinuđene da stupaju u borbu neposredno iz marša, naročito pri nejasnoj situaciji, izbegavajući prethodnu koncentraciju. Manevar i početak bitke počinju da se slivaju u jedinstven proces. Prelazak iz marša u borbena dejstva počeo se izvoditi bez ikakvog prekida, a borbe u susretu su poprimile karakter zakonite pojave. Te borbe su zahtevale drukčiju organizaciju marševa, drukčije postrojavanje marševskog poretka i drukčije načine izvođenja.

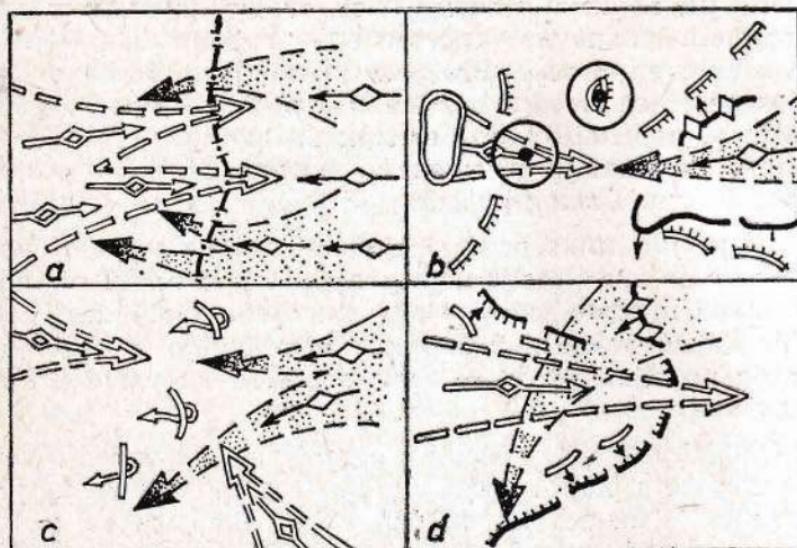
Ispoljile su se prednosti one strane koja je uspevala da zatekne neprijatelja nepripremljenog za borbu na maršu, kada njegove jedinice nisu razvijene. Odlučnost i brzina dejstava u tim uslovima i sprečavanje ili ograničavanje neprijatelja da se razvije postali su važni predu slovi uspeha.

Suštinske specifičnosti u organizaciji i izvođenju borbe u susretu, koja se odvijala istovremeno sa razvijanjem jedinica iz marševskih kolona u borbene poretke, zahtevale su posebno izučavanje i praktično obučavanje jedinica dejstvima pri susretnom sudaru sa neprijateljem. Krajem XIX veka u borbenim pravilima armija evropskih država prvi put se pojavljuje pojam »borba u susretu« i iznose se osnovne postavke za njenu organizaciju i izvođenje.

Smatralo se da do borbe u susretu može doći samo pri sudaru s neprijateljem za vreme nastupnog marša. Za nju je bila karakteristična nejasna situacija, uporna borba za iniciativu, pokretljivost i brzina izvođenja. Radi postizanja uspeha zahtevano je da se neprijatelj preduhitri u razvijanju jedinica i nanošenju udara. U pravilima je podvlačena potreba za brzim donošenjem odluke, ne čekajući potpuno ujašnjavanje situacije, kao i značaj

ispoljavanja samostalnosti, inicijative i odlučnosti od strane starešine.

Za ratove iz prve polovine XX veka takođe su bile karakteristične mnogobrojne borbe u susretu. Pri tome su uslovi njihovog nastajanja bili veoma raznovrsni. Do borbe u susretu je dolazio uvek i svuda gde su obe protivničke strane istovremeno težile da svoje zadatke reše napadnim dejstvima (sl. 17).

Sl. 17 — Uslovi nastajanja borbe u susretu:

- na početku rata; b — pri savlađivanju taktičke dubine neprijateljske odbrane;
- c — pri gonjenju;
- d — pri izvođenju protivnapada (protivudara)

Kako potvrđuje istorija ratova i ratne veštine, borba u susretu je najkarakterističnija za početni period rata. U tom periodu obe protivničke strane nastoje da preuzmu i zadrže inicijativu, da prenesu natna dejstva na teritoriju neprijatelja i što brže prođu u njenu dubinu, kako bi osjetile njegov mobilizacijski razvoj, podilaženje i organizovano uvođenje u borbu glavnih snaga, dezorganizovale komandovanje, a takođe ovladale vitalnim objektima (rejonima) i time stvorile pogodne uslove za raz-

vijanje narednih odlučujućih dejstava i potpuno razbijanje neprijatelja.

Prirodno je da se u takvoj situaciji, kada se protivničke strane kreću jedna drugoj u susret sa podjednako odlučnim ciljevima — razbiti neprijatelja napadnim dejstvima, stvaraju uslovi za nastajanje niza susretnih borbi već na samom početku ratnih dejstava. Upravo zbog tih okolnosti došlo je do susretnih borbi u početku austro-pruskog rata 1866. god. kod Nahoda i Trautenaua (drugi dan rata), a takođe i francusko-pruskom ratu 1870. god., kod Sarbrikena, Vajsenburga i Špiherna (četvrti dan rata). Ali, naročito veliki broj susretnih borbi bio je karakterističan za početni (manevarski) period I svetskog rata (borbe u susretu u rejonima Gumbinena, Goljdopa, Krasnika, Tomaševa, zatim na rekama Zlatna Lipa, Sema, Marna, Urk i dr.).

Borbe u susretu u I svetskom ratu su nastajale u uslovima kada su se razvijene armije kretale jedna drugoj u susret, imajući pred sobom slobodan prostor od 60 do 200 km. U takvoj situaciji jedinice protivničkih strana, pre nego uspostave dodir, morale su izvoditi marševe od po nekoliko dana. Zbog toga su borbe u susretu nastajale iz marša, sa postepenim uvođenjem jedinica u borbu, koje su pristizale iz dubine. U početku je dolazilo do sukoba izviđačkih jedinica, zatim organa marševskog osiguranja, i, najzad, su se razvijale i stupale u borbu glavne snage. Za razvijanje pešadijske divizije, čija je dubina kolone pri kretanju po jednom putu dostizala 12—14 km, bilo je potrebno 5—6 časova.⁵⁵ Pošto tehnička sredstva izviđanja u to vreme nisu obezbeđivala pravovremeno otkrivanje neprijatelja, borbe u susretu su iskrsavale, po pravilu, neočekivano, iznenadno i imale su pretežno karakter frontalnog sudara.

Obrazovanjem neprekidnog fronta, kada je rat primio pozicijske forme, obično nisu ni postojali uslovi za nastajanje borbi u susretu. Usled nedovoljne vatrenе moći i nedostajanja jakih pokretnih udarnih sredstava,

⁵⁵ Ф. Шафалович. Встречный бой 10-го армейского корпуса 1914 г. М. Воениздат, 1938. стр. 53.

borbena dejstva odvijala su se malim tempom. Problem proboga pozicijske odbrane nije bio potpuno rešen. Uz to, branilac, ostvarujući jedini cilj — očuvati čvrstinu fronta odbrane, obično nije ni nastojao da aktivnim i odlučnim dejstvom razbije napadača i zbog toga nije ni preduzimao susretni napad. Mnogobrojne rezerve iz odbrane u I svetskom ratu upotrebljavane su, uglavnom, za učvršćivanje fronta odbrane na pravcima ispoljenog proboga ili za smenu združenih jedinica koje su izgubile borbenu sposobnost.

Gradanski rat sovjetskog naroda protiv sila inostrane intervencije i unutrašnje kontrarevolucije bio je, pretežno, manevarski i karakterisao se mnogim borbama u susretu, uglavnom pri dejstvima konjice (borbe u susretu kod Orela, Kromama, Voronježa i Kastorne 1919. god., u rejonu Jegorlikske stanice i kod Volkoviska 1920. god. i dr.).

Odsustvo neprekidnih i stabilnih frontova, i dejstva jedinica po odvojenim pravcima u uslovima kada između protivničkih strana obično nije bilo neposrednog dodira, dovelo je do toga da su borbe u susretu u gotovo svim slučajevima nastajale iz marša. One su se karakterisale: upornom borbom za inicijativu, postepenim uvođenjem u borbu jedinica koje su pridolazile iz dubine, brzim promenama situacije i, po pravilu, iznenadnim nastajanjem.

U periodu koji je prethodio velikom otadžbinskom ratu izučavanju borbe u susretu poklanjana je velika pažnja. U svim ratnim službama Crvene armije borba u susretu je razmatrana detaljno u posebnoj glavi, uporedno sa drugim vidovima borbenih dejstava. Pri tome, u Privremenoj ratnoj službi RKKA* od 1925. god., u Ratnoj službi RKKA od 1929. god. i u Privremenoj ratnoj službi RKKA od 1936. god., razmatranje borbe u susretu je prethodilo odredbama o napadu na neprijatelja koji se brani. Time je na neki način podvlačena važnost izučavanja borbe u susretu i obučavanja jedinica dejstvima pri susretnom sudaru s neprijateljem.

* PKKA (Рабоче — Крестьянская Красная Армия) — Radničko — seljačka Crvena armija. — Prim. prev.

Borba u susretu je u pravilima i na stranicama vojne štampe razmatrana u uslovima kada su obe protivničke strane pre sudara razdvojene određenim prostorom i kreću se u susret jedna drugoj u kolonama.

Smatralo se da će se naročito velikim brojem borbi u susretu karakterisati početni period rata, kada neće biti neposrednog dodira protivničkih strana i neprekidnog fronta, i kada će se obostrano težiti održavanju inicijative. Pri tome se računalo da će jedinice morati izvršiti nekoliko etapa marša pre nego se sukobet sa glavnim neprijateljskim snagama. U tim uslovima borbe u susretu trebalo je da se odvijaju po šemi: marš-podilaženje, borba prethodnica, razvijanje i stupanje u borbu glavnine.

Veliki otadžbinski rat je potvrdio osnovne predratne postavke teorije sovjetske ratne veštine i uneo mnogo novina u sve njene oblasti, pored ostalog i u to što je znatno proširena predstava o uslovima nastajanja i o karakteru borbe u susretu.

Početni period velikog otadžbinskog rata zaista je bio zasićen mnoštvom borbi u susretu (borbe u susretu 3. i 12. mehanizovanog korpusa u rejonu jugozapadno od Šauljaja; 6. i 11. mehanizovanog korpusa u rejonu Grodnog; 8, 9, 15. i 19. mehanizovanog korpusa u rejonu Luka, Rovna, Brodija i dr.). Međutim, usled promena karaktera početka rata, faktički nije bilo onog slobodnog manevarskog prostora, koji je postojao u I svetskom ratu, a predviđao se i usvojenom predratnom vojnom teorijom. Velike posledice su imali previdi i greške u proceni strategijske situacije. Zbog toga su pokretne udarne grupacije nemačkih fašističkih trupa bile pravovremeno razvijene na samoj državnoj granici i prešle su u napad iznenadno. Borbena dejstva su se, u suštini, odmah razvila pri neposrednom dodiru protivničkih strana. Sovjetske trupe, koje su bile razmeštene na granici, bile su iznenadene, lišene mogućnosti da još u prvim časovima organizuju i nanose susretne udare, i prinudene da vode teške odbrambene borbe i da odstupaju. Zbog toga do borbe u susretu i nije dolazilo pri zблиžavanju protivničkih strana u marševskim kolonama na početku ratnih dejstava, kako je to bilo u I svetskom ratu, već, po pravilu, pri na-

nošenju protivudara od strane naših jedinica koje su se kretale iz dubine prigraničnih okruga (frontova), ili iz unutrašnjosti.

Bez obzira na posebne uslove koji dovode do borbi u susretu na početku rata, ratna iskustva su još jednom ubedljivo potvrdila da je taj vid borbenih dejstava tipična pojava početnog perioda rata. Pri tome se, povećavanjem pokretljivosti jedinica, smanjuje vreme od momenta otpočinjanja rata do početka prvih borbi u susretu. U I svetskom ratu, kad su udaljenja među napadnim grupacijama protivničkih strana iznosile do 200 km, do prvih borbi u susretu dolazilo je petog-sedmog dana (u Istočnoj Pruskoj i Galiciji) i čak petnaestog dana (u rejonu francusko-belgijske granice) posle početka ratnih dejstava. U velikom otadžbinskom ratu, bez obzira na nepovoljne uslove početka rata za sovjetske trupe, do borbi u susretu došlo je još prvih dana: prvog dana rata — u rejonu Grodnog, drugog dana rata — u rejonu Šauljaja, a tamo gde su jedinice morale izvoditi marš iz dubine prigraničnih okruga na rastojanju do 500 km — četvrtog dana rata (u rejonima Lucka, Rovna, Dubna).

U budućem ratu, ako ga izazovu imperijalistički agresori, početni period će biti posebno važan.

Neposredno za masiranim nuklearnim udarima sredstava strategijske namene, iskoriščavajući njihove rezultate i sadejstvujući s njima, kopnene snage će odmah otpočeti aktivna i odlučna borbena dejstva. Njihova dejstva će se karakterisati velikim prostornim zamahom, dinamičnošću, naglim razvojem po odvojenim pravcima, širokom primenom raznih oblika manevra i odsutnošću neprekidnih frontova. Borba će postati izuzetno intenzivna. Protivničke strane će nastojati da osnovne zadatke izvrše odlučnim napadom, usled čega će često dolaziti do susretnih bitaka i bojeva.

Situacija, u kojoj će nastajati i voditi se borbe u susretu u početnom periodu rata, karakterišće se izuzetnom složenošću, obostranom širokom primenom nuklearnog oružja, velikim rušenjima i poplavama, stvaranjem prostranih zona radioaktivne kontaminacije, neprekidnim podilaženjem jedinica iz dubine i njihovim stupanjem u

borbu iz pokreta, upornom borbom za zadobijanje i održavanje inicijative, neravnomernošću razvoja borbenih dejstava i dubokim uzajamnim uklinjavanjima protivničkih strana.

Borbe u susretu u početku rata će, po pravilu, nastati razvijanjem glavnine iz marša, pošto će neposrednom sukobu jedinica protivničkih strana prethoditi približavanje u marševskim porecima. U tim uslovima celokupna organizacija borbe će se izvršavati za krajnje ograničenom vremenu, pod dejstvom neprijatelja i uz savlađivanje ili obilaženje kontaminiranih zona i rejona sa masovnim ruševinama.

Odsutnost neprekidnog fronta, znatni prekidi, otkriveni bokovi i međuprostori u borbenim porecima jedinica i visok manevarski karakter borbenih dejstava stvaraju naročito povoljne uslove za nanošenje snažnih udara u bokove i pozadinu neprijateljskih grupacija. Istovremeno će trebati obezbediti svoje bokove od mogućih neprijateljskih udara.

Jedna od specifičnosti borbi u susretu u početnom periodu rata biće i ta da će se one odvijati bez borbenog iskustva ljudstva, naročito bez prakse dejstava pri upotrebi sredstava za masovno uništavanje. To će od komandnog sastava zahtevati velike organizatorske sposobnosti, zalaganje, odlučnost i umešnost u usmeravanju napora jedinica za postizanje odlučujućih ciljeva u složenim situacijama.

Iskustva velikog otadžbinskog rata pokazuju da do borbi u susretu ne dolazi samo u početku rata već i u toku rata što je rezultat, pre svega, promena materijalno-tehničke baze rata.

Povećanjem borbenih mogućnosti jedinica, masirnom upotrebom artiljerije, avijacije i tenkova na glavnim pravcima, napadač je dobio mogućnosti da vrši proboj duboko ešelonirane i gusto posednute odbrane i, uvođenjem u borbu tenkovskih i mehanizovanih združenih jedinica, da razvije uspeh na veliku dubinu. Aktivnost odbrane je takođe znatno porasla. Raspolažući moćnim vatrenim sredstvima, a takođe pokretnim i duboko raspoređenim rezervama i drugim ešelonima, branilac ih je uvodio za

izvršavanje protivnapada i protivudara sa odlučujućim ciljevima. Usled takvih dejstava do borbe u susretu dolazilo je i u toku napadnih i odbrambenih operacija, u svim etapama njihovog izvođenja i u najraznovrsnijim situacijama.

Naročito su se često vodile borbe u susretu tenkovske i mehanizovane združene jedinice, koje su se odlikovale velikom pokretljivošću, vatrenom moći i udarnom snagom. U napadu, one su, po pravilu, dejstvovale ispred streljačkih združenih jedinica i iz pokreta prve stupale u borbu sa pridolazećim neprijateljskim rezervama, a u odbrani su predstavljale glavno sredstvo za nanošenje protivudara po neprijateljskim snagama koje su se probile u odbrambeni poredak.

U napadu je do borbi u susretu dolazilo: pri odbijanju neprijateljskih protivnapada i protivudara u toku savlađivanja taktičke dubine njegove odbrane (napad jedinica jugozapadnog fronta na harkovskom pravcu maja 1942. god.); pri razvijanju uspeha u operativnoj dubini (borbe u susretu i bitke snaga Voronješkog fronta u bjelgorodsko-harkovskoj operaciji u avgustu 1943. god., 4. gardijske tenkovske armije u sandomirsko-šleskoj operaciji u januaru 1945. god. i dr.); u toku gonjenja (borbe u susretu združenih jedinica 38. i 3. tenkovske armije, novembra 1943. god. na žitomirskom i kazatinskom pravcu); pri odbijanju pokušaja neprijatelja da probije unutrašnji ili spoljni front okruženja (borbe u susretu združenih jedinica 2. i 6. tenkovske armije u korsunj-ševčenkovskoj operaciji i 5. gardijske tenkovske armije u istočno-pruskoj operaciji i dr.).

U savremenim uslovima do borbi u susretu takođe može doći u raznim fazama napada. U vezi sa upotrebom nuklearnih sredstava, dubljim postrojavanjem odbrane, jakim i visokopokretnim rezervama neprijatelja, a uz to raspoređenim rastresito, do borbi u susretu može dolaziti češće nego ranije, već u samom početku napada. To se objašnjava time što će posle nanošenja nuklearnih udara u neprijateljskoj odbrani biti stvorene breše i praznine koje će napadač težiti da iskoristi za odlučno i brzo prodiranje u dubinu. Branilac će, međutim, privlačiti svoje

rezerve da bi zatvorio breše, likvidirao probije i izvršio odlučne protivnapade i protivudare. Smela i odlučna dejstva koja imaju za cilj razbijanje tih rezervi, bez sumnje, će dovesti do borbi u susretu.

Prema usvojenim gledištima armija koje ulaze u sastav agresivnog bloka NATO-a, smatra se da pokretna odbrana najbolje odgovara savremenim uslovima. Osnovi takve odbrane sačinjavaju jake i visokopokretne rezerve. Pri organizovanju pokretnе odbrane u prvom odbrambenom rejonu raspoređuju se samo minimalne snage i sredstva koje su neophodne da bi zadržale napad neprijateljskih jedinica i kanalisele ih na pravce koji odgovaraju zamisli branioca. Glavne, pak, snage odbrane predodređuju se za protivnapade i protivudare radi razbijanja grupacija napadačevih jedinica koje se ukline u odbranu. Razumljivo je da će proboj takve odbrane neizbežno dovoditi do susretnih borbi.

Specifičnosti situacije u kojoj dolazi do borbe u susretu u okvirima taktičke dubine odbrane jesu u tome što napadačeve jedinice u momentu susretnog sudara imaju unapred formiranu napadnu grupaciju i dejstvuju u borbenim ili evolucionim porecima, uz podršku avijacije i dalekometnih vatreñih sredstava, sa posednutih vatreñih položaja. To pogoduje prelasku u borbu u susretu, naročito ako je njeno nastajanje predviđeno pravovremeno i ako su preduzete odgovarajuće mere. Uporedo s tim javljaju se i neke poteškoće pri izvođenju borbe u susretu. Napadačeve jedinice do susreta sa pridolazećim neprijateljskim rezervama moraju da savladaju otpor branioca. Pri dejstvima jedinica po pravcima u njihovim međuprostorima mogu ostati neka žarišta otpora koja nisu neutralisana, što će zahtevati izdvajanje snaga za njihovo uništavanje i otežavati izvođenje manevra. Istovremeno, neprijateljske rezerve će vršiti pokrete pod zaštitom jedinica koje se brane, najčešće će se razvijati na unapred izabranim, pa i uređenim linijama i nanositi udare na dobro proučenim pravcima. Iz toga proizilazi da u takvim uslovima napadačeve jedinice moraju što brže savladati otpor braniočevih snaga, preduhitriti neprijatelja u zauzimanju važnih linija, osujetiti njegov razvoj, ne dopu-

stiti mu organizovano stupanje u borbu i silovitim udarom iz pokreta razbiti njegove rezerve u toku njihovog pokreta.

Do borbe u susretu će, verovatno, najčešće dolaziti, kako je to bilo i u prošlom ratu, u toku razvijanja napada u dubini neprijateljske odbrane, kada se za obe protivničke strane stvaraju naročito povoljni uslovi za izvođenje opsežnih manevarskeh dejstava. Da bi zaustavio napad i razbio napadačeve jedinice neprijatelj će nanositi nuklearne udare, privlačiti sveže snage iz dubine, izvoditi protivnapade i protivudare, što će dovoditi do borbi u susretu.

U tim uslovima situacija će se karakterisati time što će se do početka borbe u susretu jedinice protivničkih strana morati približavati i preduzimati sve mere za stvaranje pogodnih uslova za razbijanje neprijatelja u toku kretanja i borbenih dejstava, koje prethode borbi u susretu. Dok jedne jedinice vode borbena dejstva sa neprijateljem koji pruža otpor i nalaze se razvijene u borbenim porecima, druge će u to vreme već otpočeti gonjenje i dejstvovaće u evolucionim porecima. Nekada će se one sviti u kolone radi što bržeg prodiranja unapred ili izvođenja manevra, da se neprijatelj preduhitri u zauzimanju pogodne linije ili da mu se nanese udar u bok i pozadinu njegove glavne grupacije. Raketne i artiljerijske jedinice se takođe mogu nalaziti u pokretu, što će uticati na neutralisanje neprijatelja vatrom.

Radi povećanja napora za razvijanje uspeha napada ili za odbijanje protivnapada neprijateljskih rezervi iz pokreta, napadač će uvoditi svoje druge ešelone i rezerve. Zbog toga će borbe u susretu biti karakteristične i za jedinice koje dejstvuju u prvom ešelonu i za jedinice drugog ešelona (rezerve) pri njegovom uvođenju u borbu.

U savremenim uslovima znatno je porasla verovatnoća da do borbe u susretu dođe pri gonjenju. Najčešće to može biti pri sudaru gonećih jedinica sa pridolazećim neprijateljskim rezervama.

Nastojeći da zaustavi goneće jedinice, neprijatelj će preduzimati odlučna protivdejstva, privlačiće svoje rezerve iz dubine, radi izvođenja protivnapada i protivudara

po gonećim jedinicama ili za posedanje odbrane na pogodnoj liniji. U oba slučaja moguće je da dođe do borbi u susretu.

U toku gonjenja jedinice mogu dejstvovati na raznim udaljenjima jedna od druge. Neke od njih će otici daleko napred, druge mogu zaostati ili vršiti gonjenje marš-rutama, koje su paralelne pravcima neprijateljskog odstupanja. Pojava neprijateljskih rezervi koje pridolaze iz dubine može izazvati pregrupisavanje snaga i sredstava u toku gonjenja, u skladu sa novom odlukom, što se mora predvideti još pri organizovanju gonjenja.

Do borbe u susretu, kao što je bilo i u prošlom ratu, može doći u toku manevra koji se izvodi radi okruženja neprijatelja, pri sudaru sa njegovim rezervama, koje nastoje da spreče okruženje, ili pri odbijanju neprijateljskog udara, koji on izvodi da bi oslobodio okružene ili odsečene grupacije.

U odbrani, kako pokazuju iskustva iz prošlog rata, borbe u susretu mogu nastajati pretežno pri izvođenju protivnapada i protivudara radi zaustavljanja neprijateljskih prodora.

Upotreba nuklearnih i drugih savremenih borbenih sredstava i visokopokretnih motorizovanih jedinica povećala je ne samo odlučnost napada, njegov tempo i dubinu već i mogućnosti odbrane. Upotrebom nuklearnih sredstava branilac može skoro momentalno promeniti odnos snaga u svoju korist, brzo prelaziti iz odbrane u napad i, iskorišćavajući rezultate nuklearnih udara, postizati odlučujuće ciljeve. Obostrano nastojanje protivničkih strana da postignu svoje ciljeve napadnim dejstvima, prirodno, neizbežno će i češće nego ranije dovoditi do borbi u susretu u odbrani.

Specifičnost borbi u susretu, koje nastaju u odbrani, predstavlja to što se one odvijaju, po pravilu, u složenijim situacijama nego u napadu, pošto je napadač nadmoćniji u snagama i sredstvima i ima inicijativu, bar do preokreta u toku odbrambene borbe. Sem toga, jedinice koje se brane trpe znatne gubitke od neprijateljskih nuklearnih i vatrenih udara, što ozbiljno umanjuje njihove mo-

gućnosti za nanošenje udara u susretu. Zbog toga je potrebna izuzetna operativnost u radu komandanata i štabova u preciziranju odluka, prenošenju borbenih zadataka jedinicama za najkraće vreme i izvršenju manevra na pravce neprijateljskih dejstava.

Uporedo s tim, treba imati u vidu da će branilac, naročito pri blagovremenoj organizaciji odbrane, imati i prednosti, koje će pogodovati uspešnom rešavanju zadataka pri borbi u susretu. Te prednosti proističu iz dobrog poznavanja zemljišta i njegovog inžinjerijskog uređenja, što povoljno utiče na prikrivenost i iznenadnost manevra. Branilac ima mogućnost da bolje izabere pravac glavnog udara, da preciznije nanese nuklearne udare i efikasnije upotrebi vatru artiljerije po snagama napadača. On takođe može, na verovatnim pravcima neprijateljskog napada, izvesti razna zaprečavanja. Branilac pravovremeno uređuje linije razvoja za izvršenje protivnapada na verovatnim pravcima neprijateljskog napada i priprema marš-rute, što ubrzava pristizanje i razvijanje jedinica radi nanošenja susretnog udara po neprijateljskim grupacijama koje su prodrle u odbrambeni raspored.

U savremenim uslovima do borbi u susretu u odbrani može doći ne samo pri izvođenju protivnapada na uklijjenog neprijatelja već i pri sudaru sa neprijateljem onih jedinica koje se upućuju radi zatvaranja breša i mesta probroja, nastalih u borbenom poretku, i za odbranu važnih linija i pravaca.

U agresivnim planovima imperijalista mnogo pažnje se poklanja upotrebi velikih vazdušnih i pomorskih desanata. Njihov prvenstveni zadatak, nakon iskrcavanja, jeste da odlučnim napadom prošire zauzeti mostobran. U isto vreme, odlučnim napadnim dejstvima težiće se da se oni brzo likvidiraju, što će i u tim uslovima dovoditi do borbi u susretu.

Raznovrsnost uslova u kojima dolazi do borbi u susretu ne zavisi samo od vida borbenih dejstava, već takođe i od mesta niže taktičke jedinice u borbenom poretku združene jedinice, što utiče na grupisanje snaga i sredstava, pripremu za borbena dejstva i na način razvijanja i stupanja u borbu.

Još u velikom otadžbinskom ratu tenkovske i mehanizovane združene jedinice ponekad su vodile noćne borbe u susretu. U savremenim uslovima obostrano će se težiti da se noć maksimalno iskoristi: napadač — za postizanje neprekidnosti napada, a branilac — za privlačenje rezervi radi izvršenja protivnapada i protivudara ili za posedanje odbrambenih linija. Prirodno je da će obostrano nastojanje da se noć iskoristi za izvršenje marševa i izvođenje borbenih dejstava dovoditi do borbi u susretu u noćnim uslovima.

U svakom konkretnom slučaju do borbe u susretu dolaziće u situacijama koje će biti različite, što će uticati na njenu organizaciju i izvođenje. Ipak, suština borbe u susretu — istovremeno obostrano rešavanje svojih zadataka aktivnim napadnim dejstvima — biće postojana. Zbog toga je mogućno odrediti opšte najvažnije karakteristike borbe u susretu i osnovne uslove za postizanje uspeha pri njenom izvođenju.

Karakteristike savremene borbe u susretu

Jedna od najvažnijih karakteristika borbe u susretu jeste neprekidna i uporna borba za preuzimanje i održavanje inicijative. Borba je dvostrani proces. Njena dijalektika je takva da ako jedna protivnička strana napada, druga se brani, odstupa ili i sama takođe napada.

Strana koja prelazi u odbranu ili je prinuđena da odstupa, unapred se odriče inicijative: ovde su inicijativa i prednosti koje iz nje proističu u celini na strani napadača. Sasvim je drugo kada obe protivničke strane istovremeno napadaju, tj. pri borbi u susretu. Obe one smatraju sebe podjednako jakim i sposobnim da razbiju svog neprijatelja aktivnim napadnim dejstvima. Za postizanje toga cilja svaka strana nastoji, pre svega, da preuzme inicijativu, kako bi sebi obezbedila slobodu dejstava, diktirala svoju volju neprijatelju i prinudila ga da dejstvuje u za njega nepovoljnim uslovima.

Prema tome, pri borbi u susretu, od samog njenog početka, vodi se uporna borba za preuzimanje inicijative,

koja se može voditi raznim sredstvima, na razne načine i u raznim fazama borbe u susretu.

U savremenim uslovima ta borba otpočinje još na daljim prilazima, nanošenjem raketno-nuklearnih udara i avijacijom i dalekometnom artiljerijom. Međutim, glavnu ulogu u toj borbi imaju nuklearna sredstva, kao najmoćnija. Svaka protivnička strana će nastojati da preduhitri drugu, pre svega nanošenjem nuklearnih udara po pridolazećim grupacijama i nuklearnim sredstvima neprijatelja, kako bi ga lišila mogućnosti da upotrebi nuklearna sredstva ili znatno smanjila efekat njihove upotrebe.

Prema približavanju jedinica protivničkih strana, borba za preuzimanje inicijative se pojačava. Uporedo sa nanošenjem nuklearnih i moćnih vatrenih udara veoma je značajno i to da se neprijatelj preduhitri u razvijanju jedinica i izvršenju napada iz pokreta, u zauzimanju pogodnih linija i rejona, čijim ovladivanjem se obezbeđuje uspešan razvoj daljih borbenih dejstava.

Nuklearna sredstva u naoružanju savremenih armija omogućavaju da se pri njihovoj pravilnoj upotrebi brzo izmeni odnos snaga, a duboko ešeloniranje i velika pokretljivost trupa obezbeđuju pristizanje novih jedinica na bojište za kratko vreme. Zbog toga će protivnička strana koja je izgubila inicijativu pokušavati da je povrati u toku borbe u susretu pre svega upotrebom nuklearnih sredstava, a takođe i uvođenjem u borbu jedinica koje pridolaze iz dubine i sa drugih pravaca i delova fronta. Velike mogućnosti za ostvarenje manevra kako nuklearnim udarima, tako i jedinicama dovešće do toga da će se takvi pokušaji ponavljati više puta. Drugi protivnik će, sa svoje strane, preuzimati sve moguće mere da bi održao preuzetu inicijativu do potpunog razbijanja suprotne strane. Prema tome, razviće se uporna i neprekidna borba za preuzimanje i održavanje inicijative.

Ishod borbe za inicijativu opredeljuje konačan rezultat celokupne borbe. Čim se jedan od protivnika odrekne inicijative i pređe u odbranu ili počne odstupati, borba u susretu odmah gubi svoju specifičnost i prerasta u druge vid borbenih dejstava — u odbranu za jednu stranu i

napad na branioca — za drugu, ili u odstupanje za jednu i gonjenje za drugu stranu.

Međutim, treba imati u vidu da u toku borbe u susretu, koja se razvija na širokom frontu, prelazak pojedinih manjih jedinica u odbranu ili čak i njihovo odstupanje još uvek ne znači gubitak inicijative i kraj borbe u susretu, ako u to vreme druge jedinice, naročito glavne snage, u skladu sa komandantovom zamisli i uz podršku sredstava prepostavljenog starešine nastoje da reše zadatok napadom, tj. vode borbu za inicijativu. Odbrana i odstupanje pojedinih manjih jedinica u okviru borbe u susretu mogu predstavljati samo manevar sračunat na stvaranje uslova za preuzimanje inicijative. Pokazatelj potpunog i konačnog gubitka inicijative od strane neprijatelja predstavlja potpuno razbijanje svih njegovih snaga koje učestvuju u borbi u susretu, i njegovo odustajanje od napadnih dejstava.

Karakteristično obeležje borbe u susretu jeste takođe razvijanje jedinica u borbene poretke, pretežno iz marševskih kolona, istovremeno sa otpočinjanjem borbenih dejstava.

Pri napadu na neprijatelja koji je prešao u odbranu, napadač mora da dejstvuje protiv jedinica koje su se pravovremeno razvile u borbene poretke i posele zemljiste, koje je u izvesnoj meri uređeno u inžinjerijskom smislu. Neprijatelj obično ima pripremljen sistem vatre, a njegova borbena sredstva i ljudstvo su, po pravilu, zaklonjeni u inžinjerijskim objektima i brižljivo maskirani. Za savlađivanje takve odbrane napadač, takođe, pravovremeno grupiše odgovarajuće snage i sredstva, i po potrebi može do prelaska u napad da razvije svoje jedinice prvog ešelona u borbene poretke i odmah izvrši napad na neprijatelja.

Sasvim drugačija situacija je kod borbe u susretu, kad se jedinice obe protivničke strane, potpuno motorizovane, kreću u susret i stupaju u borbu iz pokreta. Razvijanje u borbeni poredak vrši se pretežno iz marševskih kolona i istovremeno sa izvođenjem borbenih dejstava. Na taj način se razvijanje jedinica i vođenje borbe na

neki način slivaju jedno u drugo. Iz toga proističe posebna složenost borbe u susretu, u poređenju sa drugim vredovima borbenih dejstava.

U periodu kada su se uslovi za nastajanje borbe u susretu stvarali jedino pri sukobu protivničkih strana na maršu, razvijanje jedinica iz marševskih kolona istovremeno sa početkom borbenih dejstava smatralo se najkarakterističnjim obeležjem borbe u susretu.

U savremenim uslovima u nizu slučajeva, naročito kod borbe u susretu pri savlađivanju taktičke dubine neprijateljske odbrane, jedinice obe ili jedne od protivničkih strana mogu biti pravovremeno razvijene u borbene poretke. Pri istovremenom napadu jedinica obe protivničke strane, suština borbe u susretu se ne menja. Ipak, najtipičnije je da do borbe u susretu dolazi na maršu, zbog čega se vođenje borbe, uz istovremeno razvijanje jedinica, smatra karakterističnim i za savremenu borbu u susretu.

Jedinice protivničkih strana stupaju u borbu u susretu iz pokreta. Na početku susretnog sudara podaci o neprijatelju obično su veoma nepotpuni, a vreme za izviđanje i procenu situacije krajnje ograničeno. Sem toga, jedinice protivničkih strana, imajući veliku pokretljivost i manevarske sposobnosti, mogu za kratko vreme da izmene grupisanje snaga i sredstava i pravce dejstava, što otežava izviđanje čak i kad poseduju savremena sredstva za izviđanje. Usled toga, nedovoljno jasna situacija u početku i u toku izvođenja borbe u susretu takođe predstavlja jedno od njenih karakteristika.

Razumljivo je da pri dobro organizovanom izviđanju i savremenom informisanju odozdo na gore i obratno, kao i među susedima, nejasnost situacije se može svesti na minimum. Međutim, ona se teško može potpuno isključiti, čak i kad se imaju u vidu i povećane mogućnosti izviđanja, jer se istovremeno s tim povećava i pokretljivost i manevarske sposobnosti jedinica, i usavršavaju načini borbenih dejstava. U borbi u susretu, koja se odlikuje posebno velikom dinamičnošću, tek pristigli podaci o neprijatelju, makar oni bili tačni i iscrpni, brzo zastarevaju i gube svoju vrednost. Uz to i susedne jedinice takođe

mogu da se stalno kreću, pa podaci koji se od njih dobijaju često ne odražavaju njihov tačan položaj. Neće uvek biti mogućnosti da se pravovremeno dobiju potpuni podaci o situaciji ni od pretpostavljenog starešine. Sve su to uzroci nedovoljne jasne situacije kako pri nastajanju, tako i u toku izvođenja borbe u susretu.

Za susretni sudsar jedinica noću, po magli, snegu i sl. još više je karakteristična nejasna situacija, pošto je znatno otežano izviđanje, orijentisanje na zemljištu i praćenje dejstava jedinica. Uporedo s tim, noć i magla stvaraju najbolje uslove za nanošenje iznenadnih udara po neprijatelju. Zbog toga u uslovima ograničene vidljivosti treba što temeljitije organizovati izviđanje i osiguranje, a takođe posebnu pažnju obraćati na održavanje visoke borbene gotovosti jedinica.

Međutim, nedovoljno jasna situacija pri otpočinjanju borbe u susretu ne znači da do nje u svim slučajevima dolazi iznenadno i slučajno. Savremena sredstva i načini izviđanja omogućavaju da se pravovremeno otkriju neprijateljeve grupacije koje su u pokretu, da se prati njihovo premeštanje, određuje sastav i pravac kretanja i, prema tome, predviđa mogućnosti nastajanja borbe u susretu, mesto i vreme njenog otpočinjanja i, u skladu s tim, izvrše potrebni proračuni i postave zadaci jedinicama.

Prema tome, borba u susretu u savremenim uslovima prestaje da bude slučajna, stihija i iznenadna pojava. Ona se može i mora predvideti. Mada se ne isključuje iznenadan sudsar protivničkih strana, on predstavlja tipično obeležje borbe u susretu.

Naoružanje savremenih armija moćnim borbenim sredstvima, brzina njihovih dejstava, velika pokretljivost jedinica i nastojanje obeju protivničkih strana da svoje zadatke rešavaju napadom daju sledeće obeležje borbi u susretu — neprekidne, brze i nagle promene situacije. To obeležje je svojstveno za savremenu borbu uopšte, ali u borbi u susretu ono poprima naročiti značaj.

Pri napadu na neprijatelja koji se brani ili odstupa, promene situacije, premda su brze i nagle, ipak se odvijaju u vreme kada je inicijativa potpuno u rukama na-

padača. On je slobodan u izboru mesta i vremena za na-nošenje udara i sam diktira svoju volju neprijatelju.

U borbi u susretu se vodi neprekidna i uporna borba za inicijativu. Obe protivničke strane ispoljavaju veliku borbenu aktivnost i odlučnost i nanose neprijatelju moćne udare. Borbena dejstva otpočinju i razvijaju se za vreme susretnog kretanja protivničkih strana, iz pokreta i velikim tempom. Obostrano jačanje snaga, blagodareći velikoj pokretljivosti jedinica, brzo narasta iz dubine. Usled toga što nema neprekidnog fronta, stvaraju se povoljni uslovi za međusobno nanošenje snažnih udara u bokove i pozadinu napadnih grupacija. Udari jedinica bilo koje strane mogu se za kratko vreme prenositi po frontu i dubini. Zbog toga do promena situacije dolazi brže i ispoljjuju se ne samo u promenama položaja i stanja jedinica protivničkih strana već i u naglom menjanju karaktera i načina dejstava, u prelaženju iz jednog vida borbenih dejstava u drugi.

Borba u susretu se obično vodi na zemljištu nepri-premljenom u inžinjerijskom smislu, gde se jedinice obe protivničke strane nalaze van zaslona. U vezi s tim, efikasnost i poluprečnik uništavanja žive sile i borbene tehnike nuklearnim sredstvima biće znatno veći nego kad se one nalaze u zasklonima. Prirodno je da to doprinosi po-većanju tempa napadnih dejstava i manevarskih mogućnosti, stvaranju uslova za odlučno ukljinjavanje u rasporед neprijateljskih jedinica, što takođe doprinosi brzim i naglim promenama situacije.

Upotreba savremenih borbenih sredstava u borbi u susretu, koja imaju veliko uništavajuće dejstvo, vođenje borbe na otkrivenom zemljištu, velika pokretljivost jedinica i odlučnost dejstava uslovjavaju kratkotrajanost borbe u susretu. Svakako, dužinu njenog trajanja, kao i kod drugih vidova borbe, obično će opredeljivati borbene mogućnosti jedinica koje u njoj učestvuju i njihovi moralno-borbeni kvaliteti, odnos snaga i sredstava, uslovi zemljišta i drugi elementi situacije, a takođe i veština koju ispolji komandant. Međutim, objektivne mogućnosti brzog razvoja borbe u susretu nalaze se u samoj njenoj suštini. Ako jedna od protivničkih strana preduhi-

tri drugu u nanošenju nuklearnih i vatrenih udara i prelasku na juriš, ako uspe da vešto nanese snažan udar u bok i pozadinu neprijatelja, ishod borbe u susretu odlučće se za kratko vreme. Druga strana (ako ne bude potpuno razbijena), pretrpevši znatne gubitke, biće prinuđena da pređe u odbranu ili da odstupa i, naravno, borba u susretu će prerasti u drugi vid borbenih dejstava.

Međutim, treba imati u vidu da će i neprijatelj težiti isto tako odlučnim dejstvima. Zbog toga kratkotrajnost borbe u susretu ne znači da će se ona završavati sukobom jedinica na jednoj od nekih linija. U velikom otadžbinskom ratu borbe u susretu tenkovskih i mehanizovanih združenih jedinica su se razvijale na dubini 15—25 km i trajale su po 10—20 časova i više. Čak i kad su pretrpele neuspeh u prvom sudaru, protivničke strane nisu odustajale od aktivnih dejstava sve dok nisu bile iscrpljene sve njihove borbene mogućnosti. Uporna, teška i napregnuta borba trajala je za sve vreme, dok jedna od protivničkih strana, veštim i odlučnim dejstvima, nije prinudila drugu da odustane od postizanja svojih ciljeva napadom i da pređe u odbranu ili preduzme odstupanje.

U savremenim uslovima postoje objektivne mogućnosti da se u borbi u susretu neprijatelj razbije za kratko vreme. Tim pre, borba u susretu, kao i ranije, može da se izvodi na veliku dubinu. Zbog toga, pri njenom proučavanju ne treba se ograničavati samo na donošenje odлуke za razvoj i uvodenje u borbu glavnih snaga, već treba izučavati i specifičnost dejstava jedinica pri razvijanju borbe u dubinu, sve do potpunog razbijanja neprijatelja.

Prema uslovima organizacije i karakteru izvođenja, borba u susretu predstavlja složeniji vid borbe od napada na neprijatelja koji je prešao u odbranu. Istina, takvo poređenje je relativno, pošto je svaka borba složena i zahteva od jedinica veliku intenzivnost i naprezanje, a od komandanta — ispoljavanje jake volje, upornosti i veštine. Složenost borbe, sem toga, uslovljena je, ne samo pripadnošću jednom ili drugom vidu borbenih dejstava već i odnosom snaga protivničkih strana i drugim faktorima u svakom konkretnom slučaju.

Pa ipak, pri napadu na neprijatelja koji je prešao u odbranu, sve pripremne mere se obično sprovode blagovremeno. Napadač ima punu inicijativu u izboru mesta i vremena za nanošenje udara. Posle nanošenja nuklearnih udara i moćne vatrene pripreme neprijatelj se neutrališe fizički i moralno na velikoj dubini. Jedinice prelaze u napad prema unapred izvršenom grupisanju, koje, do izvršenja određenog borbenog zadatka, po pravilu, ne-ma potrebe da se menja.

Druga situacija je kod borbi u susretu. Njena neposredna organizacija se izvodi u toku prethodnih dejstava u krajnje ograničenom vremenu. Među protivnicima se vodi neprekidna uporna borba za inicijativu. Neprijateljska aktivna dejstva zahtevaju da se odmah izvode uzvratna dejstva, ne čekajući neke posebno pogodne uslove.

Otpočinjanje i izvođenje borbe u susretu povezani su sa brzom izmenom u grupisanju snaga i sredstava, radi nanošenja udara u bokove i pozadinu neprijatelja ili pariranja njegovih udara, razvijanjem početnog uspeha, a takođe prenošenjem napora jedinica na novi pravac ili izvršenjem obuhvata i obilaska. Iz tih razloga za borbu u susretu su karakteristične brze promene borbenih poredaka jedinica.

Početku borbe u susretu obično prethodi pokret i zblizavanje protivničkih jedinica čiji su bokovi otkriveni. Da bi se maksimalno iskoristili postojeći putevi i stvorili što bolji uslovi za zaštitu jedinica od oružja za masovno uništavanje, pokreti kolona se vrše na širokom frontu. Otpočinjanjem borbe u susretu obe protivničke strane nastoje da što brže razviju u prvom ešelonu maksimalnu količinu snaga i sredstava radi nanošenja jakog početnog udara, izvođenja obilaznog manevra i obuhvata otkrivenih bokova neprijatelja radi nanošenja udara i istovremenog obezbeđenja svojih bokova. Usled toga, karakteristika borbe u susretu jeste takođe razvoj borbenih dejstava na širokom frontu, otkriveni bokovi u obe protivničke strane i sloboda manevra.

Iskustva iz prošlog rata pokazuju da, dok su pri proboru neprijateljske odbrane organizovane na brzu ruku

mehanizovani i tenkovski korpsi dejstvovali na frontu 4—5 km, u borbi u susretu front njihovih dejstava dostizao je 8—12 km (tablica 1).

T a b l i c a 1.

Zamah borbi u susretu tenkovskih i mehanizovanih korpusa u velikom otadžbinskom ratu

Mesto i vreme izvođenja borbe u susretu	Širina fronta u km	Dubina borbe, u km	Trajanje borbe, u časovima
Borba u susretu 8. gard. m.k. 20. md u rejonu Černorudka, 27—28. decembra 1943. god.	8	18	18
Borba u susretu 29. tk sa 3. td u rejonu Pokrovskog, 5 —6. januara 1944. god	10	15	12
Borba u susretu 10. gard. tk sa 17. td u rejonu Malešova — Moravica, 13—14. januara 1944. god.	10	25	30
Borba u susretu 19. tk sa 4. td u rejonu Žagara, 22. av- gusta 1944. god	12	14	16

Borba u susretu se odvija, po pravilu, sa otkrivenim bokovima. Zbog toga se pružaju povoljniji uslovi za ostvarenje širokog manevra, nego u drugim vidovima borbe. Tome, takođe, doprinosi što nema neprekidnog fronta. Treba napomenuti da u savremenim uslovima neće biti neprekidnog fronta ni pri prelasku neprijatelja u odbranu. Međutim, pri napadu na neprijatelja koji je prešao u odbranu uslovi za manevar će biti drukčiji nego pri napadu na neprijatelja koji je u napadu, tj. kod borbe u susretu. U odbrani se neposednuti međuprostori zatvaraju unapred organizovanom vatrom i preprekama raznih vrsta, što isključuje mogućnost manevra bez prethodnog neutralisanja neprijatelja i raščišćavanja prepreka. U borbi

u susretu takvih teškoća pri ostvarivanju manevra obično nema. Zbog toga obe protivničke strane imaju široku slobodu manevra, koja i predstavlja jednu od specifičnosti tog vida borbenih dejstava.

Prema tome, za savremenu borbu u susretu su karakteristični: uporna borba za preuzimanje i držanje inicijative; razvijanje jedinica u borbene poretke pretežno iz kolona, istovremeno sa otpočinjanjem borbenih dejstava; nedovoljno jasna situacija, njene nagle i brze promene, i kratkotrajna borbena dejstva; brze promene borbenih poredaka jedinica; razvijanje borbenih dejstava na širokom frontu; sloboda manevra i otkriveni bokovi na obe protivničke strane.

Upotreba nuklearnih i drugih savremenih borbenih sredstava, a takođe potpuna motorizacija i visoka mehanizacija jedinica, široka upotreba vazdušnih desanata i porasle mogućnosti za prebacivanje jedinica vazdušnim putem vidno potenciraju ispoljavanje tih karakterističnih obeležja borbe u susretu u savremenom ratu.

Uslovi za postizanje uspeha pri borbi u susretu

Savremena borba u susretu, kako je navedeno, može nastati u raznim borbenim situacijama i odvijati se veoma različito. Zbog toga pravilna procena, brzo i umešno iskorišćavanje konkretnih uslova situacije, zajedno sa svestranim poznavanjem prirode borbe u susretu i taktičkih postupaka u dejstvima neprijatelja, imaju prvostepeni značaj za postizanje uspeha. Ratna veština i taktička umešnost komandanta ne mogu se zameniti nikakvim absolutnim pravilima, preporukama i zahtevima. Ovde je potpuno nedopustiv bilo kakav šablon u dejstvima jedinica. Međutim, bez obzira na to, može se navesti niz faktora koji obezbeđuju postizanje uspeha pri borbi u susretu, pošto je, nezavisno od uslova nastajanja, borbama u susretu svojstven niz zajedničkih karakteristika.

Jedan od najvažnijih uslova za postizanje uspeha u borbi u susretu jeste neprekidno i duboko izviđanje neprijatelja. Jedinice koje ne poznaju neprijatelja mogu biti iznenadno napadnute sa bilo kog prav-

ca, njihova dejstva poprimaju stihijnost, neorganizovanost i neodlučnost, gubi se inicijativa i, kao posledica toga — one trpe poraz.

U savremenim uslovima, u vezi sa pojavom nuklearnih sredstava, povećanom pokretljivošću jedinica, njihovom velikom zasićenošću tenkovima, rastresitim rasporedom pridolazećih grupacija po frontu i dubini, njihovim brzim kretanjem i mogućnošću brze promene pravca kretanja, radi obmane neprijatelja, uloga izviđanja se još više povećava. Izviđanje treba pravovremeno da otkrije neprijatelja u pokretu, njegovo grupisanje i zamisao, i da stalno prati sva njegova dejstva, kako bi se komandovanju pružili potrebni podaci i neprijatelj preduhitrio u nanošenju nuklearnih i vatreñih udara, a jedinice blagovremeno pripremile za borbu u susretu.

Pravovremeno otkrivanje neprijatelja i organizovanje njegovog stalnog praćenja omogućavaju komandantu da pravilno proceni nastalu situaciju i doneše realnu odluku, a takođe da predvidi i verovatne promene situacije, u toku borbenih dejstava.

Od toga na kojoj dubini će biti otkriven pokret neprijatelja, od potpunosti i tačnosti izviđačkih podataka zavise obezbeđenje povoljnog vremena i uslova za pripremu borbe u susretu, pravovremeno preciziranje ili donošenje odluke od strane komandanta, postavljanje zadatka jedinicama i usaglašavanje njihovih napora, brzina razvijanja i uspeh borbe u celini.

Imajući u vidu ogroman značaj izviđanja za postizanje uspeha pri borbi u susretu, izviđačke podatke treba dostavljati komandantu bez ikakvog zadržavanja, jer u situaciji borbe u susretu oni brzo zastarevaju i mogu biti beskorisni.

Podatke o neprijatelju komandant dobiva od svoje izviđačke službe i isturenih izviđačkih organa prepostavljenog starešine, od osiguravajućih jedinica, a takođe neposredno i od izviđačke i borbene avijacije (helikoptera), od vazdušnih desanata, suseda i prepostavljenog starešine. Veliki značaj ima lično osmatranje neprijatelja od strane komandanta, a naročito praćenje borbe marševskog osiguranja.

Jedan od važnih uslova za postizanje uspeha u borbi u susretu jeste brzo donošenje odluke i njen prenošenje do jedinica. To proistiće iz samog karaktera borbe u susretu, gde elemenat vremena dobiva prvostepeni značaj. I najmanje zakašnjenje u donošenju odluke i njenom prenošenju do jedinica može dovesti do zakašnjenja u razvijanju snaga i nanošenju udara, gubljenja inicijative i svih preimcućstava koje iz nje proističu, što, na kraju krajeva, može dovesti do nepoželjnih rezultata. U isto vreme, brzina donošenja odluke ne sme ići na štetu njene taktičke svrsishodnosti.

Odluka za borbu u susretu i za razvijanje glavnih snaga mora biti doneta sa takvim proračunom da jedinice posle njenog prijema mogu izvršiti potrebni manevar, radi obrazovanja grupacije koja će odgovarati zamisli predstojeće borbe i preduhitriti neprijatelja u nanošenju vatrenih udara, zauzimanju pogodnih linija i razvijanju glavnih snaga. Razumljivo je da ako jedinice to ne uspeju izvršiti, to i najbolja odluka, koja je doneta bez proračuna mogućnosti jedinica za njen izvršenje, može biti neostvarljiva. Zbog toga se traže tačni proračuni vremena, brzina i operativnost u radu komandanata i stabova, a takođe preciznost i organizovanost u dejstvima jedinica.

»U borbi u susretu« — pisao je M. N. Tuhačevski — »odluka koja je doneta u 12 časova prema podacima o situaciji od 9 časova je neupotrebljiva i neosnovana, mакар да je ona pre tri časa bila idealno znalačka. I obratno, odluka može i ne biti potpuno pravilna, što se tiče procene dejstava neprijatelja i korišćenja zemljišta, ali takva koja je doneta na osnovu poslednjih podataka i u odgovarajućoj fazi razvoja borbe, taktički je opravdanija nego one u prvom slučaju. Ne može se taktika suprotstavljati mobilnosti.«.⁵⁶

Nedovoljno jasna situacija i nepotpuni, a ponekad i protivrečni raspoloživi podaci o neprijatelju ne oslobadaju komandanta obaveze da na osnovu dobijenog zadatka i raspoloživih podataka o situaciji pravovremeno do-

⁵⁶ М. Н. Тухачевский. Избранные произведения. Том второй, М. Воениздат, 1964, стр. 49.

nese čvrstu i smelu odluku i da je uporno sprovodi u život. Čekati sa donošenjem odluke do ujašnjavanja situacije, do dobijanja novih iscrpnijih podataka o neprijatelju, znači osuditi jedinice na pasivnost i neodlučnost, a neprijatelju pružiti mogućnost da izviđa naše snage, naneće im nuklearne udare i preduhitri ih u izvođenju borbenih dejstava.

Takođe, treba imati u vidu da ni neprijatelj, verovatno, neće raspolagati potpunijim podacima o našim snagama, nego mi o njegovim. Zbog toga, odluka se mora doneti na osnovu onih podataka kojima se raspolaže u dato vreme. U tome je jedna od specifičnosti borbe u susretu. Brzina donošenja odluke i odlučnost i aktivnost dejstava jedinica predstavljaju veoma važne faktore koji uslovjavaju pobedu pri borbi u susretu čak i nad brojno nadmoćnjim neprijateljem. Svaka sporost, isčekivanje i neodlučnost ići će samo na ruku neprijatelju i dovesti do gubljenja inicijative i, na kraju krajeva, do poraza.

Skraćivanje vremena radi organizacije razbijanja neprijatelja pri borbi u susretu može se postići pravovremenim rešavanjem niza pitanja. Tako, pri organizovanju marša sa predviđanjem borbe u susretu, komandant na osnovu raspoloživih podataka o situaciji može odrediti moguće linije susreta s neprijateljem i uslove za manevr jedinica pri razvijanju i u toku borbe, i, polazeći od toga, predvideti zamisao dejstava pri susretu s neprijateljem na svakoj liniji i izvršiti odgovarajuće postrojavanje marševskog poretka.

Naravno, u zamisli dejstava za borbu u susretu se u tom slučaju ne mogu odjednom precizirati sva pitanja tako tačno kao, na primer, pri napadu na neprijatelja koji je prešao u odbranu, jer je grupisanje neprijatelja još malo poznato, a može se i izmeniti do početka borbe. I-pak, već u tim uslovima se može odrediti karakter manevra, mogućno grupisanje snaga i sredstava, pravac glavnog udara na linijama mogućnog susreta s neprijateljem i u opštim crtama, naznačiti zadaci jedinicama. Kasnije, pristizanjem podataka o neprijatelju, ta pitanja se preciziraju. Takav postupak u radu doprinosi brzom donošenju i prenošenju odluke jedinicama.

Otkako je vatra postala najvažnije sredstvo za uništavanje neprijatelja, prednost u otvaranju vatre smatra na je glavnim faktorom koji obezbeđuje uspeh pri borbi u susretu. Ta postavka je unošena u pravila svih armija, kojima je preporučivano da se u svakoj koloni veći deo artiljerije nalazi u sastavu prethodnice i na čelu glavnine. I tamo gde se uspevalo preduhititi neprijatelja u razvijanju artiljerije i u otvaranju masirane vatre, po pravilu, je postizan uspeh. To ubedljivo potvrđuju iskustva borbi u susretu iz dva svetska rata. U savremenim uslovima najvažnije sredstvo za uništavanje jesu nuklearna sredstva. Zbog toga, za postizanje uspeha pri borbi u susretu od prvorazrednog je značaja da se neprijatelj preduhitri u nanošenju nuklearnih udara i osvajanju vatrene nadmoćnosti. Ona protivnička strana koja preduhitri drugu u upotrebi nuklearnih sredstava obezbeđuje sebi preuzimanje inicijative u dejstvima i stiče neosporne prednosti nad neprijateljem. Nanošenjem udara po nuklearnim sredstvima neprijatelja može mu se izbiti taj »mač« iz ruku, lišiti ga mogućnosti da upotrebljava nuklearna sredstva ili mu znatno umanjiti tu mogućnost i time sebi obezbediti vatrenu nadmoćnost. Nuklearnim udarima se mogu naneti veliki gubici neprijateljskim jedinicama, dezorganizovati komandovanje, narušiti podilaženje, sprečiti razvijanje i organizovano stupanje u borbu i stvoriti najpogodnije uslove za njegovo potpuno razbijanje, znatno manjim snagama i za kraće vreme.

Pored toga što je važno preduhititi neprijatelja u upotrebi nuklearnih sredstava, značajno je takođe i preduhititi ga u nanošenju udara avijacijom i u otvaranju vatre artiljerijom.

Bez obzira na ogromnu ulogu vatre, konačno razbijanje neprijatelja se, na kraju krajeva, postiže neposrednim udarom jedinica koje izvode napad. Pri tome odlučujući značaj ima jačina početnog udara, njegova silina i neprekidnost. Da bi se to postiglo treba razviti jedinice na pogodnoj liniji i odmah naneti uništavajući udar, korišteći rezultate vatrenog neutralisanja. Specifičnost nanošenja takvog udara pri borbi u susretu jesu, u tome što

se razvijanje u borbeni poredak, po pravilu, mora vršiti u pokretu iz marševskih kolona. Zbog toga, preduhitritanje u razvijanju glavnine i prelasku u juriš predstavlja jedan od važnih uslova za postizanje uspeha pri borbi u susretu.

Preduhitriti neprijatelja u razvijanju znači dobiti u vremenu i obezbediti nanošenje snažnog početnog udara po jedinicama neprijatelja u momentu kada još nisu gotove za napadna dejstva, preuzeti inicijitavu i glavne snage neprijatelja razbijati po delovima, onemogućavajući im da se potpuno razviju. U tim uslovima se, takođe, obezbeđuje sloboda manevra, organizovano stupanje jedinica u borbu i najefikasnije iskorišćavanje rezultata vatreñih udara.

U nastojanju da se neprijatelj preduhitri treba, ipak, izbegavati prevremeno razvijanje, pošto se u tom slučaju smanjuje tempo zbližavanja, ljudstvo se iscrpljuje mnogo pre borbe i otežava se ostvarenje manevra.

Neprijatelj se preduhitruje u razvijanju pravovremenim donošenjem odluke, grupisanjem snaga i sredstava u skladu sa zamisli predstojeće borbe još pre izbjanja na liniju mogućnog susreta s neprijateljem, korišćenjem maksimalno mogućnog broja marš-ruta za kretanje jedinica, celishodnim postrojavanjem marševskog poretka, skraćivanjem dubine kolona i brzinom dejstava pri razvijanju.

Pri donošenju odluke za razvijanje treba obavezno uzimati u obzir snage neprijatelja. Ako se, na primer, bataljon koji dejstvuje u prethodnici susretne sa neprijateljskim izviđačkim jedinicama, ili sa delovima za obezbeđenje ili osiguranje, koji su u snagama slabiji od njega, može se ograničiti na dejstva čelnog odeljenja i na njegovu podršku vatrom glavnine prethodnice. Čak i kad čelno odeljenje nije u stanju da samostalno uništi neprijatelja, nije uvek potrebno potpuno razvijati glavninu prethodnice. U nekim slučajevima će biti dovoljno da se za to razvije njen deo, na primer jedna četa.

Uporedo sa tim što je važno preduhitriti neprijatelja u razvijanju svojih snaga i sredstava, isto tako je važno zadržati pokret i osujetiti razvijanje neprijatelja. To se

može postići: nanošenjem iznenadnih snažnih raketno-nuklearnih udara i udara avijacijom i artiljerijom po pridolazećim neprijateljskim jedinicama, velikim prelazima, tesnacima, prevojima, čvorovima komunikacija i drugim važnim objektima na pravcima njegovog kretanja, čijim se rušenjem može za duže vreme zadržati neprijateljev pokret i razvijanje; držanjem takvih objekata pomoću vazdušnih desanata; stvaranjem prepreka na pravcima kretanja. Odlučujući značaj za sprečavanje razvijanja neprijateljskih snaga može imati nanošenje nuklearnih i snažnih vatrenih udara po njegovoј glavnoј grupaciji na liniјi razvoja, tj. tada kada jedinice obrazuju kompaktnije borbene poretke po frontu i dubini.

Na uspeh dejstava jedinica pri borbi u susretu suštinski utiče zemljište, naročito linije koje su pogodne za razvijanje jedinica. Obično su to linije koje dominiraju nad predterenom, koje doprinose efikasnijoj upotrebi svih robova vojske, naročito tenkova, koje imaju prikrivene prilaze i dovoljan broj frontalnih i rokadnih puteva ili omogućavaju jedinicama kretanje van puteva, a takođe dopuštaju nanošenje udara u bok i pozadinu neprijatelja. Zbog toga preduhitranje neprijatelja u zauzimanju pogodnih linija predstavlja važan uslov za postizanje uspeha pri borbi u susretu. Ono omogućava bolje iskorišćavanje pogodnih uslova zemljišta za razvijanje i stupanje glavnine u borbu, doprinosi planskom i organizovanom stupanju jedinica u borbu i izvođenju odlučnog manevra radi nanošenja silovitog udara u bok i pozadinu neprijatelja.

U zauzimanju pogodnih linija, koje obezbeđuju povoljne uslove za razvijanje i napad glavnine, velika uloga pripada prednjim odredima, prethodnicama, vazdušnim desantima i jedinicama koje prve stupaju u dodir s neprijateljem. Sasvim je razumljivo što neprijatelja mogu preduhititi u zauzimanju pogodnih linija samo one jedinice koje imaju veću pokretljivost, snažnu vatru i koje su sposobne da za kratko vreme iznenadno napadnu i razbiju njegove prednje delove. Tim zahtevima odgovaraju, u prvom redu, tenkovske jedinice, koje se obično i određuju za izvršavanje takvih zadataka.

Otkriveni bokovi i međuprostori kod nižih taktičkih jedinica, pri borbi u susretu, stvaraju pogodne uslove i jednoj i drugoj protivničkoj strani za širok manevar, radi nanošenja iznenadnih i dubokih udara u bokove i pozadinu. Zbog toga je obezbeđenje bokova, koji predstavljaju najosetljivije mesto u borbenom poretku jedinica, veoma značajno za postizanje uspeha pri borbi u susretu. To se postiže neprekidnim izviđanjem na bokovima, pravovremenim otkrivanjem opasnosti od neprijateljskih udara u bok i preduzimanjem mera koje isključuju takvu mogućnost, stepenastim postrojavanjem borbenog poretka, rasporedom rezervi i protivtenkovskih sredstava iza bokova, i brzim organizovanjem protivdejstava neprijatelju u slučaju da on izvrši udar.

U nastojanju da se obezbede bokovi, istovremeno se ne treba bojati njihove otkrivenosti i preterano se angažovati oko njihove zaštite, izdvajajući za to znatne snage, jer to može dovesti do rasipanja snaga i sredstava. Treba se smelo uklinjavati u neprijateljski raspored, koristeći međuprostore i prekide kod njegovih jedinica, primenjivati širok manevar, obilaziti njegove grupacije, nanositi im udare s boka i iz pozadine, razbijati ih na odvojene izolovane grupe i uništavati po delovima. Takva dejstva mogu prinuditi neprijatelja da se stalno brine o svojim bokovima i da odvaja snage za njihovo obezbeđenje.

Pri borbi u susretu, koja se izvodi u uslovima aktivnih neprijateljskih dejstava i u situaciji koja se brzo i naglo menja, veza sa pretpostavljenim starešinom često će biti otežana, a može i potpuno biti u prekidu u toku izvesnog vremena, dok će situacija zahtevati neodložna dejstva. U tim uslovima komandant mora računati samo na svoje snage, znanja i iskustva. On je dužan da brzo i smelo donosi celishodne odluke i da ih uporno sprovodi u život. Prema tome, lična uloga i odgovornost komandanta pri borbi u susretu se povećavaju, a njegovo široko ispoljavanje i inicijative i samostalnosti postaje važan faktor za postizanje uspeha.

Inicijativa treba da se zasniva na pravilnom shvatanju zadataka i situacije. Ona se ogleda u težnji da se pronađu najefikasniji načini za izvršenje dobijenog borbe-

nog zadatka, u pravovremenom i brzom iskorišćavanju pogodne situacije i neodložnom preduzimanju mera protiv iskrsle opasnosti. Ispoljavanje inicijative mora doprinositi najboljem izvršavanju dobijenog borbenog zadatka i ne sme ići u raskorak sa zamisli prvopretpostavljenog starešine.

Prema tome, uspeh pri borbi u susretu se postiže: pravovremenim otkrivanjem neprijatelja u toku podilaženja i organizovanjem njegovog neprekidnog praćenja; pravovremenim donošenjem odluke i brzim prenošenjem zadataka jedinicama; nanošenjem nuklearnih udara, udara avijacije i artiljerije, pre neprijatelja; osvajanjem vatrene nadmoćnosti, zauzimanjem pogodnih linija i razvijanjem glavnine u borbeni poredak pre neprijatelja; smerlim manevrom jedinica i nanošenjem snažnih udara prvenstveno u bok i pozadinu njegove glavne grupacije; brzim razbijanjem neprijatelja i njegovim uništavanjem po delovima; sigurnim obezbeđenjem bokova i pozadine svojih jedinica; širokim ispoljavanjem inicijative i samostalnosti od strane svih starešina.

Raznovrsni uslovi, od kojih zavisi uspeh pri borbi u susretu, tesno su međusobno povezani i u konkretnoj situaciji jedni ili drugi mogu imati odlučujući značaj. Zbog toga je važno da starešine jedinica mogu ne samo stvoriti te uslove već ih i umeti vešto iskoristiti za odlučno i brzo razbijanje neprijatelja.

Uporedo sa uslovima za postizanje uspeha, koji proističu iz same prirode borbe u susretu, na njen tok i ishod veliki uticaj ispoljavaju i drugi faktori, kao: sasređivanje napora na odlučujućem pravcu; iznenadenje; neutralisanje neprijatelja vatrom na celoj dubini njegovog rasporeda; neprekidan razvoj napada velikim tempom; usklađena upotreba snaga i sredstava po mestu, vremenu i cilju; svestrano obezbeđenje borbenih dejstava jedinica. Uspešan ishod borbe u susretu uslovljen je visokim moralom ljudstva, koji predstavlja izvor heroizma, junaštva i hrabrosti, visoke borbene sposobnosti i disciplinovanosti jedinica. Razume se, sve te faktore treba u punoj meri uzimati u obzir pri izvođenju borbe u susretu.

Organizacija marša sa predviđanjem borbe u susretu

Iz specifičnosti nastajanja borbe u susretu i uslova od kojih zavisi njen uspeh proističu i određeni zahtevi pri organizaciji marša sa predviđanjem susretnog sudara sa neprijateljem.

Marš sa predviđanjem borbe u susretu izvodi se onda kada iz postavljenog zadatka i prethodnih proračuna proizlazi mogućnost sudara sa neprijateljem. Jedna od njegovih najvažnijih specifičnosti ogleda se u tome što se u osnovu postrojavanja marševskog poretka ne postavlja udobnost kretanja, kao pri izvođenju marša van opasnosti od sudara sa neprijateljem, već, pre svega, interesi borbe, neprekidna gotovost za razbijanje neprijatelja pri borbi u susretu.

Polazeći od toga, sada u svim armijama postrojavanje marševskog poretka, pri predviđanju borbe u susretu, mora da odgovori sledećim zahtevima: da obezbeđuje najveću borbenu gotovost, brzinu razvijanja i stupanja u borbu iz pokreta, ostvarenje širokog manevra radi rnošenja udara u bok i pozadinu neprijatelja, neprekidnos kretanja, i da isključuje mogućnost uništenja dve kolone jednim nuklearnim projektilom. Sasvim je jasno da je ostvarenje tih zahteva povezano sa odgovarajućim postrojavanjem marševskog poretka, koje zavisi, pre svega, od broja marš-ruta.

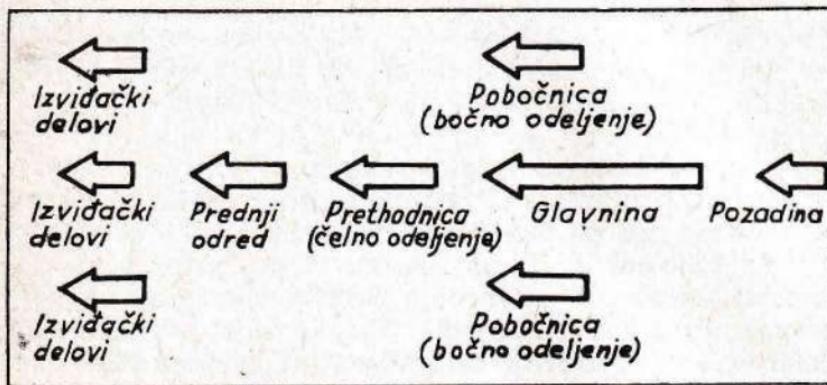
Marš sa predviđanjem borbe u susretu, zavisno od sastava jedinica, puteva i drugih podataka situacije, može se izvoditi po jednoj ili nekoliko marš-ruta. Svaka od tih varijanti ima svoje pozitivne i negativne strane, koje se uzimaju u obzir pri organizaciji marša.

Tako, na primer, osnovni nedostaci kretanja jednim putem, kada se predviđa borba u susretu, jesu: velika dubina kolone, a prema tome, i teško, brzo razvijanje i uvođenje glavnine u borbu; velika osetljivost marševskog poretka od neprijateljskih udara iz vazduha i snagama sa zemlje; česta neophodnost za postepenim uvođenjem glavnine u borbu, po delovima, prema pristizanju jedinica.

Kretanje po nekoliko marš-ruta omogućava skraćivanje dubine kolone, brže razvijanje, jednovremeno nano-

šenje udara glavninom, dejstvo na širokom frontu, brže uvođenje u borbu većeg broja oruđa i tenkova, lakše izvođenje obuhvata sa istovremenim napadom na neprijatelja većim delom snaga i preuzimanje inicijative. Pri dobroim putevima, kad se predviđa borba u susretu, čak i pukovi uvek nastoje da se ne kreću po jednoj, već po nekoliko marš-ruta.

Kada se predviđa borba u susretu, marševski poredek obično se sastoji iz prednjeg odreda, organa marševskog osiguranja, glavnine i pozadinskih jedinica (sl. 18).

Sl. 18 — Načelna šema postrojavanja marševskog poretka, kada se predviđa borba u susretu

Izviđanje na maršu, sa predviđanjem borbe u susretu, treba pravovremeno da ustanovi položaj, borbeni sastav i pravac dejstava neprijateljskih jedinica i njegovih izviđačkih i osiguravajućih delova, a takođe i prolaženje neprijatelja određenim taktičkim linijama; da otkrije ima li u neprijatelja oružja za masovno uništavanje i tenkovskih jedinica, njihovu brojnost i, po mogućnosti, pri-padnost i numeraciju. Izviđanje vrše izviđački odredi, izviđačke patrole i patrolna vozila.

Izviđački odred može biti jačine motostreljačke ili tenkovske čete, koja se obično ojačava pionirima i ABH-izviđačima, a po potrebi se obezbeđuje i sredstvima veze. Za kontrolu zemljišta i mesnih predmeta na pravcu kretanja i u bočne strane od marš-rute upućuju se izvi-

đačke patrole ili patrolna vozila. Udaljenost izviđačkih patrola zavisi od zadatka, sastava patrole i zemljišta. Pri većoj udaljenosti od neprijatelja, kada je susret s njim malo verovatan, izviđački odred se kreće maksimalnom brzinom, a u rejonu mogućnog susreta s neprijateljem kreće se u skokovima prikriveno, od jednog do drugog pogodnog mesta za osmatranje i obično van puteva, održavajući neprekidnu vezu sa izviđačkim patrolama (patrolnim vozilima).

Izviđačka patrola je obično jačine voda i upućuje se za izviđanje neprijatelja i zemljišta pred frontom ili na bokovima kolone. Zavisno od zadatka ona se, isto kao i izviđački odred, može ojačavati raznim sredstvima, izviđačkim, ABH-jedinicama i pionirima. Udaljenost izviđačke patrole od jedinice koja je upućuje određuje se na osnovu njenog sastava, karaktera zadatka koji izvršava, zemljišta i mogućnosti održavanja veze. U proseku, ona se može upućivati na udaljenost do 10 km.

Prednji odred se upućuje da bi se neprijatelj preduhitrio u zauzimanju pogodnih linija i obezbedilo njihovo držanje do dolaska glavnine. Njegov je zadatak, takođe, da izviđa za potrebe komandanta koji ga je uputio.

Marševsko osiguranje, zavisno od sastava kolone, može se upućivati: u pravcu kretanja — prethodnica ili čelno odeljenje; u stranu ugroženog boka (bokova) — pobočnica ili bočno odeljenje; unazad — začelno odeljenje. Marševsko osiguranje obično ima četiri uzajamno povezana zadatka.

a) Obezbediti neometano kretanje glavnine, uništavanjem manjih neprijateljskih grupa. Izvršavajući taj zadatak, marševsko osiguranje isključuje potrebu za razvijanjem glavnine i gubljenje vremena za njeno razvijanje i svijanje, ne zahteva prevremeno iscrpljivanje glavnine i njeno kretanje po nepogodnom zemljištu.

b) Obezbediti povoljne uslove za stupanje glavnine u borbu. Nekada se to može postići zauzimanjem pogodne linije za razvijanje glavnine, na primer, visova koji obezbeđuju dobro osmatranje neprijatelja (naročito za artillerijske osmatračnice), kao i delova zemljišta koji prikrivaju kretanje jedinica od neprijatelja. U drugom slučaju

to se postiže zauzimanjem uskih prolaza, planinskih tesnaca, mostova, izlaza iz šume i sl., čijim zauzimanjem od strane neprijatelja može biti ograničena sloboda dejstava glavnini, koja se u tom slučaju ne može odjednom razviti za borbu i biće prinuđena da se prethodno probija kroz te tesnace.

c) Upozoriti glavninu od iznenadnog neprijateljskog napada sa zemlje.

d) Sprečiti neprijateljskim izviđačkim delovima da se probiju ka glavnini.

Da bi izvršila svoje zadatke, prethodnica (čelno odeljenje) treba da se kreće istom marš-rutom kojom ide i glavnina. Slikovito govoreći, prethodnica (čelno odeljenje) — to je stražar na svom stražarskom mestu (na svom putu), koje ni u kom slučaju ne može da napusti. Upravo se u tome i ogleda jedna od glavnih razlika prethodnice od prednjeg odreda, koji se, radi uspešnog izvršavanja zadataka koji mu je postavljen — brzog izlaska i posedanja određene linije — može udaljavati od marš-rute kretanja glavnine i izbegavati borbu sa neprijateljem.

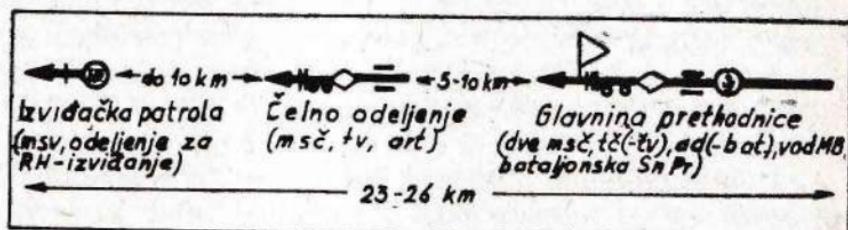
Sastav i udaljenje marševskog osiguranja zavise od njegovog zadatka, sastava jedinica koje osigurava, zemljišta i drugih situacija.

Čelno odeljenje je obično jačine čete i upućuje se na 5—10 km od jedinica koje osigurava. Toliko udaljenje čelnog odeljenja omogućava komandantu, koji ga je uputio, da pravovremeno precizira ili doneše odluku za borbu u susretu, da postavi zadatke, razvije jedinice i organizovano stupi u borbu. Za neposredno osiguranje i izviđanje neprijatelja i zemljišta čelno odeljenje upućuje patrola vozila.

Prethodnica može biti različitog sastava. Pri tome treba imati u vidu da jača prethodnica može bolje zaštiti glavninu, za duže vreme samostalno voditi borbu s neprijateljem i bolje ga izviđati, dejstvovati na većem udaljenju od glavnine i, prema tome, pružiti joj više vremena za razvijanje u borbeni poredak, a komandantu koji je uputio prethodnicu — više vremena za donošenje odluke i njeno prenošenje jedinicama.

Iskustva iz prošlog rata i posleratnih vežbi pokazuju da uspešno izvršiti svoj zadatak može, obično, prethodnica sastava ojačanog bataljona. Takva prethodnica je sposobna da uništi izviđačke i osiguravajuće delove neprijatelja, da po potrebi napadne njegove isturene delove, da ih odbaci sa pogodne linije i da ovu zauzme i održi do dolaska glavnine, stvarajući time pogodne uslove za razvijanje glavnine i njeno stupanje u borbu. Pri tome ona može dejstvovati na udaljenosti 20—30 km od glavnine. Tolika udaljenost, s jedne strane, omogućava prethodnici uništavanje manjih neprijateljskih grupa, bez uticaja na ravnomerno kretanje glavnine, a s druge strane, obezbeđuje komandantu koji ju je uputio dovoljno vremena za procenu situacije, donošenje odluke i postavljanje zadatka jedinicama, a glavnini osiguravajuće kolone — razvijanje i organizovano stupanje u borbu.

Jedna varijanta postrojavanja marševskog poretku prethodnice, sastava ojačanog motostreljačkog bataljona, pokazana je na slici 19.

Sl. 19 — Marševski poredek prethodnice (jedna varijanta)

Izdvajajući organe marševskog osiguranja treba istovremeno voditi računa da to ne dovede do slabljenja glavnine, a prema tome, i početnog udara po neprijatelju. Zbog toga u marševsko osiguranje treba ekonomično izdvajati snage i sredstva, nastojeći istovremeno da se poveća intenzivnost njihove borbene upotrebe.

Kolona glavnine može biti različito postrojena. Počevši od toga da neprijatelja treba preduhitriti u otvaranju vatrenih položaja i vatre u nadmoćnosti, artiljerija treba da se kreće na takvom mestu u koloni da vreme za posedanje vatrenih položaja i otvaranje vatrenih položaja i vatre bude minimalno.

Zbog toga artiljerija treba da se nalazi na čelu kolone glavnine. Artiljerija prethodnice se takođe obično kreće na čelu njene kolone ili iza čelnog odeljenja. Tenkovske jedinice se mogu kretati na čelu kolone glavnine ili iza artiljerijskih (minobacačkih) jedinica. Međutim, treba nglasiti da ovde ne može biti nikakvog šablonu: sve zavisi od konkretnе situacije. Ako, na primer, bataljon dejstvuje na pravcu nuklearnog udara, sa zadatkom da što brže iskoristi njegove rezultate, očigledno je da na čelu njegove kolone treba imati tenkove i motostreljačke jedinice na oklopnim transporterima, a za njima artiljeriju u gotovosti da ih podrži pri razvijanju u jurišu. Sem toga, treba imati u vidu i verovatan pravac razvoja za borbu. Ako se on predviđa u bočnu stranu, očito je pogodnije artiljeriju imati u centru kolone, a ako prema frontu — onda na njenom čelu, što će omogućiti brzo otvaranje vatre neposrednim gađanjem, kao i sa zaklonjenih vatrenih položaja.

Protivavionska sredstva se obično raspoređuju duž kolone, s takvim proračunom da se obezbedi njena sigurna zaštita od neprijateljskog napada iz vazduha.

Pozadinske jedinice se obično kreću u samostalnoj koloni, na takvom udaljenju od glavnine da mogu pravovremeno izvršiti svoje zadatke.

Prema tome, pri postrojavanju marševskog poretka, sa predviđanjem borbe u susretu, važne su, pre svega, mogućnosti vođenja borbe. Početkom borbe u susretu više neće biti vremena za prestrojavanje marševskog poretka. Svaka jedinica mora biti spremna da stupi u borbu iz pokreta, neposredno iz marša i bez ikakvog prestrojavanja. Zbog toga, marševski poredak, sa predviđanjem borbe u susretu, mora predstavljati u suštini i borbeni poredak, samo u nerazvijenom vidu, u kolonama.

Otpočinjanje borbe u susretu

U savremenim uslovima neposrednom sudaru jedinica kopnene vojske pri borbi u susretu, po pravilu, pretodiće nanošenje nuklearnih udara sredstvima prepostavljenih starešina po neprijateljskim snagama u podi-

laženju. Ti udari će se nanositi kada se otkrije pokret neprijateljskih grupacija, a njihovi rezultati ispoljiće odlučujući uticaj na dalja borbena dejstva. U tome je jedna od glavnih specifičnosti izvođenja savremene borbe u susretu, koja se razlikuje od prošlosti.

U prošlim ratovima uništavanje vatrom neprijateljske grupacije pri borbi u susretu vršeno je istovremeno sa razvijanjem jedinica. Jedino sredstvo za uništavanje neprijatelja na velikoj dubini, u dva svetska rata, bila je avijacija. Međutim, usled nedovoljnih borbenih mogućnosti, njena dejstva, čak i u prošlom ratu, nisu uvek mogla imati odlučujući uticaj na tok borbe u susretu.

Savremena borbena sredstva obezbeđuju uništavanje neprijatelja nanošenjem iznenadnih nuklearnih i snažnih vatreñih udara još mnogo pre sudara kopnenih snaga. Naročito efikasni mogu biti nuklearni udari nanošeni po kolonama, kada one prolaze komunikacijske čvorove, prelaze, klisure i slične tesnace. Takvi udari omogućavaju da se nanesu ozbiljni gubici neprijateljskoj grupaciji koja podilazi, zadrži njen pokret i stvore povoljni uslovi da se neprijatelj preduhitri u razvijanju i nanesu usklađeni udari radi njegovog konačnog razbijanja.

Zadržavanjem neprijateljevog pokreta obezbediće se dobitak u vremenu i stvoriti mogućnost da se izvrši potreban manevar snagama i sredstvima, da se glavnina razvije na pogodnoj liniji, organizovano stupi u borbu i naneše odlučujući udar. Sada dobitak u vremenu, čak i u granicama jednog časa, pruža znatnu prednost, jer za to vreme jedinice mogu preći 25—30 km, i više, i izvršiti iznenadan udar u bok i pozadinu neprijatelja.

Prema tome, nanošenjem nuklearnih udara pre neprijatelja dospeće neprijateljske jedinice u nepovoljan položaj još pre no što stupe u borbu, omogućiće se preuzimanje inicijative, ostvarenje vatrene nadmoćnosti i stvaranje preduslova za uspešan ishod borbe u susretu u celini.

Neprijatelj će takođe stalno težiti da nas preduhitri u nanošenju nuklearnih udara. Zbog toga je veoma važno predvideti mogućnost nanošenja takvih udara, uzimati u obzir njihove rezultate i pravovremeno preuzimati

mere koje će obezbediti najmanju ugroženost sopstvenih jedinica i isključiti zadržavanje njihovog kretanja.

Borba u susretu obično počinje sukobom izviđačkih jedinica, prednjih odreda i organa marševskog osiguranja neprijateljskim osiguravajućim i isturenim delovima.

Period aktivnih borbenih dejstava od sukoba izviđačkih jedinica do stupanja glavnine u borbu naziva se početak borbe u susretu. Najvažniji zadaci u tom periodu jesu preuzimanje inicijative i obezbeđenje pogodnih uslova za razvijanje i stupanje glavnine u borbu. Trajanje tog perioda u svakom konkretnom slučaju može biti različito, zavisno od sastava i udaljenosti organa marševskog osiguranja i prednjih odreda od glavnine, a takođe od vremena koje je potrebno glavnini za izlazak na liniiju sudara s neprijateljem, razvijanje u borbeni poredak i stupanje u borbu.

Dejstva jedinica u periodu otpočinjanja borbe u susretu treba da budu odlučna i silovita. Otpočinjanje — to nije neki svojevrstan period »aktiviranja« i manje aktivnih borbenih dejstava, već samo neposredno izvođenje borbe u susretu, njena početna faza, od čijeg ishoda umnogome zavisi preuzimanje inicijative i dalja dejstva jedinica.

Izviđačke jedinice, stupivši u dodir sa izviđačkim, obezbeđujućim i osiguravajućim jedinicama neprijatelja, nastoje da izvrše svoj zadatak — da za najkraće vreme dobiju podatke o neprijatelju i time obezbede pravovremenno donošenje odluke ili njeno preciziranje u skladu sa situacijom. Radi ostvarenja tih ciljeva one se obično ne upuštaju u borbu sa neprijateljskim prednjim delovima, već ih obilaze, smelo prodiru ka njegovim glavnim snagama i utvrđuju njihov sastav, grupisanje, pravac kretanja, međuprostore, bokove, mogućne linije razvijanja i karakter dejstava. Poseban zadatak izviđačkih organa jeste otkrivanje neprijateljskih nuklearnih sredstava, kao i objekata za nanošenje nuklearnih i običnih vatrenih udara. Pri pogodnim uslovima i u slučaju potrebe izviđačke jedinice napadaju izdvojene prednje delove, hvataju zabljenike, dezorganizuju kretanje i unose zabunu u re-

dove neprijatelja. Dobijene podatke o neprijatelju odmah dostavljaju komandantu koji ih je uputio.

Prednji odred, krećući se maksimalno mogućom brzinom ka liniji koja mu je određena, odlučnim dejstvima uništava manje grupe koje susreće na pravcu kretanja, iz pokreta zauzima liniju koja mu je određena i drži je do pristizanja glavnine.

Ako neprijatelj preduhitri prednji odred u izlasku na liniju koja mu je određena, on iz pokreta vrši napad u bok i pozadinu, zauzima liniju i, otvarajući vatru s mesta, drži je do pristizanja glavnine.

Svakako, može nastati i takva situacija da prednji odred ne zauzme liniju koja mu je određena i mora voditi borbu sa nadmoćnjim neprijateljskim snagama koje izvode napad. U tom slučaju prednji odred zadržava neprijatelja na uzastopnim pogodnim linijama i obezbeđuje pogodne uslove za razvijanje i stupanje glavnine u borbu.

Način dejstava organa marševskog osiguranja zavisi od situacije. Ovde se, kao ni za sve druge slučajeve u ratu, ne može dati određeni recept. Međutim, treba ukazati na to da ta dejstva u osnovi treba da su aktivna i odlučna. Borba marševskog osiguranja je značajna za preuzimanje inicijative; svaki komandir voda, čete i bataljona, nalazeći se u marševskom osiguranju, treba da zna da od njegovih odlučnih dejstava može zavisiti pobjeda.

Čelno odeljenje, pri susretu sa izviđačkim i osiguravajućim delovima neprijatelja, brzo ih uništava i produžava izvršavanje svog zadatka. Pri susretu sa nadmoćnjim neprijateljskim snagama, zauzima pogodnu liniju i, držeći je uporno, obezbeđuje uslove za razvijanje i stupanje u borbu glavnih snaga bataljona.

Prethodnica, otpočinjanjem borbe čelnog odeljenja, ubrzava kretanje.

Artiljerija iz pokreta zauzima vatrene položaje obično duž marš-rute, ne obazirući se na njihove pogodnosti, i odmah otvara vatru, obezbeđujući borbu čelnog odeljenja i podilaženje i razvijanje glavnine prethodnice. Protivtenkovska artiljerijska oruđa i lansirna oruđa protivtenkovskih raketa posedaju otkrivene vatrene položaje radi otvaranja vatre po tenkovima neposrednim gađa-

njem. Da bi se neprijatelju otežalo razvijanje i suzio njegov manevar, vatrom se u prvom redu uništavaju čelna i začelna vozila u neprijateljskoj koloni.

Tenkovi i motostreljačke jedinice na oklopnim transporterima, koristeći umešno pogodnost zemljišta, izlaze na pravac nanošenja udara, razvijaju se u borbeni poređak iz pokreta, odlučno napadaju neprijateljske obezbeđujuće delove, uništavaju ih ili odbacuju, probijaju se ka njegovim glavnim snagama i odlučnim dejstvima nose im gubitke, obezbeđujući pogodne uslove za razvijanje i stupanje u borbu svoje glavnine.

U prošlim ratovima zadatak prethodnice se ograničavao isključivo na zauzimanje i držanje linije, čijim ovladavanjem su obezbeđivani povoljni uslovi za razvijanje glavnine, što je i bilo u pravilima toga vremena. To je bilo uslovljeno time što jedinice koje su izdvajane u sastav prethodnice nisu raspolagale dovoljnom udarnom i vatrenom snagom, mogućnosti vatrene podrške njihovih dejstava sredstvima starešine koji je uputio prethodnicu bile su ograničene, za pristizanje i razvijanje glavnine trebalo je mnogo vremena, a udar nije zamišljan drugačije nego kao juriš na neprekidnom frontu.

Danas se stanje suštinski izmenilo. Jedinice koje se određuju u sastav prethodnice raspolažu velikom udarnom snagom, velikom pokretljivošću i vatrenom moći. Znatno su se proširile mogućnosti za njihovu podršku od pretpostavljenog starešine. Na kraju, izmenili su se uslovi kretanja i način razvijanja i dejstva glavnine. Zbog toga, ograničavati zadatke prethodnica u svim slučajevima samo na zauzimanje i držanje linije teško se može pravdati. Po našem mišljenju, pri povoljnim uslovima one treba da nastoje da obezbede razvijanje i stupanje glavnine u borbu ne prelaskom u odbranu, tj. utvrđivanjem i držanjem linije, već prvenstveno najodlučnijim napadnim dejstvima. Utvrđivanju zauzete linije prethodnica može pristupati samo u slučaju sudara sa znatno nadmoćnijim neprijateljskim snagama, kada nije u stanju da vrši napad i da aktivnim napadnim dejstvima obezbedi razvijanje glavnine. U takvoj situaciji prethodnica se brzo razvija na pogodnoj liniji i vatrom iz tenkova, arti-

ljerije, protivtenkovskih sredstava i streljačkog oružja sprečava dalji pokret neprijatelja. Na pravcima prohodnim za tenkove organizuje se čvrsta protivtenkovska odbrana, koristeći sva raspoloživa protivtenkovska sredstva. Pionirske jedinice postavljaju protivtenkovske prepreke kako ispred posednute linije, tako i na njenim bokovima.

Ako prednji delovi neprijatelja uspeju da preduhitre prethodnicu u zauzimanju pogodne linije, onda se preduzimaju mere da se tom linijom ovlada iz pokreta. Neprijatelj se neutrališe vatrom artiljerije, tenkova i udarima avijacije, posle čega se izvodi odlučan napad. Kad zauzmu određenu liniju jedinice prethodnice je utvrđuju i aktivnim dejstvima obezbeđuju razvijanje glavnine.

Dejstva jedinica marševskog osiguranja i prednjih odreda predodređuju uspeh stupanja glavnine u borbu. Zbog toga pretpostavljene starešine treba njihovoj borbi da posvećuju maksimalnu pažnju i da im pravovremeno pružaju podršku, pre svega svojim vatreñim sredstvima. Što god borba prethodnice bude ranije podržana vatrom iz dubine, utoliko će ona uspešnije izvršiti postavljeni zadatak.

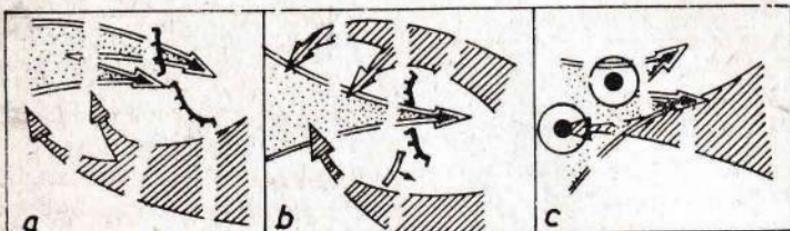
Istovremeno sa tim treba preuzimati sve mere da se postignuti uspeh pravovremeno razvije angažovanjem glavnine, spreči razvijanje glavnih snaga neprijatelja i unište njegovi prednji delovi još pre nego što njihova dejstva budu podržana jedinicama koje pridolaze iz dubine.

Dejstva glavnine

Brz i odlučan prelazak u napad glavnine može pri borbi u susretu dovesti do poraza i jače neprijateljske grupacije, ako nije uspela da se razvije. Zbog toga jedinice glavnine treba da podilaze, razvijaju se i stupaju u borbu bez ikakvog zadržavanja.

Podilaženje i razvijanje glavnine vrši se na osnovu zamisli borbe i, pre svega, karaktera manevra. Glavnina pri borbi u susretu može nanositi udar po neprijatelju s fronta, s jednog ili sa oba boka i iz pozadine (sl. 20). Iskustva pokazuju da se najbolji rezultati mogu postići pri

snažnom nanošenju udara u bok (bokove) i pozadinu neprijatelja. Pri nanošenju udara u bok stvaraju se povoljni uslovi za uništavanje neprijatelja vatrom svih sredstava na širokom frontu. S druge strane, neprijatelj na boku može razviti manji deo svojih sredstava. Pri prikriveno izvršenom manevru i brzom nanošenju udara u bok, neprijatelj uopšte neće uspeti da se pripremi za njegovo odbijanje.

Sl. 20 — Oblici nanošenja udara pri borbi u susretu:

a — udar u jedan bok, vezivanjem delom snaga s frontom; b — udar u oba boka, vezivanjem delom snaga s frontom; c — frontalni udar

Uporedo s tim, treba imati u vidu da udar u bok nekada može biti nemoguć ili nepogodan, na primer, pri nepovoljnim zemljišnim uslovima, u nedostatku vremena za izvršenje bočnog manevra, kada je potrebno naneti udar najkraćim pravcem radi brzog iskorišćavanja rezultata nuklearne eksplozije, a takođe i pri sudaru sa neprijateljskim jedinicama koje vrše obilazak. Poznato je da se u armijama kapitalističkih zemalja, pri borbi u susretu, takođe preporučuje široka primena udara u bok i pozadini; zbog toga se ponekad pravci obilaska ili obuhvata mogu poklapati. Očigledno je da se u svim tim slučajevima mora nanositi frontalni udar da bi se rasekle neprijateljske grupacije i uništavale po delovima. Nuklearna sredstva omogućuju da se uspešno nanosi takav udar, veštački stvaraju otkriveni bokovi i za kratko vreme postižu odlučni rezultati.

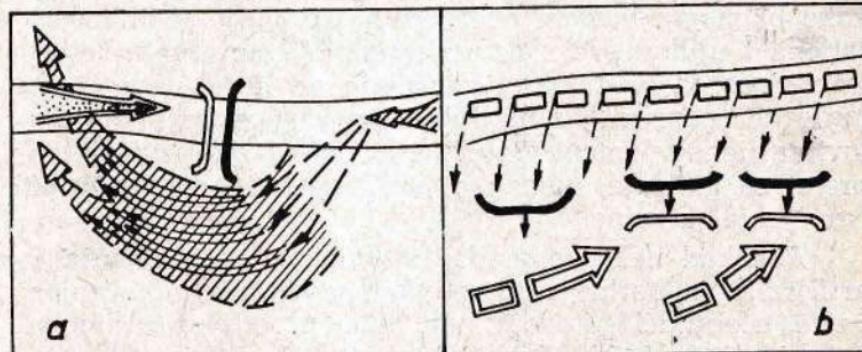
Radi izvršenja manevra i nanošenja udara u bok (bokove) i pozadinu neprijatelja, potrebno je, pored ostalog, delom snaga vezivati ga s frontom. Za tu svrhu se obično izdvaja samo neznatan deo snaga, u prvom redu mo-

tostreljačkih, ali ipak toliko jakih koje su sposobne da izvrše postavljeni zadatak. Glavne snage, naročito tenkovske jedinice, upotrebljavaju se za nanošenje snažnog i iznenadnog udara po jednom ili ova neprijateljska boka. Pri nanošenju udara u bok, jedinice koje napadaju s fronta takođe dejstvuju aktivno, da bi se neprijatelj one mogućio u izvođenju manevra protiv naše grupacije koja vrši obuhvat ili obilazak.

Način razvijanja glavnine i vreme koje je za to potrebno zavise od njenog sastava, postrojavanja, udaljenja od linije marševskog osiguranja i neprijatelja, a takođe od uslova zemljišta. U svim slučajevima preporučljivo je da se razvijanje vrši u najkraćem roku, s takvim proračunom da se neprijatelj preduhitri u razvijanju i obezbedi nanošenje snažnog, usklađenog i jednovremenog udara. Usled toga, pri razvijanju glavnine treba nastojati da se izbegnu složeni i suvišni pokreti, koji prouzrokuju gubljenje vremena.

Zavisno od pravca dejstava neprijatelja, uslova zemljišta i zamisli borbe u susretu, razvijanje glavnih snaga bataljona može se vršiti bilo postepenim raščlanjavanjem kolona (bataljona u četne, a četnih u vodne kolone i zatim u borbeni poredak), ili istovremenim zaokretom u stranu napada (sl. 21).

Za razvoj glavnine bira se takva linija koja će obezbediti prikriveno podilaženje i brzo razvijanje, radi nanošenja snažnog usklađenog udara. Izlazak na tu liniju

Sl. 21 — Razvijanje jedinica iz marša za borbu u susretu:

a — postepeno; b — istovremeno

izvodi se najkraćim pravcima, ako to uslovi zemljišta omogućavaju.

Radi uštede vremena i obezbeđenja brzine podilaženja, a takođe radi zaštite od oružja za masovno uništavanje, kretanje glavnih snaga bataljona u koloni može potrajati sve dok se jedinice ne približe neprijatelju na takvo odstojanje na kome pri razvijanju ne mogu biti tučene vatrom neprjateljskih protivenkovskih raketa i artiljerije za neposredno gađanje. Time se, takođe, obezbeđuje postepeno prestrojavanje u pokretu u četne i vodne kolone i organizovan izlazak jedinica na liniju razvoja, već u borbenom poretku. Vodovi se prestrojavaju u borbeni poredak u pokretu, neposredno pred linijom razvoja.

Međutim, razvijanje glavnine postepenim raščlanjivanjem kolone često se ne može izvoditi; nekada to neće dozvoliti određena situacija. Sem toga, takav način razvijanja predstavlja, ipak, svojevrsnu metodičnost u dejstvima jedinica, dok su za borbu u susretu u savremenim uslovima karakteristična velika manevarska dejstva i raznovrsnost otpočinjanja i izvođenja. Prema tome, razvijanje jedinica takođe mora da je raznovrsno. Ako, na primer, situacija dozvoljava i ako zemljište pruža uslove za dobro maskiranje, glavne snage bataljona mogu se kretati u marševskom poretku neposredno do linije razvoja i posle prestrojavanja u borbeni poredak bez zadržavanja preći u napad.

Razvijanje artiljerije glavnine otpočinje što ranije, kako bi mogla vatrom obezbediti razvijanje jedinica bataljona i njihov prelazak u napad. Pri tome vatrene položaje poseda na takvom udaljenju od linije razvoja da može tući neprijatelja na dubini koja iznosi najmanje polovicu njenog dometa. Baterije, kako se koja razvije i pripremi za gađanje, odmah otvaraju vatru, obezbeđujući razvijanje glavnine.

Ponekad neki komandanti diviziona pri razvijanju artiljerije za borbu u susretu odugovlače se otvaranjem vatre, očekujući gotovost svih baterija. Nije potrebno ni dokazivati da je pri borbi u susretu to nedopustivo, jer vreme ovde ima odlučujući značaj. Ako divizionu od momenta pristizanja u rejon vatreних položaja treba, na

primer, 25—30 minuta za razvijanje i pripremu vatre, pojedine baterije mogu po svojoj inicijativi otvoriti uspešnu vatru nakon 8—10 minuta, pa i ranije. Zbog toga ne treba iščekivati gotovost svih baterija i gubiti dragoceno vreme. Ako je potrebno, upravljanje vatrom se može centralizovati kasnije.

U savremenim uslovima veoma često će se morati vršiti razvijanje u jednu ili obe bočne strane. To je uslovljeno velikim međuprostorima i prekidima između jedinica, visokim manevarskim dejstvima i pokretljivošću jedinica protivničkih strana, kao i njihovim obostranim nastojanjem da nanesu udare u bok i pozadinu neprijatelja. Po svoj prilici, takva situacija će biti jedna od najsloženijih, jer neprijatelj istovremeno može dejstvovati i s fronta.

Pri razvijanju glavnine u bočnu stranu, bočno odeljenje dejstvuje isto tako kao i čelno odeljenje, a pobočnica — kao prethodnica: uništava marševsko osiguranje neprijatelja, probija se ka njegovim glavnim snagama i nanosi im gubitke odlučnim destvima, ili se razvija na pogodnoj liniji i vatrom i aktivnim dejstvima vezuje neprijatelja, obezbeđujući povoljne uslove za stupanje u borbu svoje glavnine. Zavisno od situacije, deo glavnine se takođe može razvijati radi vezivanja neprijatelja s frontom i stvaranja povoljnih uslova za nanošenje udara u njegov bok i pozadinu.

U slučaju istovremenih neprijateljskih dejstava s fronta i s boka, glavni napori se usmeravaju na razbijanje njegove glavne grupacije, uz istovremeno obezbeđenje od druge.

Brzo i organizovano razvijanje glavnine umnogome zavisi od dobre organizacije saobraćajne službe. Njen zadatak je da: obezbedi pravovremen izlazak i razvijanje jedinica glavnine; spreči zadržavanja, zastoje i ukrštanje pravaca kretanja kolona na njihovim marš-rutama; na vreme izvesti komandanta o mestu gde se nalaze jedinice; ubrza (a ponekad, možda, i uspori) kretanje pojedinih kolona. Saobraćajna služba se organizuje tako da do početka razvijanja glavnine, na svim tačkama promene pravca kretanja jedinica, raskrsnicama i spojevima pute-

va, mostovima, prelazima i na drugim mestima gde je otežano kretanje transporta, budu postavljeni saobraćajci. Pri izvođenju pojedinih jedinica na svoje pravce značajnu ulogu imaju oficiri-vodiči, koji se kreću na vozilima i helikopterima.

Razvijanje jedinica glavnine predstavlja najkritičniji momenat zbog udara nuklearnih sredstava i avijacije. Zbog toga se poklanja posebna pažnja protivvazdušnoj obrani i zaštiti jedinica od oružja za masovno uništavanje pri njihovom razvijanju. Veći deo protivavionskih sredstava se upotrebljava za zaštitu glavnine i drugih najvažnijih objekata. Istovremeno se pojačava zaštita jedinica lovačkom avijacijom.

Zaštita jedinica od oružja za masovno uništavanje obezbeđuje se neprekidnim radiološkim i hemijskim izviđanjem, organizacijom brzog obaveštavanja jedinica, maksimalnom rastresitošću u datim uslovima i korišćenjem zaštitnih svojstava zemljišta. Ako u toku razvoja neprijatelj upotrebi nuklearna i hemijska sredstva, preduzimaju se odlučne mere za uspostavljanje borbene sposobnosti jedinica koje su pretrpele udar, i narušenog sadejstva i komandovanja.

Najvažniji zadatak izvidanja u tom periodu jeste otkrivanje neprijateljskih nuklearnih sredstava, određivanje objekata za nanošenje vlastitih nuklearnih udara, pravovremeno otkrivanje pokušaja neprijatelja da nanese udare u otkrivene bokove, određivanje prekida, međuprostora i slabih mesta u neprijateljskom rasporedu, radi nanošenja udara u njegove bokove i pozadinu.

Jedinice glavnine prelaze u juriš bez ikakvog pret hodnog zadržavanja. Završetak razvoja glavnine predstavlja i početak njihovog napada. Vatreni nalet artiljerije, koji prethodi jurišu glavnine, sastavni je deo perioda njihovog razvijanja i stupanja u borbu. Pri tome je veoma važno da se za vreme vatrenog naleta uniše prvenstveno ona neprijateljska borbena sredstva od kojih zavisi čvrstina njegovog borbenog poretku — taktička nuklearna sredstva, lansirna sredstva protivtenkovskih raketa, tenkovi i protivtenkovska oruđa.

Glavnina može stupiti u borbu istovremeno ili posredno, po delovima.

Iskustva pokazuju da se pri istovremenom prelasku u napad obezbeđuje nanošenje snažnog početnog udara, koji neprijatelj teško može odbiti; udar se nanosi istovremeno na širokom frontu i neprijatelj se lišava mogućnosti da izvodi manevar snagama koje nisu zahvaćene udarom; takav udar se može bolje pripremiti vatrom. Međutim, za nanošenje takvog udara potrebno je određeno vreme, koga u nizu slučajeva neće biti. Zadržavanje pokreta prednjih jedinica, a pogotovu zaustavljanje je krajnje nepogodno i opasno.

Uvođenje glavnine u borbu prema stepenu pristizanja i razvijanja jedinica ima važan značaj za preuzimanje inicijative, omogućava brzo pojačavanje dejstava organa marševskog osiguranja i maksimalno iskorišćavanje pogodnih situacija. Ali se u tom slučaju, prirodno, smanjuje jačina početnog udara. Postoji takođe opasnost da neprijatelj lako razbije pojedine jedinice ili odbije njihove neusklađene napade i nađe se u boljem položaju.

Zbog toga, težeći ka nanošenju istovremenog udara prvim ešelonom glavnine i preduzimajući za to potrebne mere, treba imati u vidu da pri povoljnim uslovima može biti pogodno i uvođenje glavnine u borbu prema tome kako pristižu jedinice. Pored ostalog, to može biti u slučaju potrebe za brzim iskorišćavanjem rezultata nuklearnog udara, kada neprijatelj nije uspeo da razvije svoje jedinice pa ima pogodnih uslova za nanošenje snažnog udara u njegov bok i pozadinu, a takođe ako pod dejstvom nadmoćnijih snaga neprijatelja jedinice marševskog osiguranja budu prinuđene da odstupe i ukaže se potreba za brzim ojačavanjem njihovih dejstava, s tim da se neprijatelj zaustavi i onemogući u razvijanju uspeha.

Motostreljačke jedinice, imajući u naoružanju oklopne transportere sa velikom prohodnošću i snažnim naoružanjem, mogu sada da napadaju zajedno sa tenkovima, kao jedinstvena »oklopna pesnica«. Otvarajući vatru u pokretu, one uništavaju živu silu i borbenu tehniku neprijatelja, nastojeći da se što dublje ukline u njegov ras-

pored. Napad će dati najbolje rezultate ako se izvrši za vreme dok se neprijatelj razvija, dok se njegove jedinice nalaze u pokretu.

Vatrena podrška napada ostvaruje se vatrom artiljerije po ciljevima koji sprečavaju napredovanje jedinica, a takođe i po najvažnijim ciljevima, čijim se uništanjem ili neutralisanjem obezbeđuje brz razvoj uspeha. Nuklearna sredstva neprijatelja uništavaju se odmah posle njihovog otkrivanja. Radi obezbeđenja neprekidne podrške jedinica na svu dubinu dejstava, artiljerija se premešta odmah za jedinicama.

Prelaskom glavnine u napad, ona se ne zadržava oko izolovanih žarišta neprijateljskog otpora, već snažno prodire u dubinu. Ako na bojištu nema pripremljenih prepreka i odbrambenih objekata, povećava se mogućnost jedinica da već pri prvom udaru prođu duboko u rejon razvijanja neprijatelja. Jedinice se ukljinjavaju u međuprostore neprijateljskih kolona, raščlanjavaju njegovu grupaciju i uništavaju je po delovima. Razvijajući postignuti uspeh, one sprečavaju organizovano razvijanje neprijateljskih rezervi, koje pridolaze, onemogućavajući im da pređu u odbranu i pregrupišu svoje snage.

Razbijanje neprijatelja po delovima jedan je od važnijih principa izvođenja borbe u susretu. To se ogleda, prvo, u razbijanju jedinica njegovog prvog ešelona pre dolaska i stupanja u borbu rezervi i, drugo, u razdvajajuju i međusobnom izolovanju kolona i grupacija koje napadaju, i njihovom uništavanju ponaosob.

Radi brzog razbijanja neprijateljskih snaga prvog ešelona, bojište se izoluje od pridolaska njegovih rezervi i jedinica koje se prebacuju sa pravaca na kojima se ne izvodi napad. Taj zadatak se rešava nanošenjem nuklearnih udara, udarima avijacijom i vatrom artiljerije, da bi se nanešli gubici neprijateljskim rezervama, sprečilo ili otežalo njihovo podilaženje, porušili mostovi, prelazi i putevi i stvorile prepreke. Važnu ulogu mogu odigrati zasede koje se organizuju na pravcima kretanja neprijateljskih kolona. Uporedo s tim, i jedinice koje napadaju mo-

raju dejstvovati izuzetno brzo i odlučno, kako bi se razbijanje neprijatelja završilo pre pristizanja njegovih rezervi.

Vođenje borbe u susretu pri postojanju otkrivenih bokova u borbenim porecima jedinica zahteva da se one brižljivo obezbede. Posebno se o tome treba starati pri izvođenju obilaska ili obuhvata. Zbog toga se bokovi ne prekidno izviđaju i bliže se privlače rezerve koje se nalaze u stalnoj gotovosti za brz pokret i dejstva na ugroženom pravcu.

Pri pokušaju neprijatelja da obide ili obuhvati bok (bokove) naših jedinica, po njegovim jedinicama koje izvode obuhvat nanose se vatreni udari i izdvajaju se potrebne snage i sredstva za zaštitu boka (bokova). Pri tome glavne snage izvršavaju svoj osnovni zadatak. Za razbijanje neprijateljske grupacije koja izvodi obilazak ili obuhvat upotrebljavaju se, pre svega, jedinice koje se kreću stepenasto na ugroženom boku, a takođe i privučene rezerve, koje nanevši neprijatelju gubitke vatrom odlučnim udarom u bok i pozadinu grupacije koja vrši obilazak ili obuhvat, završavaju njeno razbijanje.

U toku borbe u susretu veoma je važno pravovremeno razviti početni uspeh. Po svoj prilici, nigde nije tako važna brzina i pravovremenost iskorišćavanja uspeha kao pri borbi u susretu, zbog toga što upravo u tim uslovima neprijateljska vatrena sredstva i jedinice, naročito njegovi drugi ešeloni i rezerve, ne mogu uvek i svuda biti gotovi za dejstva. To se i mora odmah iskoristiti za razvijanje uspeha i konačno razbijanje neprijatelja u uslovima koji nisu povoljni za njega.

Na vreme podržan uspeh na jednom pravcu može se razviti na celom frontu u opšti uspeh i dovesti do potpunog poraza neprijatelja. Istovremeno, svako usporavanje i zakašnjavanje sa razvijanjem uspeha neizbežno ubrzava narastanje organizovanog otpora neprijatelja. Uzimajući sve to u obzir, pri borbi u susretu rezerva (drugi ešelon) se može uvoditi u borbu znatno ranije nego u drugim vidovima borbe.

Borba u susretu se mora završiti potpunim razbijanjem neprijatelja, zbog čega je potrebno nezadrživo raz-

vijati napad, onemogućiti neprijatelju da vrši pregrupisanja, izvlači jedinice i prelazi u odbranu. Međutim, takvi odlučni rezultati se ne mogu uvek postići. U nizu slučajeva neprijatelj može preuzeti odstupanje ili preći u odbranu. Zbog toga je veoma važno da se ne propusti taj momenat i ne dozvoli neprijatelju da se utvrdi ili otpočne organizovano odstupanje.

Kad se otkriju pokušaji neprijatelja da će preći u odbranu, usled toga što za njega neće biti povoljan ishod borbe u susretu, treba ga u tome sprečiti odlučnim udarom u njegove bokove i s fronta. U slučaju da neprijatelj pokuša da odstupa da bi izbegao potpuno razbijanje, organizuje se neprekidno gonjenje, kako frontalno tako i paralelno.

Pad mraka ne sme biti razlog usporavanja ili, pogotovu, prekidanja borbenih dejstava.

Specifičnosti vođenja borbe u susretu noću

U savremenom boju, češće nego ranije, mogućno je vođenje borbe u susretu noću. To je uslovljeno izuzetno odlučnim karakterom savremene oružane borbe, potpunom motorizacijom i visokom mehanizacijom jedinica, što olakšava izvođenje aktivnih napadnih dejstava noću, upotrebljom nuklearnih sredstava koja mogu za kratko vreme da izmene odnos snaga i obezbede uslove za brzo napredovanje jedinica u dubinu, nastojanjem protivničkih strana da maksimalno iskoriste noćno vreme za pokrete i borbena dejstva i, na kraju, širokom opremljenosću jedinica priborima za noćno osmatranje.

Opremljenost jedinica sredstvima za osvetljavanje i noćno osmatranje omogućava da se pri izvođenju borbenih dejstava noću upotrebljavaju sva borbena sredstva i svi rodovi vojske. Pribori za upravljanje raznim vozilima (tenkovima, oklopnim transporterima, automobilima) omogućavaju kretanje brzinom koja je bliska onoj po danu. Pomoću pribora za noćno osmatranje može se uspešno otvarati precizna vatrica iz tenkova i protivtenkovskih sredstava, a takođe i iz streljačkog oružja na odsto-

janjima od 100 do 400 m⁵⁷, pa i većim. Radari, infracrveni pribori za izviđanje i osmatranje i razna sredstva za osvetljavanje olakšavaju izviđanje neprijatelja i osmatranje bojišta po noći.

Sve to povećava mogućnost jedinica za izvođenje borbenih dejstava noću uopšte, i borbi u susretu posebno, i takođe umanjuje negativan uticaj noćnih uslova na dejstva jedinica. Bez obzira na to, organizacija i izvođenje borbe u susretu noću ima niz specifičnosti, koje se moraju uzimati u obzir, i imaju veliki značaj za postizanje uspeha.

Noć dvostruko utiče na karakter borbenih dejstava — i pozitivno i negativno. To se u potpunosti odnosi i na borbu u susretu. S jedne strane, mračno vreme pogoduje prikrivanju podilaženja i razvijanju jedinica, doprinosi postizanju iznenađenja pri nanošenju udara, smanjuje gubitke sopstvenih jedinica od klasičnih borbenih sredstava i razbijanju demoralisanog neprijatelja čak i manjim snagama. S druge strane, noć stvara niz ozbiljnih teškoća. Slaba vidljivost ograničava osmatranje neprijateljskih dejstava i dejstava svojih jedinica. Poteškoće u prikupljanju sigurnih podataka putem izviđanja još više povećavaju nejasnost situacije, otežavaju uočavanje ciljeva i upotrebu sredstava za uništavanje. Noć otežava orientisanje na zemljištu, pravovremeni izlazak jedinica na svoje pravce, organizaciju sadejstva, komandovanja i svih vidova obezbeđenja. Noć povećava zamor ljudstva, otežava vožnju borbenih vozila, češće su moguća svakojaka iznenađenja, do kojih dolazi kako zbog grešaka u orientaciji na zemljištu, tako i zbog prikrivenosti manevra neprijatelja.

Upotreba nuklearnih sredstava od strane neprijatelja noću može izazvati veće komplikacije. Prema američkim podacima, oštećenja očiju od bleska nuklearne eksplozije, jačine 20 KT, pri vedroj atmosferi i čistom vazduhu, mogu nastati i na udaljenju do 60 km.⁵⁸

⁵⁷ Н. Еронин. Боевые действия ночью (по взглядам иностранных армий). М. Воениздат, 1959, стр. 91.

⁵⁸ Действие ядерного оружия. Перевод с английского. М. Воениздат, 1963, стр. 558.

Da bi se maksimalno odstranio negativan uticaj noći na dejstva jedinica i obezbedilo uspešno razbijanje neprijatelja, u predviđanju susretnog sudara noću treba blagovremeno, tj. još u svetlo dana, sprovesti niz pripremnih mera. Osnovne od njih su: priprema borbene tehnike za dejstva noću; obezbeđenje jedinica osvetljavajućim i signalno-svetlećim sredstvima; organizacija osvetljavanja, razrada i prenošenje jedinicama svetlosnih signala za obaveštavanje i sadejstvo, kao i načina uzajamnog raspoznavanja i pokazivanja ciljeva noću.

Uporedo s tim, predviđaju se mere za zaštitu od nuklearnih eksplozija, naročito očiju, pojačava se izviđanje, jedinice se postrojavaju tako da im se obezbedi udobnije kretanje noću i brzo stupanje u borbu, i temeljito se organizuje saobraćajna služba.

Pri otpočinjanju borbe u susretu noću izviđačke jedinice i jedinice osiguranja maksimalno koriste prednosti iznenadnog napada. Imajući u vidu da noć pojačava moralno-psihološko dejstvo odlučnih juriša na neprijatelja, izviđačke jedinice i organi marševskog osiguranja, stupivši u dodir s neprijateljem, odmah prelaze u silovit juriš i brzo prodiru u dubinu njegovog rasporeda, unoseći dezorganizaciju i paniku u njegove redove. Iznenadni i smeli udari po obezbeđujućim delovima neprijatelja umnogome predodređuju dalji razvoj borbe u susretu noću.

Dejstva prednjih delova moraju što brže biti podržana i razvijena od strane glavnine.

Očigledno je da u noćnim uslovima najčešće neće biti postepenog raščlanjivanja glavnine iz kolona, kao danju. Celishodno je da se pod zaštitom mraka kolone približe što bliže liniji dejstava prednjih delova, da se iz pokreta razviju u blizini te linije i odmah napadnu u bok i pozadinu neprijatelja. Nije isključeno ni to da će neke jedinice iz glavnine, radi podrške dejstava prednjih delova, preći u napad direktno iz pokreta, razvijajući se u zoni borbenih dejstava, istovremeno sa vođenjem borbe.

Razvijanje glavnine noću zahteva više vremena nego danju. To povećava ulogu marševskog osiguranja, koje svojim aktivnim dejstvima treba da obezbedi njeno razvijanje. Radi bržeg razvijanja glavnine noću, marš-rute

njenog podilaženja ka liniji razvoja (rejonima vatreñih položaja) obeležavaju se znacima i pokazivačima koji su dobro uočljivi, a jedinicama glavnine, da bi se dovele na liniju razvoja, mogu se određivati vodići iz sastava jedinica osiguranja, koje dejstvuju napred.

Uloga obezbeđenja borbenih dejstava pri borbi u susretu noću znatno se povećava zbog slabe vidljivosti. Sve mere se usmeravaju na to da se postigne iznenadjenje, obezbedi zaštita jedinice od iznenadnog napada neprijatelja sa bilo kog pravca i, naročito, da se isključi mogućnost njegovih iznenadnih dejstava u bokove naših jedinica i njima stvore povoljni uslovi za izvršavanje borbenih zadataka.

Veoma važno pitanje pri vođenju borbe u susretu noću jeste osvetljavanje. Dobro organizovano osvetljavanje stvara povoljne uslove za izvršenje manevra, omogućava otvaranje precizne vatre, olakšava komandovanje jedinicama i održavanje sadejstva među njima. Pri podlaženju i razvijanju jedinica, neprijatelj se ograničeno osvetljava, da ne bi demaskirale sopstvene jedinice. Međutim, prelaskom glavnine u napad, osvetljavajuća sredstva se upotrebljavaju bez ikakvog ograničenja, tako da pokreti neprijatelja ne budu prikriveni mrakom i da ga naše jedinice mogu uništavati preciznom vatrom. Naročito intenzivno i stalno treba da bude osvetljavanje da bi se jedinicama olakšalo da brzo iskoriste rezultate nuklearnih udara. Uporedo s tim, u svakom slučaju upotreba osvetljavajućih sredstava ne sme da dovede do osvetljavanja i demaskiranja svojih jedinica. Široko primenjujući osvetljavanje, treba voditi upornu borbu sa sredstvima za osvetljavanje, koja primenjuje neprijatelj.

Nuklearni udari, koji se nanose po neprijatelju, odmah se iskoriščavaju. Usled toga što blesak nuklearne eksplozije noću može izazvati dugotrajno slepilo kod ljudstva koje se nalazi na rastojanjima za desetine puta većim od granica uticaja svih drugih uništavajućih faktora, veliki značaj ima pravovremeno razmišljanje o meraima za zaštitu jedinica od oslepljenja. Najvažnija od njih jeste blagovremeno obaveštavanje jedinica o nanošenju vlastitih nuklearnih udara od strane pretpostavljenog sta-

rešine, koje im omogućava da na vreme upotrebe sredstva za zaštitu očiju.

U toku borbe u susretu jedinice se ne zadržavaju radi uništavanja izdvojenih žarišta otpora, već odlučno prodru napred, potpuno iskoriščavajući prednosti noćnog napada i rezultate upotrebe nuklearnih sredstava. Pri borbi u susretu noću stvaraju se povoljniji uslovi za prikriveno kretanje kroz međuprostore i prekide u borbenim poremcima prema otkrivenim bokovima neprijatelja. Zbog toga, s jedne strane, treba maksimalno iskoristiti te mogućnosti za nanošenje udara u bok i pozadinu neprijatelja, a, s druge strane — brižljivo obezbediti svoje otkrivene bokove od mogućnih iznenađenja.

Pri borbi u susretu noću, češće nego danju mogućno je da neprijatelj odustane od napadnih dejstava i privremeno pređe u odbranu, ili čak u odstupanje. Zbog toga treba budno pratiti dejstva neprijatelja i sprečavati njegove namere.

Ako neprijatelj pređe u odbranu, treba intenzivno osvetljavati njegove jedinice svim osvetljavajućim sredstvima, neutralisati ih vatrom i uništavati napadom iz pokreta. Kad se otkrije odstupanje neprijatelja, pojačava se vatra, a jedinice prelaze u odlučno gonjenje i izvode ga do potpunog razbijanja neprijatelja.

Složenost vođenja borbe u susretu zahteva od ljudstva veliko naprezanje moralnih i fizičkih snaga, obučenost i uvežbanost u dejstvima noću i veštinu u upotrebi radio-tehničkih i osvetljavajućih sredstava.

Glava sedma

NAPAD

Karakteristike savremenog napada

Napad kao vid borbenih dejstava nastao je zajedno sa pojavom rata. U toku istorije, kroz vekove, karakteristika napada, oblici i načini njegovog izvođenja neprekidno su se menjali.

Do pojave vatrene oružja, kada je branilac mogao pružati otpor samo snagom neposrednog fizičkog dejstva, napad se faktički ispoljavao udarom, čija je snaga i moć, u suštini, i odlučila ishod boja (bitke). Borba se vodila na malo dubini i odlikovala se sporošću razvoja.

Pojavom i burnim razvojem vatrene oružja branilac je dobio mogućnost da ispoljava dejstvo na neprijatelja vatrom i da napadaču nanosi gubitke ne samo pri neposrednom sudaru s njim već i pri njegovom podilaženju, još na prilazima odbrani. Što je više povećavan domet i moć borbenih sredstava, utoliko se jače i na većoj dubini ispoljavalo to dejstvo. U tim uslovima napad kao da se delio na dve samostalne faze — zbližavanje (podilaženje) i juriš. Kasnije, kada je odbrana postala ešelonirana po dubini, tim fazama napada dodata je još i borba u dubini odbrane.

Usavršavanje vatrene oružja i narastanje njegove uništavajuće moći izazvali su duboke promene u karakteru napada. Napadač je počeo koristiti snagu vatrene dejstva za odlučno neutralisanje odbrane i najbrže postizanje svojih ciljeva. Pri tome se uloga vatre u borbi ne-

prekidno povećavala, a uzajamna povezanost vatre i udara postajala je sve tešnja. Dok je u početku udar izvođen nekako odvojeno od vatre, kasnije vatra i udar kao da se slivaju u jedno i tesno se prepliću. Vatra ne samo što priprema udar, imajući obezbeđujuću ulogu u odnosu na njega, već se vatreno dejstvo ne prekida u toku celog napada. Borba postepeno poprima karakter vatrene borbe. Uspeh napada sada u celini zavisi od snage i moći uništavanja neprijatelja vatrom.

Povećana moć vatre uslovila je, takođe, porast uloge manevra, koji je imao za cilj stvaranje najpogodnije grupacije snaga i njihovo postavljanje u najpovoljniji položaj u odnosu na neprijatelja radi nanošenja udara. Manevar, isto kao i vatra, postaje sastavni i neodvojiv deo udara. On se ne izvodi samo do nanošenja udara, već neprekidno i u toku udara. Pored manevra, snagama i sredstvima napadač otpočinje sve šire primenjivati u borbi i manevar vatrom, radi sasređivanja vatreñih napora ili njihovog prenošenja s jednog objekta na drugi. Na taj način manevar prožima ceo sadržaj napada. Sve veće nastanje manevarskih dejstava, a takođe i neprekidna borba za vatrenu nadmoćnost postaju važna obeležja napada.

Upotreba raznih rodova vojske u borbi i borbenih sredstava, čijim usklađenim dejstvima je postizan uspeh, dovela je do toga da napad po svom karakteru postane združeni. Združenost napada naročito se jasno ispoljila u I svetskom ratu.

Učešće višemilionskih armija u ratu proširilo je granice i zamah oružane borbe u celini. Pojavila se mogućnost napada na svim pravcima kojima je mogućno kretanje, što je dovelo do stvaranja neprekidnih frontova, koji su se protezali po nekoliko hiljada kilometara i obuhvatili cele kontinente. Obrazovanje takvih frontova zahtevalo je savlađivanje frontalnog otpora neprijatelja i izvršenje proboga njegove odbrane. Da bi se neprijatelj razbio i omogućilo napredovanje, trebalo je stvoriti brešu u njegovoj odbrani. Ako nije bio izvršen proboj i obrazovan svojevrsni »otvor« u neprekidnom pozicijskom fron-

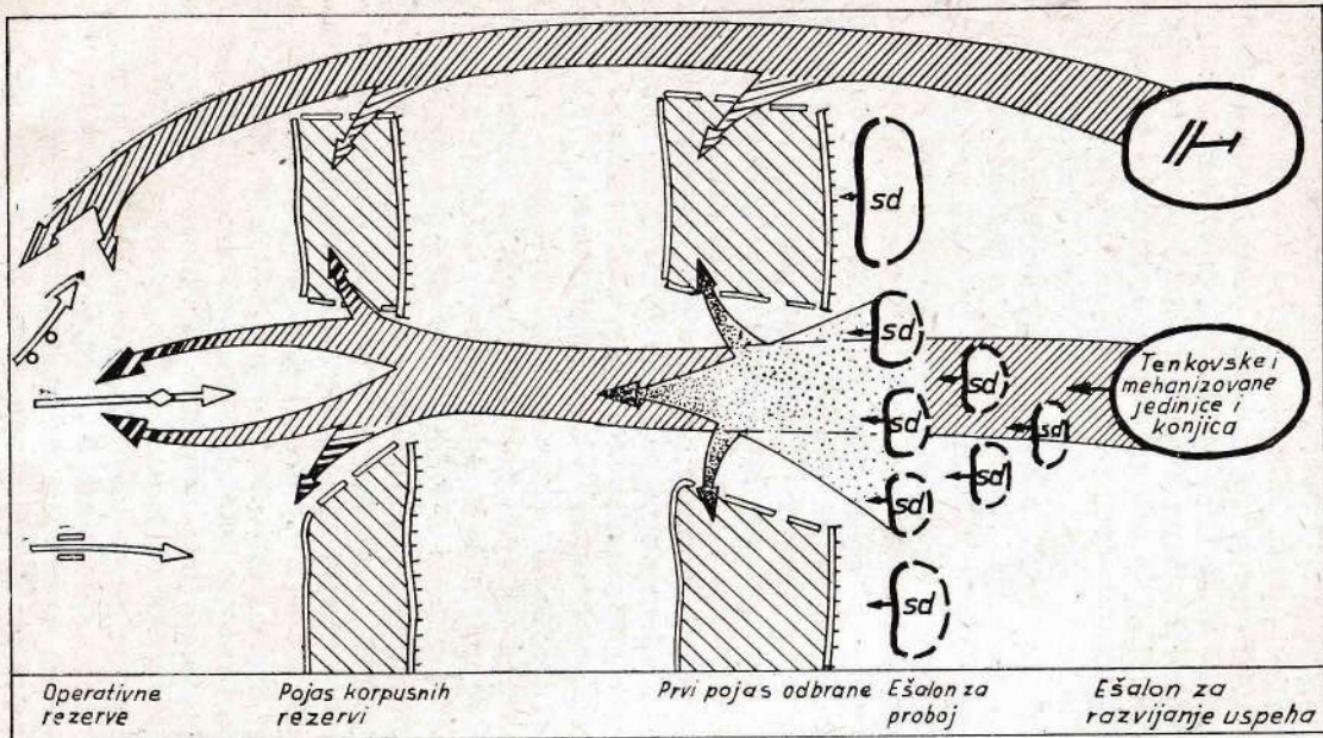
tu, nisu se mogli obezrediti pogodni uslovi za naredna manevarska dejstva radi razvijanja uspeha u dubinu i u bočne strane.

U I svetskom ratu probaj je postao najvažniji i uz to teško rešiv problem napada. Neznatan domet osnovne mase artiljerije i male manevarske sposobnosti oruđa na bojištu, malobrojnost i neusavršenost tenkova i male borbenе mogućnosti avijacije, zajedno sa drugim faktorima, doveli su do toga da je probaj u većini slučajeva izvršavan postepenim »progrizanjem« položaja i pojaseva odbrane i gasio se na izvesnoj dubini. Dubina napredovanja jedinica bila je uslovljena, uglavnom, daljinom uspešne artiljerijske vatre, nakon čega je trebalo izvoditi novu artiljerijsku pripremu i uvoditi nove snage u borbu.

Drugačije je izgledao karakter napada u periodu građanskog rata 1918—1920. god. Napadna dejstva Crvene armije su se odlikovale velikim manevrovanjem i odlučnošću. To se objasnjavalo uglavnom političkim uslovima borbe i svojstvenošću nastale operativne situacije. U vreme kad nije bilo neprekidnih frontova i velike brzine razvoja borbenih zbivanja, osnova napadnih dejstava sastojala se u izvođenju dubokih obilazaka i raščlanjivanju i okruživanju neprijateljskih grupacija, čega uopšte nije bilo u I svetskom ratu.

Sovjetska vojna misao 30-ih godina, ocenjujući karakter oružane borbe, koji je pretrpeo izmene usled burnog razvoja oklopne tehnike i avijacije, kao i pojavom mehanizovanih i vazdušnodesantnih jedinica, razradila je teoriju duboke napadne operacije i dubokog boja (sl. 22), prema kojoj se sva dubina neprijateljske odbrane podvrgavala istovremenom dejstvu. Postignuti uspeh je nezadrživo razvijan u dubinu pomoću pokretnih jedinica. Osnovne postavke te teorije naše su svoju primenu u napadnim operacijama i bojevima Sovjetske armije u velikom otadžbinskom ratu.

U toku velikog otadžbinskog rata dalje se razvila teorija i praksa pripreme i izvođenja napada. Sovjetska ratna veština uspešno je rešila problem probaja ne samo taktičke već i cele operativne dubine neprijateljske odbrane putem neprekidnog narastanja vatrene moći i uvo-

Sl. 22 — Šema duboke napadne operacije (prema pred ratnim gledištima)

đenjem u borbu tenkovskih i mehanizovanih združenih jedinica iz dubine. U operativnim razmerama proboj je izvršavan, po pravilu, istovremeno na više pravaca. Prelazak u napad otpočinjao je obično posle relativno kratke artiljerijske i avijacijske pripreme. Silovitost proboga i veliki tempo napada postizani su nanošenjem iznenadnih udara, u početku na uskom frontu, a zatim proširivanjem proboga u stranu jednog ili oba boka i razvijanjem uspeha u dubinu.

Uporedo s tim, u toku prošlog rata napad se nije ograničavao samo na proboj. Bez obzira na važnost, značaj i složenost izvršavanja proboga, on je zauzimao samo manji deo vremena u napadnim operacijama (od jedne desetine do sedmine vremena od ukupnog trajanja operacije), a uz to se stalno težilo skraćivanju vremena njegovog izvođenja. Posle proboga jedinice su prelazile u odlučno gonjenje neprijatelja, vodile žestoke borbe u susretu sa njegovim pridolazećim rezervama, forsirale razne vodene prepreke, okružavale i uništavale neprijateljske grupacije i izvodile druga dejstva. U toku tih dejstava jedinice su provodile manevr, u širim razmerama, nego pri probodu, i odlučno prenosile borbene napore u dubinu neprijateljske odbrane, ili na druge pravce.

U toku rata se jasno ispoljila tendencija povećanja tempa napada i dubine borbenih zadataka jedinica u napadu. To se vidi iz podataka tablice 2, u kojoj je iznet razvoj taktike napada divizije u periodu prošlog rata.

Međutim, u periodu prošlog rata snaga vatrenog dejstva je ipak bila nedovoljna za potpuno neutralisanje neprijateljske odbrane na njenoj celoj dubini. Nastojeći da nadoknadi nedovoljne mogućnosti vatre, napadač je bio prinuđen da grapiše veliki broj vatrenih sredstava, jedinica i borbene tehnike na uskim zoñama. Radi povećanja snage udara bilo je potrebno koncentrisati veoma krupne kompaktne grupacije. I bez obzira na to što se proboj neprijateljske odbrane počeo ostvarivati za kraće vreme, nego ranije, a dejstva jedinica bila više manevarska, još uvek se očuvala izvesna metodičnost i ujednačenost razvoja napada. Duboko ešeloniranu odbranu neprijatelja jedinice su najčešće savladivale postepenim ovla-

Tablica 2

*Prosečni pokazatelji koji označavaju razvoj taktike napada
streljačke divizije u periodu velikog otadžbinskog rata*

	1941.	1942.	1943.	1944.	1945.
Širina zone napada u km	3—5	3—4	2—4	1,5—2	1,5—2
Dubina borb. zadataka u km:					
— bližeg . . .	1,5—2,5	2—3	2—4	3—5	3—5
— sledećeg . . .	3—4	4—6	5—7	5—7	6—8
— dnevni zadatak . . .	—	—	—	10—12	12—18
Gustina snaga i sredstava na 1 km fronta:					
u pešadiji (str. bat.)	1,5—2	2—3	3—4	3,5—4,5	3,5—5
u artiljeriji (oruđa i minobacača)	10—15	20—60	80—150	180—200	200—250
u tenkovima (tenkova)	5—7	10—15	15—20	15—25	20—30
Odnos snaga na odsecima proboja (naše snage: neprijatelju):					
u pešadiji (str. bat.: peš. bat.)	1,5:1	2,5:1	3:1	3—4:1	3—5:1
u artiljeriji	1—1,5:1	1,5—2:1	4—6:1	5—8:1	6—10:1
u tenkovima	0,6—1,5:1	1,5:1	2—3:1	3—4:1	4,5—5:1

divanjem njegovim položajima i pojasevima, napredujući, manje-više, ravnomerno na neprekidnom frontu.

Pojava i buran razvoj nuklearnih sredstava i dalje usavršavanje svih drugih borbenih sredstava izazvali su duboke promene u samom napadu, u oblicima i načinima njegovog izvođenja. Raspolažući moćnim sredstvima za uništavanje, napadač je sada u stanju da za kratko vreme nanese odlučujuće gubitke neprijateljskim grupacijama, da poruši bilo kakva utvrđenja i najsvršenije obrambene objekte, da naglo i brzo izmeni odnos snaga.

Glavni cilj napada — potpuno razbijanje neprijatelja — sada će se postizati, pre svega, nuklearnim udarima, a takođe i vatrom drugih sredstava za uništavanje i povećanim snažnim dejstvima motostreljačkih i tenkovskih jedinica, u sadejstvu sa avijacijom i vazdušnim desantima. U toku napada uništavaju se neprijateljska borbena sredstva, a u prvom redu nuklearna, za kratko vreme se nanose veliki gubici njegovim jedinicama, ruše se odbrambena postrojenja i drugi važni objekti.

Napad će se sada izvoditi na sasvim novoj materijalnoj osnovi, drugim borbenim sredstvima, kvalitetno drukčijim jedinicama i u složenijim situacijama. Pored nuklearnih sredstava, na karakter savremenog napada utiče i promene u prirodi neprijateljske odbrane, odsutnost neprekidnih frontova, potpuna motorizacija i mehanizacija jedinica, povećanje njihove udarne snage i vatrene moći i, kao posledica toga, sposobnost za rešavanje dubljih zadataka i izvođenje napada velikim tempom i na širem frontu nego ranije.

Upotreba novih, moćnijih i razornijih sredstava za uništavanje uticaće, pre svega na o d l u č n o s t napada. Upotreba nuklearnih sredstava pruža napadaču, u tom pogledu, naročito široke mogućnosti: stvaraju se uslovi za brzo i sigurno neutralisanje odbrane na širokom frontu i istovremeno na velikoj dubini. Napadač je u stanju da za kratko vreme razbije krupne neprijateljske grupacije, čak i bez brojne nadmoćnosti nad njim.

Upotreba novih borbenih sredstava, bez sumnje, povećava mogućnosti napadača. Međutim, treba računati i s. tim da će i branilac takođe upotrebljavati nuklearna sredstva. Napadu će se sada suprotstavljati kvalitetno drukčija odbrana, koja se oslanja na snagu savremene vatre i širok manevr. Napadačeve jedinice će biti pred stalnom opasnošću od neprijateljskog nuklearnog napada. Sve to čini izuzetno složene borbene uslove. Postoje sve osnove tvrdnji da će se sada, više nego ranije, povećati intenzitet borbe.

Dinamičnost savremenog boja, brzo prenošenje borbenih napora u dubinu neprijateljske odbrane, silovit i visok tempo napada jedinica koje koriste rezultate vatre-

nog dejstva, uslovjavaju dalje povećanje prostornog zama ha napada. To znači da će izrazito ispoljena tendencija u prošlim ratovima ka povećavanju tempa napada i dubine borbenih zadataka jedinica sada dobiti svoj dalji razvoj. Tome će se pridodati još i povećanje širine napadnih zona jedinica.

Jedna od važnih tendencija razvoja napada u prošlosti bilo je neprekidno povećavanje uloge vatre u borbi. Neprekidna i uporna borba za preuzimanje i održavanje vatrene nadmoćnosti nad neprijateljem bila je najvažniji i neophodan uslov za postizanje uspeha u napadu kako u prvom, a tako naročito i u drugom svetskom ratu. Sada je snaga vatre neizmerno porasla, višestruko se povećala njena moć i duljina dejstva. U takvim uslovima postaje još važnija borba za vatrenu nadmoćnost nad neprijateljem, a uporedo s tim menja se i sadržaj te borbe. Centralno mesto u toku izvođenja borbenih dejstava zauzeće uništavanje nuklearnih sredstava i maksimalno slabljenje nuklearne moći branioca, koje se postiže preduhitrimanjem neprijatelja u nanošenju nuklearnih i vatrenih udara. U vezi s tim, da bi se održala inicijativa i raspolagalo mogućnošću za uticanje na razvoj događaja u željenom pravcu, branioca treba stalno držati pod neprekidnim vatrenim dejstvom, na celoj dubini njegovog borbenog rasporeda.

Upotreba novih borbenih sredstava, potpuna motorizacija jedinica i odsutnost neprekidnog fronta daju savremenom napadu visokomanevrski karakter. U prošlosti se mogućnosti za manevarska dejstva u napadu nisu pojavljivale odjedanput. U početku je napadač bio prinuđen da probija neprijateljsku odbranu i tek nakon toga je dobijao povoljne mogućnosti za izvođenje manevarskih dejstava. Zbog toga se ceo tok napada mogao deliti na dve faze — probor i dejstva jedinica u dubini, a u svakoj od njih karakter i uslovi izvođenja borbenih dejstava bili su različiti.

Upotreba nuklearnih sredstava briše te razlike. Sada se manevru pruža najširi prostor u toku celog napada. Savremeni napad se više ne može smatrati postepenom i metodičnom borbom jedinica za osvajanje odbrambenih

linija i položaja. On dobija isključivo manevarski i dinamičan karakter, izvodiće se istovremeno na više pravaca i na različitoj dubini, a sastojaće se od najraznovrsnijih oblika i načina borbenih dejstava, koji će brzo prelaziti jedni u druge.

Za razliku od prošlosti, kada je napad izvođen na neprekidnom frontu i pri neposrednoj vezi između suseda ne samo kod nižih taktičkih, već i kod združenih jedinica, u savremenom ratu napad će se izvoditi na širokom frontu i po o d v o j e n i m p r a v c i m a . Treba napomenuti da su se začeci takvog napada pojavili još u prošlom ratu. Međutim, u to vreme napad po pravcima se izvodio samo pri dejstvima u dubini neprijateljske odbrane. Sada se, pak, dejstva po pravcima mogu izvoditi u toku celog napada, kako pri proboru, tako i u toku njegovog razvoja. Takav karakter napada uslovjen je, pre svega, nuklearnim sredstvima. Dejstva u zbijenim, kompaktnim grupacijama postale su sada ne samo opasna već i nepotrebna. Napadač može nanošenjem nuklearnih udara da stvori breše u odbrani na širokom frontu i da je sveduči istovremeno na više pravaca pomoću borbeno samostalnih nižih taktičkih jedinica.

Dejstva po pravcima obezbeđuju jedinicama niz prednosti. Ona omogućavaju brzu promenu pravca udara, izvršenje elastičnog i smelog manevra, nanošenjem iznenadnih udara sa raznih pravaca, obilaženje preostalih žarišta otpora, porušenih, kontaminiranih i zaprečnih odseka, kao i brzo prenošenje težišta dejstava u dubinu. Pravci napada biraju se s takvim proračunom da izvode u najosetljivija mesta neprijateljske odbrane i da obezbeđuju tesno vatreno sadejstvo unutar jedinica. Naravno, dejstva po pravcima ne znače da će se sada ceo proces napada razlagati na samostalna, međusobno nepovezana, izolovana i u taktičkom pogledu razdvojena dejstva. Na protiv, nepostojanje neposredne susedne veze između jedinica u napadu zahteva od starešina najpreciznije usklađivanje njihovih borbenih dejstava i, posebno, elastično komandovanje jedinicama u toku borbe.

Novi faktor, koji će imati veliki uticaj na karakter napada pri upotrebi nuklearnih sredstava, biće r a d i o-

aktivna kontaminacija zemljišta i vazduha. U toku napada, koji se sada izvodi na veliku dubinu, jedinice će morati savladavati ne samo pojedinažarišta kontaminacije već će često dugo vreme izvoditi borbena dejstva na zemljištu koje je kontaminirano radioaktivnim materijama i zaraženo bojnim otrovima. To će otežati napad i zahtevati sprovođenje specijalnih mera za zaštitu jedinica od radioaktivnih materija i bojnih otrova. U vezi s tim, u savremenom boju ne može se pravilno doneti ni jedna odluka a da se ne uzme u obzir radiološka situacija.

Na savremeni napad utiču takođe i promene u taktici odbrane. Dok se u prošlim ratovima napad izvodio na odbranu u kojoj su preovlađivale linijsko-pozicijske forme, usmerene na odbijanje neprijateljskog napada, savremena odbrana se ne ograničava na pasivne mere iščekivanja, već teži odlučnim ciljevima — odbiti neprijateljski napad i naneti mu takve gubitke koji će ga prinuditi da odustane od napada. Glavna uloga u postizanju tog cilja pripada nuklearnim sredstvima.

U armijama agresivnog bloka NATO velika pažnja se poklanja takozvanoj odbrambeno-napadnoj koncepciji. Prema toj koncepciji branilac ne postiže svoje ciljeve otporom jedinica na položajima, već nanošenjem nuklearnih i vatrenih udara po ranije pripremljenim rejonima, širokim i elastičnim manevrom jedinica i izvođenjem jakih protivnapada iz dubine radi završavanja razbijanja neprijatelja. Visoka mobilnost dejstava jedinica, kombinovana sa veštim korišćenjem taktički pogodnih zemljisnih linija i obmanom neprijatelja o zamisli branioca, treba da neutrališe prednosti napadača, na čijoj strani je inicijativa u dejstvima.

Na najvažnijim pravcima predviđa se stvaranje duboke odbrane, iz niza odbrambenih linija, na različitim udaljenostima jedna od druge. Obično takva odbrana ne ma jasno izraženih pravolinijskih položaja i pojaseva i sastoji se, uglavnom, od otpornih tačaka i čvorova odbrane, koji zatvaraju najvažnije pravce mogućnog neprijateljskog napada.

Jedan od osnovnih vidova odbrane, koji je široko rasprostranjen u inostranim armijama u poslednje vreme, jeste pokretna odbrana. Njena suština je u tome što branilac nastoji da relativno malim snagama veže glavne snage napadača, prinudi ih da se razviju u nepogodnim uslovima, uvuče ih u vatrene džakove i nanese im gubitke nuklearnim udarima i vatrom, a zatim završi njihovo razbijanje snažnim protivnapadima. U skladu s tim izgrađuje se i sistem inžinjerijskih objekata i planira vatra i manevar u odbrani. Celokupnim sistemom tih mera napadaču se nameću takvi uslovi koji će ga priruditi da na uskim odsecima zemljišta koncentriše krupne snage.

Na izvesnim pravcima može se primeniti i pozicijska odbrana (odbrana rejona). Njen cilj jeste da se čvrsto drže posednuti položaji i napadaču spreči napredovanje. Teoretičari zapadnonemačkog Bundesvera daju prednost pozicijskoj odbrani, koja se sastoji iz duboko ešeloniranih položaja i pojaseva, ali pri tome podvlače potrebu za širokom rastresitošću borbenih poredaka jedinica i najpotpunijim korišćenjem vatre pri izvođenju odbrane.

I pored mnoštva različitih pogleda na teoriju odbrambene borbe, mogu se izvući i neka zajednička karakteristična obeležja savremene odbrane. U vezi sa povećavanjem vatrene moći raste i odlučnost ciljeva odbrane, povećava se uloga manevra i aktivnosti. Borbeni poreci jedinica su sve rastresitiji po frontu i dubini.

Osnovu svake odbrane sačinjavaju nuklearni udari. Branilac raspolaže velikom količinom inžinjerijske tehničke koja mu omogućava da za kratko vreme organizuje čvrstu odbranu, čak i na unapred nepripremljenim linijskim jama. Zbog toga, dok je u prošlosti, zavisno od pripremljenosti neprijateljske odbrane, a naročito stepena njenog inžinjerijskog uređenja, imalo smisla razgraničavati načine napada na pravovremeno organizovanu odbranu i na odbranu organizovanu na brzu ruku, u savremenim uslovima takva podela gubi svoj značaj. Napad se u svim slučajevima mora temeljito pripremati. Niže taktičke jedinice moraju uvek računati s tim da im predstoji sa-

vlađivanje jake odbrane, čak i kad neprijatelj ima veoma malo vremena za njenu pripremu.

Kad nema neprekidnog fronta borbenih dejstava, odbrana ima grupni karakter sa velikim međuprostorima, a usled nanošenja snažnih nuklearnih udara, neizbežno će se u njoj stvoriti ogromne breše i prekiidi, pa se može očekivati da će jedinice u napadu, od samog početka, silovito nastupati na širokom frontu i na veliku dubinu. Osnova napada biće raznovrsna manevarska dejstva, kao kompleks raznih načina borbenih dejstava, koja se brzo smenjuju. Snažni i duboki obuhvati i obilasci braniočevih grupacija biće povezani odlučnim i brzim susretnim sudarima sa pridolazećim neprijateljskim rezervama, a marševski pokreti — povremenim i kratkotrajnim razvijanjem pojedinih grupacija radi uništavanja preostalih žarišta otpora. U celini, to će biti brza i dinamična dejstva, koja se odvijaju na širokom frontu, po odvojenim pravcima i velikim tempom.

To ne znači da iščezava probaj kao oblik napada. Potreba za probojem može se javiti u najraznovrsnijim situacijama i naročito na onim pravcima gde neprijatelj uspe da stvari duboko ešeloniranu odbranu, koja se uvek ne može obići niti savladati kroz postojeće međuprostore. Takođe neće uvek biti mogućnosti da se ona na svim pravcima neutrališe toliko da bi napad odmah otpočeo manevarskim dejstvima. Čak ni veoma snažna i razarajuća borbena sredstva ne pružaju osnovu da se može računati na lak uspeh. Ne sme se zaboravljati da i neprijatelj raspolaže isto tako efikasnim borbenim sredstvima.

Proboj u savremenim uslovima ima nove osobine. Dok se u prošlosti probaj sastojao u stvaranju uske breše u sistemu neprijateljske odbrane i bio ostvarivan gustim porecima jedinica i naslonjenim bokovima, metodom sistematskog i postepenog ovlađivanja neprijateljskim obrambenim položajima, sada nova borbena sredstva i potpuna motorizacija jedinica menjaju karakter probaja i način njegovog izvođenja. Sada se odbrana probija za kratko vreme nuklearnim udarima i vatrom klasičnih sredstava, što obezbeđuje odlučno i brzo prodiranje mostreljačkih i tenkovskih jedinica u dubinu odbrane. Ia-

ko je cilj savremenog probaja, kao i ranije, u stvaranju uslova za manevarska i odlučna dejstva jedinica u dubini, to nikako ne znači da se probaj pretvara u pravolinijsko i frontalno napredovanje jedinica, uz frontalne jurise. Razvoj probaja se sada ne može smatrati kao ravnomerno, metodično napredovanje jedinica. Pri izvršenju probaja jedinice ne nanose samo frontalne udare, već i široko primenjuju obilaske i obuhvate, prodiru u pozadinu branioca i napadaju ga sa raznih pravaca, vešto kombinujući borbene i evolucione poretke.

Načini prelaska jedinica u napad

Razvijanjem borbenih sredstava, povećavanjem vatrene moći i manevarskih mogućnosti jedinica, a takođe i izmenama karaktera neprijateljske odbrane, neprekidno su se usavršavali i razvijali načini prelaska jedinica u napad. U prošlosti, uključujući i prošli rat, probaj neprijateljske odbrane obično je vršen posle duge pripreme, koja je izvođena u neposrednom dodiru s njim. Suština toga načina probaja bila je u tome što su jedinice pravovremeno (obično u toku tri-četiri noći) i prikriveno posedale polazni položaj, smenjujući jedinice koje su dotada bile u odbrani, a zatim posle snažne artiljerijske i aviacijske pripreme, prelazile u napad. Celokupna priprema napada obično je izvođena u neposrednoj blizini prednjeg kraja neprijateljske odbrane: komandanti i štabovi, pri organizaciji boja, vršili su rekognosciranje i na zemljisu postavljali borbene zadatke jedinicama i organizovali sa dejstvo; združene jedinice su, pod vidom ojačavanja odbrane, zajedno sa jedinicama koje su se nalazile u odbrani, uredivale polazne rejone, privlačile materijalne rezerve i pripremale puteve za manevar.

Neophodnost takvog načina napada predodređivana je nizom objektivnih faktora, a pre svega nedovoljnom vatrenom moći tadašnjih borbenih sredstava. Samo koncentracijom ogromne mase sredstava za uništavanje (200—250 oruđa i 20—30 tenkova na 1 km fronta na odsečima probaja) napadač je mogao postići sigurno neutralisanje odbrane i obezbediti uspešan napad. Drugi razlog

bila je mala pokretljivost jedinica. Krećući se uglavnom pešice, streljačke jedinice nisu bile u stanju da pravovremeno pristignu iz dubine i da pređu u napad iz pokreta, neposredno iza vatrenog udara. One su bile prinudene da se prethodno koncentrišu i posednu polazni položaj za napad.

To je, takođe, bilo uslovljeno potrebom za neutralisanjem odbrane vatrom. Bez obzira na snagu vatre grupisane artiljerije, ona je ipak bila nedovoljna za potpuno uništenje odbrambenih objekata, čak i na prednjem kraju. Angažovanje pešadijskih vatrenih sredstava — protivtenkovskih oruđa, minobacača, mitraljeza pa čak i streljačkog oružja — povećavalo je i ojačavalo taj udar, a takođe obezbeđivalo neprekidna vatrena dejstva, naročito sa početkom juriša.

Relativno bezbedno grupisanje velike mase jedinica na prostorno ograničenim delovima fronta i dosta dugo bavljenje u neposrednoj blizini neprijatelja bili su mogućni zbog toga što branilac nije raspolagao dovoljno efikasnim sredstvima izviđanja. Čak i kada je neprijatelju priprema napada bila očigledna, protivpriprema koju je on izvodio nije uticala na gubljenje borbene sposobnosti udarne grupacije, a tim manje na osujećenje napada. Međutim, to nije značilo da je napadač mogao olako prenebreći iznenađenje i rešiti problem probaja samo na račun povećavanja sredstava za uništavanje. Naprotiv, borbena iskustva pokazuju da je uspeh napada direktno zavisio od tajnosti njegove pripreme i postizanja iznenađenja.

1915—1917. god. Francuzi i Englezi, poklanjajući glavnu pažnju grupisanju velikog broja jedinica i vatrenih sredstava na odsecima probaja, prenebregavali su iznenađenje i računali na slamanje neprijateljske odbrane vatrom artiljerije i udarom mase pešadije. U vezi s tim, celokupna priprema napada izvođena je otkriveno, artiljerijska priprema trajala je po nekoliko dana, a polazni položaji za pešadiju uređivani su bez ikakvih mera tajnosti. Zbog toga su Nemci, otkriviši mesto probaja, brzo preduzimali odgovarajuća protivdejstva, tako da nije realizovana nadmoćnost, koju je protivnik stvarao u snagama i sredstvima.

Uverivši se kroz gorka iskustva u veliki značaj iznenađenja, Englezi i Francuzi su 1918. god. počeli široko primenjivati maskiranje svih vrsta, trajanje artiljerijske pripreme skratili su na 4—5 časova, a u nekim operacijama prelazili su u napad i bez nje, oslanjajući se samo, u toku borbe, na podršku tenkova i artiljerijsku vatru.

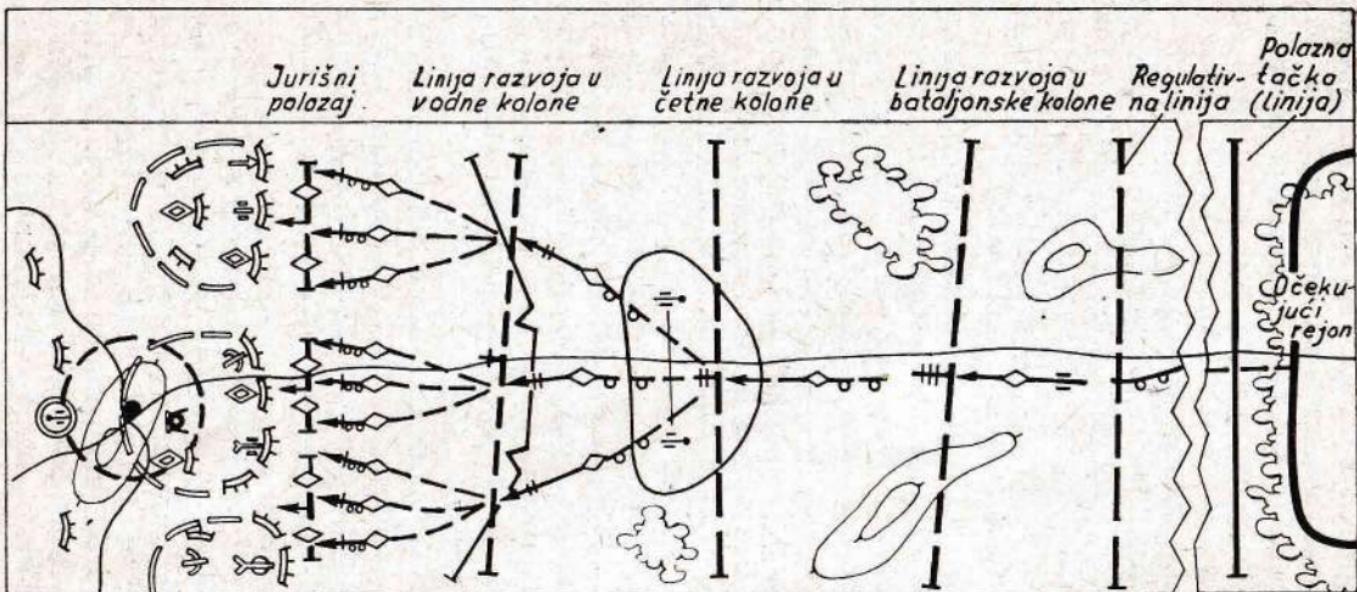
Uloga iznenađenja još više je porasla u II svetskom ratu. Raspolažući jakim artiljerijskim i avijacijskim snagama branilac je mogao da nanosi snažne vatrene udare po neprijatelju još pre njegovog prelaska u napad. U vezi s tim, mere sračunate na slamanje napada i postizanje iznenađenja dobijale su sve veći značaj.

U periodu velikog otadžbinskog rata jedinice Sovjetske armije su veoma često otpočinjale napad iznenađeno. To je postizano maksimalnim skraćenjem vremena za pripremu napada i raznim obmanjivanjem neprijatelja. Po red ostalog, velika pažnja je posvećivana borbi sa neprijateljskim izviđačkim delovima i tajnosti pripreme polaznih rejona. Bez obzira na to, napadač nije uvek uspevao da postigne potpuno taktičko iznenađenje. Prema izvesnim demaskirajućim znacima, neprijatelj je često otkrivaо pripremu napada i preduzimao mere za ojačavanje odbrane i slamanje juriša. Zbog toga su u toku rata, uporedno sa merama za pojačano maskiranje, uporno traženi takvi načini koncentrisanja udarnih grupacija koji bi omogućavali da se do minimuma skrati bavljenja jedinica u polaznom rejonu.

U uslovima primene nuklearnih borbenih sredstava, dugotrajno bavljenje jedinica na malom udaljenju od prednjeg kraja neprijateljske odbrane je izuzetno riskantno, tim pre što su sredstva za izviđanje savršenija nego ranije.

U potrazi za rešenjem tog važnog problema u mnogim armijama sveta pojavila se koncepcija o mogućnosti prelaska u napad iz pokreta, sa podlaženjem jedinica iz dubine (sl. 23).

Ideja o prelasku u napad iz pokreta u principu nije nova. U pravilima Sovjetske armije na mogućnost takvog načina prelaska u napad ukazivano je još 30-tih godina, a u periodu velikog otadžbinskog rata napad iz pokreta

Sl. 23 — Prelazak u napad iz pokreta, sa podlaženjem iz dubine (iz očekujućeg rejona)

našao je dosta široku primenu, naročito kod tenkovskih i mehanizovanih jedinica. Ali, takav napad je primenjivan samo pri savlađivanju neprijateljske odbrane organizovane na brzu ruku, u toku borbenih dejstava, koja je imala slabo razvijen sistem vatre i nepotpuno inžinjerijsko uređenje, kada napadač nije morao koncentrisati svu vatru artiljerije za njeno neutralisanje.

U savremenim uslovima prelazak u napad iz pokreta je mogućan ne samo pri proboru odbrambenih položaja koje branilac poseda u toku izvođenja borbenih dejstava, već i pravovremeno pripremljenih i u inžinjerijskom smislu dobro uređenih. I u prvom i u drugom slučaju nanošenje snažnih nuklearnih i vatrenih udara omogućava da se stvore breše u odbrani, za kratko vreme naruši njena čvrstina i obezbede pogodni uslovi za energičan napad. Prema tome, naglo porasla vatrena moć jedinica, a pre svega upotreba nuklearnih sredstava, i jeste glavni faktor koji obezbeđuje mogućnost primene tog novog načina prelaska u napad. Drugi važan uslov za prelazak u napad iz pokreta jeste potpuna motorizacija jedinica. Dejstvujući na brzim oklopnim vozilima velike prohodnosti, motostreljačke jedinice sada mogu izvršavati brze pokrete i odlučan manevar, iskorišćavajući rezultate vatre. Ove kvalitetne promene u materijalnoj osnovi boja i čine da će napad iz pokreta, najverovatnije, postati pretežan način napada u nuklearnom ratu.

Prelazak u napad iz pokreta, kako se iznosi u inostranoj štampi, omogućava maksimalnu bezbednost jedinica u periodu pripreme napada, izbegavanje njihovog dugotrajnog bavljenja u zoni dejstva najmnogobrojnijih i najopasnijih braniočevih sredstava za uništavanje i, uporedo s tim, stvaranje pogodnih uslova za postizanje iznenađenja. Zbog toga, napadač do prelaska u napad raspoređuje svoju udarnu grupaciju s takvim proračunom da se ona nađe u dubinu, po mogućnosti ustranu od izabranih pravaca dejstava, da bude razmeštena rastresito, u zaklonima i na takvom udaljenju od prednjeg kraja koje bi obezbedilo bezbednost od udara glavne mase taktičkih nuklearnih sredstava branioca, a da se za podilaženje jedinica utroši minimalno vreme. Braniocu će u

tom slučaju biti teže da vrši izviđanje i otkrije pravac predviđenih udara.

S obzirom da pri podilaženju iz dubine otpada potreba za napornom i veoma složenom pripremom polaznih rejona u neposrednom dodiru s neprijateljem, postoji mogućnost da se maksimalno skrati vreme pripreme napada. To, sa svoje strane, doprinosi tajnosti u sproveđenju pripremnih mera. Velika prednost napada iz pokreta jeste takođe i mogućnost brzog prenošenja težišta dejstava na nove pravce, ako se na delu fronta predviđenom za napad situacija iznenadno komplikuje.

Uporedo s tim, izvođenje takvog napada povezano je sa velikim teškoćama. Povećava se fizičko i moralno naprezanje ljudstva, povećava se utrošak goriva i drugih materijalnih sredstava pri podilaženju jedinice ka prednjem kraju neprijateljske odbrane i javljaju teškoće oko njihove popune. Sem toga, jedinice mogu podilaziti u uslovima masovnih rušenja, požara i radioaktivne kontaminacije zemljišta. Nije isključeno da od nuklearnih udara pojedini elementi borbenog poretku napadača budu izbačeni iz stroja još do početka napada. Radi obezbeđenja neprekidnosti podilaženja i jednovremenog prelaska u napad, od jedinica se zahteva velika mobilnost, sposobnost za brzo otklanjanje posledica nuklearnog napada, nezadrživo savlađivanje ili obilaženje porušenih odseka i kontaminiranih zona, izvršenje marševa maksimalnim brzinama, brzo razvijanje u borbeni (evolucioni) poredak i prelazak u napad bez zadržavanja. Sve to zahteva detaljnu organizaciju napada, pouzdano neutralisanje odbrane vatrom, pravovremeno uništavanje ili zaslepljivanje neprijateljskih tehničkih sredstava za izviđanje i sproveđenje čitavog kompleksa mera u vezi sa obezbeđenjem tajnosti podilaženja i obmanjivanjem branioca. Najpogodnije je da jedinice podilaze noću ili u drugim situacijama ograničene vidljivosti.

Napad iz pokreta sa podilaženjem iz dubine može se uspešno izvoditi na dovoljno razvijenoj putnoj mreži ili prohodnom zemljištu, koje obezbeđuje brzo kretanje jedinica i omogućava izvođenje elastičnog manevra, radi obilaska ruševina ili zamene jedinica koje su pretrpele

znatne gubitke od vatre neprijatelja. Takav napad je teže organizovati na teškoprophodnom zemljištu (u planini, na šumsko-močvarnom zemljištu), a takođe i zimi. U tim uslovima napad iz pokreta se može izvoditi prvenstveno na najprophodnjim pravcima.

Radi obezbeđenja organizovanosti podilaženja i istovremenog napada, jedinicama se obično određuju: marš-rute kretanja, polazna tačka, regulativne linije i linije razvoja, zona sigurnosti i jurišni položaj. Linije razvoja jedinica određuju se u evolucijski poredak s takvim proračunom da se umanji verovatnoća njihovog uništenja nuklearnim sredstvima branioca i, uporedno s tim, obezbedi veliki tempo podilaženja i jednovremenost napada na prednji kraj odbrane. Izlaskom jedinica u zonu dometa glavnine artiljerije, verovatnoća njihovog uništavanja nagle se povećava. Do tog momenta ta sredstva moraju biti potpuno neutralisana.

Osnovni kriterijum za određivanje linije razvoja bataljona u četne kolone treba da bude domet nuklearnih oruđa tipa »dejvi kroket«, protivtenkovskih raketa, oruđa i tenkova za neposredno gađanje minobacača. U prospektu to iznosi 3—5 km. Prema tome, izlaskom na tu liniju bataljoni treba da se razviju u evolucijski poredak. Prema stepenu približavanja ka prednjem kraju, u evolucijski poredak se prestrojavaju čete i vodovi. Zona sigurnosti se određuje da bi se jedinice koje vrše podilaženje zaštitile od dejstva vlastitih nuklearnih udara.

Na izbor jurišnog položaja veliki uticaj će imati uslovi zemljišta, stepen neutralisanja neprijateljske odbrane, a takođe i način izvršenja juriša. U svim slučajevima treba težiti da se jurišni položaj određuje što bliže prednjem kraju odbrane, da bi se smanjio vremenski razmak između momenta nanošenja nuklearnog udara i izlaska jedinica u rejon udara. Ako se juriš vrši na oklopnim transporterima, taj položaj se može birati nešto dalje od prednjeg kraja, približno na udaljenju 800—1.000 m. Pri jurišu pešice jurišni položaj je poželjno maksimalno približavati, kako bi se jedinice koje izvode juriš što manje nalazile pod neprijateljskom vatrom, ali tako da se mostostreljačke jedinice iskrcavaju i razvijaju u streljački

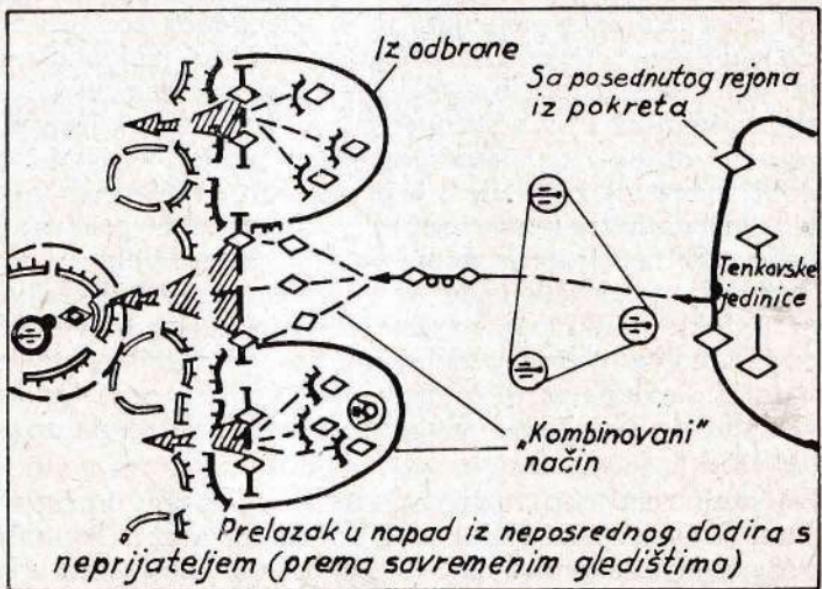
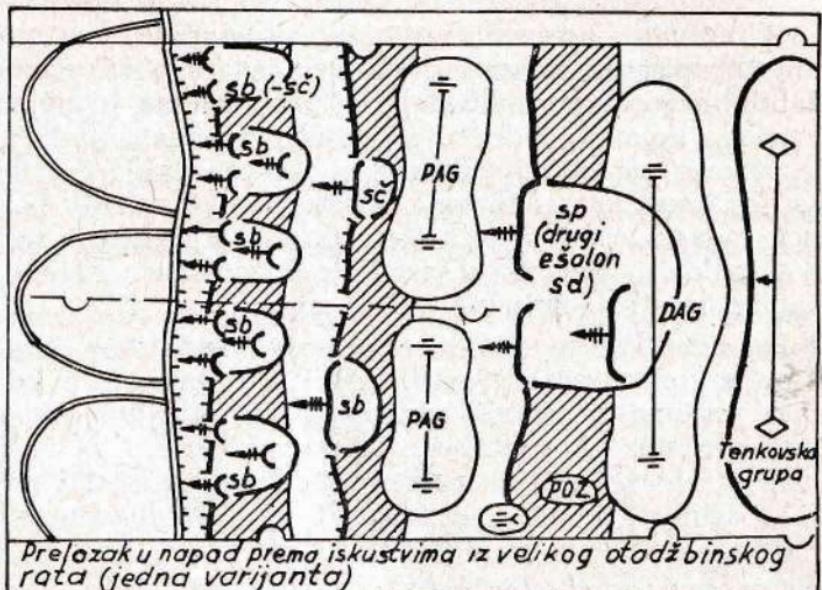
stroj iza najbližeg prirodnog zaklona (iza padina, visova itd.). U poslednjem slučaju taj položaj će se često poklapati sa prednjim krajem sopstvenih jedinica koje se nalaze u odbrani. Za tenkovske jedinice jurišni položaj treba određivati na zemljištu koje je prohodno za tenkove.

Brzina razvijanja jedinica u borbeni (evolucioni) redak i nezadrživost njihovog prelaska u jurš umnogome zavise od izvršenog postrojavanja za podilaženje. Zbog toga je celishodno da se sredstva ojačanja kreću sa svojim jedinicama, dok je tenkove pogodno imati na čelu kolone, kako bi se pod njihovom zaštitom razvile motostreljačke jedinice i obezbedio istovremeni udar po neprijatelju.

Pored prelaska jedinica u napad iz pokreta, u savremenim uslovima se ne isključuje i mogućnost njihovog prelaska u napad iz neposrednog dodira s neprijateljem (sl. 24). Ovo se može primenjivati, na primer, pri prelasku u napad iz odbrane, pri nedostatku sredstava za neutralisanje, a takođe i u nepovoljnim zemljišnim uslovima. Pri takvom načinu prelaska u napad može bolje da se izuči neprijateljska odbrana i zemljište, kao i da se preciznije organizuje sadejstvo i obezbedi istovremenost napada.

Međutim, nije laka priprema takvog napada u savremenim uslovima. Prikupljanje jedinica za napad stalno će biti pod opasnošću od neprijateljskog nuklearnog napada, a uz to i od njegovih sredstava za bliska dejstva. To zahteva umešno izvedenu rastresitost jedinica, što kraće bavljenje jedinica u polaznom rejonu i njegovu svesrtauju pripremu, sprovođenje čitavog kompleksa mera za obmanjivanje neprijatelja i postizanje iznenadenja.

Prelasku jedinica u napad iz odbrane može prethoditi delimično pregrupisavanje, na primer, radi privlačenja nekih jedinica iz dubine, sužavanja zone, iskorisćavanja uspeha suseda itd. Nekada će jedinice prelaziti u napad kombinovanim načinom, tj. na glavnom pravcu — iz pokreta, a na pomoćnom — iz neposrednog dodira s neprijateljem. U celini uzeto, načini prelaska u napad biće raznovrsniji nego ranije.

Sl. 24 — Prelazak u napad iz neposrednog dodira sa neprijateljem

Borbeni zadaci jedinica

Određivanje borbenih zadataka, a saglasno tome i potrebno grupisanje snaga i sredstava, jedan je od važnih zadataka organizacije napada. Borbeni zadatak je polazna osnova koja predodređuje borbena dejstva i predstavlja osnovu organizacije sadejstva i obezbeđenja čvrstog i neprekidnog komandovanja jedinicama. Izvršenje borbenog zadataka osnovni je kriterijum pri ocenjivanju deejstava jedinica. Zbog toga, pravilno određivanje sadržaja zadataka ima principijelno važan značaj.

Pri određivanju sadržaja borbenih zadataka svaki put se, u konkretnoj situaciji, uzimaju u obzir razni faktori, a posebno: nuklearna sredstva i načini njihove upotrebe, karakter neprijateljske odbrane i postupci i načini vođenja borbe koje on primenjuje, sastav vlastitih snaga i sredstava i borbena sposobnost jedinica koje učestvuju u napadu, uslovi zemljišta, vremenske prilike i dr.

Osnovni sadržaj borbenih zadataka jedinica u napadu jeste razbijanje neprijatelja u određenoj zoni ili na pravcu dejstva i ovladavanje nekom linijom (rejonom) ili objektom. Neprijatelj, njegova živa sila, vatrena sredstva, borbena tehnika i naročito nuklearna sredstva — jesu prvenstveni objekti dejstava napadača. Samo uništenjem (zarobljavanjem) žive sile i zaplenom ili uništenjem njegovih borbenih sredstava stvaraju se uslovi za postizanje pobjede. Ali, neprijatelja nema van prostora. Svaka njegova grupacija raspoređena je na određenom zemljištu, zbog toga u toku razbijanja neprijatelja napadačeve jedinice istovremeno zauzimaju i delove teritorije. Razbijanje neprijatelja i ovladavanje zemljišnim rejonima predstavljaju jedinstven uzajamno povezan proces, koji se ne može podeliti.

Uslovi zemljišta različito utiču na sadržaj borbenih zadataka. Ono može olakšati ili, obratno, otežati njihovo izvršavanje. Posebno važnu ulogu ima ovladavanje taktički važnim, ključnim objektima i zemljišnim rejonima, kao što su čvorovi komunikacija, dominantni visovi i planinski prevoji. Njihovim gubitkom branilac se lišava mnogih prednosti — naglo mu se sužava manevr i ote-

žavaju uslovi za organizaciju sistema vatre, izvođenje protivnapada i održavanje sadejstva. Zbog toga, pri određivanju borbenog zadatka jedinicama važno je uzeti u obzir one zemljische objekte u neprijateljskom rasporedu kojima u prvom redu treba ovladati da bi se narušila čvrstina njegove odbrane.

Izvršavanje borbenog zadatka ograničava se određenim vremenom. Može potpuno da se uništi neprijateljska grupacija i da se ovладa određenim linijama, ali ipak da se ne izvrši borbeni zadatak, ako se to ne učini pravovremeno, već sa zakašnjenjem. Vreme za izvršenje nekog zadatka proračunava se svaki put, polazeći od konkretnih uslova taktičke situacije: očekujućeg otpora neprijatelja, naročito njegovih mogućnosti upotrebe nuklearnih sredstava i manevra; borbene sposobnosti jedinica koje izvode napad i očekujućeg tempa napredovanja; uslova zemljista i vremenskih prilika. U svim slučajevima važno je postići da se neprijatelj razbije za što kraće vreme — neprijatelju se ne sme pružiti mogućnost da se ovesti od nanetih udara. Treba obavezno nastojati da mu se spreči protivmanevar radi ojačavanja odbrane i od vođenja jedinica ispod nuklearnih udara. Samo pod tim uslovom napadač će uspeti da brzo i uz minimalne gubitke izvrši postavljeni borbeni zadatak.

Vreme kao značajan faktor u savremenim uslovima dobija sve veću ulogu. To je povezano sa snagom i brzinom dejstva postojećih borbenih sredstava, visokom tehničkom opremljenosću jedinica i njihovom sposobnošću za izvršenje brzog manevra. Polazeći od toga, u savremenom boju dobiti u vremenu znači dobiti boj.

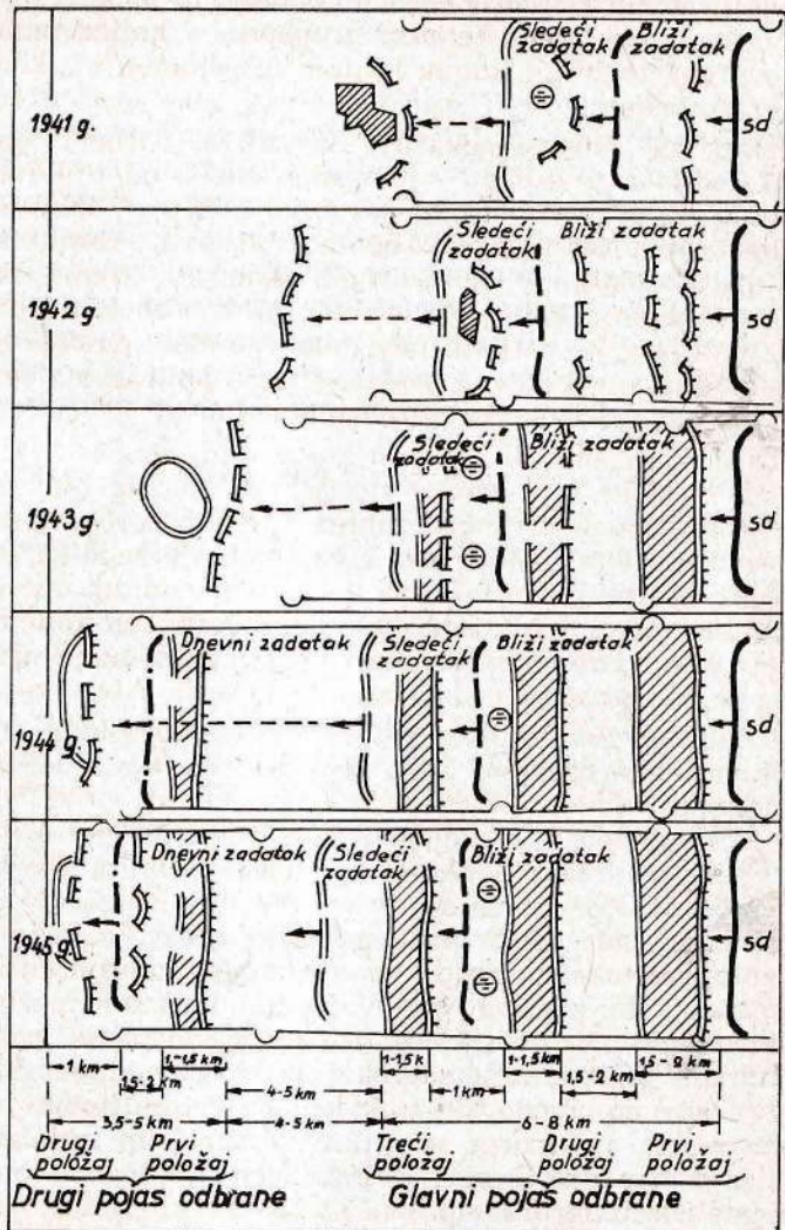
Proračun vremena potrebnog za izvršenje zadatka treba da je, po mogućnosti, što tačniji, a uz to i realan. Tačan proračun je potreban radi preciznog postavljanja borbenih zadataka i organizacije sadejstva. Što je proračun tačniji utoliko će trebati manje ispravki u predviđenim merama iz organizacije borbe. Realnost proračuna vremena zasniva se na dubokoj i svestranoj proceni borbenih mogućnosti sopstvenih jedinica i neprijatelja, na tačnom poznavanju tehničkih normi za upotrebu borbenih sredstava.

Prema tome, odrediti borbeni zadatak u napadu znači utvrditi koju neprijateljsku grupaciju i kojim redosledom treba razbiti, i kojom linijom ili rejonom i u kom vremenu ovladati.

Istorijska iskustva pokazuju da sadržaj borbenih zadataka jedinica u napadu neposredno zavisi od njihovih borbenih mogućnosti, moralnog stanja, količine i kvaliteta raspoloživih tehničkih borbenih sredstava, karaktera neprijateljske odbrane i niza drugih okolnosti. Prema stepenu povećavanja količine i usavršavanja borbenih sredstava narastala je vatrena moć, manevarske sposobnosti i udarna snaga jedinica, a saglasno tome povećavala se i dubina borbenih zadataka združenih jedinica.

Tako, na primer, u bici kod Moskve (decembar 1941), kada su borbene mogućnosti streljačkih divizija bile relativno ograničene, prosečna dubina njihovih borbenih zadataka nije prelazila 3—4 km, a za izvršenje zadatka često je trebalo ne jedan već dva dana. U napadnim operacijama 1943. god., kada je u divizijama povećana količina formacijskih vatreñih sredstava i poboljšan njihov kvalitet, kada su one počele dobijati za ojačanje više artiljerije i tenkova, dubina njihovih borbenih zadataka se povećala približno za jedan i po do dva puta. Ali, do naročito velikog skoka u dubini zadataka došlo je u operacijama 1944. god. i u poslednjoj etapi rata. Borbeni zadatak divizije u tom periodu već je određivan na dubinu 12—15 km, a ponekad i do 16—18 km (sl. 25).

Drugi važan faktor koji suštinski utiče na sadržaj borbenih zadataka u napadu jeste karakter neprijateljske odbrane. U toku prošlog rata evolucija odbrane nemačkih fašističkih jedinica odvijala se prelaskom od plitke grupne odbrane ka stvaranju neprekidnih položaja, rovovskog sistema, koji su obično bili razvijeni na veliku dubinu. U skladu s tim, promenila se i dubina borbenih zadataka jedinica u napadu. U 1944. i 1945. god. taktička dubina neprijateljske odbrane iznosila je 13—18 km i sastojala se iz dva odbrambena pojasa. Prvi pojaz, koji je smatrano glavnim, najbolje je uređivan. On se sastojao iz dva-tri položaja, svaki dubine 1,5—2 km. Na položajima, koji su uređivani u vidu neprekidnih rovova, na visovima i u na-

Sl. 25 — Povećavanje dubine borbenih zadataku streljačke divizije prema iskustvima iz velikog otadžbinskog rata

seljenim mestima stvarane su jake otporne tačke i čvorovi odbrane, a široko je primenjivano i razno zaprečavanje.

U tim uslovima bliži zadatak divizije bio je u proboruju prvog položaja neprijateljske odbrane, a na najvažnijim pravcima — i u izlasku u rejon osnovnih položaja artiljerije; sledeći zadatak je bio završavanje probora celog glavnog pojasa. Na kraju rata, u vezi sa još većim povećanjem borbenih mogućnosti jedinica, pojavila se potreba da se streljačkim združenim jedinicama određuju i dnevni zadaci. Za diviziju je u tom periodu određivan dnevni zadatak obično na dubinu 12—15 km, a ponekad i 16—18 km i uključivao je zauzimane delove drugog pojasa.

Podelu borbenog zadatka na niz uzastopnih zadataka uslovljavali su, pre svega, sledeći zahtevi:

- a) mogućnost razbijanja određenog dela borbenog poretku neprijatelja;
- b) mogućnost izvršenja svakog zadatka jednim postrojavanjem borbenog poretku i jednim sistemom organizacije sadejstva;
- c) usklađenost dubine zadatka sa taktičko-tehničkim osobinama naoružanja i borbenim mogućnostima združenih jedinica.

Ako se uporedi razvoj neprijateljske odbrane sa promenama u sadržaju borbenih zadataka jedinica u napadu, može se zapaziti da su se oni razvijali u tesnoj uzajamnoj povezanosti. U toku borbenih dejstava dolazilo je do neke vrste takmičenja između snage odbrane, njene sposobnosti da odoli sve većoj sili udara napadača i njegovih mogućnosti da savlada duboko ešelonirane položaje velikim tempom. Raspolažući, po kvalitetu, približno istim borbenim sredstvima, napadač je nastojao da taj problem reši, uglavnom, na račun veštog grupisanja snaga i sredstava i stvaranja brojne nadmoćnosti nad branicom na odsecima probora.

Zahtevi operativne veštine prema taktici takođe su uticali na sadržaj borbenih zadataka združenih jedinica. Operativna veština, polazeći od neprekidnog porasta vatrenе moći, udarne snage i pokretljivosti jedinica i uzi-

majući u obzir stalno povećavanje dubine i snage odbrane, postavljala je pred taktiku sve dublje zadatke. Radi obezbeđenja uspeha operacije naročito je bilo važno ostvariti brz proboj taktičke dubine odbrane. Važno je bilo da se to uradi još u toku prvog dana operacije, jer je u protivnom neprijatelj, koristeći pauzu, mogao u toku noći izvršiti brz manevar i likvidirati obrazovanu brešu. Ne uspevši da probiju taktičku dubinu, jedinice su morale drugog dana ponovo organizovati proboj. Zadatak za izvršenje proboga taktičke dubine postavljan je streljačkim korpusima. Uspeh koji su oni postizali razvijala je pokretna grupa armije ili fronta, koja se uvodila u proboj, po pravilu, drugog dana operacije. Povećane mogućnosti taktike i veštvo grupisanje snaga i sredstava na odsecima proboga doprinosili su postizanju tog cilja. Međutim, jedinice nisu uspevale u svim operacijama, pa ni u onima u završnoj etapi rata, da izvrše taj zadatak. Zbog toga se pojavljivao izvestan nesklad između zahteva operativne veštine i mogućnosti taktike, koji je ponekad dovodio do prevremenog uvođenja u borbu pokretnih grupa i operativnih rezervi.

Naročito do velikog nesklada u tom pogledu dolazilo je u nemačkoj fašističkoj armiji. Precenjujući sopstvene snage, a potcenjujući snage protivnika, operativno rukovodstvo hitlerovske armije je u nizu slučajeva postavljalo pred taktiku očito neostvarive zadatke. To je dovodilo do brzog iscrpljivanja jedinica, ljudstvo je sve više gubilo veru u sopstvene snage, a narušavan je i autoritet zapovesti. Zbog toga su gubljene bitke.

U savremenim uslovima, usled pojave novih borbenih sredstava i intenzivne mehanizacije i motorizacije armije, naglo su porasle borbene i manevarske mogućnosti jedinica, povećala se snaga njihovog udara i neizmerno porasla moć vatre. Pod uticajem novih borbenih sredstava u razvoju organizacijske strukture jedinica naročito se jasno ispoljavaju tendencije povećavanja taktičke samostalnosti, pokretljivosti i udarne snage. Kao što je istakao ministar odbrane SSSR u svom govoru na XXII kongresu KPSS, vatreni plotun savremene motostreljačke divizije, čak i bez uračunavanja raketnog oružja, po-

rastao je za preko četiri puta. Povećana je i tehnička opremljenost jedinica. Dok ranije streljačke jedinice nisu imale u svom sastavu formacijske tenkove, sada ih u motostreljačkoj diviziji ima toliko koliko ih je u periodu prošlog rata bilo u tenkovskim i mehanizovanim korpusima.⁵⁹ Ovladavši visokom manevarskom sposobnošću i velikom udarnom snagom i vatrenom moći, jedinice mogu da izvode samostalna dejstva na znatnu dubinu i često odvojeno od glavnih snaga, dejstvujući po pravcima. Ali, posebno veliki uticaj na povećanje borbenih mogućnosti jedinica imaju nuklearna sredstva. Dok je ranije za neutralisanje bataljonskog čvora odbrane trebalo utrošiti nekoliko hiljada artiljerijskih granata, zbog čega je trebalo ostvariti veliku koncentraciju artiljerije, sada se taj zadatak rešava uspešnije i sigurnije jednim nuklearnim projektilom odgovarajuće snage.

Prema tome, uskladištanje nuklearne snage sa poraslim nivoom motorizacije i mehanizacije jedinica stvara preduslov za naglo povećanje tempa napada i dubine borbenih zadataka jedinica. Savremene motostreljačke jedinice, dejstvujući na oklopnim transporterima velike prodvodnosti, u stanju su da »... odmah za nuklearnim udarima razviju napad tempom koji za dva ili više puta prevažilazi tempo napada tenkovskih združenih jedinica u poslednjim operacijama velikog otadžbinskog rata«.⁶⁰ To znači da u toku jednodnevnih borbi one mogu ne samo izvršiti probor taktičke dubine neprijateljske odbrane, već i prodreti u njegov raspored na znatno veću dubinu nego što je to bilo u godinama velikog otadžbinskog rata. Ali, da bi se kod neprijatelja slomila volja za otporom, od celokupnog ljudstva se zahteva izuzetna upornost, krajnje naprezanje moralnih i fizičkih snaga, i inicijativa i hrabrost. Pobednik u nuklearnom ratu biće, pre sve-

⁵⁹ Види: Речь Маршала Советского Союза Р. Я. Малиновского на XXII съезде КПСС. XXII съезд Коммунистической партии Советского Союза (стенографический отчет), т. II, М. Госполитиздат, 1962, стр. 116.

⁶⁰ Ядерный век и война. М. изде-во „Известия“, 1964, стр. 47.

ga, onaj koji bude imao čvršću moralnu snagu i veću borbenu obučenost, koji u punoj meri ovlada veštinom pobedivanja.

Osnovni problem savremenog napada jeste sada u tome da se obezbedi brzo prenošenje borbenih napora u dubinu neprijateljske odbrane, tako da se što potpunije iskoristi snaga nanesenih nuklearnih i vatrenih udara i, uporedo s tim, braniocu uskrati mogućnost da efikasno iskoristi svoju vatru, pre svega nuklearna sredstva.

Izrazito ispoljene zakonitosti u toku prošlog rata, koje ističu zavisnost sadržaja borbenih zadataka od katera i snage raspoloživih borbenih sredstava i mogućnosti branioca, u potpunosti imaju svoj značaj i u savremenim uslovima. Međutim, uporedo s tim, potrebno je principijelno drugačije rešavati neka pitanja.

Dok je u prošlosti osnovni kriterijum izvršenja borbenog zadatka bilo razbijanje neke neprijateljske grupacije i ovladavanje njegovim odbrambenim položajima, sada se napadni zadatak ne može smatrati izvršenim ako pri tome ne budu uništena neprijateljeva nuklearna sredstva, koja sačinjavaju glavni skelet odbrane. Svakako, to ne znači da ovladavanje drugim objektima odbrane više nema nikakav značaj. Da bi se izašlo u rejone rasporeda neprijateljskih nuklearnih sredstava treba savladati njegove odbrambene položaje. Zbog toga će objekat bližih dejstava jedinica u napadu biti, kao i ranije, odbrambena grupacija raspoređena na položajima. To je tim pre važno pošto će se razbijanjem te grupacije uništiti izvestan deo taktičkih nuklearnih sredstava, koja ulaze u njen sastav. Ali, time se ne sme ograničiti izvršenje borbenog zadatka jedinica u napadu. Naprotiv, izvršenje proboga odbrane faktički će samo označavati početak dejstava u toku kojih treba stvoriti potrebne preduslove za prodor u dubinu neprijateljskog rasporeda i obezrediti uslove za manevarska dejstva i silovit razvoj napada velikim tempom, što omogućava da se naruši čvrstina neprijateljeve odbrane i on konačno liši sposobnosti za otporom.

Menja se i forma postavljanja borbenih zadataka. U prošlosti se borbeni zadatak združenih jedinica delio na niz uzastopnih zadataka. To je bilo uslovljeno time što su

objekti za svaki zadatak bili unapred poznati i nisu se suštinski menjali u toku borbe. U savremenom boju, za koji je karakteristična izuzetno velika dinamičnost, sve je teže odrediti konkretan sadržaj borbenih zadataka neke grupacije jedinica, naročito pri dejstvima u taktičkoj i operativnoj dubini. Ovde borbena dejstva mogu poprimiti najneočekivaniji obrt. Zbog toga se pri napadu na veliku dubinu mogu relativno tačno odrediti samo objekti za bliža i jedinice orijentisati za naredna dejstva. Pošto se načini dejstava jedinica za to vreme mogu više puta menjati, pogodnije im je određivati zadatak na takvu dubinu neprijateljske odbrane koja će biti najpotpunije izviđena i u kojoj se situacija neće suštinski promeniti u toku borbe. Zbog toga je celishodno da se nižim taktičkim jedinicama određuje samo bliži zadatak i pravac daljeg napada. Takvo postavljanje zadataka olakšaće organizaciju sadejstva i komandovanje jedinicama u toku borbe.

Tako, na primer, bliži zadatak motostreljačkog (tenkovskog) bataljona može sadržati uništavanje neprijateljske žive sile i vatreñih sredstava u otpornim tačkama bataljona prvog ešelona i ovladavanje njima. U daljem, bataljon, napadajući određenim pravcem, uništava neprijatelja u dubini. Analogno tome može se postaviti borbeni zadatak i motostreljačkoj (tenkovskoj) četi.

Treba podvući da se izvršenju bližeg zadatka oduvek pridavao veliki značaj, pošto je za njegov objekat, po pravilu, određivana najjača neprijateljska grupacija, čijim uništenjem je obezbeđivan uspeh izvršenja zadatka u celiini. Na dubini bližeg zadatka se najdetaljnije organizuje sadejstvo i planira obezbeđenje borbenih dejstava jedinica.

U tesnoj vezi sa dubinom borbenog zadatka je i širina zona napada. U toku prošlog rata dubina borbenih zadataka jedinica u napadu imala je jako izraženu tendenciju ka sve većem povećavanju, a širina, obratno, neprekidno se sužavala. Tako, dok je u napadnim operacijama prvog perioda rata (1941—1942. god.) zona napada streljačke divizije obično iznosila 4—5 km, na kraju rata divizija je vršila proboj na odseku širokom svega 1,5—2 km. Glavni razlog te, na prvi pogled, protivrečne

pojave bilo je neprekidno usavršavanje odbrane neprijatelja. Maksimalno sužavanje zona omogućavalo je ne samo stvaranje odlučujuće nadmoćnosti nad neprijateljem i za napadača pogodniji odnos u snagama i sredstvima na početku napada već i održavanje te nadmoćnosti u toku celog probaja, pojačavanjem siline udara uvođenjem u borbu drugih ešelona i rezervi.

Međutim, uske zone veoma su negativno uticale na izvođenje napada, jer su pri tome jako ograničavane mogućnosti jedinica za izvršenje manevra. Napadajući neprijatelja na neprekidnom frontu, jedinice su često bile prinuđene da primenjuju frontalni napad. Razume se, to bi bilo posebno pogibeljno prilikom upotrebe nuklearnih sredstava, a da i ne govorimo o tome da u tom slučaju ne bi bila obezbeđena potrebna zaštita od oružja za masovno uništavanje. Eto zbog čega se, uvođenjem u naoružanje nuklearnih sredstava, u mnogim armijama sveta uočava jasno izražena tendencija ka proširivanju zona napada jedinica.

Pri određivanju širine zona napada u savremenim uslovima, uzimaju se u obzir dva uzajamno povezana i istovremeno protivrečna zahteva: s jedne strane, širina zone treba da je tolika da se obezbedi što veća rastresitost jedinice na bojištu i time stvore pogodni uslovi za zaštitu od oružja za masovno uništavanje; s druge strane, zona treba da je toliko široka da napadna grupacija može naneti dovoljno snažan udar po neprijatelju i razbititi ga na izabranom prvcu. Izlaz iz te protivrečnosti neki vojni naučnici nalaze u formuli »kretati se odvojeno — boriti se zajedno«,⁶¹ što označava maksimalnu rastresitost jedinica do borbe, pri podilaženju odbrani, brzo grupisanje za nanošenje udara, a zatim ponovno zauzimanje rastresitog rasporeda.

Prema tome, zona napada ne treba da bude ni suviše uska ni preterano široka. I jedno i drugo će otežati izvršenje borbenog zadatka: u uskoj zoni neizbežna je prevelika zbijenost jedinica, a određivanje previše široke zone

⁶¹ Михе Ф. О. Атомное оружие и армии. Перевод с английского. М. Издательство иностранной литературы, 1965.

slabi snagu udara, otežava komandovanje jedinicama i održavanje sadejstva.

Proračunsku jedinicu za određivanje širine zone napada u taktičkim okvirima predstavlja bataljon. On obično napada na frontu širine 1.500—2.000 m. Ali, ta veličina nije stalna. Ona zavisi od mnogih promenljivih faktora, pored ostalog i od toga da li se na pravcu dejstva bataljona upotrebljavaju nuklearna sredstva, u kakvom sastavu bataljon izvodi napad, kakav je karakter neprijateljske odbrane i kakvi su uslovi zemljišta.

Ako je bataljon kompletan, ojačan raznim borbenim sredstvima i na pravcu njegovog napada se nanosi nuklearni udar, front njegovog napada biće veći nego kod bataljona koji je pretrpeo gubitke, a uz to dejstvuje bez sredstava ojačanja. Za određivanje orijentirne širine fronta napada bataljona izvešćemo jednostavan aritmetički proračun. Rastojanje između boraca u streljačkom stroju iznosi 6—8 m. Streljačko odeljenje, sastava 8—9 ljudi, razviće se na frontu 48—72 m; vod koji ima tri odeljenja — na frontu 144—216 m; četa — na frontu 432—648 m. Ali, pri takvom proračunu se ne uzimaju u obzir vatrena sredstva koja su raspoređena u streljačkom stroju (četni mitraljezi, prateća oruđa, samohodna oruđa i dr.). Ovde, takođe, nisu uzeti u obzir međuprostori između odeljenja (a oni mogu iznositi oko 20 m) i između vodova (do 50 m). Ako se sve to uračuna, front napada čete iznosiće 700—800 m, a bataljona, koji, po pravilu, postrojava borbeni poredak u jednom ešelonu — 1.500—2.000 m.

Kao polazni podatak za izračunavanje fronta napada tenkovskih jedinica uzima se da rastojanje između tenkova iznosi 75—100 m; saglasno tome tenkovska četa koja u svom sastavu ima 10 tenkova razvija se na frontu oko 700—800 m. Razume se, ta veličina takođe nije stalna, ona se može menjati u jednu ili drugu stranu.

Širina fronta napada, takođe, direktno zavisi od karaktera neprijateljske odbrane. Ukoliko je odbrana više zasićena vatrenim sredstvima i živom silom, utoliko će napadač morati uložiti više napora za njeno savladavanje, a shodno tome određivaće se i front napada jedinica. Ako motostreljački bataljon napada pešadijsku četu

koja brani rejon 1.300—1.800 m po frontu, on ima mogućnost da stvori dvostruku ili trostruku nadmoćnost u snagama i sredstvima nad braniocem. To je, kako pokazuju borbena iskustva, sasvim dovoljno za uspešno izvršenje borbenog zadatka, čak i ako se na pravcu njegovog dejstva ne nanosi nuklearni udar.

Veličina fronta napada jedinica menja se, takođe, zavisno od uslova zemljišta. Na otkrivenom i ravnom zemljištu front može biti širi nego, na primer, u šumi, gde je otežano komandovanje jedinicama i gde se rastojanja između vojnika i jedinica mogu skraćivati. Na jako ispresecanom zemljištu i u planini front napada jedinica se proširuje na račun teško prohodnih odseka, gde je napad otežan.

Proširivanje zone napada jedinica i veliki međuprostori i prekidi u borbenom rasporedu stvaraju određenu opasnost od rasipanja borbenih napora jedinica na mnoge pravce. U vezi s tim, treba razmotriti i pitanje izbor a pravca glavnog udara. U savremenim uslovima upotreba nuklearnih sredstava suštinski će uticati na izbor pravaca udara. Pri tome, verovatno će se znatno izmeniti i sam princip izbora pravaca glavnog udara. Sa gledišta postizanja najvećih rezultata i nanošenja gubitaka neprijatelju, nuklearna sredstva je unosno primenjivati po njegovoj najvažnijoj grupaciji, kako bi se, pre svega, razbio glavni čvor odbrane. To će omogućiti da se najkraćim pravcem izbjije u rejon po kome su upotrebljena nuklearna sredstva, da se najpotpunije iskoriste njihovi rezultati i, sve u svemu, brzo postigne konačno razbijanje neprijatelja.

Kada napadač ne upotrebljava nuklearna sredstva ili ih upotrebljava u ograničenom obimu i pretežno po dubokim objektima, za prodiranje u dubinu neprijateljske odbrane pogodno je koristiti slabije posednute i branjene odseke i pravce, kao i međuprostore i prekide u borbenom poretku branioca. Ali, i u tom slučaju krajnji cilj dejstava jedinica jeste razbijanje glavne grupacije neprijatelja, a samo će način postizanja tog cilja biti drugačiji.

Prema tome, sovjetska ratna veština, pridajući važan značaj pravilnom izboru pravca sasređivanja osnovnih na-

pora jedinica, polazi od toga da je svaki put važno pronaći glavnu kariku u odbrani neprijatelja, njegovu glavnu grupaciju, čijim će se brzim i silovitim razbijanjem unapred rešiti borbeni zadatak u celini. Tu kariku u savremenoj odbrani predstavljaju nuklearna sredstva, pokretne rezerve i komandna mesta neprijatelja, a takođe i najvažniji čvorovi odbrane; upravo tuda i treba usmeriti osnovne napore jedinica i sredstava za uništavanje. Što se tiče pravaca dejstava jedinica, u jednom slučaju jedinice će izbijati ka tim objektima najkraćim pravcima, iskorišćavajući rezultate nuklearnih udara, a u drugom — izvodiće obilazni manevar, izbijajući na bokove i u pozadinu glavne neprijateljske grupacije. Međutim, u svim okolnostima izabrani pravci treba da obezbede maksimalno iskorišćavanje rezultata sopstvenih nuklearnih udara, izvršenje elastičnog manevra, iznenadenje i nezadrživost napada.

Borbeni poredak jedinica

Stvaranje potrebne grupacije snaga i sredstava i izbor celishodnog oblika postrojavanja jedinica za borbu predstavlja važan i složen zadatak komandanta koji organizuje boj. Za uspešno rešavanje borbenih zadataka i izvršenje bilo kog manevra u borbi potreban je odgovarajući raspored jedinica i vatreñih sredstava radi što boljeg njihovog iskorišćavanja radi uništavanja neprijatelja.

Postrojavanje borbenog poretku jedinica u svakoj situaciji treba da odgovara zamisli predstojeće borbe i da obezbeduje brzo i efikasno iskorišćavanje rezultata nuklearnih i vatreñih udara, nanošenje odlučnih gubitaka neprijatelju na izabranom pravcu, mogućnost izvršenja elastičnog manevra, tesno sadejstvo, čvrsto komandovanje jedinicama na bojištu i smanjenje gubitaka od vatrenih neprijatelja.

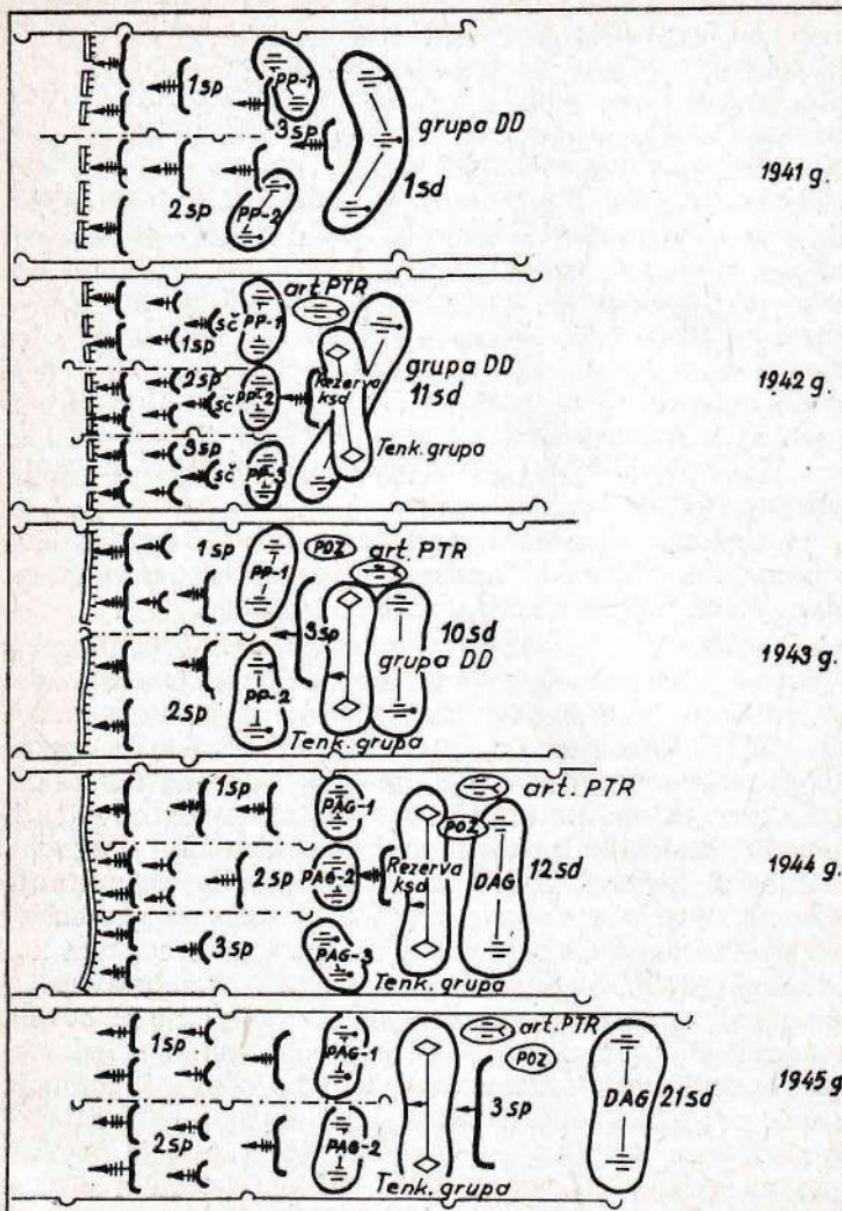
Oblici borbenog postrojavanja jedinica u savremenom napadu rezultat su njihovog dugog razvitka. Do I svetskog rata borbeni poredak jedinica u napadu sastoјao se obično iz jednog ešelona i rezerve. Takvo postrojavanje bilo je uslovljeno uglavnom iz dva razloga: potrebotom za

maksimalnim iskorišćavanjem raspoloživih snaga i sredstava pri nanošenju početnog udara i plitkim borbenim postrojavanjem jedinica branioca. Međutim, pošto je odbrana postajala sve dublje ešelonirana, plitak borbeni poredak napadača prestao je da odgovara povećanim zahtevima. Snage jednog borbenog ešelona postale su nedovoljne za savladavanje odbrane brzim tempom, koja se sastojala od nekoliko položaja i pojaseva, ešeloniranih po dubini. Zbog toga, dubokom postrojavanju odbrane napadač suprotstavlja duboko postrojavanje borbenih poredaka. Uzajamna zavisnost ovde je očigledna: što je odbrana postajala jača i što se više ešelonirala u dubinu, to je udar napadača morao biti snažniji i dublji. Usled takve zakonitosti u taktici napada u dva svetska rata uvodi se i postaje jedan od glavnih principa — duboko ešeloniranje borbenih poredaka.

Svakako, pri primeni tog principa, kao i drugih, treba uzimati u obzir konkretnu situaciju. Osvrnimo se na jedan u tom pogledu karakterističan primer.

U predratnim pravilima Sovjetske armije preporučivano je da se borbeni poreci ešeloniraju počev od čete pa naviše. Ta teoretska postavka, koja je sama po sebi bila pravilna, pokazala se, međutim, nepogodna u operacijama početnog perioda rata, pošto je odbrana nemačkih fašističkih jedinica bila plitka i sastojala se od odvojenih otpornih tačaka, koje čak međusobno nisu bile povezane ni saobraćajnicama. U tim uslovima duboko ešeloniranje borbenih poredaka napadača prouzrokovalo je prezasićenost bojišta jedinicama. Znatan deo snaga i sredstava napadača (70—80% u diviziji) bio je osuđen na pasivnost i trpeo je neopravdane gubitke još pre stupanja u borbu. U tadašnjim uslovima napadač je trebalo da obezbedi nanošenje snažnog istovremenog udara po odbrani, čemu je najviše odgovaralo postrojavanje jedinica u jednom ešelonu. Polazeći od toga, jedinice Sovjetske armije počinju s jeseni 1942. god. postrojavati borbeni poredak u jednom ešelonu.

Ali, vremenom se situacija promenila. Uverivši se u nepogodnost grupne odbrane i pretrpevši niz teških poraza, neprijatelj je koncem 1942. god., a naročito u 1943.

Sl. 26 — Postrojavanje borbenog poretku streljačke divizije prema iskustvima iz velikog otadžbinskog rata

god., počeo da primenjuje duboku pozicijsku odbranu. Borbeni poreci divizija i pukova u napadu takođe počinju biti dublji — u dva, tri, a ponekad i u jednom ešelonu, sa izdvajanjem rezerve (sl. 26).

Najkarakterističnije za to vreme bilo je postrojavanje u dva ešelona. Ono je omogućavalo pojačavanje silene udara i uspešno odbijanje neprijateljskih protivnapada, a takođe pravovremeno potrebno pregrupisavanje snaga i sredstava, i manevr u toku borbe u dubini odbrane. Pri tome je stvaran jači prvi ešelon. On je, po pravilu, uključivao glavne snage i sredstva divizije ili puka (obično do 2/3 celokupnog borbenog sastava). Na njemu je bio naročito težak zadatak — silovitim tempom probiti najjače utvrđene odbrambene položaje neprijatelja.

Drugi ešelon, za razliku od rezerve, koja je imala mnogostruku namenu, bio je namenjen, uglavnom, razvijanju uspeha prvog ešelona. Njemu je obično postavljan zadatak istovremeno sa postavljanjem zadatka prvom ešelonu, još pri organizovanju borbe. Taj zadatak je preciziran u toku napada. U sastav drugog ešelona obično je uključivano oko 1/3 svih raspoloživih snaga i sredstava.

Postrojavanje u jednom ešelonu najčešće je primenjivano pri napadu na odbranu, koja se sastojala od odvojenih otpornih tačaka ili je bila slabo razvijena po dubini, kao i kada napadač nije raspolagao dovoljnom kolичinom potrebnih sredstava za neutralisanje. Združene jedinice su se najčešće postrojavale u jedan ešelon onda kada su napadale na pomoćnom pravcu, pri čemu im je određivana šira zona dejstva.

Pri postrojavanju borbenog poretku u jedan ešelon, u združenim jedinicama je obrazovana opšta rezerva. Ona je angažovana za razvijanje uspeha na glavnom pravcu, za odbijanje protivnapada, zaštitu bokova, borbu sa odsečenim neprijateljskim grupacijama, za obezbeđenje komunikacija i uništavanje neprijateljskih diverzantsko-izviđačkih grupa koje su prodrle u našu pozadinu, kao i za rešavanje drugih iznenadno iskrislih zadataka.

Postrojavanje borbenih poredaka u tri ešelona nije se široko primenjivalo za vreme prošlog rata i praktikованo je samo u pojedinim slučajevima. Potreba za takvim

postrojavanjem obično se ukazivala u onim slučajevima kada su združene jedinice napadale na uskom odseku fronta, pretežno pri proboju utvrđenih rejona, a takođe i kada je trebalo razviti uspeh u stranu jednog ili ova boka. Nedostatak takvog postrojavanja ogledao se u preteranom zgušnjavanju borbenih poredaka, složenoj organizaciji i održavanju sadejstva u toku borbe, teškoćama pri uvođenju u borbu, naročito trećeg ešelona, u uskoj zoni.

Specifičan elemenat borbenog poretka združenih jedinica pri proboju utvrđenih rejona i pri napadu na gradowe bili su jurišni odredi (grupe), koji su imali zadatak da uništavaju ili blokiraju stalne odbrambene objekte i stvore uslove za uspešno dejstvo glavnih snaga.

Pored borbenih ešelona i opšte rezerve, borbeni poredak streljačke divizije u napadu imao je još i takve elemente, kao što su: artiljerijske i tenkovske grupe, protivavionska artiljerijska grupa, prednji odred, protivtenkovska, a ponekad tenkovska i inžinjerijska rezerva, i pokretni odred za zaprečavanje.

Potreba za stvaranjem jakih artiljerijskih grupa u napadu ispoljila se još u I svetskom ratu. U predratnim pravilima Sovjetske armije preporučivano je da se u divizijama formiraju artiljerijske grupe za podršku pešadije, a u korpusima — artiljerijske grupe za daljna dejstva i artiljerijske grupe za rušenje. Artiljerijske grupe za podršku pešadije stvarane su od formacijske i pridate artiljerije diviziji, prema broju pukova prvog ešelona. One su bile namenjene za rešavanje zadataka za potrebe divizije u celini. Zahteve komandanata pukova, koje su podržavale te grupe, mogle su izvršavati samo ako nisu bile angažovane oko rešavanja zadataka koje im je postavio pretpostavljeni artiljerijski starešina.

U toku velikog otadžbinskog rata u te postavke bile su unete suštinske izmene. Interesi tesnog sadejstva jedinica zahtevali su da se artiljerija približi i upotrebljava u borbenim porecima napadača. Zbog toga se pokazala potreba za stvaranjem pukovskih i divizijskih artiljerijskih grupa. To je značilo da je od tada artiljerija u potpunosti stavljena na raspolaganje odgovarajućim komandantima

divizija i pukova i dejstvovala je za potrebe jedinica od početka do kraja izvršavanja borbenog zadatka. Takva njena upotreba mnogo je doprinosila uspešnom izvršenju zadataka u napadima.

Što se tiče borbene upotrebe tenkova, u sastavu združenih jedinica formacijskih tenkova tada nije bilo. Pri napadu na najvažnijim pravcima streljačke divizije su obično ojačavane tenkovima na račun samostalnih tenkovskih brigada i pukova. Ti tenkovi su upotrebljavani kao tenkovi za neposrednu podršku pešadije. Tenkovi koji su pridavani diviziji, po pravilu, su bili neposredno potčinjeni komandantu divizije, sačinjavajući samostalni elemenat borbenog poretka — tenkovsku grupu.

Mada je takav princip centralizovane upotrebe tenkova u napadu zadržan do kraja rata, ipak su u toku borbenih dejstava u tom pogledu vršene izmene, koje su bile usmerene na obezbeđenje najtešnjeg sadejstva sa pešadijom u napadu. U nekim napadnim operacijama tenkovi su pridavani streljačkim pukovima, a ponekad i bataljonima i upotrebljavani su u tesnom sadejstvu sa pešadijom koja je vršila napad, ne odvajajući se od nje više od 200 do 400 m.

Neprijatelj je takođe široko upotrebljavao tenkove, zbog toga je borba sa njima dobijala sve veći značaj u toku rata. Uništavanje tenkova bio je prvenstveni zadatak svih elemenata borbenog poretka prvog i drugog ešelona i opštih rezervi. Zbog toga su oni ojačavani potrebnim protivtenkovskim sredstvima. Ali, pored toga, radi brzog ojačavanja ugroženih pravaca, u toku borbenih dejstava iskrsla je potreba za stvaranjem u diviziji i puku još i specijalne rezerve — artiljerijsko-protivtenkovske. Predstavljajući elastično, manevarsко sredstvo u rukama komandanta za pariranje iznenađenjima, ta rezerva je igrala važnu ulogu pri odbijanju napada neprijateljskih tenkova. U njen sastav je obično ulazila artiljerija sa najvećim manevarskim mogućnostima, samohodna artiljerijska oruđa, a ponekad i tenkovi. Pri izvršavanju svojih zadataka, uništavanje neprijateljskih tenkova vatrom neposrednim gađanjem — rezerve su tesno sadejstvovalo sa

pokretnim odredima za zaprečavanje, koji su se sastojali od inžinjerijskih jedinica sa sredstvima za miniranje.

Pri izvođenju napadnih dejstava, u toku prošlog rata najšire su se primenjivali prednji odredi raznog sastava i namene. Pošto su bili pokretljiviji i sa većim manevarskim mogućnostima nego glavne snage, ti odredi su imali važnu ulogu u povećanju tempa napada i dubine udara. Ratna iskustva su pokazala da što su borbena dejstva u napadu bila odlučnija i više manevarska, to se višejavljala potreba za njihovom širom primenom. Prednje odrede, jačine puka ili bataljona, su upućivale streljačke divizije. Oni su dobijali zadatak da zauzmu najvažnije objekte u neprijateljskom rasporedu (čvorove komunikacija, dominantne visove, naseljena mesta, prelaze i sl.) i zadrže ih do dolaska glavnih snaga.

U vezi sa pojmom nuklearnih sredstava, pred borbeni poredak jedinica u napadu postavljaju se novi zahtevi. Borbeni poredak jedinica treba, pre svega, da obezbedi najefikasnije iskorističavanje sopstvenih nuklearnih i vatreñih udara. To je glavna ideja koja sada služi kao osnova pri rešavanju pitanja kako postrojiti borbeni poredak. To praktično znači da stvorena grupacija snaga i sredstava treba da obezbedi silovit i neprekidan napad velikim tempom i na veliku dubinu, da je sposobna da bez gubitaka i uz minimalno ozračenje ljudstva savlađuje kontaminirane zone, nastala žarišta požara i ruševine, a takođe da brzo otklanja posledice od nuklearnih napada neprijatelja.

Drugi važan zahtev koji se postavlja pred borbeni poredak jeste obezbeđenje otpornosti napadne grupacije u celini i svakog njenog elementa posebno u odnosu na nuklearne udare neprijatelja. Još veći zahtevi se postavljaju pred manevarske sposobnosti svih elemenata borbenog poretku i pred komandovanje i obezbeđenje najtešnjeg sadejstva jedinica u borbi. Novi zahtev takođe je potreba da se najpotpunije iskoriste osobine zemljišta radi zaštite od oružja za masovno uništavanje.

U vezi sa naglim promenama u karakteru borbenih dejstava i nizom novih zahteva koji se postavljaju pred borbeni poredak, javljaju se nove tendencije u njegovom

daljem razvoju. Razvijanje odbrane nuklearnim sredstvima stvara povoljne uslove za brže postizanje ciljeva u napadu, no što je to bilo ranije. Moglo bi se pomisliti da u tim uslovima napadaču nisu ni potrebni jaki drugi ešeloni i rezerve. Međutim, objektivna analiza postojećih borbenih sredstava i upoređivanje mogućnosti protivničkih strana pokazuju da je i sada, pri upotrebi nuklearnih sredstava, nemoguće razbiti jaku odbrambenu grupaciju jednokratnim naporom. Za to, pored dejstava nuklearnim sredstvima i vatrom, potrebno je još i pojačavanje napora, uvođenjem svežih snaga iz dubine. Prema tome, da bi se stvorile mogućnosti za izvođenje napada velikim tempom i na veliku dubinu potreban je duboko ešelonirani borbeni poredak.

Celishodnost dubokog postrojavanja jedinica u napadu proističe, takođe, iz potrebe za brzom smenom jedinica koje su pretrpele velike gubitke od neprijateljskih nuklearnih udara, obezbeđenja povremene smene jedinica radi dejstava na kontaminiranom zemljištu i brzog savladavanja zaprečenih i porušenih zona. Dubok borbeni poredak obezbediće silovit manevr radi prenošenja borbenih dejstava na nove pravce. Sada će biti raznovrsniji sastav ešelona i njihova namena, povećaće se raščlanjenost borbenih poredaka po frontu i dubini, a neće uvek moći biti ni jednak sastav snaga i sredstava u ešelonima. To je uslovljeno raznovrsnošću postrojavanja odbrane, koja će često imati glavne snage u dubini, zaštićene prepoljem ili isturenim rejonom odbrane.

Na stranicama inostrane štampe razmatra se pitanje o tome da li se treba uopšte odreći drugih ešelona i zametiti ih rezervama. Pristalice tog mišljenja se pozivaju na promjenjeni karakter borbe i nemogućnost da se, usled toga, unapred, pri organizaciji borbe, odredi konkretni zadatak drugom ešelonu, pošto će se taj zadatak u toku borbe svejedno izmeniti, pa će se drugi ešelon morati preorientisati na rešavanje novih zadataka.

Oslanjajući se na proučavanje karaktera borbe, može se doći do zaključka da i u savremenim uslovima nisu nestali uslovi koji predodređuju potrebu za stvaranjem drugih ešelona. Tako, na primer, pri proboru duboko eše-

lonirane odbrane, konkretni zadatak drugom ešelonu može se odrediti unapred, istovremeno sa postavljanjem zadatka prvom ešelonu. Međutim, u svim slučajevima neće se obavezno morati postrojavati borbeni poredak u dva ešelona. Na primer, pri savladavanju plitke odbrane, koju je neprijatelj poseo u toku borbenih dejstava, može se pokazati celishodnije postrojavanje u jednom ešelonu.

Jedna od tendencija razvoja borbenih poredaka u godinama prošlog rata bila je u najvećem taktičkom osamostaljivanju napadnih grupacija. To je obavezivalo komandante da pri grupisanju snaga i sredstava vode brigu i o tome da ta grupacija ima sve što joj je potrebno za uspešno rešavanje borbenih zadataka, da može duže vreme dejstvovati odvojeno od glavnih snaga, uništavati neprijateljske snage na pravcu napada, brzo izvoditi manevr i silovito prenositi svoje napore na nove pravce.

U savremenim uslovima naročito je važno da se pri napadu stvari jaka grupacija vatrenih sredstava, sposobna da obezbedi borbena dejstva jedinica u složenim i promenljivim uslovima; da brzo uništava otkrivena nuklearna sredstva neprijatelja, njegove rezerve, naročito tenkovske; da brzo neutrališe komandna mesta i vodi borbu sa radio-elektronskim sredstvima branioca.

Borbeni poreci jedinica u napadu moraju biti dobro zaštićeni iz vazduha. Zbog toga, protivavionska sredstva treba grupisati tako da se obezbedi sigurna zaštita ne samo pojedinih objekata, kako je to bilo ranije, već jedinica u celini i na celoj dubini njihovog rasporeda.

Tenkovi su sada postali organski nerazdvojan deo borbenog poretka ne samo motostreljačkih pukova već i bataljona i dejstvuju zajedno s njima od početka do kraja borbe, izvršavajući jedinstven borbeni zadatak. To zahteva posebno preciznu organizaciju i neprekidno sadejstvo motostreljačkih i tenkovskih jedinica. Principijelna novina u borbenoj upotrebi tenkovskih jedinica jeste mogućnost njihove upotrebe za samostalna dejstva, pri čemu i u sastavu prvih ešelona na pravcu glavnog udara. U prošlom ratu samostalno su dejstvovale samo krupne tenkovske grupacije u sastavu operativnih jedinica, sačinjavajući pokretnu grupu armije ili fronta, a uvodile su se u

borbu jedino posle proboga ili u toku njegovog završavanja. Sada će tenkovske jedinice često dejstvovati u prvom ešelonu naročito na onim pravcima na kojima se po neprijateljskoj odbrani nanose nuklearni udari.

U vezi sa porastom zasićenosti tenkovima, kako napadača tako i branioca, povećao se značaj protivtenkovskih borbenih sredstava. Borba sa tenkovima od sada će se voditi kvalitetno novim sredstvima, a pre svega protivtenkovskim raketama raznih modela. Njima se sada sve više pothranjuju borbeni poreci jedinica u mnogim armijama. Organizacijski različita protivtenkovska sredstva — protivtenkovske rakete, samohodna protivtenkovska artiljerija i tenkovske jedinice — mogu se objedinjavati u protivtenkovske rezerve.

Bez obzira na to što su sada sve jedinice, kako tenkovske tako i motostreljačke, postale jednako pokretljive a borbena dejstva više manevarska, nema razloga da se odustane od upotrebe prednjih odreda. Čak se u situaciji dinamičnih i mobilnih dejstava otkrivaju izuzetno povoljne perspektive za upotrebu prednjih odreda. Nanošenje nuklearnih udara po najvažnijim čvorovima odbrane, veliki međuprostori i prekidi u borbenom rasporedu branioca i dejstva jedinica po pravcima — sve to stvara veoma pogodne preduslove za širu upotrebu takvih odreda u napadu, nego ranije. Prednji odredi predstavljaju važno sredstvo za iskorišćavanje nuklearnih udara. Svojim odlučnim dejstvima oni će doprinositi skraćivanju do minimuma vremenskog razmaka od momenta nanošenja nuklearnog udara do izlaska jedinica u rejon njegovog dejstva. Pored ranijih zadataka, zauzimanje pojedinih objekata u rasporedu neprijatelja, njima se mogu postaviti i tako složeni zadaci kao što je borba sa neprijateljskim nuklearnim sredstvima, uništavanje sredstava PVO, komandnih mesta i centara veze, tj. aktivniji i samostalniji zadaci.

Što se tiče jednakе pokretljivosti prednjih odreda i glavnih snaga, ta okolnost ne može biti opravdan razlog protiv upućivanja prednjih odreda. Iskustva iz prošlog rata su pokazala da su prednji odredi isturani ne samo od streljačkih združenih jedinica, kao manje sposobnih za

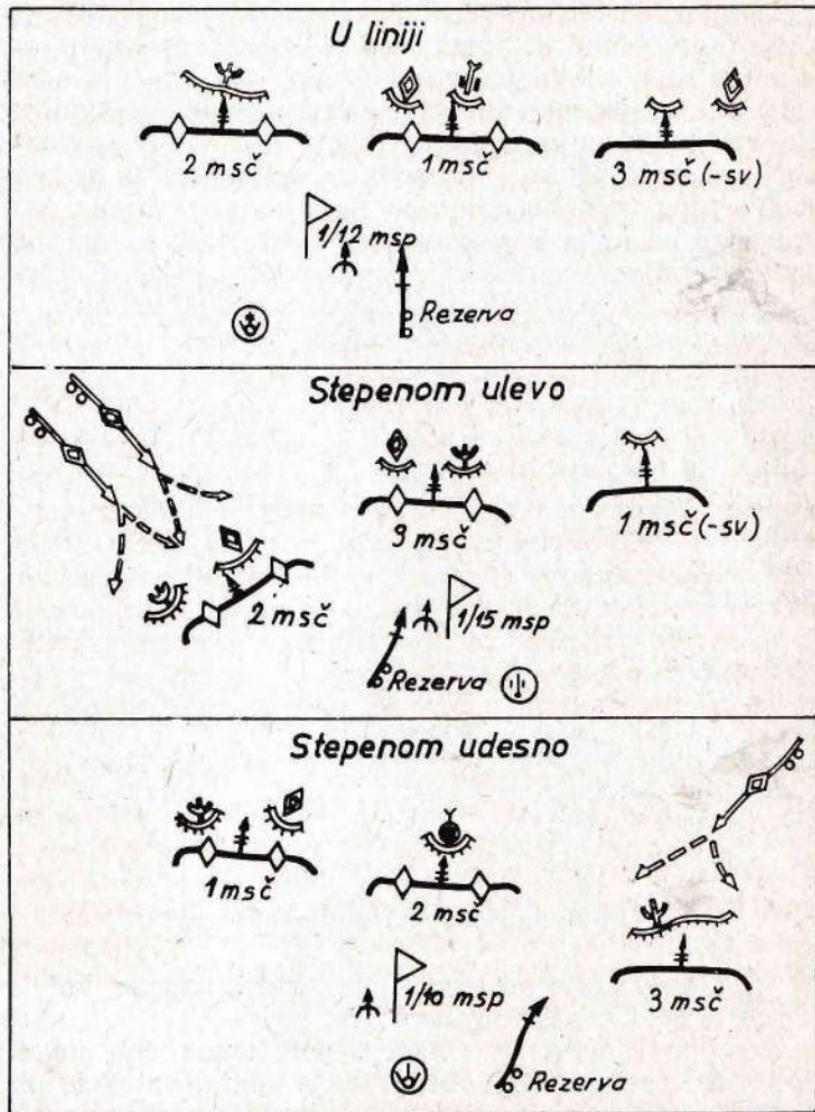
manevar, već i od tenkovskih i mehanizovanih jedinica, čija je pokretljivost i u to vreme bila velika. To je uslovljavano time što često nije bilo mogućno nezadrživo napredovanje svih glavnih snaga. Međutim, izdvajanje prednjih odreda obezbeđivalo je stvaranje pogodnijih uslova na pravcu njihovih dejstava, sigurnim neutralisanjem neprijatelja koji je ometao njihovo napredovanje. U celokupnom sistemu tih i drugih mera komandant združene jedinice kao da je »proturao« prednji odred. Upućeni odredi, ne upuštajući se u borbu s neprijateljem, nezadrživo su obilazili njegove otporne tačke, izlazili u pozadinu branioca, zauzimali važne objekte i držali ih do dolaska glavnih snaga.

U posleratno vreme u mnogim armijama u sastavu opštevojnih združenih jedinica su se sve češće počeli pojavljivati novi elementi borbenog poretku — taktički vazdušni desanti. Njihovoj upotrebi naročito se velika pažnja poklanja u armiji SAD. Predviđa se da se u svojstvu tih desanata ne upotrebljavaju specijalno obučene vazdušno-desantne jedinice, već obični motostreljački bataljoni i čete. To je postalo mogućno pojavom kvalitetno novog vazdušnotransportnog sredstva — helikoptera. Ti desanti dobijaju zadatak da iskorišćavajući rezultate nuklearnih udara, spreče manevar rezervi branioca, zauzmu taktički pogodne objekte, prelaze, komunikacijske čvorove i planinske prevoje, i time doprinesu povećavanju tempa napada.

Nisu ostali bez promena ni borbeni poreci motostreljačkih i tenkovskih jedinica. Oni će od sada biti elastičniji i raznovrsniji. Pored dejstava u borbenim porecima, jedinice često mogu dejstvovati u evolucionim, a pri gonjenju neprijatelja i u marševskim porecima. Primena jednog ili drugog oblika postrojavanja zavisi od jačine neprijatelja, karaktera njegove odbrane, stepena njenog neutralisanja vatrom i od uslova zemljišta.

Motostreljačke i tenkovske jedinice razvijaju se u borbeni poredak pretežno za vreme juriša na onim pravcima gde neprijateljska odbrana nije dovoljno neutralisana. Varijante postrojavanja borbenog poretku bataljona (čete), zavisno od konkretne situacije, mogu biti razli-

čite: u liniji, stepenom desno i stepenom levo, a kod čete, sem toga, uglom napred ili uglom nazad (sl. 27). Postrojavanje jedinica uglom napred ili stepenom desno (levo) može se primenjivati, na primer, u onim slučajevima ka-

Sl. 27 — Varijante postrojavanja borbenog poretka motostreljačkog bataljona

da je ustanovljeno da su glavne snage branioca grupisane u dubini odbrambenog rejona ili na bokovima, dok su na prednjem kraju raspoređene samo jedinice za zaštitu.

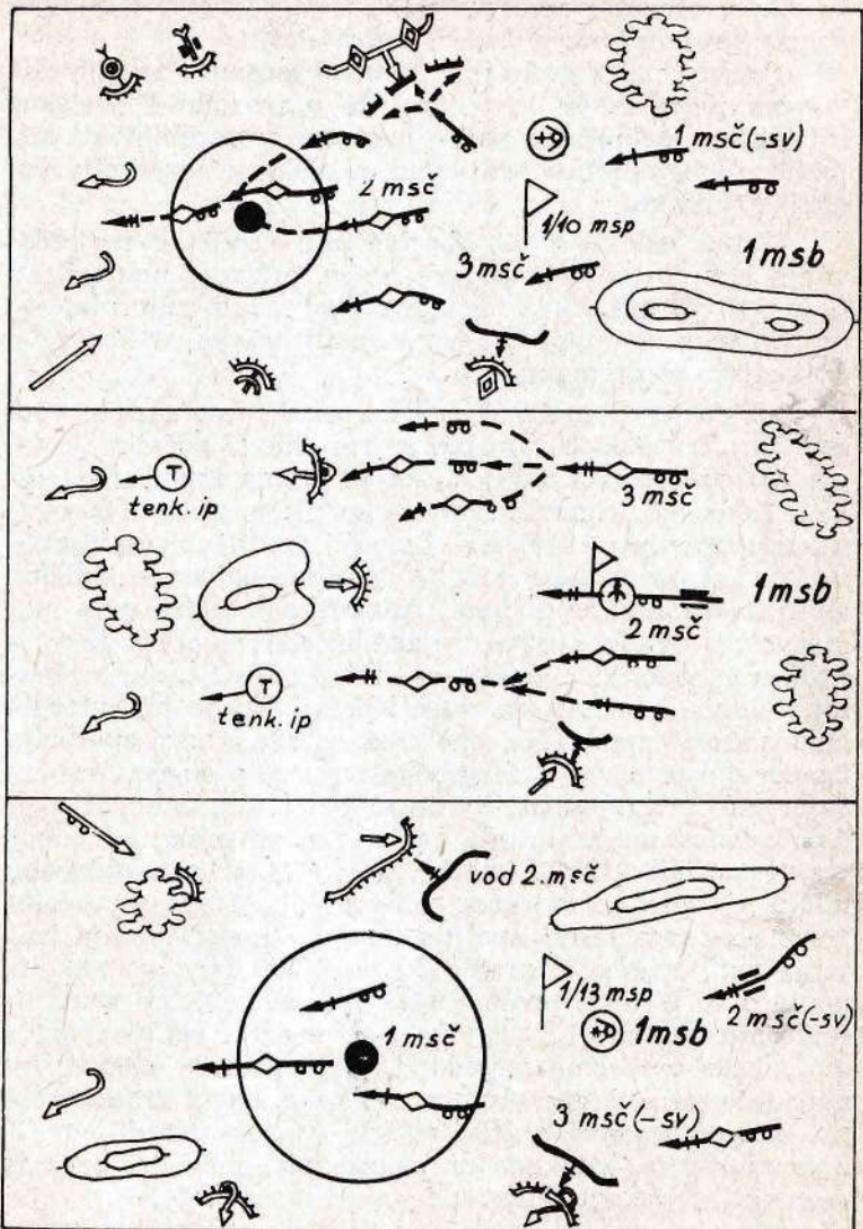
Veoma često će jedinice dejstvovati u evolucijskim porecima. Evolucioni poredak, kao oblik postrojavanja jedinica, pojavio se u Sovjetskoj armiji, naročito u tenkovskim jedinicama, u predratnim godinama. Međutim, njega su jedinice ranije mogle primenjivati samo pri podilaženju neprijateljskoj odbrani. U savremenim uslovima pružaju se mogućnosti za široku primenu evolucionog poretka i u toku napada, naročito na onim pravcima na kojima se nanose ruklearni udari, kao i kada je slomljen organizovan otpor neprijatelja. Evolucioni poredak je elastičan oblik postrojavanja jedinica. On se sastoji od raščlanjenih po frontu i dubini četnih i vodnih kolona sa njihovim sredstvima ojačanja. Evolucioni poredak se primenjuje radi obezbeđenja velikog tempa napada i smanjenja osetljivosti od nuklearnih udara, vatrenih artiljerije i udara avijacije. On pruža povoljne uslove za brzo iskorističavanje rezultata nuklearnih udara i za odlučan manevar. Bataljon (četa) može napadati imajući evolucioni poredak u liniji četa, uglom napred (nazad) i stepenom desno (levo) (sl. 28).

Pri napadu u taktičkoj i operativnoj dubini jedinice mogu dejstvovati i u marševskim porecima — batalionskim kolonama. Umešno kombinovanje evolucionog, borbenog i marševskog poretka omogućava da se napad izvodi velikim tempom, da se brzo iskoriste rezultati nuklearnih i vatrenih udara i u kratkom roku završi razbijanje neprijatelja.

*Uništavanje neprijatelja vatrom**

Sve najvažnije promene u karakteru napada, koje su proizašle u toku poslednjih ratova, povezane su uglavnom povećanjem moći vatre i naglim porastom njene uloge u borbi. Od sredstava za obezbeđenje udara, vatra se pre-

* U knjizi je zadržan očigledan termin, koji odgovara našem terminu vatrena priprema i podrška. — *Prim. red.*

Sl. 28 — Varijante postrojavanja evolucionog poretku motostreličkog bataljona

tvorila u osnovno sredstvo za razbijanje neprijatelja, za nanošenje odlučnih gubitaka neprijatelju.

Potreba za potpunijim neutralisanjem neprijatelja vatrom naročito se oštro ispoljila u periodu I svetskog rata, kada je branilac počeo masovno upotrebljavati mitraljeze i brzometnu artiljeriju, a odbrana poprimila pozicijski karakter.

U tim uslovima, za obezbeđenje uspešnog napredovanja jedinica trebalo je, pre svega, potpuno neutralisati branioca vatrom. Zbog toga je u I svetskom ratu obaveznim elementom napada postala artiljerijska, a kasnije i avijacijska priprema napada.

Metod izvođenja artiljerijske pripreme u raznim operacijama I svetskog rata bio je različit. U početku je izgledalo da će duža artiljerijska priprema imati veći efekat. Tako, na primer, Francuzi, su pri napadu u Šampanni u septembru 1915. god. izvodili trodnevnu artiljerijsku pripremu, u toku koje je utrošena ogromna količina artiljerijske municije. Ipak, francuske jedinice nisu mogle postići odlučan uspeh u napadu, zbog toga što je neutralisanje vršeno na relativno uskom delu fronta, na maloj dubini, a uz to i za dugo vreme, što je isključivalo iznenadnost napada. Na osnovu iskustava iz niza operacija ispostavilo se da nije celishodno izvođenje dugotrajne artiljerijske pripreme (od tri do sedam i više dana). Uspeh i pouzdanost neutralisanja zavisili su ne toliko od dugotrajnosti koliko od iznenadnosti i intenzivnosti vatre nog udara, od gustine vatre nog dejstva. Zbog toga se u toku I svetskog rata jasno ispoljila tendencija skraćivanja trajanja artiljerijske pripreme od nekoliko dana na nekoliko časova. U toku prošlog rata izvođena je, po pravilu, relativno kratka (1,5—2 časa), ali snažna artiljerijska i avijacijska priprema napada. Ona je pružala mogućnost napadaču da postigne veće iznenadenje, da za kratko vreme nanese branioncu velike gubitke, naruši sistem vatre i komandovanja, a takođe da ispolji jako moralno dejstvo na neprijateljske jedinice.

U toku rata se promenio i kvalitetni sadržaj artiljerijske pripreme: sve veći udeo u njoj, umesto metodičke, počela je imati grupna vatra, vatreni naleti, usled čega

je postizana veća gustina dejstva i povećano je nanošenje gubitaka neprijatelju. Dok je, na primer, u napadnim operacijama Sovjetske armije, izvedenim u 1941. i 1942. godini, u toku artiljerijske pripreme metodička vatra (vatreno osmatranje) zauzimala pretežan deo vremena (70—80%), na kraju rata njen udio se već smanjio na 20—30%. To je omogućilo da se za kratko vreme postigne znatno veći efekat nego pri dugotrajnoj artiljerijskoj pripremi.

Međutim, bez obzira na jačinu artiljerijske i aviacijske pripreme, već su iskustva iz I svetskog rata pokazala da se jednokratno dejstvo na odbranu ipak pokazivalo nedovoljnim za obezbedenje uspeha napada. Jedinicama je, pored toga, bila potrebna stalna i neprekidna vatrena podrška u toku celog napada, od početka juriša pa do izvršenja dnevnog zadatka. Borbena iskustva su pokazala da je nezadovoljavajuće rešenje tog najvažnijeg problema bilo jedan od glavnih razloga mnogih neuspelih napada u I svetskom ratu. U to vreme, istina, za to nije bilo ni potrebne materijalne baze; ni artiljerija na konjsku vuču, ni tenkovi koji su se pojavili u toku rata nisu bili u stanju da u potpunosti obezbede neprekidno prateće pešadije u borbi. Usled nesavršenosti tenkova i intenzivnog razvoja protivtenkovskih sredstava, trebalo je da i oni imaju neprekidnu vatrenu podršku u toku napada. Ali, već u to vreme naznačeni su putevi za rešenje tog problema: pojavila se prateća artiljerija, a takođe u to vreme novi i veoma efikasan način artiljerijske podrške pešadije u napadu — vatreni val (1916).

U II svetskom ratu, kada su u naoružanje armija uvedena samohodna artiljerijska oruđa, motorizovana artiljerija za podršku i druga sredstva, problem vatrene podrške jedinica bio je uspešno rešen. Sem tenkova za neposrednu podršku pešadije, u borbenim porecima jedinica u napadu stalno su se nalazila i prateća oruđa. Jedinice su neprekidno podržavane vatrom artiljerije, a iz vazduha — snažnim udarima jurišne avijacije. Napad u takvim uslovima se pretvorio u neprekidnu kombinaciju vatre i pokreta, gde je odlučujuću i vodeću ulogu dobila vatra. Pri proboru gusto posednute neprijateljske odba-

ne napad pešadije i tenkova podržavan je običnim ili dvojnim vatrenim valom, a pri borbi u dubini — postupnim koncentracijama vatre.

Kao rezultat pronalaženja najsavršenijih formi neprekidnog usklađivanja vatrenih udara i dejstava jedinica u napadu, u toku velikog otadžbinskog rata u Sovjetskoj armiji se pojavio nov metod borbene upotrebe artiljerije i avijacije — artiljerijski i avijacijski napad. Njegov cilj bio je u tome da se maksimalno obezbedi neprekidna podrška pešadije i tenkova stalnom masiranom vatrom artiljerije i udarima avijacije u toku celog napada. Saglasno tome artiljerijski napad se delio na tri perioda: artiljerijsku pripremu napada, podršku napada i obezbeđenje dejstava pešadije i tenkova u dubini. U toku artiljerijske pripreme narušavan je neprijateljski sistem vatre i neutralisana artiljerija i minobacači, njegova komandna mesta i centri veze. Vatra artiljerije ojačavana je i dopunjavana udarima avijacije, koja je sasredivila svoja dejstva pretežno na objekte raspoređene u dubini odbrane.

Veliku ulogu u sigurnom neutralisanju ciljeva, koji su se nalazili na prednjem kraju neprijateljske odbrane, imala su oruđa za neposredno gađanje. U tu svrhu su angažovani razni kalibri oruđa — od protivtenkovskih (45 mm) do teških (155 mm) topova, koji su posedali vatrene položaje blizu prednjeg kraja odbrane.

Artiljerijska priprema obično je završavana snažnim vatrenim naletom po prednjem kraju i bližoj dubini odbrane. Početkom juriša vatra je prenošena u dubinu s takvim proračunom da ne dođe do prekida između završetka artiljerijske pripreme i početka artiljerijske podrške. Radi obmanjivanja neprijatelja praktikovani su višekratni lažni prenosi vatre. Za vreme artiljerijske podrške vatra je otvarana nesmanjenom jačinom. To je sprečavalo neprijatelja da uspostavi narušeni sistem vatre i sadejstva. Dubina artiljerijske podrške iznosila je prosečno 2—3 km. Najvažniji zadatak artiljerije bilo je neutralisanje novopojavljenih i preživelih neprijateljskih vatrenih sredstava. Jurišna i bombarderska avijacija produ-

žavale su neutralisanje artiljerijskih i minobacačkih baterija branioca, kao i njegovih komandnih mesta i rezervi.

Za vreme borbe u dubini neprijateljske odbrane, artiljerija i avijacija su nanosili vatrene udare po pojedinačnim objektima koji su ometali pokret jedinica. Osnovni metod otvaranja vatre u tom periodu bio je — koncentracija vatre po pojedinačnim ciljevima, po zahtevu komandanata. Najsloženiji zadatak artiljerije u toku borbe u dubini bio je obezbeđenje neprekidne vatrene podrške. To je postizano pravovremenim premeštanjem artiljerije na nove vatrene položaje. Princip premeštanja bio je sledeći: 2/3 artiljerije je dejstvovalo, a 1/3 se nalazila u pokretu, premeštajući se na nove vatrene položaje.

Metod artiljerijskog i avijacijskog napada u celini je sebe opravdao u toku prošlog rata i označio novu etapu u razvoju vojne misli u toj oblasti.

U vezi sa pojavom i burnim razvojem nuklearnog oružja, prirodno, da mora doći do izmena formi i metoda neutralisanja branioca vatrom.

Nanošenje nuklearnih udara predstavljaće važan i najodlučniji akt napadnog boja. Nuklearno oružje se ne može smatrati običnim, jedinim (samostalnim) sredstvom za obezbeđenje boja, isto tako kao što je nemoguće odvojiti nanošenje nuklearnih udara od dejstava jedinica. Samo tesno usaglašavanje i umešna primena celokupnih raznovrsnih savremenih borbenih sredstava i brzo iskoristištanje rezultata nuklearnih i vatreñih udara može dovesti do odlučnog uspeha u borbi.

Jedan od važnijih zadataka vatreñog neutralisanja neprijatelja jeste, u savremenim uslovima, borba sa nuklearnim sredstvima. Ona se mora voditi neprekidno svim raspoloživim sredstvima koje napadač ima. Otkrivena nuklearna sredstva uništavaju se celokupnim borbenim sredstvima odmah posle otkrivanja, bez obzira u kakvom se položaju nađu — na maršu, raspoređena u rejonu prikupljanja ili u momentu posedanja vatreñih položaja.

U sadašnje vreme, još više, nego ranije, potrebno je povećavanje dubine i obezbeđenje jednovremenosti neutralisanja branioca vatrom. To je uslovljeno povećanim ešeloniranjem odbrane, rasporedom u dubini nuklearnih

sredstava, pokretnih rezervi, koje čine glavnu udarnu snagu odbrane, i komandnih mesta. Težnja da se postigne jednovremeno dejstvo na celu dubinu odbrane pojivala se i ranije, ali tada napadač nije raspolagao dovoljno pouzdanim sredstvima za rešavanje tog zadatka. Jedino sredstvo za uništavanje objekata na velikoj dubini za vreme II svetskog rata bila je avijacija. Ali zbog svojih ograničenih mogućnosti ona, ipak, nije mogla odlučujuće uticati na odbranu, tako da se postigne njen potpuno neutralisanje. Sada, pak, kada napadač raspolaže dalekometnim raketama, kao i savršenijom avijacijom, pružaju se mogućnosti da se reši taj složeni problem. Značaj tog faktora teško je proceniti. Samo jednovremenim uništavanjem neprijatelja na celoj dubini njegovog borbenog rasporeda može se odlučno narušiti čvrstina neprijateljske odbrane, sistem vatre, komandovanje i sadejstvo, što će predstavljati važan uslov za obezbeđenje velikog tempa napada i postizanje ciljeva borbe.

Upotreba nuklearnih sredstava stvara uslove za dalje skraćivanje vatrene pripreme napada. Pri upotrebi nuklearnih sredstava mogućno je da se za znatno kraće vreme, nego ranije, neprijateljska odbrambena grupacija liši borbene sposobnosti. Trajanje vatrene pripreme umnogome će zavisiti od načina prelaska jedinica u napad. Ako se, na primer, preduzima napad iz pokreta, pri određivanju trajanja vatrene pripreme, obavezno će se uzimati u obzir vreme koje je potrebno jedinicama za savlađivanje zone dejstva glavne mase neprijateljske artiljerije i njegovih nuklearnih sredstava za bliža dejstva. Pri prelasku u napad iz neposrednog dodira s neprijateljem, vreme će se određivati, pre svega, na osnovu obima zadataka koji se postavljaju konvencionalnim sredstvima za uništavanje, pošto je upotreba nuklearnih sredstava u tom slučaju mogućna jedino po objektima koji se nalaze u dubini.

Znatno drugojačije će se u savremenim uslovima ostvarivati i vatrema podrška napada. Metodi artiljerijske podrške napada — vatreni val i postupne koncentracije vatre — koji su bili opravdani u prošlom ratu, sada neće uvek moći da se primenjuju. Na primer, vatreni val u

savremenim uslovima može biti necelishodan zbog toga što odbrana ima grupni, a ne neprekidan karakter; on pretpostavlja linijsko dejstvo jedinica i u određenom stepenu sputava njihov manevar, što negativno utiče na tempo napada; za njegovu primenu potrebno je grupisati veliku količinu artiljerije, što nije uvek moguće zbog uslova zaštite od oružja za masovno uništavanje. Zbog toga se u mnogim armijama traže novi načini vatrene podrške napadača: unapred planirana, a ponekad i neplanska koncentracija vatre, vatra na izdvojene ciljeve po pozivu starešine i dr.

Najvažniji zahtev koji se postavlja pred vatrenu podršku u savremenim uslovima jeste njena neprekidnost. U periodu velikog otadžbinskog rata jedinice Sovjetske armije su uspevale da, manje-više, na zadovoljavajući način reše taj zadatak — jedinice su u napadu, praktično, neprekidno podržavane vatrom artiljerije i udarima avijacije. Pa, ipak, podrška vatrom bila je često povremena. Napadač, otkrivajući u dubini odbrane ciljeve koji nisu bili neutralisani, koa da ih je »priključio« za nanošenje odlučnog vatretnog udara u vreme koje je za njega najpogodnije. Sada je takvo »priključivanje« ciljeva postalo prosto nemoguće, zato što se mnogi objekti, naročito nuklearna sredstva, ne smeju ostavljati neuništeni. To obavezuje napadača da uvek ima određen deo vatrenih sredstava u stalnoj gotovosti za rešavanje iznenadno iskrslih zadataka. Osnovni način uništavanja branioca sada će biti nanošenje snažnih i iznenadnih masiranih udara svim raspoloživim sredstvima za uništavanje, istovremeno na celoj dubini borbenog rasporeda neprijatelja. U toku napada vatreni udari će narastati i pojačavati se onoliko koliko se jedinice koje napadaju približavaju objektima napada.

Takov način neutralisanja neprijatelja uticaće i na načine ostvarivanja manevara vatrom u napadu. Dok je ranije manevar vatrom najčešće izvođen prenošenjem vatre sa fronta u pozadinu neprijatelja, sada neće biti retki slučajevi kada će uništavanje neprijatelja otpočinjati neutralisanjem dubokih, najopasnijih ciljeva sa kasnjim po-

većavanjem intenziteta vatre i njenim približavanjem prednjem kraju.

Najvažnije za postizanje uspeha u napadu sada će biti manevar nuklearnim udarima. On se sastoji u brzom preorientisanju nuklearnih udara sa jednog planiranog objekta na drugi i u sasređivanju više udara po jednom, najvažnijem objektu. Pravovremeno i umešno izvođenje tog manevra omogućava da se za kratko vreme izmeni odnos snaga u svoju korist, brzo naruši čvrstina odbrane i stvore uslovi za silovit razvoj napada.

Upotreba principijelno novih, veoma moćnih sredstava za uništavanje ne znači da ranija takozvana konvencionalna borbena sredstva — artiljerija, tenkovi i avijacija, više neće imati važnu ulogu u borbi. Potpuno uništenje neprijatelja mogućno je samo umešnom kompleksnom upotrebom svih raspoloživih snaga i sredstava.

Važno mesto u neutralisanju neprijatelja zauzimaće artiljerija. Njeno dejstvo biće sasređeno, uglavnom, na uništavanje objekata koji se nalaze u neposrednoj blizini svojih jedinica. Uporedo s tim, artiljerija će predstavljati veoma efikasno sredstvo za uništavanje neprijateljskih minobacača i artiljerije, njegovih nuklearnih sredstava, rezervi, radio-tehničkih stanica, komandnih mesta i drugih ciljeva. Avijacija će se pretežno upotrebljavati za neutralisanje i uništavanje objekata koji se nalaze na velikoj dubini, van domaćaja artiljerijske vatre. S obzirom da predstavlja visokomanevarsко sredstvo, avijacija je sposobna da sama otkriva ciljeve, među kojima i pokretne i male, i da ih brzo uništava. Ona može za kratko vreme da prenosi udare sa jednog objekta na drugi, sprečavajući neprijatelju prelazak u odbranu na pogodnim linijama i njegov manevar iz dubine. Ali, osnovni objekti za dejstvo avijacije biće neprijateljska nuklearna sredstva i njegove rezerve.

Poslednjih godina u inostranim armijama naglo su se razvile protivtenkovske rakete. One su prvenstveno namenjene za borbu sa tenkovima, ali, uporedo s tim, mogu uništavati i druge, pretežno oklopne ciljeve. U razvoju protivtenkovskih raketa postoji tendencija da se one osposobe za primenu sa nuklearnim punjenjem male snage.

Efikasnost nuklearnih i vatrenih udara i konačni ishod borbe za osvajanje vatrene nadmoćnosti nad neprijateljem umnogome će zavisiti od toga koliko će brzo jedinice uspevati da iskoriščavaju rezultate nuklearnih i vatrenih udara. To nalaže posebne obaveze jedinicama u napadu. Što silovitiji bude tempo nastupanja jedinica, što odlučnija i inicijativnija budu njihova dejstva, utoliko će branilac imati manje mogućnosti da nanese protivudar po napadaču i da izvrši manevar radi ojačavanja odbrane.

Juriš i pojačavanje borbenih napora u toku napada

Juriš je jedan od najvažnijih i najodgovornijih momenta napada. Slikovito govoreći — to je oštrica napadačevog udara. Juriš treba da dovrši razbijanje neprijateljskog otpora, s tim da se obezbedi uspešan razvoj napada u dubinu. Zbog toga je organizovanosti i silovitosti juriša uvek pridavan prvorazredan značaj. Razvojem borbenih sredstava, promenama karaktera neprijateljske odbrane i drugih uslova menjali su se i načini izvršenja juriša. Odlučujući faktor tih promena bila je jačina vatrenog udara. Vatra je krčila put jedinicama u jurišu, neutralisala i uništavala neprijateljska vatrena sredstva i živu силу, narušavala celovitost odbrane i sprečavala sve njegove mere za protivdejstva napadu. Što je vatreno dejstvo na odbranu bilo manje efikasno, to su bili potrebniji veći napor i jedinica za savlađivanje odbrane, utoliko su dublje i gušće postrojavani njihovi borbeni poreci za vreme juriša. Tako, na primer, u I svetskom ratu samo naporima nekoliko jurišnih talasa pešadiji je uspevalo da savlada neprijateljsku odbranu na dubini jednog — dva položaja, posle čega se juriš, po pravilu, gasio. U to vreme pešadija je često u jurišu morala da još i završava uništavanje neprijatelja snagom udara nožem. To je svedočilo o nedovoljnoj snazi vatrenog dejstva na odbranu.

Porasle mogućnosti vatrenih sredstava, pre svega automatskog oružja, i masovno učešće tenkova u II svetskom ratu dali su napadu veću odlučnost i dubinu. Povećan je tempo napada. Postali su raznovrsniji i načini njegovog izvođenja. Međutim i u prošlom ratu nedovolj-

na snaga vatre nog udara zahtevala je dosta gusto postrojavanje jedinica u napadu i ograničavala dubinu njihovog napredovanja u toku napada. Napadu, kao i ranije, bila je svojstvena velika metodičnost i linijsko napredovanje.

U vezi sa pojmom nuklearnih sredstava neki vojni teoretičari izražavaju sumnju u to da će se u savremenim uslovima uopšte izvoditi napad, da će njega možda zamenući silovita dejstva jedinica, koje će nastupati pretežno u evolucionim i marševskim porecima. Ta mišljenja su povezana sa promenama u karakteru vatre nog dejstva na branioca. Oni smatraju da će nanošenjem nuklearnih udara odbrambenoj grupaciji biti naneti takvi gubici zbog kojih će neprijatelj praktično biti lišen borbene sposobnosti: biće narušena uzajamna povezanost između elemenata odbrane, sistem vatre i sadejstva, paralizovana veza i komandovanje. Čvrstina odbrane može biti toliko narušena da će se napad pretvoriti u snažno i nezadrživo napredovanje jedinica u marševskim kolonama.

Zaista, zar treba sumnjati u to da neće biti potreban napad na onim pravcima gde napadač, zahvaljujući masiranoj upotrebi nuklearnih sredstava, uspe da potpuno uništi odbranu na širokom frontu i na velikoj dubini. Na tim pravcima jedinice se mogu kretati u marševskom poretku, praktično marševskom brzinom.

Međutim, to neće uvek biti mogućno. Napadač mora imati u vidu da će savremena odbrana biti veoma žilava i da će branilac biti u stanju da brzo otkloni posledice nuklearnog napada na račun širokog manevra rezervama, kao i snagama i sredstvima sa pomoćnih pravaca i sa onih na kojima se ne izvodi napad. Zbog toga se ne može uvek računati na nezadrživo napredovanje jedinica kroz neprijateljsku odbranu. Napad uz upotrebu nuklearnih sredstava poprимиće intenzivnost i upornost. Da bi savladao otpor branioca, napadač će i sada biti prinuđen da često juriša na njegove položaje, razvijajući se u borbeni poredak.

Priznavajući mogućnost i potrebu juriša u savremenim uslovima, treba imati u vidu suštinske promene njegovog karaktera i načina izvođenja. Za razliku od prošlosti, kada je pešadija mogla izvoditi juriš samo peške,

uz obavezno razvijanje u streljački stroj, danas motostreljačke jedinice pri povoljnim uslovima mogu vršiti juriš na oklopnim transporterima, bez izlaženja iz vozila. To je novi način juriša. Njegova primena proizilazi iz poraslih mogućnosti napadača za uništavanje odbrane. On je najefikasniji na pravcima gde se upotrebljavaju nuklearna sredstva i gde je neprijateljska odbrana, naročito protivtenkovska sredstva, potpuno neutralisana, a zemljište omogućava dejstvo na vozilima. Prednosti takvog juriša su očigledne. Juriš na vozilima omogućava da se silovito, ne gubeći vreme, izbije u rejone po kojima su izvršeni vatreni udari i da se neprijatelju onemogući da se sredi. Ali, takav juriš nije uvek mogućan. Na pravcima gde neprijateljska odbrana ne bude dovoljno neutralisana, kao i na zemljištu koje otežava dejstvo na vozilima, prime njivaće se, kao i ranije, juriš peške.

U vezi sa velikom rastresitošću odbrane i mogućnošću njenog potpunog i dubokog neutralisanja, napad će se sastojati iz čitave serije juriša, koji će se smenjivati sa dejstvima jedinica u evolucionim porecima. Dubina juriša će se opredeljivati dubinom objekta (otporne tačke ili položaja) na koji se napada; po ovlađivanju tim objektom jedinice se svijaju u evolucioni poredak i odlučno prodiru napred. Ali, to ne znači da će dalja dejstva jedinica teći bez smetnji. U toku napredovanja jedinice se mogu naći pod neprijateljskom vatrom ne samo za vreme juriša već i kada neposredno pred sobom nemaju objekata za napad. To otežava napad i čini ga intenzivnijim i upornijim. Dok je ranije za napad bila karakteristična izvesna metodičnost i linijsko napredovanje, sada će se napad odlikovati velikom neravnomernošću razvoja i velikim manevrima. To je jedna od karakterističnih osobnosti napada u savremenim uslovima. Odsutnost neprekidnog fronta, različit stepen uništavanja neprijatelja nuklearnim i vatrenim udarima, međuprostori i prekidi u borbenom poretku neprijatelja — sve to doprinosi neravnomernom razvoju napada. Tome pogoduju i kontaminirane zone, ruševine i zaseke, kao i narušavanje borbenog poretku jedinica u napadu usled neprijateljskih nuklearnih udara i protivnapada. Neravnomernost napredovanja

pogoduje širokoj primeni obuhvata i obilazaka i nanošenju neprijatelju udara sa raznih pravaca u toku napada. Ranije su se takvi uslovi stvarali obično posle juriša, pri razvoju borbe u dubini.

U vezi s neravnomernošću razvoja napada javljaju se pitanja da li je sada potrebno težiti jednovremenom napadu na prednji kraj odbrane, čemu je pridavan izuzetno važan značaj u prošlosti.

Predstavimo sebi ovakvu sliku borbe. Na jednom delu fronta, jedinice koje dejstvuju u susedstvu sa susedima, uspele su da se brzo razviju u borbeni poredak na jurišnom položaju i da silovito i istovremeno pređu u napad. Na drugom delu fronta, juriš se izvodi u različito vreme, prema pristizanju jedinica iz dubine. Očevidno je da će se u sličnim situacijama napadač u prvom slučaju naći u pogodnjim uslovima, zbog toga što je neprijatelju teže odbiti zajednički istovremeni juriš na širokom frontu i ostvariti manevar vatrom i rezervama u bližoj dubini. Istovremeni juriš pojačava početni udar, obezbeđuje brzo i potpuno razbijanje neprijatelja i efikasno iskorišćavanje rezultata nuklearnih udara. Sem toga, on pogoduje održavanju neprekidnosti komandovanja jedinica, povećava čvrstinu sadejstva motostreljačkih i tenkovskih jedinica sa artiljerijom i avijacijom. Polazeći od toga može se izvući zaključak da istovremenost juriša ima svoj značaj i danas, naročito na početku napada.

Borbena iskustva pokazuju da u onim slučajevima kada su pešadija i tenkovi izvodili istovremeni i snažan juriš na prednji kraj neprijateljske odbrane, probor njegove odbrane obično je ostvarivan bez zastoja i velikim tempom. Tako su, u jašo-kišinjevskoj napadnoj operaciji (avgust 1944), združene jedinice 35. gardijskog streljačkog korpusa istovremeno izvršile juriš na prednji kraj odbrane, brzo slomile otpor neprijatelja i za manje od tri časa borbe probile glavni pojas odbrane.

Što se tiče borbe u dubini, ovde može nastati različita situacija. U toku uspešnog razvoja napada naročito je važno dobiti u vremenu i održati veliki tempo napredovanja, ne dopuštajući braniocu da organizuje čvrstu odbranu na međupoložajima. U tom slučaju brz juriš, ma-

kar sa pojedinim jedinicama koje su podišle neprijateljskoj odbrambenoj liniji, može dati znatno veći efekat nego juriš jačim snagama, izведен u vreme kad je neprijatelj uspeo organizovati odbranu i obezbediti vreme. Prema tome, pitanje istovremenosti juriša svaki put treba rešavati na osnovu konkretne situacije.

Vodeća snaga juriša, kao i ranije, jesu tenkovi. Svojom vatrom i udarom oni krče put motostreljačkim jedinicama. Tesno i neprekidno sadejstvo tenkovskih i motostreljačkih jedinica u toku cele borbe predstavlja najvažniji i neophodan uslov za uspešno razbijanje neprijatelja. Sada se njihovo sadejstvo usmerava, pre svega, na brzo i potpuno iskorišćavanje rezultata nuklearnih udara, i sastoji se u neprekidnoj uzajamnoj podršci i usklađenim dejstvima jedinica pri uništavanju objekata napada. Tenkovi, posedujući veliku udarnu snagu i visoke manevarske sposobnosti, mogu brže izbiti u rejon nuklearnih i vatrenih udara i, uništavajući preostala neprijateljska vatrena sredstva, obezbediti napredovanje motostreljačkih jedinica. Ove, sa svoje strane, ne dejstvuju izolovano, već u tesnom sadejstvu sa tenkovima, uništavajući svojom vatrom ciljeve koji ometaju pokret tenkova, naročito protivtenkovske rakete, i, neprekidno prateći tenkove, pomažu im u savlađivanju raznih prepreka i zaprečavanja. One pravovremeno pokazuju tenkovima ciljeve koje treba uništiti.

U obezbeđenju uspešnog dejstva tenkova i motostreljačkih jedinica važnu ulogu ima artiljerija. Ona svojom vatrom neutrališe ciljeve koji neposredno ometaju njihovo napredovanje, a takođe uništava i neprijateljska nuklearna sredstva, artiljeriju i rezerve. Tenkovi i motostreljačke jedinice, iskorišćavajući rezultate vatre artiljerije, snažno prodiru napred, obezbeđujući uslove za pravovremeno premeštanje artiljerije na nove vatrene položaje.

Tesno sadejstvo tenkovskih i motostreljačkih jedinica sa inžinjerijskim jedinicama doprinosi brzom savlađivanju zaprečavanja i prepreka i postizanju velikog tempa napada pri masovnim rušenjima i preprekama.

Pri borbi u dubini odbrane motostreljačke i tenkovske jedinice održavaju sadejstvo sa jedinicama koje, u sastavu prednjih odreda i taktičkih vazdušnih desanata, dejstvuju na njihovim pravcima. Taktički vazdušni desanti i prednji odredi, zauzimajući čvorove komunikacija, prelaze i mostove i doprinose uspešnom napredovanju jedinica u napadu. Približavajući se desantima i prednjim odredima, jedinice podržavaju njihova dejstva vatrom dalekometne artiljerije, a zatim, zajedničkim napadom sa raznih pravaca, uništavaju najvažnije objekte neprijatelja.

Postignuti uspeh u toku napada važno je pravovremeno ojačati, da bi se borbena dejstva brzo prenela u dubinu. Posle proboga prednjeg kraja odbrane, kako pokazuju borbena iskustva, neprijatelj pojačava otpor do krajnjih mogućnosti, baca u borbu sve raspoložive snage i sredstva iz bliže dubine, a takođe ka mestu proboga prijavači rezerve i deo snaga sa odseka koji nisu napadnuti, naročito tenkove, artiljeriju i pešadijske jedinice, a uz to nanosi i udare avijacijom. U savremenim uslovima branilac će, sem toga, nanositi nuklearne udare, stvarajući kontaminirane zone, svakojaka rušenja i poplave na pravcima prodiranja napadačevih jedinica. Zbog toga će napadače jedinice pri razvoju napada biti prinuđene da savlađuju ne samo otpor branioca na položajima koje je poseo, već i da odbijaju protivnapade njegovih tenkova i pešadije, da neprekidno vode borbu sa njegovim nuklearnim sredstvima, artiljerijom i rezervama, a takođe da savlađuju kontaminirane zone i vode borbu sa neprijateljskim odsečenim grupacijama.

Važan uslov za obezbeđenje velikog tempa napada, koji se izvodi na veliku dubinu, biće neprekidno pojačavanje borbennih napora. U periodu prošlog rata pojačavanje napora ostvarivano je, uglavnom, uvođenjem u borbu svežih snaga iz dubine. Tako su se, već u toku borbe za prvi položaj neprijateljske odbrane, obično uvodile ne samo bataljonske već i pukovske rezerve, a za završavanje proboga glavnog pojasa odbrane — drugi ešeloni divizija i korpusa. U celini uzeto, pri borbi za taktičku dubinu odbrane upotrebljavane su kako taktičke, tako, če-

sto, i operativne rezerve napadača. Samo takvo postepe-
no i metodično pojačavanje snaga moglo je tada dovesti
do »mlevenja« snaga branioca, stvaranja odlučne nadmo-
ćnosti i uspešnog proboga odbrane.

Pravovremeno pojačavanje napora u toku napada u savremenom boju imaće još veći značaj, nego u prošlosti,
pošto je sada branilac u mogućnosti da operativnije rea-
guje na iskrslu opasnost, ostvarujući brz manevar sna-
gama i sredstvima po frontu i iz dubine.

Osnovno sredstvo za pojačavanje borbenih napora biće sada nuklearna sredstva, a takođe i vatra drugih sredstava za uništavanje. Drugi ešeloni upotrebljavaće se za razvijanje uspeha jedinica prvog ešelona i brzo iskorističavanje nuklearnih i vatrenih udara na najvažnijim pravcima. U vezi sa velikom neravnometernošću i dinamičnošću razvoja napada stvaraju se šire mogućnosti za uvođenje jedinica, koje se nalaze u rezervi ili u drugom ešelonu, u međuprostore ili iza bokova jedinica prvog ešelona. Koristeći breše u borbenom poretku branioca, one silovito prodiru u dubinu neprijateljskog rasporeda i nanose iznenadne udare u bok i pozadinu njegovih grupacija.

Izbor pravaca i proračun vremena za uvođenje u borbu jedinica drugog ešelona treba vršiti tako da one mogu pravovremeno i potpuno iskoristiti rezultate nanesenih nuklearnih udara. Pored razvoja uspeha na najvažnijem pravcu, drugi ešeloni i rezerve u toku napada mogu se upotrebljavati za smenu jedinica prvog ešelona, prenošenje dejstava na drugi pravac i za rešavanje drugih zadataka. Ali, pri tome se ne sme dozvoliti rasipanje snaga drugog ešelona i njihovo angažovanje za rešavanje drugo-stepenih, manje važnih zadataka.

Na nov način vodiće se sada borba i sa braniočevim rezervama. U prošlosti se borba sa neprijateljskim rezervama u toku napada obično ispoljavala u formi odbijanja protivnapada. Međutim, razbijanje rezervi, naročito većih, ili slamanje njihovog protivnapada napadaču, po pravilu, nije uspevalo. To se objašnjavalo nedovoljnom snagom i dometom sredstava za uništavanje. Sem toga, zbog ograničenih mogućnosti sredstava za izviđanje napadač

nije mogao pravovremeno otkrivati raspored rezervi i njihovo približavanje radi vršenja protivnapada.

Sada će napadač, raspolažući nuklearnim sredstvima, nastojati da nanese što veće gubitke neprijateljskim rezervama čim one budu otkrivene, još u rejonima koncentracije, pre prelaska u protivnapad. U izvesnim uslovima po neprijateljskim rezervama dejstvovaće se delimično, ili će se sprečavati njihov izlazak na pogodne linije razvoja za protivnapad. Veoma efikasno, u tu svrhu, može se upotrebiti i avijacija, koja će nanositi udare po kolonama pri njihovom prolaženju kroz tesnace, preko prelaza, mostova i komunikacijama čvorova. Pristizanjem rezervi na liniju razvoja vatrica se pojačava do najvećeg stepena. Upravo u tom momentu, kada se neprijatelj razvija u evolucione i borbene poretke, stvaraju se najpogodniji uslovi za njegovo razbijanje.

Ako, pak, ne uspe da se razbiju neprijateljske rezerve i spreči njihov pridolazak, jedinice će biti prinuđene da odbijaju protivnapad. I ovde će jedinice, takođe, dejstvovati na nov način. U periodu prošlog rata osnovni način odbijanja protivnapada bilo je pravovremeno prelaženje dela napadačkih snaga u odbranu. Takav način može se primenjivati i danas, naročito pri odbijanju protivnapada nadmoćnijih neprijateljskih snaga, koje nisu uništene nuklearnim sredstvima, kako bi mu se vatrom iz mesta, sa unapred zauzetih linija, naneli gubici, on iscrpeo i stvorili uslovi za naredni udar.

Ali, najefikasniji način borbe sa grupacijom koja izvodi protivnapad biće od sada nanošenje susretnog udara po njoj od strane jedinica koje su u napadu. To će omogućiti ne samo da se uspešno razbiju rezerve koje vrše protivnapad već i da se obezbedi silovit razvoj napada visokim tempom. Naravno, takav način dejstava je primenjiv kada se po neprijatelju nanosi dovoljno snažan vatreći udar i kada se raspolaže dovoljnim snagama za njegovo razbijanje u borbi u susretu. U savremenim uslovima neće biti redak takozvani kombinovani način odbijanja protivnapada, tj. deo snaga će s fronta vezivati grupaciju koja vrši protivnapad, a glavne snage će nanositi udar u bok i pozadinu.

Važan uslov za uspešan razvoj i postizanje velikog tempa napada jeste neprekidnost njegovog izvođenja. Neprekidan razvoj napada se postiže sprovodenjem niza mera: sigurnim neutralisanjem odbrane vatrom na celoj dubini, stalnim održavanjem nadmoćnosti u snagama i sredstvima nad neprijateljem na najvažnijim pravcima, upornim gonjenjem neprijatelja i izvođenjem aktivnih borbenih dejstava noću.

Specifičnosti napada noću

Napadna dejstva noću dobila su posebno širok zaham u velikom otadžbinskom ratu. Za razliku od I svetskog rata, u prošlom ratu takva dejstva sa odlučnim ciljem vodile su ne samo pojedine niže taktičke jedinice, već i krupnije grupacije. Aktivna dejstva noću pružala su jedinicama mnoge prednosti. Ona su pogodovala potpunijem postizanju iznenadnosti udara, obezbeđivala brzo preuzimanje inicijative i razbijanje branioca za kraće vreme i sa manje gubitaka.

Mnoge od tih prednosti imaju svoj značaj i u savremenim uslovima. Zbog toga se borbenim dejstvima noću u mnogim armijama sveta danas posvećuje velika pažnja. Tome doprinosi, takođe, intenzivan razvoj osvetljavajuće i infracrvene tehnike.

Noć stvara i velike teškoće napadaču. Mrak otežava orijentisanje i osmatranje bojišta. Noću je teže održavati sadejstvo i komandovati jedinicama, komplikovanije je savlađivanje zaprečavanja i prepreka. Sem toga, noću se pojačava zaslavljuće dejstvo nuklearne eksplozije. Zbog toga će uspeh napada noću direktno zavisiti od preciznosti njegove organizacije, tajnosti pripreme, umešnosti upotrebe pribora za osmatranje noću i organizacije osvetljavanja.

Napad noću može predstavljati produžetak razvoja dnevnih borbenih dejstava. Noću se, takođe, može otpočeti probor odbrane. Pripremu napada treba izvoditi još za videla. U toku te pripreme važno je jedinicama označiti dobro uočljive orijentire noću, izračunati azimute

pravaca napada, odrediti način osvetljavanja zemljišta, objekata napada i načine postavljanja svetlećih orientira za označavanje pravaca napada. Pored toga, svem ljudstvu se saopštavaju signalni za raspoznavanje, pokazivanje ciljeva i sadejstvo.

Naročito odgovoran posao jeste organizacija osvetljavanja. Ono se organizuje s takvim proračunom da se obezbedi veliki tempo napredovanja jedinica u napadu i, uporedo s tim, otežaju dejstva neprijatelju. Primena sredstava za osvetljavanje ne treba da oteža upotrebu pribora za noćno osmatranje. To se postiže sastavljanjem grafičkog proračuna, kojim se određuje vreme osvetljavanja zemljišta pri napadu na pojedine objekte.

Dubina i sadržaj borbenih zadataka jedinica pri napadu noću zavise od stepena neutralisanja odbrane, vremena početka napada, dužine noći i načina osvetljavanja zemljišta. Što je odbrana potpunije neutralisana, što su jedinice uvežbanije za noćna dejstva i osvetljavanje zemljišta intenzivnije, to će i tempo napredovanja jedinica biti veći, pa, prema tome, njihov borbeni zadatak može biti dublji. Kako pokazuju iskustva iz prošlog rata, dobro uvežbane jedinice mogu noću izvršavati zadatke na isto toliku dubinu kao i danju.

Borbeni poredak jedinica se postrojava tako da se u toku izvršavanja zadatka noću izbegnu komplikovana prestrojavanja i da se manjim jedinicama obezbedi velika samostalnost. Zbog toga se ne samo bataljoni već i čete ojačavaju tenkovima, artiljerijom i pionirima. U noćnim uslovima teže je organizovati sadejstvo sa prednjim odredima i taktičkim vazdušnim desantima, koji se spuštaju u pozadinu neprijatelja. Pri napadu jedinica na pravcima upotrebe vazdušnog desanta treba predvideti precizne signale za uzajamno raspoznavanje i pokazivanje ciljeva.

Jednostavnost manevra je važan uslov za uspešno dejstvo jedinica u noćnoj borbi. Pravac dejstava jedinica određuje se na prohodnom zemljištu na kome postoje prirodni, i noću dobro uočljivi, orientiri. Važno je da jedinice mogu najkraćim putem izbiti ka određenim objektima napada. Još pre početka noćnog napada izviđanjem

treba ustanoviti u kojoj meri branilac raspolaže priborima za noćno osmatranje, razotkriti sistem osvetljavanja i promene koje je izvršio u odbrani padom mraka. U toku napada osnovni napori izviđanja usmeravaju se na otkrivanje vatrenih sredstava koja nisu neutralisana, nuklearnih sredstava, prepreka i kontaminiranih zona.

Juriš noću obično se izvodi posle vatrene pripreme ili snažnog, ali kratkog vatrenega naleta. Radi postizanja iznenađenja vatrene priprema se maksimalno skraćuje. U toku vatrene pripreme, uporedno sa neutralisanjem i uništavanjem otpornih tačaka i vatrenih sredstava, poklanja se pažnja uništavanju neprijateljevih pribora za noćno osmatranje i sredstava za osvetljavanje i izviđanje. Pod zaštitom vatre rade se prolazi u prerekama, koji se potom obeležavaju znacima koji su noću uočljivi.

Juriš na prednji kraj ponekad je pogodno izvoditi i bez osvetljavanja, samo uz upotrebu pribora za noćno osmatranje, a takođe i bez vatrene pripreme. To omogućava da se prikrije početak napada. Pri ograničenoj upotrebni sredstava za osvetljavanje i pribora za noćno osmatranje braniocu je teže otkriti borbene poretke jedinica u napadu. U tom slučaju osvetljavanje se može vršiti za vreme borbi u dubini. Ono dostiže najveći intenzitet pri ovlađivanju najvažnijim otpornim tačkama odbrane. U svim slučajevima napad se podržava neprekidnom vatrom artiljerije. Jedinice silovito razvijaju napad određenim pravcima. Celishodno je da se ti pravci povremeno obeležavaju postavljanjem svetlosnih signala. Koristeći pribore za noćno osmatranje i svetlosne orientire, tenkovi obično napadaju ispred borbenih poredaka motostreljačkih jedinica, na odstojanju koje im obezbeđuje vezu pogledom, a pri savlađivanju prepreka — neposredno u njihovim borbenim porecima. Tesno sadejstvo tenkova i motostreljačkih jedinica omogućice uspešnu borbu sa neprijateljskim vatrenim sredstvima. Pri tome jedinice nastoje da tačno održavaju određene pravce i pomoću svetlosnih signala pravovremeno obeležavaju svoj položaj.

Pri napadu noću, isto kao i danju, dejstva jedinica se usmeravaju na brzo iskorišćavanje rezultata nuklearnih udara radi silovitog prodiranja u dubinu. Zbog toga je

poželjno da se rejoni nuklearnih udara obeležavaju svetlosnim orijentirima, pošto će se zemljište posle eksplozije jako izmeniti, a prirodni orijentiri mogu biti porušeni.

Za vreme noćnih dejstava naročito su značajna aktivna i drska dejstva. Prikriveno izbijanje makar i manjih grupa na bokove i u pozadinu neprijatelja uticaće da se on veoma demoralisiše i doprineće da se što brže razbije. Karakterističan je u tom pogledu ovaj primer. Na severozapadnom frontu naše jedinice (370. streljačka divizija), izvodeći napad u martu 1942. godine, naišle su na jak čvor neprijateljske odbrane u rejonu Kurljandskoga. Napad na taj čvor s fronta bio je bezuspešan. Tada je komandant 1232. streljačkog puka doneo odluku da padom mraka uputi četu automatičara u pozadinu neprijatelja. Ta četa je, pod komandom poručnika V. Zelenjeva, prikriveno, dubokom jarugom, prodrla u dubinu odbrane i noću izvršila napad na čvor odbrane. Udar je za neprijatelja bio iznenadan i on je bio prinuđen da brzo, trpeći velike gubitke, napusti pogodne položaje.

Pri prelasku od noćnih dejstava na dnevna važno je da se ne dopusti smanjenje tempa napada. Zbog toga se borbeni zadaci jedinica mogu precizirati. Često će se morati organizovati dopunsko izviđanje, a najpogodnije linije na zemljištu se mogu utvrditi delom snaga. Sem toga, važno je da se privuku vatrena sredstva i da se preduzmu potrebne mere za zauzimanje rastresitog rasporeda i maskiranje borbenih poredaka.

Borba sa odsečenim i obiđenim neprijateljskim jedinicama

Međuprostori i znatni prekidi između napadnih grupacija neizbežna su pojava u savremenom boju. Ti međuprostori se mogu stvarati namerno, radi obezbeđenja zaštite od oružja za masovno uništavanje, a mogu nastajati u toku borbenih dejstava kao rezultat izbacivanja iz stroja pojedinih jedinica usled neprijateljskih nuklearnih udara, ili usled neravnomernog napredovanja borbenih po-

redaka, zbog različitog stepena otpora neprijatelja na raznim delovima fronta. U vezi s tim, u pozadini i na bokovima jedinica u toku nastupanja mogu ostajati pojedine niže taktičke jedinice neprijatelja.

Odsečene i obiđene neprijateljske jedinice mogu dejstvovati na razne načine. Neke od njih (ponekad većina), izgubivši komandovanje i vezu sa glavnim snagama, a budući demoralisane i zbumjene od posledica snažnih i iznenadnih nuklearnih i vatrenih udara napadača, mogu i da ne pruže bilo kakav ozbiljniji otpor. Međutim, ne treba prenebregnuti ni to da će pojedine grupacije preduzimati aktivna i odlučna dejstva radi probroja ka glavnim snagama ili nanošenja udara u bok i pozadinu padačevih jedinica. Bilo kako bilo, samo postojanje pojedinih žarišta otpora na bokovima i u pozadini jedinica koje su u napadu ne može ostati nezapaženo od napadača. Jedinice su u svim slučajevima dužne da preuzmu mere za otkrivanje i uništavanje tih neprijateljskih delova.

U toku prošlog rata, kada je napad izvođen na neprekidnom frontu, uz održavanje neposredne veze između susednih združenih jedinica, taj problem se nijejavljao sa takvom oštrinom pred jedinicama, kao što je to slučaj sada, pošto je sa napredovanjem jedinica teritorija odmah i čišćena od neprijatelja. Kad su i ostajale pojedine obiđene grupacije, to se najčešće događalo u međuprostorima krupnih operativnih jedinica, koje su vršile probor. Prema tome, i borbu sa njima, po pravilu, vodile su snage operativnog komandovanja. Sada je situacija drugačija. Pri napadu koji se izvodi po pravcima, borba sa odsečenim i obiđenim neprijateljem vodiće se i u taktičkim okvirima.

U toku velikog otadžbinskog rata najefikasniji način uništavanja takvih neprijateljskih grupacija bilo je njihovo okruživanje. U savremenim uslovima, pri izvođenju napada po pravcima, stvaraju se još šire mogućnosti za okruživanje neprijateljskih jedinica različitog sastava. Međutim, načini okruživanja i uništavanja okruženog neprijatelja biće drugačiji. Izlazak okruženog neprijatelja ispod udara može se sprečiti presecanjem os-

novnih pravaca njegovog odstupanja. Istovremeno, nanošenje nuklearnih udara po okruženoj grupaciji omogućice da se ona brzo razbije. Pri tome, završetak okruživanja, raščlanjavanje grupacije na delove i njenu uništenje, najverovatnije će se vremenski poklopiti.

Ipak, u svim okolnostima, okruživanje zahteva angažovanje znatne količine snaga i sredstava, a, što je najvažnije, može dovesti do gubljenja vremena, što će se negativno odraziti na tempo napredovanja jedinica. Zbog tih okolnosti, a takođe blagodareći moćnim sredstvima za uništavanje, napadač će primenjivati takve načine razbijanja neprijatelja, koji je ostao na njegovim bokovima i u pozadini, koji će najviše odgovarati konkretnoj situaciji i koji će, pre svega, isključivati odvlačenje snaga za to od rešavanja osnovnog zadatka, tj. silovitog napredovanja u dubinu. Ti načini dejstava biće uslovljeni sastavom neprijateljske grupacije, brojem i jačinom vlastitih snaga i sredstava, posebno nuklearnih, i uslovima za njihovu upotrebu, kao i drugim situacijama.

Glavno sredstvo za razbijanje neprijatelja, pri čemu i onoga koji se nađe u pozadinu i na bokovima jedinica u napadu, biće nuklearni udari. Oni će se nanositi, pre svega, po objektima koji predstavljaju najveću opasnost. Međutim, upotreba nuklearnih sredstava ograničena je nizom uslova. Ona je mogućna samo pri znatnom međuprostoru u borbenim porecima napadnih grupacija. Zbog toga, uporedo s tim, važnu ulogu u uništavanju odsečenih grupacija imaće udari avijacije i vatra artiljerije. Udari avijacije nanosiće se, uglavnom, po neprijateljskim nuklearnim sredstvima i njegovim rezervama, koje pridolaze radi pružanja pomoći odsečenim jedinicama. Avijacija će predstavljati važno sredstvo za izviđanje neprijatelja i zemljišta u međuprostorima i na bokovima jedinica u napadu.

Artiljerija će svojom zaprečnom vatrom obezbeđivati ugrožene bokove, neutralisaće odvojene otporne tačke i čvorove neprijateljske odbrane, njegova komanda mesta, kao i nuklearna sredstva. U borbi sa tenkovima koji vrše protivnapad važnu ulogu će imati protivtenkovske rake-

te, oruđa i tenkovi, koji dejstvuju neposrednim gađanjem. Prema tome, nuklearna sredstva, udari avijacije i vatrica artiljerije stvaraju uslove za brzo razbijanje neprijatelja. Ali, razbijanje neprijatelja neće se uvek završiti nanošenjem nuklearnih i vatreñih udara — u nizu slučajeva za to će biti potrebno angažovati motostreljačke i tenkovske jedinice. Načini dejstava tih jedinica, pri uništavanju odsečenih i obidenih neprijateljskih grupacija, mogu biti veoma različiti: one mogu nanositi po neprijatelju istovremene usaglašene udare sa raznih pravaca, čvrsto blokirati odsečene jedinice ili ih privremeno neutralisati, postavljajući zastore, a ponekad mogu »pročešljavati« zemljište.

Najbolji efekat se može postići nanošenjem, po odsečenim jedinicama, niza istovremenih udara sa bokova, iz pozadine i sa fronta. U tom slučaju nije obavezno stvaranje odlučujuće nadmoćnosti u snagama i sredstvima nad neprijateljem. Važno je da ti udari budu iznenadni i siloviti, i da se nanose odmah posle nuklearnih i vatreñih udara. Napad sa raznih pravaca ima još i tu prednost što doprinosi obmanjivanju neprijatelja, brzom raščlanjivanju njegovog borbenog poretka na delove i onemogućava mu da namenski upotrebi svoje rezerve. Negativna strana tog načina dejstava biće što će za nanošenje tih udara ipak trebati angažovati jake snage i sredstva, što situacija neće uvek omogućavati. Zbog toga će se napadač često morati ograničiti na manje odlučne mere — na privremeno neutralisanje ili blokiranje obidenih neprijateljskih grupacija, da bi se one kasnije uništile.

Suština tog načina jeste u tome što jedinice koje izvode napad izdvajaju izvestan deo snaga za presecanje najvažnijih pravaca manevra, sprečavajući zaobiđenim jedinicama izbijanje na bokove i u pozadinu jedinica koje su u pokretu. Ali, blokiranje u savremenim uslovima može biti sigurno samo ako se još obezbeđuje i iz vazduha, tj. kada neprijatelju bude onemogućeno da ojača svoju grupaciju, prebacivanjem jedinica ili materijalnih sredstava vazdušnim putem. Naravno, i najčvršća i najpouzdanija blokada još uvek ne vodi ka odlučnom uništenju neprijatelja. Ona predstavlja privremenu meru. Njen zna-

čaj je u tome što ona obezbeđuje napadaču potreban dobitak u vremenu.

Ako odsečene neprijateljske jedinice ne izvode aktivna dejstva, a nemoguće je izdvojiti potrebne snage i sredstva za njihovo uništenje, napadačeve jedinice mogu se ograničiti i na takvu meru kao što je postavljanje pojedinih zastora na ugroženim pravcima. Zastori po načinima dejstava mogu biti pokretni i nepokretni. Nepokretnе zastore je celishodno postavljati za to da se neprijatelju spreči prilaz komunikacijskim čvorovima, prelazima i objektima u pozadini. Jedinice koje su izdvojene u svojstvu zastora mogu dejstvovati kao nepokretna bočna osiguranja. Međutim, najšire se mogu primenjivati pokretni zastori, koji u pokretu mogu kontrolisati širi rejon. U njihov sastav je najcelishodnije određivati motostreljačke jedinice, koje su opremljene transportnim sredstvima velike prohodnosti i sposobne da dejstvuju po bespuću.

U velikom otadžbinskom ratu, u borbi sa neprijateljskim odsečenim i izviđačko-diverzantskim grupama primenjivano je i »pročešljavanje« određenih rejona zemljišta, obično za čišćenje teritorije od ostataka odvojenih i razbijenih grupa. Takav način se može ponekad primenjivati i u savremenim uslovima, na primer, za čišćenje, od neprijatelja, rejona razmeštaja komandnih mesta i pozadine.

Da bi se sprečio iznenadan napad neprijatelja, na ugroženim bokovima može se organizovati patroliranje na pojedinim pravcima. Ono se može vršiti kako iz vazduha pomoću helikoptera, tako i samostalnim pokretnim grupama. Za patroliranje je u nizu slučajeva pogodno određivati tenkovske jedinice, koje su najpokretljivije.

Stalna opasnost od dejstava na bokove i pozadinu jedinica u napadu, od strane odsečenih neprijateljskih grupacija koje ostaju u pozadini, zahteva posebno detaljnu organizaciju neposrednog osiguranja na svim nivoima. Jedinice koje se nalaze u napadu na otkrivenim bokovima mogu primenjivati stepenasto postrojavanje borbenog poretku, i pojačavati osmatranje i izviđanje. U svim slučajevima važno je obezbediti potrebnu samostalnost jedinica koje dejstvuju odvojeno od glavnih snaga i ospo-

sobiti ih za elastičan i smeо manevar na ugrožene pravce, radi borbe sa zaobiđenim neprijateljem.

Poseban značaj u tim uslovima ima izviđanje. Jedinice treba da ga vrše ne samo pred frontom, već i na bokovima, a ponekad čak i u svojoj pozadini. Osnovni zadatak izviđanja jeste u tome da se pravovremeno otkrije namera neprijatelja i priroda njegovih dejstava. To će omogućiti da se na vreme preduzmu potrebne mere za protivdejstva. Sem toga, izviđanje, naročito iz vazduha, treba da otkrije mere koje izvode glavne neprijateljske snage radi pružanja pomoći odsečenim grupacijama.

Savlađivanje zona radioaktivne kontaminacije

Radioaktivna kontaminacija zemljišta u napadu može nastati kao posledica neprijateljskih nuklearnih udara sa prizemnim eksplozijama, kako neposredno po jedinicama koje napadaju, tako i specijalno za stvaranje kontaminiranih zona (»nuklearnih barijera«). Prema gledištima komandovanja NATO-a, predviđa se da se takve barijere stvaraju, uglavnom, na teškoprophodnim prirodnim linijama: rekama, planinskim grebenima i tesnicama, gde se smanjuje tempo napredovanja napadača i gde može doći do nagomilavanja jedinica.

Kontaminacija zemljišta radioaktivnim materijama može nastati i kao posledica nanošenja nuklearnih udara sa niskim vazdušnim eksplozijama. Često će radioaktivne materije biti prenesene u zonu napada sa susednih odseka.

Naročito jaka radioaktivna kontaminacija može nastati i pri eksploziji nuklearnih fugasa i mina, na čijoj širokoj upotrebi posebno insistiraju zapadnonemački revanšisti.

Jedinice će u napadu često morati dejstvovati u kontaminiranim zonama, pri čemu će u njima ne samo izvoditi brze marševe, već i voditi uporne i teške borbe.

Radi zaštite ljudstva od radioaktivnog zračenja ili maksimalnog umanjenja rezultata njegovog dejstva, obezbeđujući time kod jedinica veliki tempo napredovanja

i uspešno izvršenje borbenog zadatka, treba, pre svega, brižljivo organizovati radiološko izviđanje i obaveštavanje jedinica o radioaktivnoj opasnosti. Takođe je veoma važno da se ljudstvo pravovremeno obezbedi potrebnim zaštitnim sredstvima, koje treba umešno koristiti u toku borbe. Stepen ozračenja ljudstva umnogome će zavisiti od načina savlađivanja kontaminiranih zona i od pravovremene dekontaminacije i sprovođenja drugih mera, koje umanjuju dejstvo radioaktivnog zračenja.

Radiološko izviđanje u toku napada ima zadatak da pravovremeno otkrije radiološku kontaminaciju zemljišta i vazduha, da odredi karakter zemljišta kontaminirane zone, njene razmere, intenzitet radioaktivnog zračenja u njoj, a takođe da pronađe puteve obilaska opasnih mesta i da ih obeleži. Njega vrše ABH-osmatračnice i ABH-izviđačke patrole. Pored toga, jedinica, kao dopunu postavlja osmatrače (osmatračnice) ili upućuje patrole iz sastava specijalno obučenih odeljenja (posada, posluga).

Ljudstvo se obaveštava o radioaktivnoj kontaminaciji preko tehničkih sredstava veze i pomoću zvukovnih i svetlosnih signala.

Dobivši podatke o postojanju kontaminirane zone na pravcu dejstva jedinice, starešina jedinice ceni radiološku situaciju i donosi odluku za savlađivanje zone. Pri tome on izračunava koliku dozu ozračenja može primiti ljudstvo pri savlađivanju zone i određuje koje zaštitne mere treba preuzeti.

U odluci za savlađivanje kontaminirane zone obično se predviđaju: zadaci radiološkog izviđanja, načini savlađivanja zone, pravci dejstava jedinica, postrojavanje snaga i sredstava pri savlađivanju zone, način upotrebe zaštitnih sredstava i mere za dekontaminaciju ljudstva.

Načini na koje će jedinice savlađivati kontaminiranu zonu mogu biti različiti i zavise od karaktera zemljišta u toj zoni, intenziteta radioaktivnog zračenja u njoj, njenog protezanja u odnosu na pravce dejstava jedinica, da li ima ruševina i od uslova zemljišta. Ako situacija dozvoljava, jedinice treba da nastoje da obiđu kontaminiranu zonu. Međutim, ne može se zona obići u svim slučajevima. To se obično preuzima kada za to ne treba

mnogo vremena i kada obilazak ne vodi naglom odstupanju od ranije postavljenog zadatka i smanjenju tempa napada. Za uspešno obilaženje potrebna je dobro razvijena putna mreža.

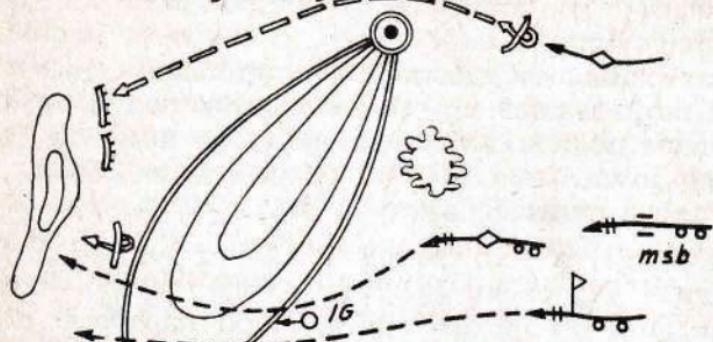
Osnovni načini savlađivanja kontaminirane zone jesu: savlađivanje iz pokreta, bez čekanja da spadne intenzitet radioaktivnog zračenja; i savlađivanje posle opadanja visokog intenziteta zračenja. Moguće je, takođe, i kombinovanje navedenih načina (sl. 29).

Savlađivanje zone iz pokreta ima niz prednosti. Prilikom primene tog načina postiže se veliki tempo napada, a neprijatelj se ne može odvojiti od napadača, dobiti vreme i organizovati otpor na izlasku iz zone. Zavisno od situacije, savlađivanje iz pokreta se može vršiti po ranije određenim ili novim marš-rutama i pravcima, koji obezbeđuju najmanje ozračenje ljudstva i postizanje silovitosti napada. Radi smanjenja doza ozračenja, odseci sa visokim intenzitetom radioaktivnog zračenja mogu se u početku savladavati tenkovskim jedinicama, pošto tenkovi imaju najbolja zaštitna svojstva, a zatim jedinicama na oklopnim transporterima i automobilima. Dok oni pristignu do kontaminirane zone intenzitet radioaktivnog zračenja u zoni će se smanjiti, što će obezbediti manje ozračenje ljudstva.

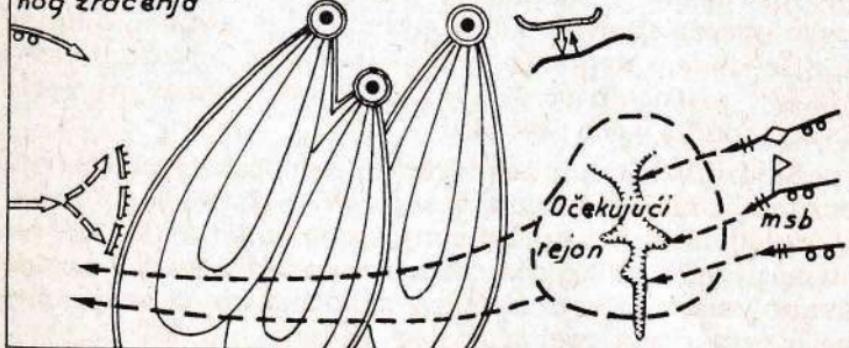
Tempo savlađivanja zone i doze ozračenja ljudstva umnogome će zavisiti od prohodnosti marš-rute i brzine opravljanja oštećenih delova puta. Treba očekivati da će od nuklearnih i vatrenih udara znatan deo puteva biti porušen. Sem toga, na pravcima kretanja jedinica može doći do velikih rušenja, poplava i požara. Ako opravka puteva i raščišćavanje zahtevaju znatan utrošak vremena, snaga i sredstava, pokret jedinica celishodno je organizovati najprohodnjim delovima zemljišta, i obilaziti odseke ruševina.

Pri kretanju na kontaminiranom zemljištu, naročito po suvom vremenu, tenkove i vozila treba voziti na povećanim odstojanjima, da bi se izbeglo ili smanjilo zapršivanje vozila koja ih slede. Ljudstvo upotrebljava zaštitna sredstva zavisno od sredstava prevoženja, prirode kon-

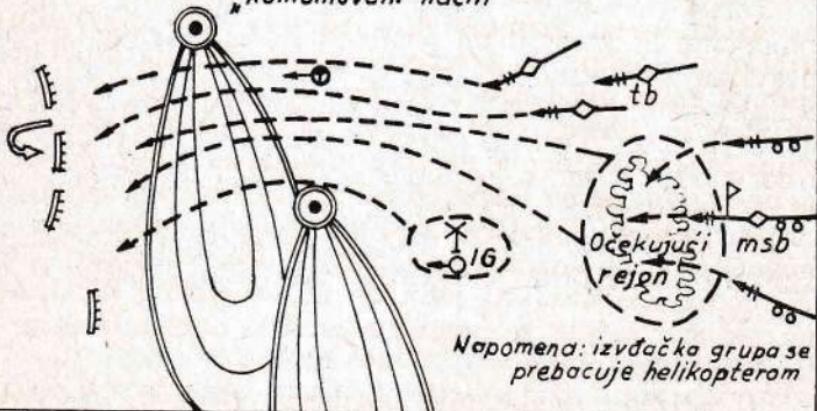
Savlađivanje zone iz pokreta, bez čekanja da opadne intenzitet radioaktivnog zračenja

Savlađivanje posle čekanja da opadne intenzitet radioaktivnog zračenja

"Kombinovani" način

Sl. 29 — Načini savlađivanja kontaminiranih zona

taminacije, vremenskih prilika i zemljišta. Kada se diže prašina, ljudstvo koje se nalazi u otvorenim automobilima savlađuje kontaminirane rejone pod zaštitnim maskama i sredstvima za zaštitu kože, a tenkovske posade i ljudstvo u vozilima sa zatvorenim karoserijama — samo pod zaštitnim maskama. Po vlažnom vremenu i posle kiše, kada nema prašine, jedinice u otvorenim vozilima mogu upotrebljavati samo zaštitne ogrtače (prekrivače), a posade tenkova mogu dejstvovati bez zaštitnih sredstava.

Po izlasku iz kontaminirane zone, kad se ukaže prva mogućnost, treba izvršiti primarnu dekontaminaciju jedinica i utvrditi doze radioaktivnog ozračenja koje je prимило ljudstvo, a takođe i stepen radioaktivne kontaminacije naoružanja i tehnike u jedinicama. Primarna sanitetska obrada ljudstva i dekontaminacija borbene tehnike vrše se obično neposredno u jedinicama pomoću formacijskih i priručnih sredstava. Pri tome, izvršavanje borbenog zadatka se ne prekida.

Savlađivanje kontaminirane zone posle opadanja intenziteta radioaktivnog zračenja primenjuje se u situacijama kada bi pri savlađivanju zone iz pokreta ljudstvo moglo primiti velike doze ozračenja, što bi dovelo do masovnog izbacivanja iz stroja, a takođe kada čekanje opadanja intenziteta radioaktivnog zračenja ne dovodi u pitanje izvršenje postavljenih borbenih zadataka. Najčešće, taj način mogu primenjivati jedinice koje dejstvuju u drugim ešelonima ili u rezervi, kada situacija ne zahteva njihovo brzo uvođenje u borbu. Treba imati u vidu da jedinice pri prinudnom zaustavljanju mogu postati pogodni objekti za neprijateljske nuklearne udare. Zbog toga one treba da se raspoređuju rastresito i brižljivo maskiraju, umešno koristeći zaštitna svojstva zemljišta. Po mogućnosti, one izrađuju jednostavnija skloništa. Nije celishodno zaustavljati jedinice u tesnacima, klisurama i na prelazima, gde je mogućno znatno nagomilavanje jedinica i otežan manevar.

U periodu isčekivanja opadanja visokog intenziteta radioaktivnog zračenja potrebno je vršiti izviđanje neprijatelja. Zbog toga se neke izviđačke grupe ili patrole mogu prebacivati preko kontaminirane zone pomoću heli-

koptera. Savlađivanje zona, posle opadanja intenziteta zračenja, poželjno je bez znatnih izmena u postrojavanju jedinica, kako bi se obezbedila nezadrživost njihovih dejstava.

Pri dugotrajnim dejstvima na kontaminiranom zemljištu ljudstvo se zaštićuje brzim izvođenjem jedinica iz rejona opasne kontaminacije. Ako se takvi rejoni nalaze na pravcima dejstava jedinica, celishodno je da se oni obilaze. Veoma je važno da se u tim slučajevima potpuno koriste individualna i kolektivna sredstva zaštite (oklopni transporteri i druga borbena tehnika), inžinjerijski objekti i zaštitna svojstva zemljišta, kao i da se jedinice povremeno smenjuju u dejstvima radi odmaranja i da se pri prvoj mogućnosti izvrši primarna ili završna dekontaminacija ljudstva.

U nekim slučajevima bavljenje u kontaminiranim zonama biće povezano sa savlađivanjem neprijateljskog otpora. Stvarajući ruševine, prepreke i razna zaprečavanja neprijatelj će nastojati da manjim zaštitnim delovima zadrži napad jedinica, da ih prinudi na razvijanje i duže zadržavanje u kontaminiranim zonama. Najpogodniji izlazi iz zone mogu biti zatvoreni jačim snagama. Zadatak jedinica, u tom slučaju, jeste da obezbede silovito i nezadrživo napredovanje na kontaminiranom zemljištu i brz izlazak iz njega. Kada treba uništiti pojedina žarišta neprijateljskog otpora i njegove zaštitne delove, pogodno je da napad vrše osiguravajući delovi na oklopnim transporterima, bez izlaženja iz vozila. Sem toga, velikom tempu napada doprinosi umešno iskoriščavanje prekida i međuprostora u borbenom poretku branioca. Odlučno uklijavanje u njegov raspored i neprekidno održavanje dodira onemogućavaju mu da još više iskomplikuje radiološku situaciju, da nanosi nuklearne udare po napadaču i da se odvaja od njega.

Što se tiče savlađivanja rejona po kojima su izvršene vazdušne nuklearne eksplozije, ono se može vršiti već nakon nekoliko minuta posle eksplozije. Pri tome, tenkovske i jedinice koje dejstvuju na oklopnim transporterima mogu se kretati neposredno preko centra, a ljudstvo koje je na automobilima i pešice — na udaljenju 300—400

m od centra. U oba slučaja treba upotrebljavati individualna zaštitna sredstva. Rejon epicentra niskih vazdušnih eksplozija treba obilaziti.

U toku napada može se dogoditi da će se radioaktivni oblak rasprostirati u susret jedinicama koje izvode napad. U takvoj situaciji jako ozračenje mogućno je izbeći samo izvođenjem brzog manevra na bezopasne pravce, da bi se obišla kontaminirana zona ili brzo izašlo iz nje. Ali, takav manevar je mogućan samo kad se imaju tačni podaci o radiološkoj situaciji i u uslovima dobro razvijene putne mreže.

Pri otklanjanju posledica nuklearnog napada starešine u prvom redu preuzimaju mere za uspostavljanje naoruženog komandovanja, borbenog poretku i borbene sposobnosti jedinica. Po potrebi deo snaga i sredstava se izdvaja za spasilačke radove. Istovremeno se organizuje radiološko izviđanje i kontrola ozračenja ljudstva, naoružanja i borbene tehnike. Pri sprovođenju mera za otklanjanje posledica nuklearnog napada važan zadatak predstavlja organizovanje pomoći ozleđenom ljudstvu, raščišćavanje ruševina na pravcima kretanja i izvođenje dekontaminacije.

Forsiranje vodenih prepreka

U toku uspešnog razvoja napada ili gonjenja, na bilo kom vojištu, jedinice će neizbežno morati savlađivati razine vodene prepreke. Često se može dogoditi i takav slučaj da u toku izvršenja zadatka treba forsirati ne jednu, već nekoliko, različitih vodenih prepreka. Prema tome, u mnogim slučajevima uspešno izvršenje borbenog zadatka zavisiće od brzine kojom napadač uspe da savlada vodene prepreke, onemogućavajući braniocu da ih iskoristi za stvaranje jakih odbrambenih linija.

Već u velikom otadžbinskom ratu pred jedinicama u napadu se sa svom svojom oštrinom isticao problem nezadrživog forsiranja vodenih prepreka, po mogućnosti bez naglog smanjenja opštег tempa napada. U rešavanju tog važnog zadatka sovjetske jedinice su uspele da postignu velike uspehe. Tako su iz pokreta, u dotada ne-

viđenom roku, forsirane takve velike vodene prepreke, kao što su: Dnjepar, Dnjestar, Njemen, Bug, Visla, Odra i druge. Međutim, u prošlom ratu jedinice ipak nisu uspele da u potpunosti reše problem nezadrživog forsiranja reke. Ispoljila se neusavršenost sredstava za prelaz i ograničena mogućnost uništenja branioca na vodenim preprekama, vatrom. Kao rezultat toga veliki broj reka, ponekad i malih po razmerama, bio je uzrok dugog zadržavanja jedinica.

U nuklearnom ratu, bez obzira na moćna sredstva za uništavanje i veoma savršenih i raznovrsnih sredstava za prelaz, vodene prepreke nisu izgubile svoj značaj kao prirodne prepreke. U inostranim armijama poklanja se velika pažnja organizaciji odbrane na linijama vodenih prepreka. Naročito se široko predviđa iskorisćavanje vodenih prepreka za stvaranje nuklearnih barijera i poplava, a takođe i kao pogodnih prirodnih linija za odbranu. Kako pokazuju iskustva sa vežbi iz inostranih armija, odbrana vodenih prepreka se zasniva, uglavnom, na čvrstom držanju pogodnih položaja, uređenih neposredno na vodenom rubu. Ali, ponekad se prednji kraj povlači u dubinu, na primer, kada zemljište u dolini reke nije pogodno za organizaciju sistema vatre. Jedinice najčešće posedaju odbranu na širokom frontu. Sistem vatre i prepreka organizuje se s takvim proračunom da se napadačeve jedinice mogu tući još na prilazima reci, maksimalno zadržati pred rekom, prinuditi da se koncentrišu i nagomilavaju, kako bi se po njima naneli nuklearni udari. U slučaju uspešnog forsiranja reke predviđa se da se vatrom i odlučnim protivnapadima odmah unište prebačene jedinice, da im se onemogući utvrđivanje na suprotnoj obali i razvijanje uspeha u dubinu.

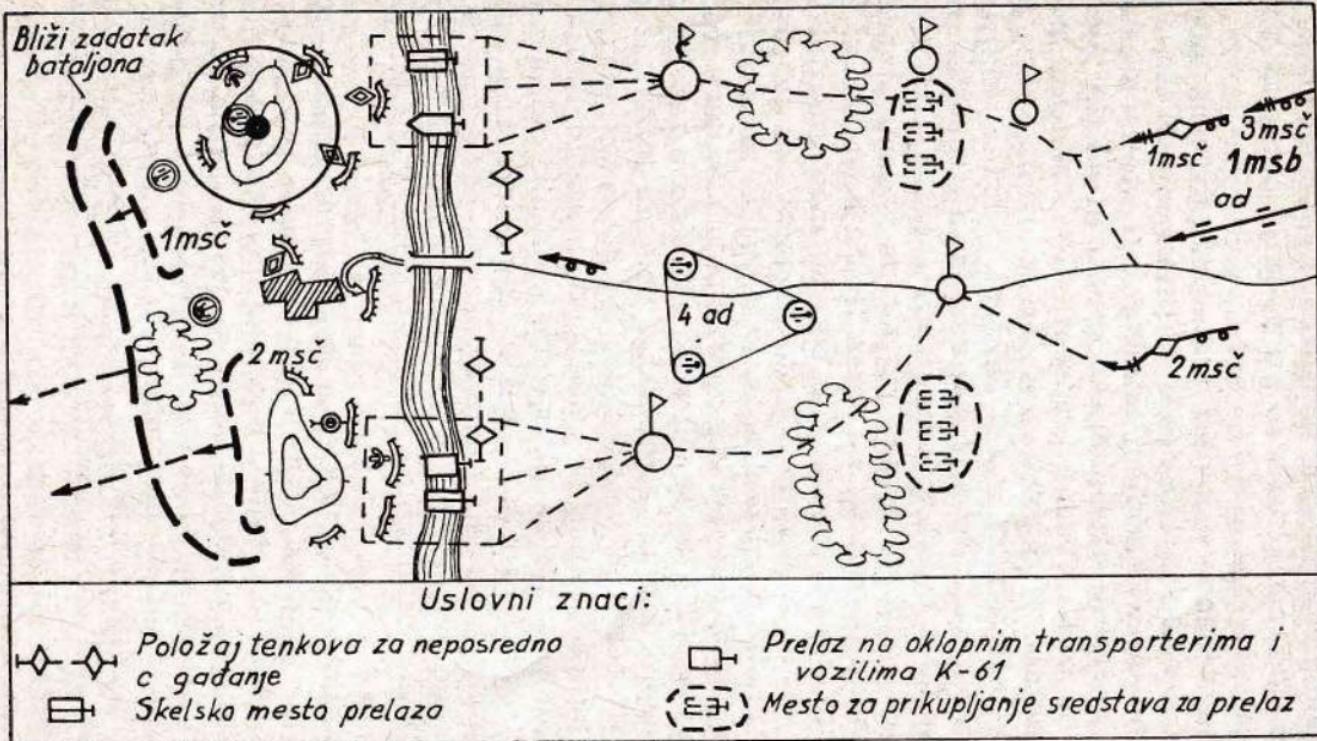
Glavni zahtev koji se postavlja pri forsiranju vodenih prepreka u savremenim uslovima svodi se na to da se, u svim slučajevima, ono izvršava, po mogućnosti, isto tako velikim tempom kojim i napad. Taj problem je, sva-kako, složen. U prošlom ratu, čak i pri uspešnom forsiranju reka iz pokreta, tempo nastupanja je znatno usporavan, a borba na suprotnoj obali postala je izuzetno teška i često se svodila na postepeno i sistematsko prosi-

rivanje mostobrana u dubinu i u bočne strane. U toku rata, i pored svih napora, napadaču nije uspelo da se oslobođi metodičnosti, naročito pri vođenju borbe za proširivanje mostobrana.

U savremenim uslovima znatno su povećane mogućnosti za savlađivanje vodenih prepreka iz pokreta, velikim tempom. Nanošenjem nuklearnih i vatrenih udara, moguće je razbiti neprijateljsku grupaciju još pre njenog izlaska na liniju vodene prepreke, ili u momentu posedanja odbrane. U tim uslovima forsiranje iz pokreta biće osnovni način dejstava jedinica i najčešće će se primenjivati. Nova borbena sredstva umnogome menjaju karakter dejstava jedinica pri forsiranju iz pokreta (sl. 30). Jedinice će sada izbjegati na vodenu prepreku u rastresitim porecima i na širem frontu nego ranije. Pogodne prelaze, pored prednjih odreda, mogu zauzimati i taktički vazdušni desanti. Sve to omogućava da se, prema stepenu pristizanja jedinica, iskorišćavajući rezultate nuklearnih udara, bez ikakvog zadržavanja savlađuju vodene prepreke, kao i da se silovito i nezadrživo razvija napad na suprotnoj obali. Forsiranje vodenih tokova iz pokreta obezbeđuje najveći mogući dobitak u vremenu, doprinosi zaštiti jedinica od oružja za masovno uništavanje i stvara uslove za prenošenje borbenih dejstava na suprotnu obalu. Sem toga, veliki tempo forsiranja vodenih prepreka i nezadrživ razvoj napada posle forsiranja pruža manje mogućnosti da dođe do dugotrajnih borbi na ograničenim mostobranima, koje su obično vođene u prošlosti.

Naročito pogodni uslovi za forsiranje iz pokreta stvaraju se pri gonjenju, kada se po grupaciji koja odstupa nanose nuklearni i vatreni udari. U tim situacijama jedinice nastoje da neprijatelju spreče odvajanje, da ga preduhitre u izbijanju na vodenu prepreku, razbiju njegovu glavnu grupaciju na prilazima vodenoj prepreci i da se snažno, na njegovim, ledima, probiju na suprotnu obalu, iskorišćavajući uspeh prednjih odreda i taktičkih vazdušnih desanata.

Odluku za forsiranje treba donositi što ranije, još na daljim prilazima ka reci, a takođe i blagovremeno posta-

Sl. 30 — Forsiranje vodene prepreke iz pokreta

viti zadatke jedinicama i organizovati sadejstvo. To će omogućiti da se bez zaustavljanja pokreta izvrši potrebno grupisanje snaga i sredstava. Približavanjem vodenoj prepreci utanačavaju se podaci o: prilazima ka njoj, širini, dubini, da li ima gazova, brzini toka, prirodi dna i obala, i iznalaže se odseci koji su najpogodniji za forsiranje. Istovremeno se vrši neprekidno izviđanje neprijatelja. Pri tome je važno otkriti pravce njegovog odstupanja iza vodene prepreke, sistem odbrane i grupisanje snaga na suprotnoj obali, naročito raspored njegovih nuklearnih sredstava.

Sadržaj borbenih zadataka jedinica pri forsiranju vodenih prepreka može biti različit. On uvek zavisi od uslova situacije, a pre svega od karaktera neprijateljske odbrane na liniji vodene prepreke, stepena njenog neutralisanja nuklearnim sredstvima, raspoloživih vlastitih snaga i sredstava, a takođe i od širine vodene prepreke i prirode okolnog zemljišta. Liniju kojom jedinice treba da ovlađaju na suprotnoj obali celishodno je određivati tako da se iza reke, u prvom redu, obezbedi zauzimanje оних objekata čijim ovlađivanjem bi se stvorili pogodni uslovi za postavljanje mostova i izradu drugih prelaza, a neprijatelju onemogućilo otvaranje minobacačke i artiljerijske vatre po prelazima, koju može osmatrati sa osmatračica na zemlji, i uporedo s tim da se jedinicama omogući kasniji razvoj uspeha u dubinu.

U skladu sa borbenim zadatkom, vrši se potrebno grupisanje snaga i sredstava. Osnovna teškoća pri grupisanju jeste u tome što ono mora da obezbedi ne samo brzo savlađivanje vodene prepreke već i nezadrživ razvoj napada na suprotnoj obali, velikim tempom i na veliku dubinu. To se postiže maksimalnim neutralisanjem neprijateljske odbrane na suprotnoj obali, potrebnim ešeloniranjem jedinica, stvaranjem jakih rezervi i celishodnim rasporedom sredstava za prelaz.

Pri forsiranju vodenih prepreka veliku ulogu imaće taktički vazdušni desanti i prednji odredi. Taktički vazdušni desanti imajuće zadatke da, iskorišćavajući rezultate nuklearnih udara, zauzmu prelaze i odseke koji su pogodni za forsiranje, odseku neprijateljske rezerve koje od-

stupaju na onostranu obalu ili da spreče njihov pridolazak iz dubine i obezbede glavnim snagama uspešno forsiranje vodene prepreke. Prednost dejstava desanata jeste u tome što se oni, brže od ostalih jedinica, mogu naći na vodenoj prepreci i brže iskoristiti rezultate nuklearnih udara. Oni mogu zadatak izvršavati zauzimanjem i čvrstim držanjem prelaza i mostobrana, kao i ubacivanjem u pozadinu neprijatelja, nanoseći kratke i iznenadne udare po njegovim snagama.

Jedinice koje dejstvuju u sastavu prednjih odreda nastoje da što brže izbjiju na vodenu prepreku, obilazeći neprijatelja na koga nailaze na pravcu kretanja. One stupaju s njim u borbu samo u slučaju nužde. Njihov je glavni zadatak da što pre zeuzmu postojeće prelaze ili da izbjiju na suprotnu obalu i ovladaju pogodnom linijom, čijim zauzimanjem se obezbeđuje uspešno forsiranje.

Drugačije dejstvuju jedinice u sastavu prethodnice. Njihov je zadatak da raščiste put glavnim snagama, zbog toga one odlučnim dejstvima nastoje da unište neprijatelja, koji zatvara prilaze vodenoj prepreci, kao i njegove zaštitnice. Izbijanjem na vodenu prepreku, prethodnice, iskorišćavajući uspeh prednjih odreda i vazdušnih desanata, bez zadržavanja, iz pokreta forsiraju vodenu prepreku pomoću vlastitih sredstava i razvijaju napad u dužinu.

Pri forsiranju iz pokreta, neprijatelj se neutrališe vatrom još u toku podilaženja jedinica ka reci. Nuklearni udari se nanose po najvažnijim čvorovima neprijateljske odbrane na suprotnoj obali ili po njegovim nuklearnim sredstvima. Celishodno je da se najpotpunije neutrališu objekti raspoređeni na prednjem kraju, u bližoj dubini i koji sprečavaju forsiranje. U obezbeđenju forsiranja važnu ulogu mogu imati tenkovi i prateća oruđa napadača, koji po izlasku na vodenu prepreku posedaju položaje na vlastitoj obali i uništavaju neprijateljska vatrena sredstva, raspoređena na prednjem kraju neposredno na obali reke.

Motostreljačke jedinice, kako pristižu reci, pod zaštitom vatre, na amfibijskim oklopnim transporterima, pomoću drugih sredstava i preko zauzetih mostova, forsira-

ju vodenu prepreku iz pokreta, uništavajući neprijatelja vatrom iz svih raspoloživih sredstava. Sada se tenkovske jedinice mogu prebacivati istovremeno sa prvim ešelonom, koristeći samohodne skele. Ranije su se one prebacivale samo preko postojećih gazova i zauzetih mostova, kao i pomoću skela i preko mostova, nakon njihovog postavljanja.

U savremenim uslovima najšire će se primenjivati i prebacivanje tenkova podvodnim gazom. To je postalo moguće blagodareći opremanju tenkovskih jedinica specijalnim formacijskim sredstvima, koja obezbeđuju brzu hermetizaciju tenkova. Rejoni za hermetizaciju tenkova određuju se na takvom udaljenju od reke na kome je obezbeđeno prikrivanje njihovog rasporeda, a za izlazak na reku ne troši se mnogo vremena. Taj način prelaska obezbeđuje iznenadnost forsiranja i brzo pojačavanje snage udara na suprotnoj obali.

Za forsiranje vodene prepreke najpogodniji su odseći zemljišta sa prohodnim obalama i dolinom, koji imaju skrivene prilaze i obezbeđuju dobro maskiranje. U velikom otadžbinskom ratu za forsiranje reka, pre svega, su korišćene izbočine, koje su bile ugnute u stranu svojih jedinica. Kako pokazuju borbena iskustva, pri forsiranju iz pokreta najveći uspeh su postizale one jedinice koje su najpotpunije uspevale da obezbede iznenadnost forsiranja, kao i da neprekidno pojačavaju svoje snage po izbijanju na suprotnu obalu. Ti faktori — iznenadno forsiranje, neprekidan razvoj napada i brzina zauzimanja teritorije na suprotnoj obali — ne gube svoj značaj i u savremenom boju. Iznenadenje pri forsiranju postiže se nizom mera, među kojima i brzim izbijanjem na reku na širokom frontu, korišćenjem noćnih uslova, obmanjivanjem neprijatelja o mestu i vremenu forsiranja, pravovremenim uništavanjem neprijateljskih izviđačkih sredstava, naročito radio-tehničkih, i dr.

Sada ima poseban značaj neprekidno forsiranje. Započeto forsiranje mora se izvršavati svim raspoloživim snagama i sredstvima bez zadržavanja. Jedinicama pri forsiranju treba obezbediti široke mogućnosti za manevri-

sanje i zauzimanje rastresitog rasporeda borbenih pore-daka da bi se obezbedila zaštita od oružja za masovno uni-štavanje.

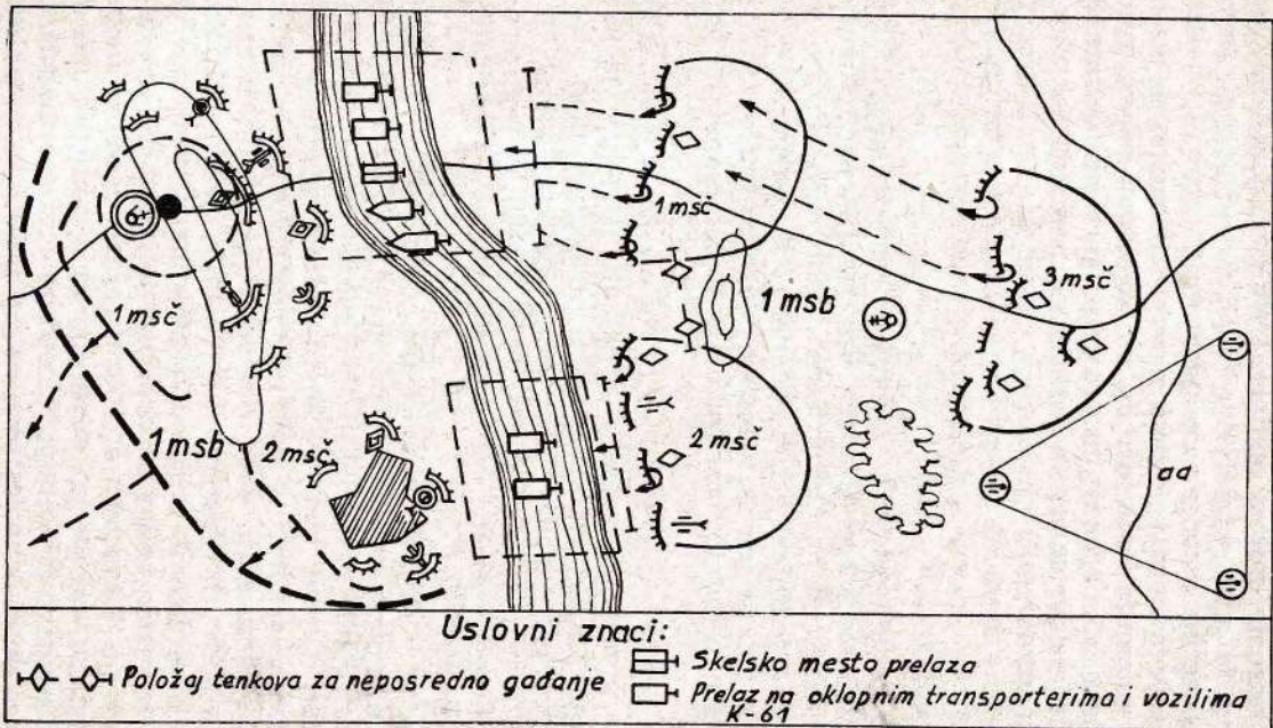
Može se očekivati da će borba na suprotnoj obali u nizu slučajeva postati uporna i napeta. Početkom forsiranja branilac će nastojati da pojača otpor do krajnjih mogućnosti. Na najvažnijim pravcima nanosiće se nuklearni udari. Istovremeno će neprijatelj težiti da vatrom i protivnapadima uništi jedinice koje su prešle. Borba u tom periodu postaće svojevrsno takmičenje protivničkih strana u vatrenoj moći, brzini izvršenja manevra i pojavičavanju borbenih npora.

Neprekidna podrška jedinica vatrom u toj situaciji jedan je od važnih uslova za postizanje uspeha. Zbog toga artiljeriju i druga vatrema sredstva treba prebacivati s takvim proračunom da se obezbedi neprekidna vatrema podrška napada na suprotnoj obali. Istovremeno sa prvim ešelonom prebacuje se i deo protivavionskih sredstava, radi zaštite jedinica na suprotnoj obali od udara avijacije.

Ako forsiranje vodene prepreke ne uspe na jednom pravcu, jedinice treba da izvrše manevr na drugom odseku ili u zoni dejstva suseda, gde se napad razvija uspešno. U svim slučajevima forsiranje treba izvoditi aktivno, sa punom snagom i upornošću.

U savremenim uslovima ne isključuje se i mogućnost forsiranja vodenih prepreka uz plansku pripremu (sl. 31). Ali, svakako, takav način forsiranja imaće malo zajedničkog sa sličnim načinom forsiranja vodenih prepreka u prošlim ratovima. Drugačija će biti sredstva i načini uništavanja neprijatelja na suprotnoj obali i obezbeđenja prelaska jedinica preko reke, smanjiće se gustina grupisanja, a front forsiranja će biti širi. Znatno će se skratiti i vreme za pripremu forsiranja.

Pri forsiranju sa planskom pripremom potrebno je posebno sigurno neutralisati odbranu, pošto će ona biti jača nego pri forsiranju iz pokreta. Pri određivanju dužine trajanja vatrene pripreme, pored ostalih faktora, uzima se u obzir vreme koje je potrebno jedinicama za pokret iz polaznih rejona ka vodenoj prepreci i za prelazak na suprotnu obalu. Ukrcavanje ljudstva na desantna sred-

Sl. 31 — Forsiranje vodene prepreke sa planskom pripremom.

stva za prelaz vrši se na prikrivenim mestima u toku vatrene pripreme. Pokret jedinica se vrši pod zaštitom vatre, tako da one mogu istovremeno u određeno vreme (»č«) otpočeti forsiranje na celom frontu.

U savremenim uslovima naročito je važno da se ne dozvoli nagomilavanje jedinica na prelazima i da se predvide mere za obezbeđenje sigurnosti forsiranja. Naročito treba da je sigurna zaštita jedinica od neprijateljskih dejstava iz vazduha.

Gonjenje

Gonjenje predstavlja neodvojiv deo napada. U suštini to je složeni kompleks najraznovrsnijih načina borbenih dejstava, gde pretežno mesto zauzimaju silovita napredovanja jedinica, kombinovana sa kratkotrajnim razvijanjem dela snaga za nanošenje kratkih, ali snažnih udara po neprijatelju koji odstupa i po njegovim zaštitnicama.

Istorijska iskustva pokazuju da prema stepenu povećavanja prostornog zamaha napadnih dejstava, njihove odlučnosti i manevra, sve više se povećavao udio gonjenja u procesu napada. Tako je u napadnim operacijama Sovjetske armije, izvedenim u 1944. i 1945. godini, približno polovina vremena otpadala na gonjenje neprijatelja u odstupanju.

Uslovi u kojima je nastajalo gonjenje, kao i oblici i načini njegovog izvođenja u raznim etapama razvoja ratne veštine, bili su različiti. U I svetskom ratu gonjenje je vršeno u uskoj zoni, na malu dubinu, malim tempom i po svome karakteru obično nije prelazilo okvire taktike. U II svetskom ratu, kada su napadačeve jedinice raspolagale velikim brojem dalekometnih i veoma pokretnih borbenih sredstava, koja su obezbeđivala nanošenje dubokog i snažnog udara po neprijatelju, gonjenje je postalo odlučnije i raznovrsnije. Ono je izvođeno na znatno veću dubinu, znatno su proširene zone gonjenja i povećano je njegovo trajanje. Jedinice su u toku gonjenja često uspevale da duboko prodiru na bokove i u pozadinu neprijatelja, što je stvaralo pogodne uslove za okruženje.

Uporedo sa frontalnim gonjenjem, koje obično nije dovodilo do odlučujućih rezultata, sve više je primenjivano paralelno gonjenje. Goneće jedinice dobine su veliku mogućnost za nanošenje bočnih udara i za ometanje planskog odstupanja neprijatelja za osuđenje njegovog manevra pri odstupanju i razbijanje grupacije koja odstupa na delove. Uporedo s tim, povećane su mogućnosti i strane koja odstupa za aktivna protivdejstva i brzo povlačenje svojih snaga. U tim uslovima gonjenje je postalo sve napetije i dinamičnije. Njegov uspeh je počeo u celini zavisiti od dobitka u vremenu i tempa napredovanja jedinica.

Važnu ulogu u gonjenju imale su tenkovske i mehanizovane jedinice. Posedujući veću pokretljivost i udarnu snagu nego streljačke združene jedinice, one su mogle izvoditi snažne nalete i preduhitritvši neprijatelja u izbijanju ka važnim objektima u njegovoj pozadini, odsecale su mu pravce odstupanja i bočnim udarima razbijale njegove kolone, onemogućavajući mu da se odvoji i izbije u nove rejone i na pripremljene linije u svojoj pozadini.

Avijacija za podršku nanosila je obrušavajuće i bombarderske udare po neprijateljskim kolonama koje su odstupale i po rezervama, koje su pridolazile iz dubine, ometala posedanje odbrane, dezorganizovala kretanje na putevima, izazivajući zastoje, i time doprinosila svojim kopnenim snagama u preticanju i uništavanju neprijatelja koji odstupa.

U gonjenju najšire su se primenjivali prednji odredi, koje su upućivale tenkovske i streljačke združene jedinice. Prodirući smelo i drsko u dubinu neprijateljskog rasporeda, oni su uništavali njegove zaštitničke delove, izbijali na pravce povlačenja i zauzimali važne objekte i rejone u njegovoj pozadini, obezbeđujući time uspešno napredovanje glavnih snaga. Sem toga, zauzimanje i držanje tesnaca, prelaza i planinskih prevoja od strane prednjih odreda, na pravcima neprijateljskog povlačenja dovodilo je do prinudnog nagomilavanja njegovih jedinica, umanjivalo mu tempo odstupanja i doprinosilo njihovom cepanju i uništavanju po delovima.

U savremenim uslovima, u vezi sa upotrebom nuklearnih sredstava i potpunom motorizacijom i mehanizacijom jedinica, značaj gonjenja je još više porastao. Ono predstavlja osnovu razvoja napada. Uporedo s tim, suštinski su se izmenili uslovi i načini njegovog izvođenja.

Dok je u prošlosti gonjenje nastajalo samo u toku razvoja napada, pretežno pri borbi u operativnoj dubini odbrane, sada se, kao rezultat nanošenja snažnih nuklearnih i vatrenih udara, slamanje odbrane može postići znatno brže, usled čega se povoljni uslovi za gonjenje ponekad mogu stvoriti na samom početku napada.

Nuklearna sredstva i motorizacija jedinica povećavaju mogućnosti gonioca, doprinose postizanju još odlučnijih ciljeva i za kraće vreme, no što je bilo u prošlosti. Tako, dok su se u prošlom ratu gonjenjem obično stvarali povoljni preduslovi za razbijanje neprijatelja, uništavanje grupacije koja je odstupala bilo je veoma teško i za to je bilo potreбno mnogo vremena; sada u toku gonjenja neprijatelju može biti nanet takav poraz da potpuno izgubi borbenu sposobnost.

Međutim, bilo bi pogrešno u savremenim uslovima očekivati lak uspeh, nadajući se da će se gonjenje pretvarati u nezadrživ silovit marš. Treba računati s tim da strana koja odstupa ima šire mogućnosti za izvršenje manevra radi izvođenja jedinica ispod udara. Ona može nanni nuklearne udare po jedinicama koje izvode gonjenje i na njihovim pravcima stvoriti nuklearne barijere i raznovrsne prepreke i zaprečavanja. Sve će to otežati gonjenje i povećati njegovu napetost.

U savremenim uslovima, kada se dejstva protivničkih strana pretvaraju u svojevrsno takmičenje u mobilnosti, prvorazredan značaj ima dobitak u vremenu i obezbeđenje maksimalnog tempa gonjenja. Jedinice koje vrše gonjenje postići će uspeh i razbiti grupaciju koja odstupa samo ako preduhitre neprijatelja u izvršenju manevra, ako osujete njegovu zamisao za obezbeđenje planskog odstupanja i otežaju mu upotrebu nuklearnih sredstava. U obratnom slučaju, strana koja odstupa obezbediće slobodu dejstava a gonjenje neće postići svoj cilj. Što tempo gonjenja bude veći, time će jedinice dobiti šire mogućnosti

da osujete zamisao neprijatelja za izvršenje manevra i za raščlanjivanje njegove grupacije i njeno uništavanje po delovima, a jedinicama koje odstupaju biće otežana efikasna upotreba nuklearnih sredstava.

Za obezbeđenje velikog tempa gonjenja važno je pravovremeno predvideti mogućnost povlačenja neprijatelja, sprečiti njegovo odvajanje, brzo preći u gonjenje, silovitim dejstvima preduhitriti jedinice koje odstupaju u izbijanju ka pogodnim linijama i objektima i gonjenje izvoditi punim naprezanjem snaga, ne dopuštajući čak ni manje pauze i zastoje.

Osnovni napori izviđanja usmeravaju se na otkrivanje početka odstupanja, sastava grupacije koja odstupa i pravca njegovog povlačenja.

Gonjenje počinje odmah na inicijativu starešina jedinica koji otkriju odstupanje. Oni odlučnim dejstvima potiskuju neprijateljske zaštitne delove i, iskorišćavajući prekide i međuprostore u njegovim borbenim porecima, silovito izbijaju na bokove i u pozadinu, nastojeći da preduhitre neprijatelja u zauzimanju važnih komunikacijskih čvorova, dominantnih visova i prelaza. Glavno je da se neprijatelju ne dopusti nikakav predah, osujete njegovi pokušaji da izvrši manevar radi izvlačenja svojih snaga ispod udara, da planski izvrši odstupanje i posedne odbranu na pogodnim linijama. Po odsećenim grupacijama, po pravilu, nanose se udari iz pokreta i brzo. Zbog toga se razvija samo deo snaga iz sastava jedinica koje vrše gonjenje. Glavne, pak, snage, a u prvom redu najpokretljivije i borbeno najsposobnije jedinice, izbijaju na pravce koji su paralelni pravcima povlačenja glavne neprijateljske grupacije, presecaju ih, izoluju i razdvajaju tu grupaciju na delove i time stvaraju pogodne uslove za njeno kasnije razbijanje. Takav način dejstva biće najkarakterističniji u nuklearnom ratu.

U savremenim uslovima ne isključuje se i mogućnost frontalnog gonjenja, naročito kada se u nastaloj situaciji ne uspe izbiti na bok neprijatelja. Ali, frontalno gonjenje se ne sme svesti na pravolinijske frontalne udare. Njega treba izvoditi na širokom frontu, u kombinaciji sa paralelnim gonjenjem, pri čemu treba težiti da se neprijatelj

preduhitri i nanesu mu iznenadni bočni udari. Primenom širokog manevra vatrom i snagama i sredstvima, a u sa-dejstvu sa jedinicama koje izvode paralelno gonjenje, treba odseći i uništiti neprijateljeve grupacije. U savremenim uslovima, kada jedinice u napadu imaju nuklearna sredstva, frontalno gonjenje može brzo prerasti u paralelno.

U obezbeđenju odlučnog i silovitog gonjenja danas važnu ulogu imaju prednji odredi i taktički vazdušni de-santi. Dejstva prednjih odreda usmeravaju se na to da se neprijatelj preduhitri u zauzimanju pogodnih objekata na pravcima njegovog povlačenja — komunikacijskih čvo-rova, prelaza i tesnaca, da se dezorganizuje njegovo kretanje, smanji tempo odstupanja i neprijatelj prinudi da nagomilava snage, obezbeđujući time pogodne uslove za nanošenje nuklearnih udara po njima. Međutim, ako se prednjim odredima daje zadatak da zauzmu najvažnije objekte u bližoj pozadini neprijateljeve grupacije koja od-stupa, dubina dejstava vazdušnih desanata može biti veća. Osnovni cilj njihove upotrebe jeste dezorganizacija planskog odstupanja neprijatelja i zadržavanje pridolaska rezervi i ometanje njihovog manevra. Oni treba da svo-jim jedinicama olakšaju brzo savlađivanje prirodnih pre-preka i odbrambenih linija. Održavajući tesno sadejstvo sa prednjim odredima, vazdušni desanti će ukazivati važnu pomoć jedinicama koje gone neprijatelja i doprinosi-će njegovom brzom raščlanjivanju i konačnom razbijanju. Nalazeći se u operativnoj dubini neprijateljske od-brane, oni u nizu slučajeva mogu rešavati tako važne za-datke kao što su uništavanje neprijateljskih nuklearnih sredstava, njegovih sredstava PVO i komandnih mesta. Pored zauzimanja i držanja pojedinih objekata, vazdušni desanti mogu vršiti iznenadne napade na pozadinu nepri-jatelja, njegove kolone koje odstupaju i komandna me-sta, izazivajući paniku u njegovom rasporedu.

Važnu ulogu u postizanju uspeha pri gonjenju ima neprekidnost njegovog izvođenja. Odlučno i neprekidno gonjenje, koje se izvodi velikim tempom i na veliku du-binu, demoralizuje jedinice koje odstupaju i vodi još br-žem njihovom razbijanju. Poučna su, u tom pogledu, is-

kustva iz velikog otadžbinskog rata. U beloruskoj, jašo-kišinjevskoj, istočno-pruskoj, vislo-odarskoj i nekim drugim operacijama gonjenje je izvođeno neprekidno, u toku nekoliko dana. Neprekidno gonjenje postizano je na razne načine, a pre svega povremenim smenjivanjem go-nećih jedinica na račun angažovanja drugih ešelona i rezervi, širokom upotrebom prednjih odreda, korišćenjem noćnih uslova i izdvajanjem specijalnih odreda za dejstva noću. U savremenim uslovima neprekidno gonjenje će se postizati, uglavnom, pojačavanjem vatrengog dejstva, neprekidnom podrškom jedinica dejstvima avijacije, a takođe i uvodenjem u borbu svežih snaga iz dubine radi razbijanja neprijateljskih rezervi koje pridolaze i uništavanja njegovih odsečenih grupacija, ili radi zamene jedinica prvog ešelona koje su pretrpele velike gubitke i izgubile borbenu sposobnost.

Glava osma

ODBRANA

Suština odbrane

Obrana, kao vid borbenih dejstava, pojavila se istovremeno sa napadom. Njoj je obično pribegavala slabija strana ili ona koja je smatrala da joj je nepogodno da prva nanese udar.

Faktorom nejednakosti snaga opredeljivan je i cilj odbrambenih dejstava — odbiti napad nadmoćnijih neprijateljskih snaga, naneti mu znatne gubitke, održati posednute položaje i stvoriti uslove za prelazak u napad. Pri tome je branilac nastojao da izborom taktički pogodnog zemljišta i njegovim utvrđivanjem nadoknadi nedostatak snaga i sredstava.

Značaj odbrane u raznim ratovima, pa čak i u raznim etapama jednog istog rata, bio je različit i određivan je, uglavnom, stanjem snaga i sredstava oružane borbe. Tako je I svetski rat, posle veoma kratkog manevarskog perioda, poprimio dugotrajan, pozicijski karakter.

M. V. Frunze na sledeći način objašnjava uzroke nastajanja pozicijskih oblika rata: »Pozicijski karakter odbrane je stvoren na bazi nemoći protivničkih strana da nađu rešenje direktnim masovnim udarom. S druge strane, objektivni uslovi koji su se ogledali u ograničenosti teritorije i obilju tehnike omogućavali su svakoj protivničkoj strani da, odričući se brzog rešenja, pređu u obranu na stalnim položajima. Otuda je rezultirala i pozicij-

ska taktika sa njoj karakterističnom nepokretnošću i stabilnošću linijskog fronta.«⁶²

Mnogi buržoaski vojni teoretičari nastojali su da kriju napada za vreme I svetskog rata objasne time što su smatrali da su borbena sredstva, kao što su: mitraljezi, brzometni topovi i tenkovi znatno jači u odbrani nego u napadu, pa su stoga tvrdili da će budući rat biti pozicinski.

Kada se, pak, armije buržoaske Poljske, Francuske i drugih kapitalističkih država, nedovoljno obučene, tehnički slabo opremljene i rukovodljene izdajničkim vladama nisu uspele u samom početku II svetskog rata suprotstaviti moćnim oružanim snagama fašističke Nemačke, neki buržoaski vojni teoretičari su zapali u drugu krajnost. Oni su počeli tvrditi da je odbrana, kao vid borbenih dejstava, izgubila svoj značaj, da savremena sredstva za neutralisanje omogućavaju napadaču da nanosi udare takve snage koje neće izdržati nikakva odbrana.

Međutim, i ti pogledi su uskoro bili opovrgnuti iskustvima velikog otadžbinskog rata. Sovjetske jedinice u žestokim bojevima i operacijama ne samo da su zadržavale posednute linije već su i nanosile velike gubitke neprijatelju, postižući time korenitu izmenu situacije i stvarajući uslove za kasnija odlučna napadna dejstva.

Uporedo s tim, protekli rat je pokazao da je odbrana nužna i privremena pojava. Ona ne može biti sama sebi cilj. Samo odlučnim napadom može se postići pobeda nad neprijateljem. Nuklearna sredstva, rakete raznog dometa i velika zasićenost jedinica tenkovima i drugim oklopnim borbenim vozilima naglo su povećali napadne mogućnosti jedinica. U savremenom ratu protivničke strane će nastojati da postignu svoje ciljeve odlučnim napadom. Međutim, i u tim uslovima jedinice će biti prinuđene da u nizu slučajeva privremeno pribegavaju odbrani.

U odbranu se može prelaziti na onim pravcima gde napad nije mogućan ili je necelishodan, a takođe kada je ekonomisanjem snaga i sredstava na nekim pravcima po-

⁶² М. В. Фрунзе. Избранные произведения. М. Воениздат, 1950., str. 189.

trebno obezbediti napad na drugim, važnijim i pogodnjim pravcima. To ne znači da će se odbrana primenjivati pretežno na manje važnim pravcima. U nekim slučajevima ona se može primeniti i na najvažnijim pravcima, na kojima budu izvođena napadna dejstva; na primer, pri nepovoljnem ishodu borbe u susretu ili pri odbijanju udara nadmoćnijih neprijateljskih snaga.

Jedinice mogu prelaziti u odbranu delom snaga radi obezbeđenja bokova i pozadine napadnih grupacija, utvrđivanja zauzetih linija (objekata), a takođe na morskoj obali, radi sprečavanja iskrcavanja neprijateljskih pomorskih i vazdušnih desanata (sl. 32).

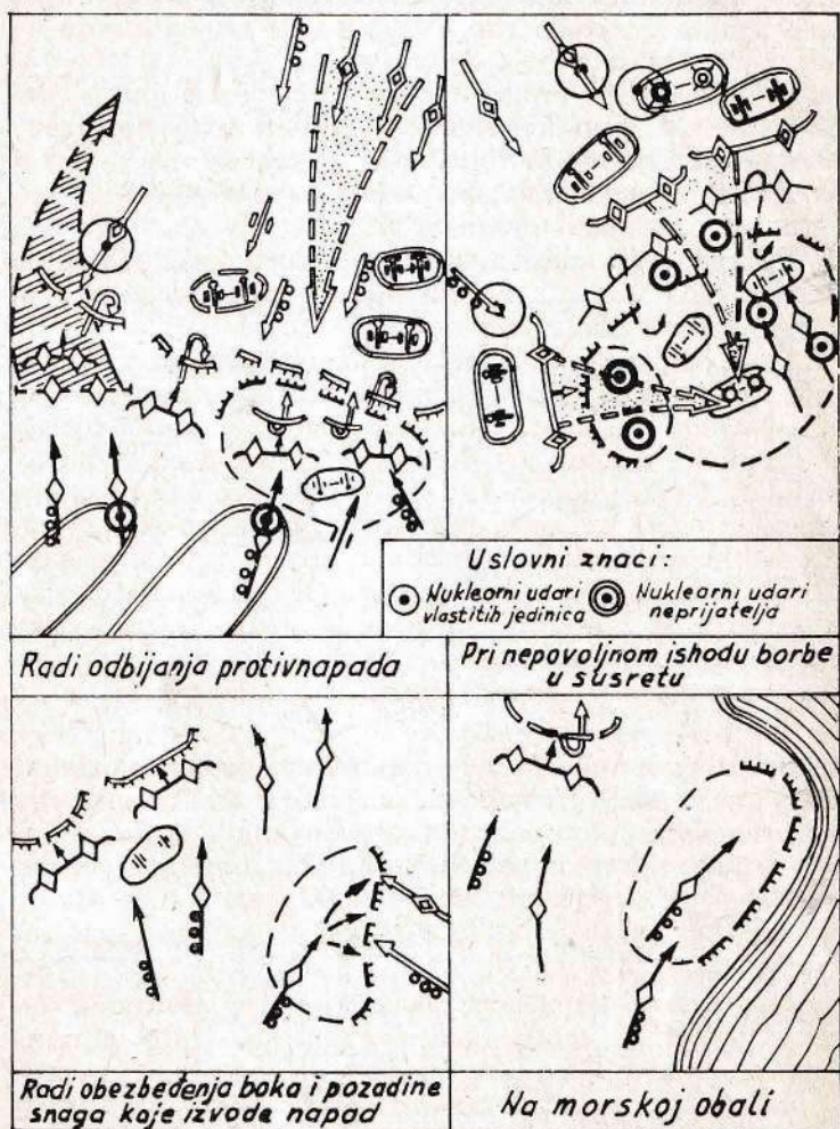
Primena odbrane u taktičkim okvirima zasniva se na tome što ona ima niz dobrih strana, koje ne gube svoj značaj i u savremenim uslovima.

Tako, na primer, branilac ima mogućnosti da unapred izabere zemljište za odbranu, efikasno iskoristi njegove pogodnosti, uredi posednute položaje u inžinerijskom smislu, zakloni svoje snage i sredstva od nuklearnih udara i vatre napadača i stvori povoljne uslove za vođenje borbe. U odbrani, jedinice mogu unapred pripremiti nuklearne udare, organizovati sistem vatre i prepreka, manevar snagama i sredstvima, mogu iskoristiti razna sredstva za maskiranje radi prikrivanja stvarnog rasporeda i prikazivanja lažnog. Zahvaljujući tome branilac se može manjim snagama suprotstaviti udaru jačih snaga napadača.

Savremena odbrana, više nego ikada ranije, mora biti podređena interesima napada, ona mora služiti njegovim ciljevima. Jedinice u odbrani su pozvane da za račun napada zadrže određene rejone zemljišta, obezbede vreme za grupisanje dopunskih snaga i sredstava i time stvore uslove za prelazak u odlučan napad i nanošenje snažnijih udara neprijatelju.

Mogućnosti jedinica za postizanje cilja odbrane u današnje vreme su znatno porasle. Dok se ranije odbrana pretežno zasnivala na vatri artiljerije i streljačkog oružja, sada jedinice u odbrani raspolažu nuklearnim sredstvima, velikim brojem tenkova, oklopnih transportera, oruđa, protivtenkovskih i drugih vatrenih sredstava, a ta-

kode i inžinjerijskim mašinama. To im omogućava da na svakom zemljištu brzo organizuju čvrstu i aktivnu odbranu, na kvalitetno novoj osnovi, da široko manevrišu snagama i sredstvima i izvode jake protivnapade.

Sl. 32 — Uslovi za prelazak jedinica u odbranu

Svezak - 074/1.

Analiza mogućnosti jedinica koje se brane pokazuje da nuklearna sredstva omogućavaju da se jedinicama u odbrani postave odlučniji ciljevi. Sada one mogu ne samo odbiti napad nadmoćnijih neprijateljskih snaga, već ga razbiti na prilazima odbrani i za kratko vreme same preći u napad.

Prema tome, suština savremene odbrane jeste u nanošenju gubitaka nadmoćnjim snagama neprijatelja, nuklearnim i konvencionalnim sredstvima u kombinaciji sa protivnapadima jedinica iz dubine, u čvrstom držanju posednutih položaja i rejona i, samim tim, stvaranju uslova za prelazak jedinica u napadna dejstva.

Zavisno od dobijenog zadatka i situacije, jedinice mogu prelaziti u odbranu u uslovima neposrednog dodira s neprijateljem ili van dodira s njim. U velikom otadžbinskom ratu najčešće se prelazilo u odbranu pri neposrednom dodiru s neprijateljem, pod njegovim aktivnim dejstvom. Ta postavka je aktuelna i za savremene uslove. Pri tome će se dejstvo neprijatelja po jedinicama koje prelaze u odbranu u uslovima neposrednog dodira izražavati u nanošenju nuklearnih udara, udara avijacije, u vatrenom dejstvu artiljerije, kao i u napadima tenkova i motopešadije radi onemogućavanja planskog organizovanja odbrane. Usled toga, istovremeno sa potrebnim grupisanjem snaga i sredstava, organizovanjem sistema vatrenog i inžinjеријskog uređenja položaja, branilac će biti prinuđen da na nekim pravcima odbija neprijateljske napade i preduzima mere za otklanjanje posledica njegovog nuklearnog napada. Često će trebati voditi borbu za poboljšanje posednutog položaja i likvidiranje žarišta neprijateljskog otpora u svojoj pozadini.

Vreme za organizaciju i pripremu odbrane biće krajnje ograničeno. Dok je neprijatelju ranije za podilaženje odbrani pešice, na odstojanju 100—120 km, trebalo najmanje 3—4 dana, sada je za to potrebno samo 4—5 časova (a sa razvijanjem u borbeni poredak — oko 6—7 časova). Pri prelasku u odbranu posle nepovoljnog ishoda borbe u susretu biće još manje vremena za njenu organizaciju.

Prelazak jedinica u odbranu van dodira s neprijateljem obično će se vršiti na manje važnim pravcima i na morskoj obali. U odbranu van dodira sa neprijateljem prelaze takođe drugi ešeloni i rezerve.

Pri prelasku u odbranu van dodira s neprijateljem, jedinice, po pravilu, imaju više vremena za njenu organizaciju, a takođe i bolje uslove za detaljno izučavanje zemljišta kako u dubini, tako i na prilazima prednjem kraju odbrane, za izbor najpogodnijih odbrambenih linija, postrojavanje borbenog poretku, organizaciju sistema vatre i manevra i za radove na inžinjerijskom uređenju položaja.

Međutim, treba imati u vidu da napadač danas raspolaze sredstvima za prenošenje nuklearnih projektila na bilo koju daljinu. Zbog toga će jedinice, i pri organizovanju odbrane van dodira s neprijateljem, morati da budu u stalnoj gotovosti za brzo otklanjanje posledica nuklearnog napada.

Uporedo sa navedenim osnovnim uslovima, jedinice će prelaziti u odbranu i u različitim situacijama aktivnosti neprijatelja, odnosa snaga i sredstava, uslova zemljišta, radiološke situacije, doba godine, klimatskih i meteorooloških uslova i vremena za organizaciju odbrane. Uticaj tih uslova uvek se uzima u obzir i odražava se na odluku komandanta za odbranu, određivanje načina njene organizacije i izvođenja.

Karakteristike savremene odbrane

Pojavom i razvojem nuklearnih i drugih novih borbenih sredstava, a takođe, u vezi s tim, povećanjem snage i dubine udara napadača, odbrana je pretrpela zнатне promene.

Upotreba nuklearnih sredstava, raketa, velikog broja tenkova, oklopnih transporteru i drugih borbenih sredstava od strane napadača povećava zahteve koji se postavljaju pred odbranu. Istovremeno, navedena sredstva branioca omogućavaju mu da nanosi odlučne gubitke glavnim snagama napadača i stvara uslove za brz prelaz u

napad. Pri tome, najveći uticaj na odbranu i načine njenog izvođenja imaju nuklearna sredstva. Ona ne samo da su izmenila osobine odbrane već su uslovila i razradu novih načina njenog izvođenja.

Takve promene su potpuno zakonite. U prošlosti, kada je glavnu snagu napadača sačinjavala pešadija, odbrana je bila, uglavnom, protivpešadijska. Masovna pojava tenkova, aviona, artiljerije i bojnih otrova na bojištu uslovila je da se odbrana organizuje i kao protivtenkovska, protivvazdušna, protivartiljeriska i protivhemijска. Upotreba tih sredstava od strane branioca znatno je povećala njegove mogućnosti za organizaciju čvrste odbrane.

Savremena odbrana izvodiće se kada napadač široko upotrebljava nuklearna i hemijska sredstva, krupne tenkovske snage, avijaciju, bespilotna napadna sredstva i vazdušne desante. Zbog toga, najvažniji zahtev koji se sada postavlja pred odbranu jeste u tome da ona bude čvrsta i aktivna, protivnuklearna i protivtenkovska, sposobna da, pre svega, vodi aktivnu borbu sa neprijateljskim nuklearnim sredstvima, da odoli udarima sredstava za masovno uništavanje, odbije masirane napade neprijateljskih tenkova, a u slučaju njihovog prodora u dubinu — da ih uništi. Uporedo s tim, savremena odbrana mora biti protivvazdušna, protivraketna, protivartiljeriska i protivdesantna.

Čvrstina je najširi zahtev koji se postavlja pred odbranu. Pod čvrstinom se podrazumeva sposobnost odbrane da se suprotstavi neprijateljskim snažnim udarima svih vrsta sredstava za uništavanje, da odbije napad njegovih nadomčnjih snaga, spreči spuštanje i dejstva vazdušnih desanata, zadrži važne rejone zemljišta i uništi neprijateljske grupacije u slučaju njihovog uklinjavanja u odbranu.

Aktivnost odbrane ogleda se u stalnom uništavanju neprijatelja svim sredstvima, nametanju braniočeve volje neprijatelju, stvaranju nepovoljnih uslova za njega za vođenje borbe, u širokom izvođenju manevra i protivnapada.

Upotreba nuklearnih i drugih novih borbenih sredstava od strane branioca obezbeđuje odbrani veću aktiv-

nost. U savremenim uslovima aktivnost odbrane se postiže odlučnim dejstvima radi slamanja ili maksimalnog slabljenja pripremanog ili otpočetog napada od strane neprijatelja, nuklearnim udarima, udarima avijacije i vatrom konvencionalnih sredstava po njegovim glavnim snagama na prilazima odbrani i, posebno, u periodu njihovog razvijanja za napad.

Uporedo s tim, pojačavanje aktivnosti odbrane povezano je sa povećanjem uloge manevra i protivnapada u njoj.

Važnost izvođenja širokog manevra uslovljava se time što se odbrana izvodi ograničenim snagama i sredstvima protiv nadmoćnijih snaga neprijatelja. Pri tome se nejednakost u snagama i sredstvima između branjoca i napadača sada može naglo i brzo izmeniti nuklearnim udarima. Povećao se i prostorni zamah borbenih dejstava. U takvim uslovima branilac može efikasno uticati na tok borbenih dejstava, menjati odnos snaga i sredstava na najvažnijim pravcima u odlučujućem momentu i menjati situaciju u svoju korist, pre svega izvođenjem manevra.

U odbrani je od posebnog značaja dobro organizovan i pravovremeno i iznenadno izведен manevr vatrom, čime branilac može znatno poboljšati odnos snaga na pravcu glavnog udara neprijatelja, nanoseći mu znatne gubitke. Danas, uporedo sa manevrom vatrom, sve veću ulogu dobija manevr nuklearnim udarima.

Manevr snagama i sredstvima postaje sve širi po razmerama izvođenja i raznovrsniji po nameni. On je sada neophodan ne samo radi ojačavanja jedinica, koje su pretrpele znatne gubitke, i sprečavanja prodora neprijatelja u dubinu i na bokove, već i radi zatvaranja nastalih breša u borbenim porecima i zamene jedinica koje nisu više sposobne za borbu zbog nuklearnih udara napadača. Manevar snagama i sredstvima potreban je takođe: radi brzog i efikasnog iskorišćavanja rezultata nuklearnih udara izvršenih po neprijatelju pomoću protivnapada; radi uništavanja spuštenih vazdušnih desanata; i za izvlačenje braniočevih jedinica ispod nuklearnih udara napadača.

U vezi sa naglim porastom vatrene moći, udarne snaže, pokretljivosti i sposobnosti napadača da sasređuje napore na određene pravce, brzina manevra snagama i sredstvima u odbrani poprima poseban značaj. Imajući to u vidu, sve armije poklanjaju veliku pažnju oklopnim jedinicama. Uporedo s tim iznalaze se i drugi načini povećanja pokretljivosti i manevarske sposobnosti jedinica.

Jedan od tih načina smatra se široka upotreba raznih sredstava koja obezbeđuju manevar jedinicama vazdušnim putem. Zbog toga se u armiji SAD uočava znatno povećanje količine armijske avijacije i helikoptera. Avioni i helikopteri se opremaju vatrenim sredstvima za uništavanje ciljeva na zemlji. Predviđa se da će se ta udarna snaga, koja u sebi objedinjuje vatrenu moć i vazdušnu mobilnost, upotrebljavati za rešavanje zadataka koje su izvršavale oklopne jedinice. Uporedo s tim istražuju se razni putevi za dobitak vremena radi izvršenja manevra; na primer, odgovarajućim prestrojavanjem odbrane, koje bi ne samo sprečavalo napredovanje napadača već bi obezbeđivalo i pogodne uslove za manevar snagama i sredstvima. Takođe se smatra da se dobitak u vremenu može postići brzom organizacijom manevra i inžinjerijskim preprekama.

Mogućnosti branioca da upotrebljava nuklearna sredstva za uništavanje neprijateljskih ukljenjenih grupacija u odbranu i rezervi koje pridolaze znatno povećava ulogu protivnapada. Pri tome cilj protivnapada koji se izvode odmah za nuklearnim udarima po glavnim snagama napadača može biti ne samo uspostavljanje odbrane već i razbijanje neprijatelja iza prednjeg kraja.

Međutim, i sada se smatra da izvođenje protivnapada, posebno malim jedinicama, neće uvek biti celishodno. U savremenim uslovima veliki značaj poprimaju jaki protivnapadi, koji odlučujuće utiču na ishod odbrambenih dejstava. Na primer, prema gledištima prihvaćenim u inostranim armijama, smatra se da je najpogodnije izvođenje protivnapada krupnim oklopnim snagama, u kombinaciji sa dejstvima helikopterskih taktičkih vazdušnih desanata.

Mogućnost jedinica da postižu odlučnije ciljeve i povećaju aktivnost odbrane vode ka tome da se u odbrani sve više primenjuju elementi napadnih dejstava. Kao rezultat toga, ranije ispoljena tendencija povećavanja uzajamne povezanosti odbrane i napada danas se još više produbljuje i proširuje.

Međutim, bez obzira na povećanje udela napadnih dejstava u odbrani, njeni pozicijski, stabilni elementi ne gube svoj značaj. Da bi se uspešno primenjivala napadna dejstva u odbrani, treba iskoristiti ne samo nuklearna sredstva već i snagu unapred organizovanog sistema vatrenog inžinjerijsko uređenje, kao i organizovan manevar vatrom, snagama i sredstvima. Savremenu odbranu treba zasnivati na kombinaciji upornog držanja važnih rejonova i linija sa manevarskim dejstvima jedinica.

Važna osobina savremene odbrane jeste dalje povećavanje rastresitosti jedinica kako po frontu, tako i u dužinu. Primena rastresitosti bila je jedan od prvih načina rešavanja problema očuvanja žive sile i povećanja čvrstine odbrane u situaciji kada napadač upotrebljava nuklearna sredstva. Javlja se mišljenje da se primenom nuklearnih projektila manje snage povećava rastresitost jedinica na bojištu. U prvo vreme, kada je minimalna snaga nuklearnih projektila ograničavana na 20 KT, rastresitost je primenjivana do bataljona, između kojih su stvarani međuprostori.

Pojavom nuklearnih projektila snage ispod 20 KT (zaključno do 1 KT) bilo je potrebno daljnje povećavanje rastresitosti jedinica u odbrani — počeli su se obrazovati međuprostori između četa. Pojava nuklearnih projektila snage ispod 1 KT uslovila je primenu rastresitosti jedinica do voda.⁶³ (sl. 33).

Prema tome, savremena odbrana i u okviru nižih taktičkih jedinica organizuje se na isprekidanom frontu.

Međutim, rastresitost ne može biti bezgranična. Ona ne sme narušavati celinu odbrane i otežavati vatrenu ve-

⁶³ Т. Матикис и С. Голдберг. Пентомическая дивизия. М. Издательство ин. лит. 1959. стр. 10, 144, 145.

	<p><i>Uсловни znaci:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Bataljon ☐ Artiljerijski divizion ☐ Nuklearni udar projektilom srednje snage
<p><i>Rastresit raspored jedinica u odbrani do bataljona (divizionala)</i></p>	
<p><i>Bataljonski rejoni odbrane</i></p>	<p><i>Uсловни znaci:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Četa ☐ Vod ☐ Nuklearni udar projektilom male snage
<p><i>Rastresit raspored borbenog poretku bataljona do čete</i></p>	
<p><i>Četne otporne tačke</i></p>	<p><i>Uсловни znaci:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Vod ☐ Nuklearni udar projektilom veoma male snage
<p><i>Rastresit raspored borbenog poretku čete do voda</i></p>	

Sl. 33 — Menjanje stepena rastresitosti jedinica u odbrani sa razvojem nuklearnih sredstava

zu, sadejstvo i komandovanje jedinicama. Pri preteranoj rastresitosti, jedinice prvog ešelona neće prinuditi napadača da zgusne svoje borbene poretkе, kako bi postali pogodan cilj za nuklearni udar. Veliki međuprostori mogu neprijatelju olakšati savlađivanje odbrane. Zbog toga, pri zauzimanju rastresitog rasporeda treba uvek imati u vidu mogućnost uspešnog izvršenja borbenog zadatka.

Rastresit raspored jedinica u odbrani po frontu doveo je do proširenja fronta odbrane. Tome su takođe dopri-

nele povećane borbene mogućnosti jedinica, koje su opremljene nuklearnim sredstvima i znatno zasićene tenkovima i novim protivtenkovskim i drugim borbenim sredstvima.

Istovremeno sa rastresitošću po frontu tekao je i proces rastresitog raspoređivanja jedinica u odbrani po dubini. To je bilo uslovljeno težnjom da se umanje gubici jedinica od nuklearnih udara, oteža otkrivanje sistema odbrane (prema tome i uništavanje jedinica u odbrani nuklearnim sredstvima) i pojača otpor napadaču.

Rastresit raspored jedinica u odbrani po frontu i dubini, znatni međuprostori kod nižih taktičkih jedinica, kao i povećane mogućnosti napadača za nanošenje iznenadnih udara sa raznih pravaca i upotrebu vazdušnih desanata, doveli su do toga da je odbrana na svim nivoima postala kružna. U njoj sada nema jasno izraženog fronta i pozadine. Front će biti tamo odakle neprijatelj nanese udar.

Ogromna moć vatre napadača sada ne dozvoljava braniocu da unapred grupiše svoje glavne snage i sredstva u rejonima od čijeg držanja zavisi čvrstina i sigurnost odbrane. U godinama II svetskog rata to je bilo moguće, pošto su moć i domet vatreñih sredstava bili znatno manji. Sada, pak, napadač, utvrdivši rejone u kojima su grupisane glavne snage i sredstva branioca, može da im nanese uništavajuće nuklearne i vatrene udare.

Zbog toga rastresitost i širok manevr nuklearnim sredstvima, vatrom konvencionalnih sredstava, drugim ešelonima i rezervama na odlučujuće pravce, kao i protivnapadi predstavljaju sada osnovne načine borbe za držanje rejona od kojih zavisi čvrstina odbrane.

Problem zaštite jedinica od oružja za masovno uništavanje u svim armijama rešava se ne samo rastresitošću jedinica i njihovim manevrom na bojištu već i širokom upotrebom mehanizacije za inžinjerijsko uređenje položaja i brzu izgradnju inžinjerijskih objekata, kao i umešnim korišćenjem zaštitnih svojstava zemljišta. Zahvaljujući tome, savremenu odbranu karakteriše skraćivanje vremena za inžinjerijsko uređenje zemljišta, a u vezi s tim i veći tempo njene pripreme.

Radi povećanja čvrstine odbrane danas još veći značaj, nego ranije, dobija prikrivanje rasporeda jedinica i maskiranje. Ako branilac uspe da neprijatelja obmane u pogledu stvarne organizacije odbrane, to ovoga može priručiti da se prevremeno razvije i nanese nuklearne udare u prazno. Radi obmane neprijatelja može se organizovati pretpolje, lažna odbrana i izvoditi protivnuklearni manevar.

Protivnuklearni manevar se sastoji u menjanju rejon-a rasporeda, rejona odbrane i položaja jedinica, kako bi se neprijatelju otežalo nanošenje tačnih nuklearnih udara, smanjila efikasnost vatre-nog dejstva i time povećala borbena sposobnost jedinica.

Odlučno ostvarenje ciljeva kome će težiti kako napadač, tako i branilac i obostrana upotreba nuklearnih sredstava na glavnim pravcima doveće do žestokih i napornih odbrambenih dejstava, brzih i naglih promena situacije i dubokog uzajamnog ukljinjavanja. Borbena dejstva će se istovremeno izvoditi na raznoj dubini.

Duboka ukljinjavanja neprijatelja, koja će uslediti odmah za nuklearnim udarima, sa izbijanjem na bokove i u pozadinu braniočevih jedinica, spuštanje vazdušnih desanata u dubini odbrane i mogućnost odsecanja nekih jedinica i njihovog razdvajanja zahtevaće široko ispoljavanje inicijative od komandanata i štabova na svim nivoima. Ukoliko nisu dobijene zapovesti ili naređenja od prepostavljenog komandanta, ne sme biti ustezanja potčinjenih starešina od odlučnih dejstava u pogodnoj konkretnoj situaciji.

Ogromna snaga savremenih sredstava za uništavanje i složenost odbrambenih dejstava još više zahtevaju od ljudstva visoke moralno-borbene kvalitete. Visoka politička svest, organizovanost i disciplina, smelost, snalažljivost, nepokolebljiva uzdržljivost i nastojanje da se po svaku cenu, ne štedeći svoje snage, pa i sam život, izvrši postavljeni zadatak — to su izuzetno važni faktori za postizanje uspeha u odbrani.

Osnove velike upornosti i aktivnosti odbrane postavlja-ju se još pri njenoj organizaciji. Pod organizacijom od-

brane obično se podrazumeva formiranje borbenog poretku, određivanje strukture odbrane i inžinjerijsko uređenje odbrambenih položaja, kao i organizacija sistema vatre.

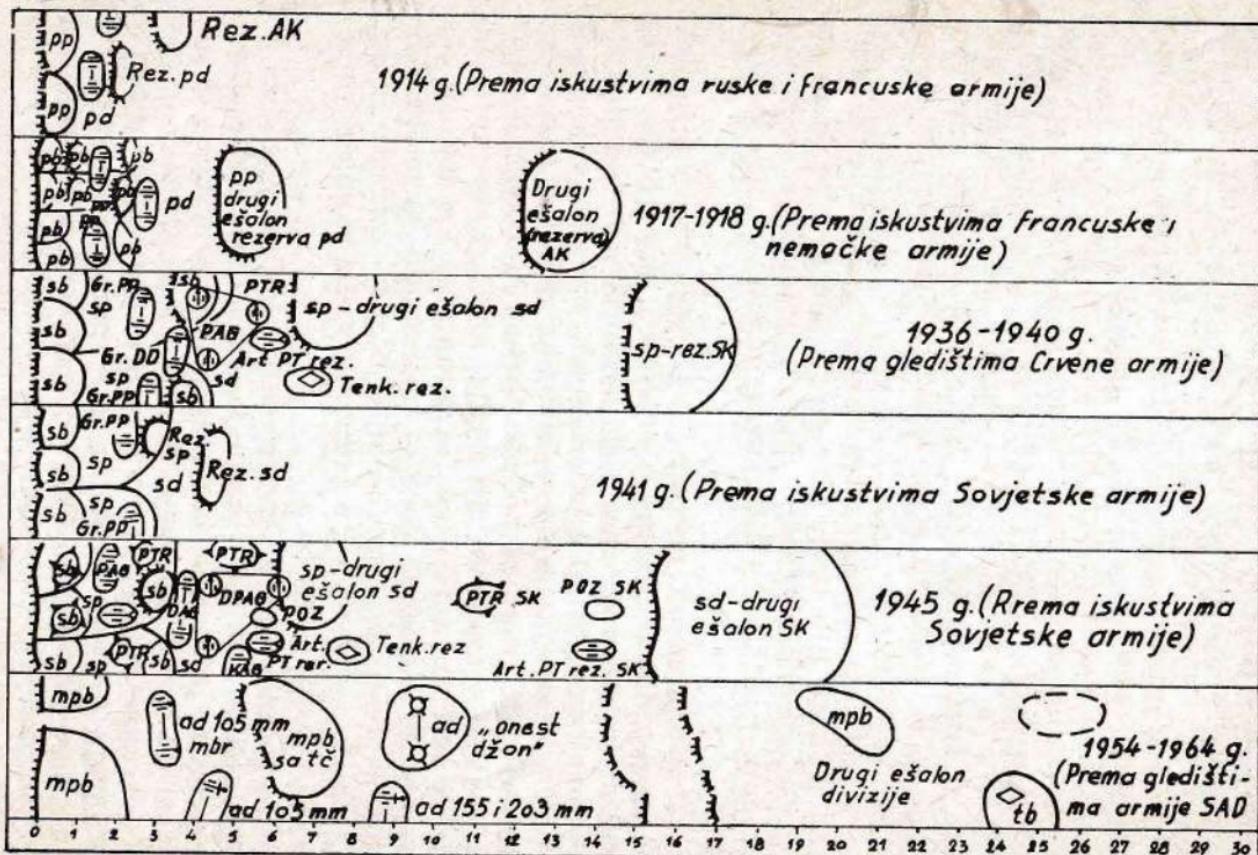
Borbeni poredak jedinica

Za izvođenje odbrane, jedinice primenjuju odgovarajući borbeni poredak. Zahtevi koji su postavljeni pred borbeni poredak, sastav njegovih elemenata, njihova nomena i način raspoređivanja na zemljistu stalno su se menjali. To je bilo uslovljeno, uglavnom, razvojem borbenih sredstava, stepenom obučenosti i moralnim osobinama ljudstva, a takođe i načinima izvođenja napada, koji su primenjivani u pojedinim etapama razvoja ratne veštine. Naročito velike promene u postrojavanju borbenih poredaka jedinica u odbrani nastale su u toku prvog i velikog otadžbinskog rata.

U prvom svetskom ratu, sa povećanjem vatrenе moći i snage udara napadača, borbeni poredak jedinica u odbrani, za razliku od ranije primenjivanog (borbeni deo i rezerva), raščlanjava se na ešelone. Ešeloni su raspoređivani jedan pozadi drugog, da bi se znatno smanjio efekat neprijateljske artiljerijske vatre i pojačao otpor pri njegovom prodoru u dubinu (sl. 34).

Divizija je postrojavala borbeni poredak u dva ili u jedan ešelon sa izdvajanjem opšte rezerve, a pukovi najčešće u tri ešelona. Drugi ešelon (rezerve) divizija pripremali su i posedali položaje na takvom udaljenju da napadač ne bi mogao istovremeno staviti pod artiljerijsku pripremu pukove prvog i drugog ešelona, a za napad na položaje pukova drugog ešelona (rezerve) bio prinuđen da pregrupiše svoje snage i premešta artiljeriju na nove vatrene položaje. Dubina borbenog poretku divizije dostizala je 5—6 km, a u nizu slučajeva i više. U početku su drugi ešeloni (rezerve) upotrebljavani za popunjavanje gubitaka prvog ešelona, a kasnije i za izvršenje protivnapada, premda oni nisu našli široku primenu.

Uvođenje veće količine artiljerije u jedinice zahtevalo je određene forme njene upotrebe u borbi. Počele su

Sl. 34 — Razvoj borbenih poredaka jedinica u odbrani

se formirati artiljerijske grupe, koje su, kao i u napadu, dobijale nazive prema zadatku koie su izvršavale. Za opštu podršku, za kontrabatiranje, za dejstva po udaljenim ciljevima. Pred kraj rata bilo je slučajeva ostavljanja dela oruđa u rezervi i njihove upotrebe kao protivtenkovske rezerve.

Posle I svetskog rata, raščlanjivanje borbenog poretka združenih jedinica na ešelone definitivno je zadržano. Došlo je do formiranja artiljerijskih grupa (za podršku pešadije, za daljnja dejstva). Jasnije su oformljena gledišta o stvaranju rezervi. Uporedo sa opštom rezervom počele su se formirati artiljerijsko-protivtenkovske i tenkovske rezerve.

U velikom otadžbinskom ratu razvoj borbenih poređaka jedinica u odbrani išao je linijom sve većeg njihovog ešeloniranja u dubinu, povećavanja broja elemenata borbenih poređaka i kvalitetnog menjanja njihovog sastava.

U odbrambenim borbama 1941. god. sovjetske jedinice, zbog nedostatka snaga i sredstava, dejstvovale su na širokim frontovima. Zbog toga su borbeni poreci divizija i pukova postrojavani u jedan ešelon, uz izdvajanje opštih rezervi. Artiljerija je upotrebljavana samo za formiranje artiljerijskih grupa za podršku pešadije. Zbog malobrojnosti protivtenkovske artiljerije, artiljerijsko-protivtenkovske rezerve obično nisu ni formirane. Pri takvom postrojavanju borbenog poretka, neprijatelj je tenkovskim snagama relativno brzo probijao borbene poretkе divizija, izbijao na bokove i u pozadinu naših jedinica i prisiljavao ih na odstupanje.

Povećane borbene mogućnosti združenih jedinica u 1942. godini, kao i povećanje količine sredstava ojačanja koja su im pridavana, naročito protivtenkovskih, omogućili su da se već u odbrani kod Staljingrada borbeni poreci divizija, koje su se branile na glavnim pravcima, postrojavaju u dva ešelona, da se formiraju jače artiljerijske grupe i izdvajaju artiljerijsko-protivtenkovske i tenkovske rezerve. Sem toga, u nekim divizijama, u svojstvu elementa borbenog poretka, od pridate protivtenkovske artiljerije organizovano je protivtenkovsko uporište. Ono

je postavljano u dubini, obično između prvog i drugog ešelona divizije, na najopasnijem pravcu dejstva neprijateljskih tenkova.

U narednim periodima rata takvo postrojavanje borbenih poredaka ne samo da je zadržano već se i dalje razvilo. Ponovnim formiranjem korpusa 1943. god. stvoreni su uslovi za znatno povećanje dubine borbenih poredaka združenih jedinica. Korpus je u svom sastavu imao tri divizije, što mu je omogućavalo da u drugi ešelon izdvaja jednu diviziju.

Prvi ešeloni pukova, divizija i korpusa, po pravilu, imali su glavnu ulogu u odbijanju neprijateljskog napada i držanju posednutih položaja i pojaseva. Drugi ešeloni su sa pripremljenih položaja u dubini vatrom sprečavali napredovanje neprijatelja, ili su u povoljnoj situaciji prelazili u protivnapad radi uništavanja ukljinjenog neprijatelja i uspostavljanja odbrane.

Radi održavanja tešnjeg sadejstva artiljerije sa pešadijom i tenkovima, umesto grupa za podršku pešadije i za daljna dejstva, formirane su pukovske, divizijske i korpusne artiljerijske grupe, koje su bile neposredno potčirjene odgovarajućim komandantima. Protivtenkovska uporišta, artiljerijsko-protivtenkovske rezerve i pokretni odredi za zaprečavanje postali su elementi borbenog poretka ne samo divizija već i pukova. U borbenom poretku divizija i korpusa formirane su protivavionske artiljerijske grupe. Na kraju rata dubina borbenog poretka divizije dostizala je 6—8 km, a korpusa 15—20 km.

U toku odbrambenih borbi znatno je povećana uloga bataljona. Bataljonski rejon je zauzimao po frontu 2—3 km, a po dubini 1,5—2 km i predstavljao je osnovu odbrane svakog položaja. Radi pojačavanja otpornosti odbrane u protivtenkovskom smislu, u bataljonskim rejonima su organizovani bataljonski protivtenkovski čvorovi ili jake protivtenkovske otporne tačke.

Uvođenjem nuklearnih sredstava u naoružanje mnogih armija zahtevi pri postrojavanju borbenog poretka znatno su porasli.

Borbeni poredak jedinica u odbrani treba da obezbedi: najefikasniju upotrebu nuklearnih i vatrenih sredstava

va za uništavanje neprijatelja na prilazima odbrani, ispred prednjeg kraja i pri njegovom uklinjavanju u odbranu i, uporedo s tim, najmanju osetljivost branioca od nuklearnih udara i vatre napadača; maksimalno iskorišćenje pogodnih uslova zemljišta i njegovog inžinerijskog uređenja; mogućnost izvršenja širokog manevra snagama i sredstvima u toku borbe, pojačavanja otpora i brzog uništavanja neprijatelja koji se probija u dubinu odbrane; efikasnu borbu sa neprijateljem u vazduhu i sa njegovim vazdušnim desantima; pogodnost komandovanja jedinicama u odbrani i mogućnost održavanja neprekidnog sadejstva.

U savremenom boju neophodno je dublje i više ešelonirano postrojavanje borbenih poredaka, s jedne strane, radi toga da se umanji osetljivost jedinica od neprijateljskih nuklearnih i vatreñih udara, a, s druge strane — da bi se obezbedili uslovi za širok manevar i time one-mogućilo neprijatelju iskorišćavanje rezultata nuklearnih udara, pružio pojačan otpor, neprijatelj prinudio da se grupiše i stvara pogodne ciljeve za nuklearne udare i da bi se završilo njegovo razbijanje protivnapadima drugih ešelona iz dubine.

Napadaču se sada nanose odlučujući gubici, uglavnom, nuklearnim udarima, vatrom svih ostalih vrsta oružja, a takođe i snagama i sredstvima koji se nalaze u dubini odbrane.

Zadatak prvog ešelona jeste u tome da neprijatelju nanese gubitke u živoj sili i tehniči, održi važne rejone, uspori mu napredovanje i stvari pogodne uslove za njegovo razbijanje nuklearnim sredstvima i protivnapadima drugog ešelona (rezerve).

Osnovna namena drugog ešelona (rezerve) jeste da završi uništavanje ukljenjenog neprijatelja na unapred izabranom rejonu, iskorišćavajući rezultate nuklearnih udara.

Dakle, zadatak drugog ešelona (rezerve) koji je ranije bio drugostepen, sada predstavlja zadatak od prvo-razrednog značaja.

Razume se, i kad se upotrebljavaju nuklearna sredstva, protivnapadi neće uvek biti mogućni. Zbog toga,

kada ne postoje pogodni uslovi za njihovo izvođenje, drugi ešelon (rezerva) rešavaće zadatak uništavanjem napadača vatrom iz mesta — sa unapred ili u toku borbe posednultih položaja.

Usled napadačevih nuklearnih udara, u borbenim porecima prvog ešelona mogu biti stvorene znatne breše, i jedinice koje ulaze u njegov sastav pretrpeti takve gubitke koji će im onemogućiti izvršenje zadatka. U toj situaciji može se ukazati potreba da se drugi ešelon (rezerva) ili deo njegovih snaga upotrebi bilo za zatvaranje nastalih breša u prvom ešelonu, ili za zamenu njegovih pojedinih jedinica.

Široke mogućnosti napadača da, sinhronizovano nuklearnim udarima, primeni vazdušne desante radi zauzimanja važnih objekata odbrane, zahtevaju da se jedinice iz dubine angažuju i za njihovo uništavanje ili blokiranje.

Prema tome, drugi ešeloni (rezerve) u savremenoj odbrani imaju raznovrsnu namenu: izvođenje protivnapada, ojačavanje ili zamenu jedinica prvog ešelona, zatvaranje nastalih breša usled neprijateljskih nuklearnih udara, držanje položaja u dubini odbrane i rešavanje drugih zadataka.

* Da bi drugi ešeloni (rezerve) bili sposobni za izvršavanje tako važnih i složenih zadatka, u njihov sastav se sada izdvaja više snaga i sredstava nego što je to bilo ranije. Takva tendencija je uočljiva u mnogim inostranim armijama. Pri tome, u nekim armijama osnovu za određivanje sastava drugih ešelona (rezervi) čini njihova sposobnost za nanošenje jakih protivnapada, neposredno za nuklearnim udarima. Na primer, u armiji SAD pri izvođenju pokretne odbrane preporučuje se da se od deset bataljona mehanizovane divizije pet-šest upotrebi u drugom ešelonu (rezervi).

U drugim armijama (na primer, u SR Nemačkoj) smatra se da treba imati takav drugi ešelon (rezervu) koji bi bio sposoban da, kao i prvi ešelon, obrazuje u dubini odbrane drugu isto tako jaku liniju odbrane. Zbog to-

ga se preporučuje da u njegov sastav bude uključeno oko 50% svih snaga i sredstava.⁶⁴

Pri odbrani na manje važnim pravcima, u nedostatku snaga i sredstava ili u slučaju velikih gubitaka u toku prethodnih borbi, kao i pri posedanju položaja u dubini, borbeni poredak jedinica može biti i u jednom ešelonu. U tom slučaju jedinice prvog ešelona, u kombinaciji sa drugim vatrenim sredstvima, imaće odlučujuću ulogu u uništavanju napadača.

U sastave drugih ešelona (rezervi) predviđa se uključivanje pretežno oklopnih snaga. To će im omogućiti da brzo rešavaju raznovrsne zadatke.

Ešeloni se po dubini raspoređuju tako da eksplozijom jednog nuklearnog projektila odgovarajuće snage, ne budu odjednom zahvaćena dva ešelona. Uporedo s tim, njihova međusobna udaljenost treba da obezbedi mogućnost zatvaranja breša, koje nastaju usled napadačevih nuklearnih udara, ili ojačavanja jedinica prvog ešelona snagama i sredstvima drugog ešelona pre nego neprijatelj uspe da savlada odbranu prvog ešelona kroz rejone nuklearnih udara. Slični zahtevi se postavljaju i pred raspored rezervi. Rastresitost po dubini i povećanje pokretljivosti jedinica doveli su do toga da se drugi ešeloni (rezerve) mogu raspoređivati na većoj dubini. Na primer, pri pokretnoj odbrani, prema gledištima koja su usvojena u armiji SAD, dubina rasporeda drugih ešelona (rezervi) dostiže 20—25 km, a celokupna dubina borbenog poretka divizije — 30 km.

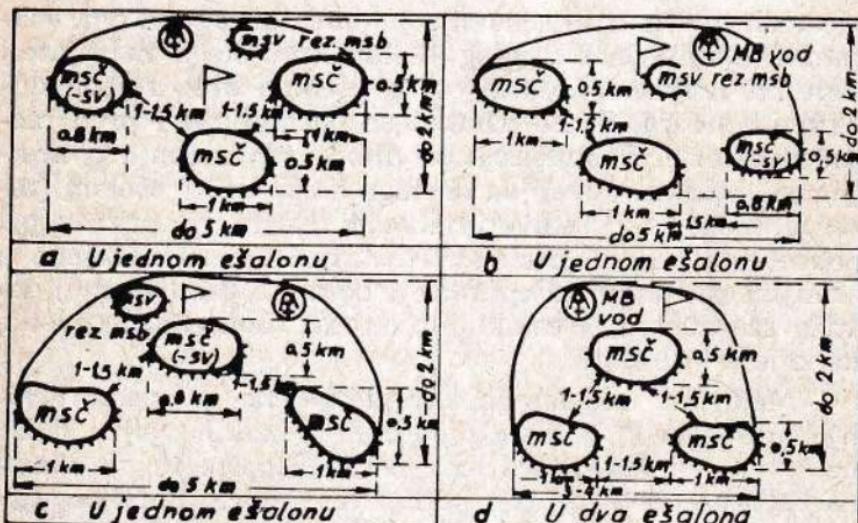
Međutim, ono što je karakteristično za postrojavanje braniočevog borbenog poretka u celini (velika dubina i velike manevarske mogućnosti) uopšte se ne odnosi na borbene poretke nižih taktičkih jedinica. Bataljon, čak i u uslovima upotrebe nuklearnih sredstava, izvodi borbena dejstva pretežno konvencionalnim oružjem. Zbog toga postrojavanje njegovog borbenog poretka treba da obezbedi stvaranje snažne vatre kako pred frontom odbrane, tako i na bokovima. S druge strane, važan značaj po-

⁶⁴ Э. Мидделльдорф. Руководство по тактике. М. Изд. ин. лит. 1960. стр. 311.

primaju mere zaštite jedinica od oružja za masovno uništavanje. Sve se to lakše postiže pri postrojavanju borbenog poretku bataljona u jednom ešelonu, jer obezbeđuje istovremenu upotrebu pretežnog broja vatrenih sredstava za odbijanje neprijateljskog napada. Ujedno se borbeni poretki smanjuje po dubini, postiže se njegova veća rastresitost po frontu, i, prema tome, manja osetljivost od neprijateljskih nuklearnih udara.

U bataljonskom rejonu odbrane moguće je različito raspoređivanje četa (sl. 35): jedna četa može biti isturena napred ili povučena unazad, obrazujući vatreni džak, a na otkrivenom boku — mogu se rasporediti stepenasto. Na sličan način raspoređuju se vodovi u četnoj otpornoj tački.*

Pri postrojavanju borbenog poretku bataljona u jedan ešelon izdvaja se rezerva, koja je, po pravilu, jačine ojačanog streljačkog ili tenkovskog voda.

Sl. 35. — Varijante postrojavanja borbenog poretku motostreljačkog bataljona u odbrani

* Prema sovjetskim pravilima rejon za odbranu se dodeljuje bataljonu i puku. Četa brani otpornu tačku. U konkretnom slučaju ovaj termin nema potpuno značenje našeg termina otporne tačke i više bi po značaju bio približan rejonu odbrane, ali takvo prevodenje ne bi bilo potpuno adekvatno, pa je zadržan u tekstu termin otporna tačka. — Prim. prev.

Ne isključuje se mogućnost postrojavanja borbenog poretka bataljona i u dva ešelona. U tom slučaju front odbrane bataljona se smanjuje od 5 na 3—4 km, a nešto se povećava dubina bataljonskog rejona, što ga čini čvršćim pri odbijanju neprijateljskih napada. Ali, treba imati u vidu da se rejon odbrane bataljona, pri postrojavanju borbenog poretka u dva ešelona, po obliku približava krugu, zbog čega postaje pogodniji objekat za nuklearni udar. Zbog toga je borbeni poredak bataljona u dva ešelona celishodno postrojavati samo kad je neophodno povećati dubinu odbrane, na primer, pri odbrani važnog pravca na prednjem kraju ili pri odbrani tesnaca, odvojeno od glavnih snaga puka.

Borbeni poredak bataljona postrojava se rastresito po frontu i dubini, tako da jedna nuklearna eksplozija ne zahvati više od jedne čete. Pri tome, međuprostori između četa treba da obezbeđuju održavanje vatrene veze između jedinica, a pre svega protivtenkovskom vatrom. Tim zahtevima odgovaraju međuprostori između četa po frontu i dubini u granicama 1—1,5 km. Smanjivanje međuprostora povećalo bi osetljivost jedinica od nuklearnih sredstava, a dalje povećavanje dovelo bi do narušavanja vatrene veze među jedinicama. Odbrana bi izgubila vatrenu monolitnost i neprijatelj bi mogao uništavati jedinice po delovima.

Povećane mogućnosti neprijatelja za upotrebu nuklearnih sredstava zahtevaju i rastresit raspored borbenog poretka čete, tako da jedna nuklearna eksplozija ne zahvati više od jednog voda. S obzirom na to, sada se vodovi raspoređuju u otpornoj tačci čete sa međuprostorima do 300 m, koji mogu biti kontrolisani vatrom ne samo protivtenkovskih sredstava već i streljačkog oružja svih vrsta.

Rastresit raspored nižih taktičkih jedinica povećava njihovu ulogu i samostalnost u odbrani određenih otpornih tačaka i u vatenom obezbeđenju međuprostora sa susedima. To takođe zahteva kružno postrojavanje odbrane jedinica, zaključno do voda.

Pri tome treba imati u vidu da što je jedinica manja, utoliko manje prednosti pruža rastresitost i postrojava-

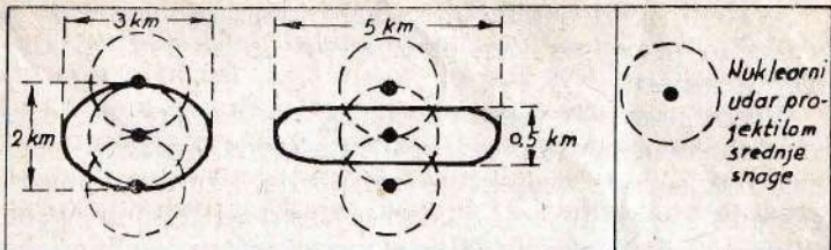
nje borbenog poretka u liniju. Tako, na primer, vod i njegova otporna tačka zauzimaju samo mali deo zemljišta (300 m po frontu i 200 m po dubini), tako da upornost voda skoro i ne zavisi od snage nuklearnih projektila koji se upotrebljavaju i postrojavanja borbenog poretka (sl. 36). Zbog toga nije celishodno težiti tome da se vod raspoređuje rastresito i da njegov položaj predstavlja pravu liniju.

Prema svojim borbenim mogućnostima četa može da brani otpornu tačku do 1 km po frontu i do 500 m po dubini. Pri tome, računajući da jedan tenk ili oruđe u obrani može uništiti najmanje dva napadačeva tenka, tenkovska četa može uništiti do 20 njegovih tenkova. Motostreljačka četa, ojačana vodom tenkova i vodom drugih protivtenkovskih sredstava (uzimajući u obzir i ručne bačace) može takođe da uništi do 20 neprijateljskih tenkova.

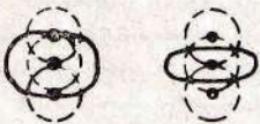
Na frontu odbrane čete i na njenim bokovima (1,5—2 km) mogu napadati jedna i po do dve neprijateljske tenkovske čete. Nanoseći im 50% i više gubitaka u tenkovima, četa u sadejstvu sa susedima, može odbiti napad navedenog broja neprijateljskih tenkovskih četa.

S obzirom na borbene mogućnosti četa i međuprostоре između otpronih tačaka (1—1,5 km), bataljon pri postrojavanju borbenog poretka u jedan ešelon može braniti rejon do 5 km, a u dva ešelona — 3—4 km po frontu. Pri tome, na zemljištu prohodnom za tenkove motostreljački bataljon može odbiti napad jednog, a tenkovski — do jednog i po tenkovskog bataljona, koji dejstvuju na frontu 4—5 km samostalno ili zajedno sa motopешadijom. Gustina vatrenstva streljačkog oružja, pri frontu odbrane motostreljačkog bataljona 5 km, obezbeđuje odbijanje napada neprijateljeve pešadije. Dubina odbrane bataljona, kako pri postrojavanju borbenog poretka u dva, tako i u jedan ešelon, može iznositi do 2 km (vidi sl. 35).

Bataljoni koji obrazuju druge ešelone (rezerve) postrojavaju borbene poretke na posednutim položajima po tim istim principima. Uporedo s tim, oni se pripremaju za izvršenje protivnapada određenim pravcima i za затvaranje rejona po kojima su izvršeni nuklearni udari. Zbog toga se tenkovskom bataljonu određuje jedna-dve

Stepen uništenja objekta tipa bataljonskog rejonu odbrane nuklearnom eksplozijom srednje snage

Nuklearni udar projektilom srednje snage

Stepen uništenja objekta tipa četne otporne tačke nuklearnom eksplozijom male snage

Nuklearni udar projektilom veoma male snage

Stepen uništenja objekta tipa vodne otporne tačke nuklearnom eksplozijom male i veoma male snage

Sl. 36 — Stepen uništenja objekata u odbrani, koji imaju kružni i linijski oblik, nuklearnim udarima razne snage (pri jednakom položaju epicentra nuklearnih eksplozija)

vatrene linije. Sem toga, bataljoni se mogu angažovati za uništavanje neprijateljskih vazdušnih desanata.

Razvoj nuklearnog oružja uslovio je kvalitetno novi elemenat borbenog poretku jedinica u odbrani — grupe za lansiranje nuklearnih projektila. U armiji SAD takve grupe predstavljaju divizionalni »honest džon«. Uporedo s tim, u borbenim porecima se formiraju jake grupe konvencionalnih vatreñih sredstava, koje uključuju formaciju i pridatu artiljeriju, a takođe i grupe protivavionskih sredstava, za zaštitu najvažnijih objekata od neprijateljnih udara iz vazduha.

Naglo je porastao značaj specijalnih rezervi. One su postale visokopokretne, a namenjene su za zatvaranje bre-

ša stvorenih nuklearnim udarima, ojačavanje jedinica na ugroženim pravcima i za obezbeđenje otkrivenih bokova i međuprostora.

Prema tome, borbeni poredak jedinica u odbrani, danas se obično sastoji iz: jednog-dva ešelona, lansirnih sredstava nuklearnih projektila, artiljerije, protivavionskih sredstava i raznih rezervi. Širina fronta i dubina borbenog poretku jedinica u odbrani povećani su u odnosu na period II svetskog rata.

Dalje usavršavanje borbenih sredstava (posebno nuklearnih), tenkova, oklopnih transporteru i drugih oklopnih sredstava, kao i helikoptera vodi povećanju vatrenе moći i pokretljivosti jedinica na bojištu i, prema tome, daljim izmenama u postrojavanju borbenih poredaka, povećanju uloge malih, ali u vatrenom pogledu snažnih i visokopokretnih jedinica na bojištu. Kako se iznosi u inostranoj štampi, u borbenim porecima mogu se pojaviti grupe frontovske avijacije, kao i jedinice koje se prebacuju vazdušnim putem ili vode borbu koristeći helikoptere, avione i druge letelice.

Odbrambeni položaji i njihovo inžinjerijsko uređenje

Razvojem naoružanja i borbene tehnike, opremanjem jedinica njima i narastanjem vatrenе moći i udarne snage napadača, povećavala se i uloga inžinjerijskog uređenja zemljišta i korišćenja njegovih zaštitnih svojstava.

Do pojave vatrenog oružja inžinjerijsko uređenje zemljišta se ogledalo, uglavnom, u podizanju logora, koji je opasivan rovom ili bedemom u kome su jedinice razmestane pre borbe a mogle su se zaklanjati i posle neuspele bitke. Uporedo s tim podizani su gradovi-tvrđave, a u periodu vitezova i zamci.

Početkom upotrebe vatrenog oružja ukazala se potreba za podizanjem reduta, lineta* i fleša**, koji su omo-

* Vrsta utvrđenja — reduta — u poljskoj ili stalnoj fortifikaciji sa otvorenom zadnjom stranom ili ogradienim preprekama.

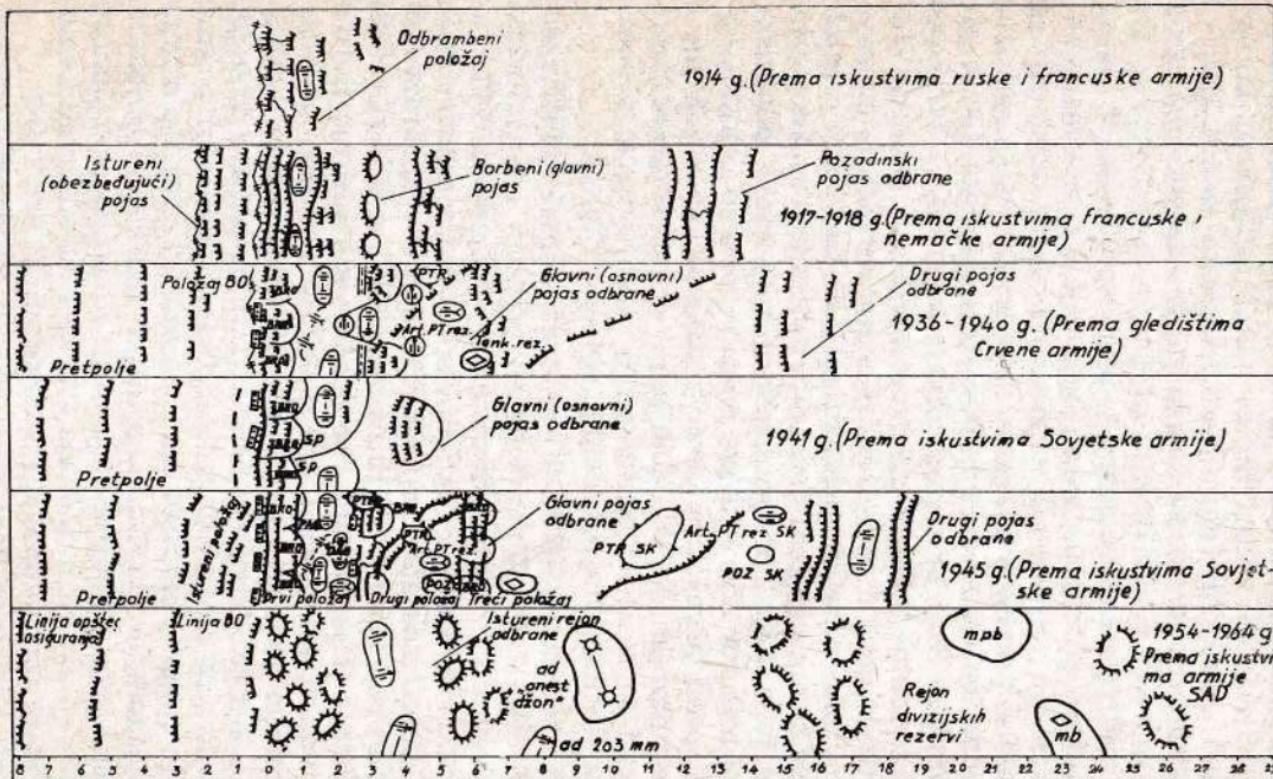
** Vrsta utvrđenja (šanca) izgrađenog u obliku strele, koje je postavljeno obično za zaštitu ulaza u redut. — Prim. red.

gućavali efikasnost vatrenih sredstava i obezbeđivali zaštitu jedinica od puščane i artiljerijske vatre napadača. Tvrđavski objekti, zbog njihove velike osetljivosti od artiljerijske vatre, pri izgradnji su duboko ukopavani, a njihova odbrana je kombinovana sa utvrđenjima poljskog tipa.

Daljim povećanjem moći vatre, ispostavilo se da se reduti i lineti brzo ruše, i da je pešadija u njima slabo zaštićena. Bolju zaštitu od napadačeve vatre obezbeđivali su rovovi. Uporedo s tim, oni su omogućavali organizovanje guste puščane vatre za odbijanje neprijateljskih juriša, pošto su vojnici u rovovima mogli stajati rame uz rame. Za vreme krimskog, rusko-turskog i posebno rusko-japanskog rata, pri inžinerijskom uređenju zemljišta rovovi su se široko primenjivali. Da bi mogle zaustaviti neprijatelja, koji bi zauzeo prvu liniju rovova, ruske jedinice su u toku rusko-japanskog rata radile dopunske dve-tri linije rovova. Njihova opšta dubina je iznosila 2—3 km. Ispred prve linije rovova postavljane su žičane i fugasne prepreke. Na taj način pojavio se odbrambeni položaj, koji se sastojao od nekoliko linija rovova, a obezbeđivao je razmeštaj borbenog poretka divizije.

U I svetskom ratu dalje se povećala moć artiljerijske i mitraljeske vatre. Zbog toga su vojnici, u slučajevima kada su jedinice pod dejstvom jake artiljerijske i mitraljeske vatre prelazile u odbranu, spontano, bez naređenja oficira, kopali zaklone i razvijali ih u rovove. Obrazovani su položaji od 2 do 4 linije rovova, koji su bili povezani saobraćajnicama. Povećanjem dubine ešeloniranja borbenih poredaka, rastao je i broj položaja. Javljuju se pojasevi odbrane, koji se sastoje od nekoliko položaja, i predstavljaju sistem otpornih tačaka povezanih rovovima (sl. 37). Na kraju rata u odbrani su organizovana tri pojasa: pretpolje (pojas obezbeđenja), borbeni (glavni) i pozadinski. Povećana je čvrstina izgrađenih položaja i objekata. Pri uređivanju položaja široko su korišćene pogodnosti zemljišta — zadnji nagibi visova, koji su otežavali osmantranje, a primenjivano je i maskiranje.

Sovjetska vojna teorija, na osnovu iskustava iz I svetskog rata, a uzimajući u obzir posleratni razvoj borbenih

Sl. 37 — Razvoj organizacije odbrambenih pojaseva i položaja i njihovog inžinjerijskog uređenja.

sredstava i načina izvođenja napada, uoči II svetskog rata predviđala je stvaranje duboke odbrane sa više pojaseva i položaja. Taktička dubina odbrane uključivala je pojas obezbeđenja (pri organizovanju odbrane van dodira s neprijateljem), položaj borbenog osiguranja, glavni i drugi pojasi odbrane. Glavni pojasi, dubine 8—10 km, su branile streljačke divizije prvog ešelona korpusa i sastojao se od tri položaja. Drugi pojasi odbrane uređivan je na 12—15 km od prednjeg kraja glavnog pojasa. Njega su posedale korpusne rezerve. Sa glavnim pojasmom odbrane povezivan je pregradnim položajima. Ukupna taktička dubina odbrane iznosila je 15—20 km.

Na početku velikog otadžbinskog rata, zbog opštег nedostatka snaga i sredstava, divizije su morale braniti krajnje široke zone, zbog čega su bile veoma plitke (3—5 km). U inžinjerijskom pogledu uređivan je, uglavnom, samo prvi položaj. Pri tome se pokazalo da inžinjerijsko uređenje bataljonskih rejona odbrane, po sistemu odvojenih zaklona, otežava sadejstvo i komandovanje jedinica i ne obezbeđuje prikriven manevar snagama i sredstvima u toku borbe. Takođe su se ispoljili značajni nedostaci u primeni inžinjerijskih prepreka, koje često nisu povezivane sa sistemom vatre. Spojevi i bokovi su slabo obezbeđivani preprekama.

Uzimajući u obzir nedostatke koji su se ispoljili u prvim mesecima rata, naše jedinice su već u odbrani kod Moskve počele spajati streljačke zaklone u rovove, na početku u okviru vodnih, a zatim četnih i bataljonskih rejona odbrane. Prema tome, na prednjem kraju uređivana je neprekidna linija rovova. Uporedo s tim počele su se šire i umešnije primenjivati inžinjerijske prepreke.

Stvaranjem uslova za postrojavanje borbenih poređaka divizija u dva ešelona, naročito u odbrani kod Staljingrada, dubina glavnog pojasa odbrane se nešto povećala, a njegova širina se smanjila. Drugi ešeloni pukova i divizija počeli su u dubini, na verovatnim pravcima neprijateljskih dejstava, pripremati bataljonske rejone odbrane. Time je bilo postavljeno načelo uređivanja nekoliko položaja na glavnom pojusu odbrane. Ipak, sistem neprekidnih rovova stvaran je pretežno na prvom položaju.

Jako izražen pozicijski karakter postrojavanja odbrambenih pojaseva ispoljio se u odbrani kod Kurska. Na glavnom pojasu odbrane uređivana su tri položaja: glavni, međupoložaj i rezervni. Sem toga, drugi ešelon korpusa pripremao je drugi pojas odbrane.

Na glavnem položaju glavnog pojasa odbrane uređivane su dve ili tri linije neprekidnih rovova i saobraćajnice. Ispred njega stvaran je veoma gust sistem inžinjerijskih prepreka.

Rezervni položaj je uređivan na 4—6 km od prednjeg kraja odbrane. Da bi izvršio napad na taj položaj neprijatelj je morao iznova organizovati njegovo neutralisanje vatrom i često premeštati artiljeriju na nove položaje. Rezervni položaj je uređivao i posedao puk iz drugog ešelona streljačke divizije. Prema stepenu inžinjerijskog uređenja rezervni položaj je bio manje razvijen, nego glavni.

Između glavnog i rezervnog polocžaja uređivani su vatrene položaji artiljerije, a takođe i odvojeni četni i bataljonski rejoni odbrane, koji su sačinjavali međupoložaj. Ove rejone odbrane, po pravilu, uređivali su streljački bataljoni iz drugih ešelona pukova.

Na verovatnim pravcima napada neprijateljevih tenkova, između glavnog i rezervnog položaja, pripremani su protivtenkovska uporišta i pregradni položaji. Ovi poslednji su se sastojali od jedne ili dve linije neprekidnih rovova. Drugi pojas je uređivan isto kao i glavni.

Na celoj taktičkoj dubini počele su se izrađivati razine inžinjerijske prepreke, naročito minsko-eksplozivne, što je otežavalo manevar neprijateljskim tenkovima i pešadiji koji bi se probili u dubinu i doprinosilo povećanju čvrstine odbrane.

U toku rata širina zone odbrane na glavnim pravcima postepeno se smanjivala, što je pogodovalo stvaranju potrebne gustine snaga i sredstava. Pred kraj rata, streljačke divizije na glavnim pravcima uspešno su branile zone širine 8—12 km i dubine 6—8 km, a streljački korupsi — zone širine 15—30 km i dubine 15—20 km. Sva tri položaja na glavnem pojasu odbrane već su uređivana po sistemu neprekidnih rovova. Osnovu svakog položaja

sačinjavali su bataljonski rejoni odbrane, na kojima su uređivane dve-tri linije rovova i saobraćajnice. Bataljonski rejon odbrane na najvažnijim pravcima obično je zahvatao po frontu 2—3 km i po dubini 1,5—2 km.

Uređivanjem pojaseva i položaja po sistemu neprekidnih rovova i saobraćajnica znatno je povećana čvrstina odbrane, jer je time obezbeđivan prikriven i bezbedan manevar streljačkih jedinica u toku borbe po frontu i iz dubine, poboljšano je komandovanje snagama i sredstvima i njihovo sadejstvo, stvoreni su uslovi za potpunije iskorišćavanje vatrenih mogućnosti pešadijskog naoružanja. Sem toga, rovovi su pružali sigurniju zaštitu živoj sili i vatrenim sredstvima od neprijateljskih tenkova, artiljerijske vatre i udara avijacije i znatno olakšali borbu pešadijskog naoružanja sa njegovim tenkovima.

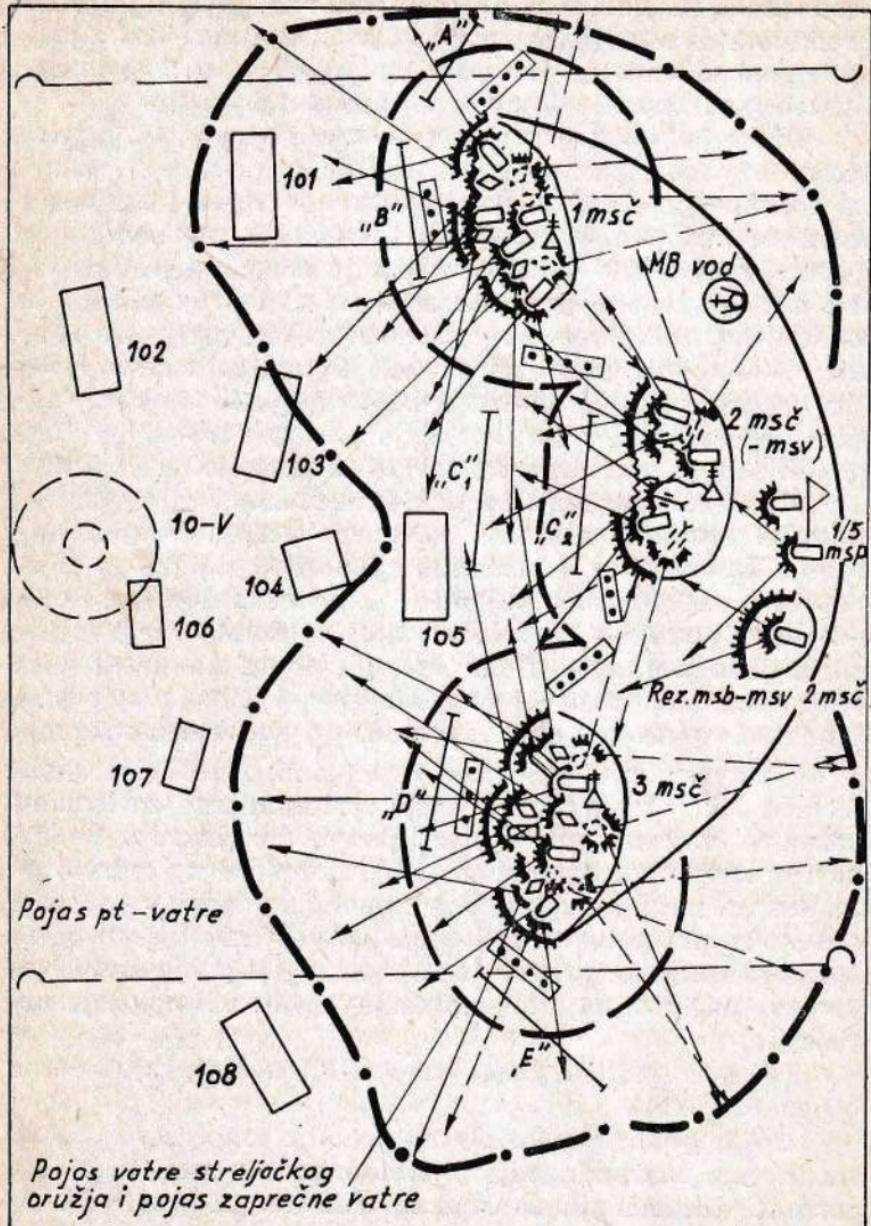
Naoružanjem jedinica nuklearnim sredstvima pokrenuto je pitanje iznalaženja načina povećanja čvrstine odbrane. Uporedo sa rastresitim rasporedom jedinica, njihovim manevrom na bojištu i iskorišćavanjem zaštitnih svojstava zemljišta, još veći značaj je dobilo njegovo inžinjerijsko uređenje. Danas se u principima uređivanja odbrambenih pojaseva i položaja, pored iskustava iz prošlog rata, uzimaju u obzir i promene u karakteru odbrane.

U savremenim uslovima rejon odbrane obično sadrži: četne i vodne otporne tačke, pripremljene za kružnu odbranu; vatrene položaje artiljerije, minobacača, tenkova i protivtenkovskih raketa, koji se nalaze u rezervi komandanta bataljona; uredena komandna mesta; a takođe odseke sa preprekama svih vrsta. U rejonu odbrane bataljona mogu se pripremati vatrene linije i linije za razvoj rezervi prepostavljenih starešina i vatreni položaji artiljerije.

Osnovu odbrane bataljona (sl. 38) sačinjavaju četne otporne tačke.

Četne otporne tačke se raspoređuju tako da se vatrom mogu tući najverovatniji pravci napada neprijatelja. Pri tome se pripremaju za kružnu odbranu, a pre svega za borbu sa napadačevim tenkovima.

Glavni zahtev pri organizovanju otpornih tačaka jeste u tome da se na pojedinim odsecima odbrane ne stvo-

Sl. 38 — Organizacija rejona odbrane i sistema vatre motostreljačkog bataljona (jedna varijanta)

re pogodni ciljevi za nuklearne udare. Više nije pogodno organizovati otporne tačke na usamljenim visovima i drugim jako izraženim delovima zemljišta, gde one mogu biti brzo otkrivene i uništene nuklearnim udarima. Tu je celishodno urediti lažne odbrambene objekte i štititi ih vatrom.

Uporedo sa odbrambenim položajima, u pojasevima odbrane sve više se primenjuju elementi koji su namenjeni za obezbeđenje manevra a jedinice ih posedaju u toku borbe. Kao i ranije, uređuju se vatrene položaji za artiljeriju, minobacače i protivavionska sredstva, a takođe i komandna mesta. Sem toga, pojavila se potreba za uređenjem vatreñih (lansirnih) položaja za lansirna sredstva nuklearnih projektila.

Načini inžinjerijskog uređenja otpornih tačaka, linija za razvoj, vatreñih linija i položaja za vatrena i nuklearna sredstva zavise od vremena kojim raspolažu jedinice u odbrani. Pri prelasku u odbranu, u neposrednom dodiru s neprijateljem, jedinice obično ne raspolažu sa dovoljno vremena za inžinjerijsko uređenje zemljišta. Zbog toga se u prvom redu rade pojedinačni zakloni i zakloni za odeljenja, i uređuju osnovni vatrene položaji za tenkove, oklopne transportere, oruđa, minobacače i protivavionska sredstva.

Na vatreñim položajima u dubini odbrane rade se zakloni za zaštitu ljudstva od uništavajućih faktora nuklearnih sredstava i parčadi artiljerijskih granata; takođe se uređuju zakloni za vatrena sredstva i tehniku.

Takvi jednostavniji objekti smanjuju gubitke ljudstva od nuklearnih sredstava za 1,5 do 2 puta u odnosu na njegov raspored na otkrivenom prostoru. Inžinjerijsko uređenje zaklona i vatreñih položaja vrši se obično posle izviđanja, određivanja mesta za vatrena sredstva i organizacije sistema vatre, koje izvode komandanti bataljona i komandiri četa i vodova.

Prema vremenu bavljenja jedinica u odbrani, u otpornim tačkama motostreljačkih četa izrađuju se rovovi, saobraćajnice i sigurnija skloništa za ljudstvo (pokriveni zaklon na svako odeljenje, blindaž na vod i jedno sklonište sa specijalnim uređajima na četu). Sem toga, usa-

vršavaju se osnovni i uređuju rezervni vatreni položaji za tenkove, oklopne transportere, oruđa i druga vatrena sredstva.

U otpornim tačkama tenkovskih četa ne izrađuju se neprekidni rovovi. Prvo se rade zakloni za tenkove i pri-datu motostreljačku jedinicu, a zatim se izrađuju zakloni na rezervnim vatrenim položajima i uređuju skloni-šta za ljudstvo motostreljačke jedinice.

Da bi se izvršili inžinjerijski radovi za kratko vreme, upotrebljavaju se razne inžinjerijske mašine i koriste gotove konstrukcije za izgradnju skloni-šta i zaštitnih objekata. Zahvaljujući tome kako se skra-ćuje vreme za inžinjerijsko uređenje četnih otpornih tačaka. Tako, na primer, ako u tenkovskoj četi postoji jedan buldožer, radovi na uređenju osnovnih zaklona za tenkove mogu se izvršiti za 5 časova. Izrada svih zaklona (osnovnih i rezervnih) za tenkove pomoću tri buldožera može se izvršiti najviše za 10 časova.

Od sklapajućih standardnih skloništa lako tipa, naj-pristupačnijim se smatraju skloništa sa skeletom od talasastog lima. Ona se mogu ukopavati ili podizati nadzemno. Ako ima vremena skloništa se opremaju filtrirajuće — ventilacionim uređajima i zavesama za hermetizaciju vrata.

Pri izradi sklapajućih objekata u inostranim ar-mi-jama, velika pažnja se poklanja upotrebi plastičnih ma-sa. Smatra se da ako se upotrebom sklapajućih metalnih elemenata za izradu zaštitnih objekata vreme za njihovo podizanje skraćuje za četiri puta, plastičnim masama to vreme će se skratiti za osam puta. Pri tome, ukupna težina svih elemenata konstrukcija, potrebnih za inžinjerijsko uređenje otporne tačke pešadijske čete, neće prelazi-ti 2,5 tone.

Jedna od najvažnijih mera za povećanje čvrstine od-brane pri znatnoj rastresitosti jedinica jeste primena si-stema prepreka, koji obuhvata protivtenkovska i protiv-pešadijska minska polja i razne fugase, postavljene ispred prednjeg kraja, u međuprostorima otpornih tačaka i na bokovima. U toku borbe, manevrom inžinjerijskih snaga

i sredstava, postavljaju se prepreke u rejonima nuklearnih udara, kao i na najvažnijim pravcima opasnim od tenkova.

Da bi se napadaču otežao izbor objekata za nuklearne udare i prinudio da ih nanosi po neposednutim mestima, veliki značaj imaju maskiranje, mere za obmanjivanje neprijatelja i izbegavanje šablonu pri organizovanju odbrambenih pojaseva i položaja. Zbog toga se široko praktikuje organizovanje rezervnih i lažnih otpornih tačaka, odbrambenih položaja, vatrenih položaja i linija.

Radi obmanjivanja neprijatelja o protezanju prednjeg kraja odbrane, obezbeđenja jedinica prvog ešelona od iznenadnog neprijateljskog napada i sprečavanja njegovog nasilnog izviđanja, može se uređivati istureni položaj. U inžinjerijskom pogledu on se priprema isto kao i drugi položaji. Posebna pažnja se poklanja njegovom ojačavanju inžinjerijskim preprekama. Na odsecima gde se ne uređuje istureni položaj, mogu se uređivati položaji za borbeno osiguranje.

Jedinice izvode inžinjerijsko uređenje položaja posredno, tako da je obezbeđena njihova stalna borbena gotovost i zaštita od oružja za masovno uništavanje. Starešine jedinica neposredno rukovode inžinjerijskim radovima. Radovi se izvode prikriveno, a u toku radova inžinjerijski objekti se maskiraju.

Sistem vatre

Pod sistemom vatre podrazumeva se organizovan raspored i upotreba vatrenih sredstava radi uništavanja neprijatelja na prilazima odbrani, ispred prednjeg kraja, na bokovima i pri njegovom ukljinjavanju u odbranu.

Do I svetskog rata osnovu vatre u odbrani sačinjavala je puščana vatra. Artiljerija se uglavnom upotrebljavala za borbu sa artiljerijom neprijatelja. Masovna upotreba mitraljeza u I svetskom ratu dovela je do toga da je osnovu sistema vatre u odbrani sačinjavala mitraljeska vatra, dopunjena vatrom minobacača i artiljerije. Pojavom tenkova na bojištu pristupilo se organizaciji protitlenkovske vatre.

Usled naglog razvoja oklopnih jedinica, posle I svetskog rata uloga protivtenkovske vatre u opštem sistemu vatre u odbrani neprekidno je rasla. Dok su u I svetskom ratu za borbu s tenkovima upotrebljavana samo pojedina oruđa poljske artiljerije, izdvajana da dejstvuju neposrednim gađanjem, kasnije je stvorena specijalna protivtenkovska artiljerija, u borbenim porecima jedinica pojatile su se artiljerijsko-protivtenkovske rezerve i protivtenkovska uporišta, a za odbijanje napada tenkova ispred prednjeg kraja angažovana je celokupna artiljerija i široko su primenjivane razne protivtenkovske prepreke. Obrana je počela poprimati protivtenkovski karakter.

U toku velikog otadžbinskog rata protivtenkovska vatra je imala odlučujuću ulogu u odbrani. Sredstva za borbu sa tenkovima postala su raznovrsnija. Za neposredno gađanje tenkova sovjetske jedinice su upotrebljavale ne samo protivtenkovska oruđa već i haubice i topove 122 mm, pa čak i 152 mm, protivtenkovske topove, a takođe i tenkove i samohodna oruđa. Vatra oruđa i tenkova za neposredno gađanje dopunjavana je na prilazima prednjem kraju vatrom protivtenkovskih pušaka, artiljerije sa zaklonjenih vatreñih položaja, a na najvažnijim pravcima i udarima jurišne avijacije.

U dubini odbrane na pravcima opasnim od dejstva tenkova organizovana su protivtenkovska uporišta. U borbi sa tenkovima sve veću ulogu su dobijale protivtenkovske prepreke, koje su postavljane kako unaperd, tako i u toku borbe, sredstvima pokretnih odreda za zaprečavanje.

Gustina protivtenkovske vatre na ugroženim pravcima u toku borbe se povećavala putem manevra artiljerijsko-protivtenkovskim i tenkovskim rezervama i artiljerijom iz dubine odbrane i sa nenapadnutih delova fronta. Kao rezultat svega toga gustina protivtenkovskih sredstava na 1 km fronta odbrane, na najvažnijim pravcima napada tenkova u taktičkoj dubini odbrane, dostizala je u proseku 20—25 oruđa, tenkova i samohodnih oruđa. Toliki broj protivtenkovskih sredstava obezbeđivao je gustinu protivtenkovske vatre od 200 do 300 zrna u minuti na 1 km fronta, koja je, kako su pokazala iskustva, bila dovoljna za odbijanje masiranih napada tenkova.

Razna sredstva za borbu sa tenkovima na celoj taktičkoj dubini odbrane i obezbedenje njihovog tesnog sadejstva, sasređivanje glavnih napora na pravcima opasnim od tenkova i široki manevr tim sredstvima u toku borbe, uslovili su stvaranje sistema protivtenkovske odbrane, koji je prema stepenu svog razvoja postajao osnova odbrane združenih jedinica. Počev od 1943. god. elementi protivtenkovske odbrane organizacijski su uključivani u bataljonske i četne rejone odbrane, u kojima su organizovane protivtenkovske otporne tačke i protivtenkovski čvorovi.

Sistem protivtenkovske odbrane uključivao je: četne protivtenkovske otporne tačke, objedinjene u bataljonske protivtenkovske čvorove; protivtenkovska uporišta pukova, divizija i korpusa; pukovske, divizijske i korpusne artiljerijsko-protivtenkovske, a u nizu slučajeva i tenkovske rezerve; a takođe i pokretne odrede za zaprečavanje (sl. 39).

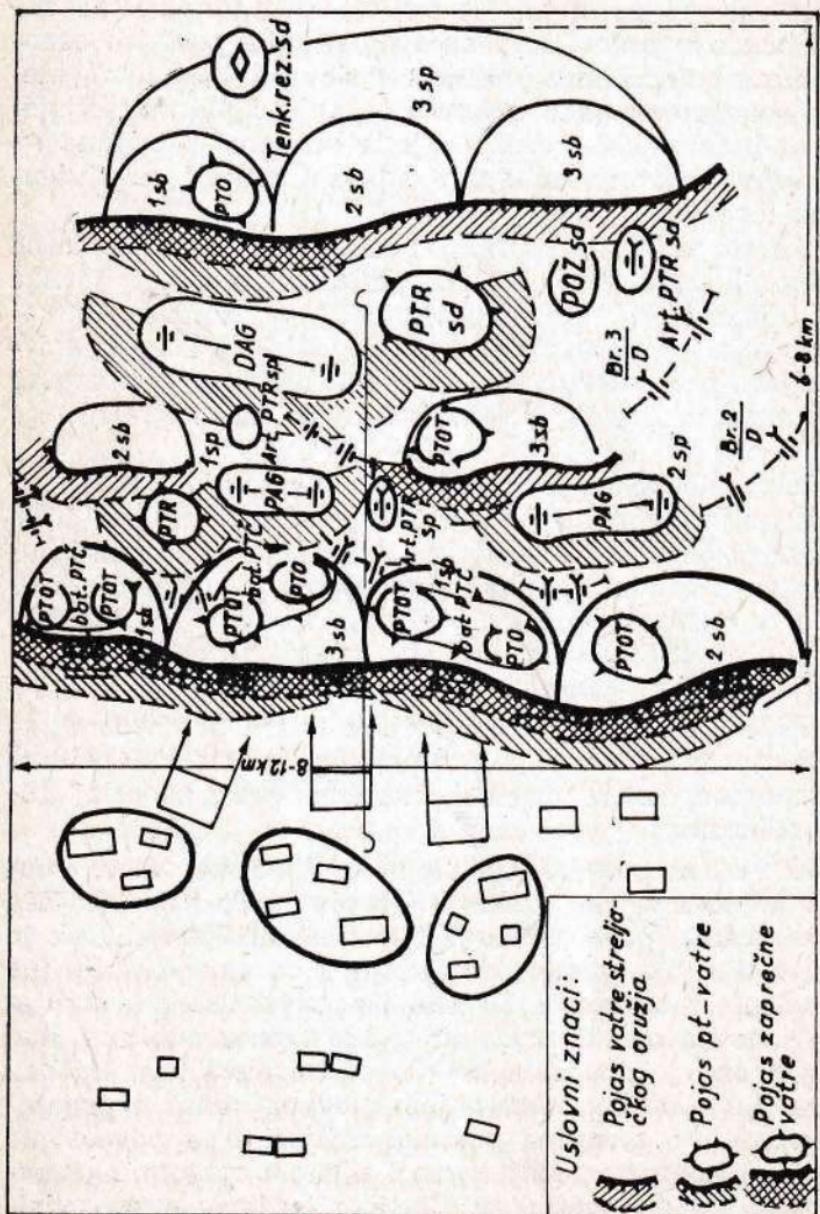
Istovremeno sa jačanjem protivtenkovske vatre i usavršavanjem sistema protivtenkovske odbrane, u toku rata se povećavao i značaj vatre artiljerije. Objedinujući u sebi protivtenkovsku i protivpešadijsku vatru, kao i vatru za neutralisanje i uništenje artiljerije, minobacača i drugih neprijateljskih objekata, vatra artiljerije je predstavljala osnovu sistema vatre u odbrani.

Pri organizovanju artiljerijske vatre predviđeno je izvođenje daljnih vatreñih napada, pokretne i nepokretne zaprečne, koncentrične i masirane vatre na celoj dubini odbrane.

U vezi sa povećanjem uloge artiljerijske vatre u opštem sistemu vatre u odbrani i broja oruđa i minobacača u jedinicama, povećavana je i gustina artiljerije. Dok je na početku rata gustina artiljerije u odbrani divizije (ne računajući minobacače 50 mm i protivtenkovsku artiljeriju) iznosila oko 5 oruđa na 1 km fronta odbrane, kod Kurska ona je dostizala 20—38 oruđa na 1 km. U toku odbrambene borbe, otkrivanjem glavnog udara neprijatelja, prvo bitno stvorena gustina artiljerije se povećavala na račun manevra artiljerijom i njenom vatrom. Centralizovano komandovanje artiljerijom i njeni sadej-

stvo sa pešadijom i tenkovima postizano je formiranjem artiljerijskih grupa u pukovima, divizijama i korpusima.

Sastavni deo opštег sistema vatrenih sredstava u odbrani bila je vatrena streljačka oružja. Ona je primenjivana, uglavnom,

Sl. 39 — Organizacija sistema vatrenih sredstava i protivtenkovske odbrane streljačke divizije prema iskušnjima iz velikog otadžbinskog rata

kao protivpešadijska, za odvajanje pešadije od tenkova i njeno uništavanje. Pred prednjim krajem i ispred svakog položaja organizovan je pojas zaprečne vatre streljačkog oružja na dubini do 400 m. Široko je primenjivana bočna, kosa i unakrsna vatra. Masovnim naoružanjem streljačkih jedinica automatskim oružjem omogućeno je da se na pojedinim odsecima odbrane postigne gustina streljačke vatre od 9 do 12 zrna u 1 minutu, na 1 m fronta.

Vatra svih vrsta oružja je usklađivana sa protivtenkovskim i protivpešadijskim preprekama. Prepreke su, po pravilu, pomagale braniocu da zaustavi ili uspori neprijateljske tenkove i pešadiju i time stvori najpovoljnije uslove za njihovo uništavanje vatrom. Zbog toga su preprekama zaštićavani rejoni odbrane jedinica, spojevi, bokovi i vreni položaji artiljerije. Da ih napadač ne bi mogao nekažnjen savladavati, svi prilazi preprekama štićeni su vatrom oruđa (koja su izdvajana za neposredno gađanje), streljačkog oružja, kao i artiljerijom i minobacačima sa zaklonjenih vrenih položaja. Na povećanje efikasnosti vatre svih vrsta veliki uticaj je ispoljavalo umešno postrojavanje borbenih poredaka jedinica, iskorišćavanje pogodnih svojstava zemljišta i njegovo inžinjersko uređenje.

Iskustva koja su naše jedinice stekle u godinama velikog otadžbinskog rata o organizaciji sistema vatre, u posleratnim godinama dalje su se razvijala.

Naoružanje jedinica nuklearnim sredstvima nije umanjilo značaj umešne organizacije sistema vatre konvencionalnog oružja u odbrani, pošto se svi borbeni zadataci ne mogu rešiti samo nuklearnim sredstvima.

Broj objekata koje treba uništiti u borbenim porecima napadača sada se naglo povećao. Dovoljno je navesti da je za poslednje tri-četiri godine broj tenkova u armijama NATO-a porastao, približno za jedan i po put. Savremena, mnogobrojna, motorizovana pešadija inostranih armija, naoružana automatskim ličnim i kolektivnim oružjem, može voditi borbu iz oklopnih transporterata i drugih oklopnih vozila. Združene jedinice raspolažu znatnom ko-

ličinom nuklearnih i radio-elektronskih sredstava. Artiljerija sve više postaje nuklearna. Zbog toga, obim zadataka koje branilac rešava vatrom ne samo da se nije umanjio već se i povećao. Prema tome, povećani su i zahtevi koji se postavljaju pred sistem vatre radi umešne upotrebe i tesnog sadejstva svih vatrenih sredstava jedinica, radi postizanja vatrene nadmoćnosti nad neprijateljem.

Nuklearni udari se ne svrstavaju u običan pojam vatre. Oni predstavljaju odlučujuće sredstvo za uništavanje neprijatelja, novi elemenat u organizaciji odbrane i treba ih nanositi, pre svega, za uništavanje neprijateljskih nuklearnih sredstava, izazivanje gubitaka njegovim glavnim snagama i za rešavanje drugih najvažnijih zadataka. Zbog toga nuklearni udari izlaze iz okvira sistema vatre.

Sistem vatre danas predstavlja organizovanu vatru konvencionalnih sredstava, tj. artiljerijsku, protivtenkovsku i vatru streljačkog oružja. On počiva na kombinaciji navedenih vrsta vatre i sadrži vatrene udare po neprijatelju na prilazima odbrani, pojaseve zaprečne vatre svih vrsta ispred prednjeg kraja, na bokovima i u dubini odbrane, kao i manevar vatrom radi njene brze koncentracije na bilo kom ugroženom pravcu ili odseku.

Uporedo s tim, upotreba nuklearnih sredstava, dalji razvoj konvencionalnih vatrenih sredstava, povećana zasićenost naših jedinica tenkovima i oklopnim transporterima, a takođe porasla vatrena moć i udarna snaga združenih jedinica napadača postavljaju pred sistem vatre nove zahteve, unose promene u njegovu organizaciju.

Jedan od najvažnijih zahteva koji se postavlja pred sistem vatre jeste u tome da se on sada mora organizovati na osnovu planiranih nuklearnih udara i njihove dopune. Taj zahtev se, u prvom redu, odnosi na organizaciju artiljerijske vatre, koja treba da zadrži neprijatelja na linijama ili u rejonima po kojima se planira nanošenje nuklearnih udara, da prinudi neprijatelja da zgušnjava svoje borbene poretke i time stvara pogodne objekte za nanošenje sopstvenih nuklearnih udara. Uporedo s tim, vatru artiljerije treba pripremati i po rejonima po kojima

se nameravaju izvršiti nuklearni udari, za slučaj da oni iz bilo kojih razloga ne budu izvršeni.

Drugi zahtev koji se postavlja pred sistem vatre jeste u tome da obezbedi efikasnu borbu sa neprijateljskim nuklearnim sredstvima, među kojima i sa onima male snage. Pri tome, nuklearna sredstva male snage treba da se uništavaju ne samo vatrom artiljerije sa zaklonjenih vatreних položaja već i vatrom oruđa koja su određena za neposredno gađanje, tenkova i protivtenkovskih raket.

Osnovne vrste vatri, koje primenjuje artiljerija za rešavanje vatrenih zadataka, jesu: masirana, koncentrična i zaprečna, a takođe i vatra po odvojenim ciljevima.

Danas, u vezi sa naglim povećanjem snabdevanja armija glavnih imperijalističkih država tenkovima i oklopnim transporterima i znatnim poboljšanjem borbenih osobina tenkova, još više dobija na značaju čvrstina protivtenkovske odbrane. Povećanje te čvrstine odbrane u glavnim armijama sveta se postiže, pre svega, povećanjem efikasnosti protivtenkovskih sredstava. Najperspektivnija od njih su protivtenkovske rakete, koje obezbeđuju veliku tačnost pogađanja. Njihova kumulativna rakaeta, prema pisanju inostrane vojne štampe, probija oklop debljine 400—600 mm na daljinama 3—4 km. Pored toga, iznosi se da će se još više usavršiti bestrzajni topovi i ručni bacaci.

Uporedo s tim, u povećavanju efikasnosti i snaga protivtenkovske vatre još veći značaj je dobio manevar vatrom, tenkovima i protivtenkovskim sredstvima, pošto napadač sada može nuklearnim i vatrenim udarima ne samo oslabiti snagu vatre branioca već i momentalno uništiti čitave elemente odbrane — otporne tačke, grupe vatrenih sredstava. Kao rezultat toga narušiće se celina odbrane i sistema vatre. U tim slučajevima sistem vatre se može uspostaviti, u prvom redu, manevrom snaga i sredstava.

Povećanje čvrstine protivtenkovske odbrane postiže se, takođe, usavršavanjem celokupnog sistema protivtenkovske odbrane, koji obuhvata: četne otporne tačke sa u njima raspoređenim protivtenkovskim sredstvima; ten-

kovske zasede; vatrene linije, koje su pripremljene za posetanje tenkovskim jedinicama i protivtenkovskim rezervama; tenkove drugih ešelona i rezervi; protivtenkovske rezerve; artiljeriju, koja je raspoređena na pravcima opasnim od napada tenkova, i protivtenkovske prepreke.

Rastresit raspored jedinica u odbrani do čete — vođa smanjio je njihovu osetljivost od nuklearnih udara. Uporedo s tim povećani su zahtevi u pogledu samostalnosti četa u borbi za odbranu otpornih tačaka, a prema tome i u pogledu vatrene moći četnih otpornih tačaka za borbu protiv tenkova.

Pri povećanoj opremljenosti jedinica tenkovima povećala se i mogućnost primene tenkovskih zaseda i uloge tenkova u borbi sa neprijateljevim tenkovima. Iznenadno otvorena vatrica manjih tenkovskih jedinica sa maskirnih položaja omogućava nanošenje znatnih gubitaka neprijateljskim tenkovima, koji vrše probaj kroz breše stvorene nuklearnim udarima i međuprostoru između otpornih tačaka. U isto vreme napadaču je otežano uništavanje samicih tenkovskih zaseda vatrom i nuklearnim sredstvima. Zbog istih razloga povećava se značaj manevra tenkova drugih ešelona i rezervi.

U savremenim uslovima sistem protivtenkovske odbrane organizacijski se objedinio sa opštim sistemom odbrane i sačinjava njegovu osnovu. Danas su svi elementi borbenog poretka i jedinice svih rodova vojske sposobni da raspoloživim borbenim sredstvima vode efikasnu borbu sa napadačevim tenkovima.

Moć streljačke vatre zasniva se sada na vatri automatskog oružja. Efikasnost vatre streljačkog oružja takođe je povećana zahvaljujući oklopnim transporterima naoružanim mitraljezima velikog kalibra.

Radi postizanja čvrstine odbrane u uslovima upotrebe nuklearnih sredstava od strane napadača i njegove porasle vatrene i udarne snage, potrebno je nanositi odlučujuće gubitke neprijatelju još na daljim prilazima odbrane, koristeći za to kako nuklearna sredstva, tako i vatru svih drugih sredstava. Zbog toga se u sistemu vatre savremene odbrane povećava značaj aktivnosti. Pri tome se težište prenosi na prilaze odbrani, u dubinu rasporeda

napadača. Uporedo s tim nisu izgubili značaj pojasevi zaprečne vatre svih vrsta, tj. pojasevi organizovane vatre artiljerije, protivtenkovskih sredstava i streljačkog oružja, velike gustine, neposredno ispred prednjeg kraja i ispred bataljonskih odbrambenih rejona u dubini odbrane. Pri rastresitom rasporedu jedinica na položajima, organizacija pojaseva zaprečne vatre daje odbrani vatrenu monolitnost.

U vezi s tim, isukstva u obezbeđivanju vatrom sponjeva i bokova imaju važan značaj i danas. Međuprostori između jedinica, kao slaba mesta u odbrani, treba da budu pretvoreni u najjača, organizacijom bočne i unakrsne vatre tenkova, protivtenkovskih sredstava streljačkog oružja, kao i pripremanjem koncentrične i zaprečne vatre artiljerije.

Sistem vatre u savremenoj odbrani treba kombinovati sa prirodnim preprekama i sistemom zaprečavanja. Pri tome se povećava uloga minsko-eksplozivnih prepreka. U inostranstvu se ispituju mogućnosti korišćenja mehanizacije za njihovo postavljanje: raznih minopolagača i helikoptera. Ne isključuje se mogućnost postavljanja specijalnih nuklearnih mina, koje imaju ogromnu rušilačku snagu, a u stanju su da, pored ruševina, obrazuju i zone radioaktivne kontaminacije.

Sistem vatre se usaglašava sa udarima avijacije. Međutim, treba istaći da je nagli porast brzine aviona doveo do povećanja odstojanja na kome se obezbeđuje sigurnost jedinica u odbrani pri bombardovanju.

Porasla uloga vatre i dalji razvoj vatreneih sredstava postavljaju veće zahteve pred organizaciju sistema vatre od strane svih starešina. Organizacija sistema vatre predstavlja prvorazrednu obavezu starešine od momenta dobijanja borbenog zadatka za odbranu. Stvaranjem sistema vatre određuje se gotovost odbrane za odbijanje neprijateljskog napada.

Vreme za organizaciju odbrane od sada će biti veoma kratko, pošto velika pokretljivost jedinica napadača i veliki domet nuklearnih sredstava omogućavaju brzo stvaranje udarnih grupacija i nanošenje nuklearnih i vatrenih udara i udara sa jedinicama po branioncu.

Odbijanje neprijateljskog napada

Za uspeh odbrane oduvek je veliki značaj imala veština branioca da maksimalno oteža neprijatelju pripremu napada, oslabi snagu njegovog početnog udara, smanji mogućnost pojačavanja snaga u toku borbe, a pri povoljnim uslovima i da slomi napad još pre prelaska njegovih jedinica u juriš. To nastojanje je uslovljavano naranjanjem snage udara i vatrene moći napadača, kao i time što je branilac, raspolažući dalekometnim i moćnim vatrenim sredstvima, mogao nanositi jake vatrene udare na veliku dubinu.

Najosetljivije udare branilac je nanosio avijacijom i masiranom vatrom artiljerije, naročito dalekometne. Već u I svetskom ratu ispoljila se težnja branioca da slomi ili znatno oslabi napad neprijatelja izvođenjem protivpripreme.

U I svetskom ratu bilo je više pokušaja da se izvede artiljerijska protivpriprema. Međutim, zbog ograničenih mogućnosti artiljerije ona nije dovodila do slamanja napada. Taj cilj je postignut samo upotrebom hemijskog oružja. Noću uoči 13. jula 1917. godine, radi slamanja za sutradan očekivanog anglo-francuskog napada kod Ipra, Nemci su izvršili protivpripremu, upotrebivši 50.000 granata sa iperitom. Anglo-francuske jedinice su pretrpele teške gubitke, a njihov napad je bio osujećen.

Na osnovu iskustava iz I svetskog rata u pravilima većine armija predviđano je slamanje ili slabljenje udara pripremanog napada, izvođenjem protivpripreme i nanošenjem udara ispred prednjeg kraja odbrane.

U toku II svetskog rata veoma široko je primenjivano izvođenje protivpriprema, kao osnovnog načina za slabljenje udara napadača.

Sovjetske jedinice su izvodile protivpripreme u obrambenim borbama na moskovskom pravcu, u septembru 1941. god. (16., 19. i 20. armija Zapadnog fronta); kod Staljingrada, u septembru i oktobru 1942. god. (62. i 64. armija); kod Kurska, u junu 1943. god. (jedinice Centralnog i Voronješkog fronta). U protivpripremi učestvovala je ne samo artiljerija već i avijacija. Pri tome se ispoljila

la stalna težnja za povećavanjem zamaha protivpripreme i angažovanja većih snaga za njeno izvođenje. Dok se u odbrambenoj bici kod Kurska u 13. armiji Centralnog fronta i u 6. gardijskoj armiji Voronješkog fronta protivpriprema izvodila sa prosečnom gustinom artiljerije do 30, a na glavnim pravcima 60—80 oruđa i minobacača na 1 km fronta, pri odbrani pulavskog mostobrana na reci Visli u septembru 1944. god. za izvođenje protivpripreme na 1 km fronta je stvarana gustina do 100 oruđa i minobacača, pa i više.

Kao rezultat izvršenja protivpripreme, neprijateljske jedinice, koje su bile grupisane za napad, trpele su gubitke u ljudstvu i borbenoj tehniči, što je dovodilo do odlaganja početka neprijateljskog napada i znatno smanjivalo snagu njegovog početnog udara. U pojedinim slučajevima uspešno izvedena protivpriprema prinuđavala je neprijatelja da odustane od napada na određenom delu fronta. Tako je 1. juna 1944. godine osujećen napad neprijatelja na 34. sterljački korpus 46. armije 3. ukrajinskog fronta, koji je branio mostobran na zapadnoj obali reke Dnjestra.

Znatno manju primenu od protivpripreme našlo je izvođenje udara braniočevih jedinica ispred prednjeg kraja odbrane radi razbijanja napadne neprijateljske grupacije. Za takav udar obično nije bilo snaga, zbog čega, po pravilu, on nije postizao svoj cilj, a ponekad je dovodio do još većeg slabljenja branioca.

Pojavom nuklearnih sredstava stvar se sústinski izmenila. Stvorena je realna mogućnost slamanja pripremog neprijateljskog napada. Zbog toga se u svim velikim armijama sveta počela poklanjati velika pažnja razradi mera za slamanje ili slabljenje napada još pre njegovog početka. U osnovne mere za slamanje napada spada izvođenje protivpripreme i nanošenje protivudara (protivnapada) po grupaciji koja se priprema za napad.

Protivpriprema se ogleda u nanošenju snažnih vatrenih udara po glavnim snagama neprijatelja pri njihovom podilaženju i razvijanju za napad. Pri tome, udari po pogodnim ciljevima i objektima neprijatelja (naročito po

nuklearnim sredstvima) mogu se nanositi odmah nakon njihovog otkrivanja.

Pogodnjim se smatra izvođenje protivpripreme u viđu kratkog masiranog udara nuklearnim kao i konvencionalnim sredstvima po neprijatelju koji se priprema za napad u dubini ili u momentu kada uspe da posedne polazni položaj za napad. Važno je da protivpriprema preduhitri nuklearnu, artiljerijsku i avijacijsku pripremu napadača.

Uporedo sa merama za slamanje neprijateljskog napada, branilac primenjuje razne načine za slabljenje njegovog vatrenog udara i iznuravanje i slabljenje njegovih snaga još pre njihovog izlaska pred prednji kraj odbrane. Zbog toga se u prošlim ratovima široko praktikovalo da se prednji kraj prikrije veštim korišćenjem zemljišta i sprovođenjem raznih maskirnih mera. Za obmanjivanje neprijatelja u odnosu na stvarno protezanje prednjeg kraja i slabljenja efikasnosti uništavanja branioca vatrom artiljerije, ispred glavnog pojasa odbrane stvaran je isturen položaj i položaji borbenog osiguranja. Radi smanjenja gubitaka od artiljerijske vatre i udara avijacije, u zoni najefikasnije vatre često su ostavljane minimalne snage i sredstva, a povremeno je vršena izmena u grupisanju jedinica i rasporedu komandnih mesta u odbrani. U nekim operacijama, na pojedinim odsecima fronta, jedinice su izvlačene sa prednjeg kraja pred artiljerijsku pripremu neprijatelja. Sem navedenih mera, u mnogim armijama još pre II svetskog rata predviđano je organizovanje pojasa obezbeđenja (pretpolja) ispred glavnog pojasa odbrane.

U godinama velikog otadžbinskog rata, pri prelasku naših jedinica u odbranu van dodira s neprijateljem, organizovan je pojaz obezbeđenja. Prednji odredi, koji su u njemu dejstvovali, obično su usporavali napad neprijatelja, nanosili mu gubitke, prisiljavali ga da prevremeno razvija glavne snage pešadije, tenkova i artiljerije i istovremeno obezbeđivali potrebno vreme radi ojačavanja odbrane i otkrivali grupisanje neprijatelja i njegove nameru.

Navedene mere za slabljenje neprijateljskog udara i njegovo iznuravanje na prilazima odbrani ne samo da zadržavaju već poprimaju još veći značaj u uslovima upotrebe nuklearnih sredstava.

Tako, na primer, pri postojanju pojasa obezbeđenja prednji odredi, vešt manevrišući vatrom i jedinicama i primenjujući zaprečavanje i zarušavanje, mogu zadržati neprijatelja u rejonima gde je planirano da se po njemu dejstvuje nuklearnim sredstvima, prinuditi ga da se razvije i da napada na pravcu koji je za njega nepogodan, a takođe otkriti pravce dejstva njegovih glavnih snaga.

Pri isturenom položaju, koji se organizuje pravovremeno ili izvlačenjem jedinica sa prednjeg kraja u dubinu, može se čak postići niz prednosti; na primer, napadač prinuditi da utroši deo nuklearnih sredstava po slabo posednutim ili neposednutim rejonima i prisiliti da se razvije za juriš na taj položaj, i time oslabiti nuklearni udar po glavnim snagama branioca i dobiti vreme za ojačavanje odbrana na ugroženim pravcima i otklanjanje posledica nuklearnih udara neprijatelja.

Preduzimajući mere za slamanje neprijateljskog napada ili slabljenja njegovog udara i njegovo iznuravanje na prilazima odbrani, branilac istovremeno sprovodi mere za ojačavanje odbrane na otkrivenim pravcima neprijateljskog napada. Zbog toga jedinicama se mogu precizirati zadaci, povećavati gustina prepreka, izvoditi manevr snagama i sredstvima i izvoditi inžinjerijsko uređivanje položaja.

Branilac je uvek težio da odbije juriš napadača pred prednjim krajem odbrane. Kada je glavna snaga u jurišu bila pešadija, taj zahtev se odnosio na odbijanje njenog udara, a u savremenim uslovima on se u prvom redu odnosi na odbijanje napada neprijateljskih tenkova.

Odbijanje napada pred prednjim krajem odbrane umnogome predodređuje uspeh odbrane i mogućnost slamanja neprijateljskog napada, pošto napadač, utrošivši znatan deo municije i pretrpevši određene gubitke, teško može ostvariti veliku gustinu vatre i snaga za ponovni

udar. Pri tome treba imati u vidu da moral napadačevih jedinica u tim uslovima opada, a braniočevih, obratno, raste.

Zbog toga je, u većini slučajeva, u velikom otadžbinskom ratu borba za prednji kraj odbrane bila izuzetno žestoka i uporna. U toku te borbe odbijani su višestruki neprijateljski juriši, nanošeni su mu veliki gubici i on je često odustajao od napada. Za vreme borbe za odbranu prednjeg kraja, komandanti združenih jedinica su tačno utvrđivali grupisanje i pravac neprijateljskog udara, preduzimali mere za ojačavanje odbrane i izvodili manevar snagama i sredstvima na ugrožene pravce.

U savremenim uslovima borba za držanje otpornih tačaka na prednjem kraju odbrane ima isto takav značaj. Neprijatelj koji je zaustavljen neposredno pred prednjim krajem ne može naneti efikasne nuklearne udare po otpornim tačkama braniočevih četa na prednjem kraju. Pri tome će se borbeni poređak neprijateljevih pukova prvog ešelona neizbežno zgusnuti i naći će se u pojasu zaprečne vatre svih sredstava braniočevih jedinica. To će takođe omogućiti efikasnije nanošenje nuklearnih udara po napadaču. Uspešno odbijanje neprijateljskog napada pred prednjim krajem obezbediće više vremena za otklanjanje posledica njegovih nuklearnih udara, za manevar snaga i sredstvima i, prema tome, u celini će doprineti povećanju otpornosti odbrane.

Prelasku neprijatelja u juriš obično prethodi nuklearna i vatrena priprema. Zbog toga je veoma važno da se ljudstvo braniočevih jedinica pravovremeno zakloni u blindaže, skloništa, rovove, tenkove i druge zaklone, kako bi se umanjili gubici od nuklearnih i vatreih udara napadača.

Posle neprijateljske nuklearne i vatrene pripreme jedinice u odbrani moraju biti spremne da brzo posednu svoja mesta za odbijanje juriša. Zbog toga u jedinicama treba imati osmatrače, koji bi ostajali na svojim mestima i osmatrali neprijatelja, koristeći periskope i druga sredstva, a njegovim prelaženjem na juriš izdavali signal po kome bi ljudstvo poselo svoje položaje.

Posle nuklearnih udara i sa početkom vatrene pripreme neprijatelja, starešine jedinica su takođe obavezne da osmatraju dejstva neprijatelja i raspored svojih jedinica, kako bi pravovremeno otkrile prelazak neprijatelja na juriš.

Komandanti bataljona, vatrom artiljerije za podršku, i tenkova, uništavaju otkrivena taktička nuklearna sredstva neprijatelja, naročito ona male snage, njegove artiljerijske jedinice, tenkove, oklopne transportere i pešadiju, koji podilaze ili se pripremaju za juriš. Istovremeno preduzimaju mera za uspostavljanje veze sa jedinicama i sa pretpostavljenim starešinom i obnovu sistema protivtenkovske vatre, kao i za otklanjanje posledica neprijateljskih nuklearnih udara.

Jedinice koje nisu izgubile borbenu sposobnost otklanjaju posledice upotrebe oružja za masovno uništavanje od strane neprijatelja, po pravilu, svojim snagama i sredstvima i pod rukovodstvom svojih starešina. Komandanti bataljona (komandiri četa), ne prekidajući izvršavanje postavljenog zadatka, organizuju uspostavljanje sistema vatre, ukazivanje prve sanitetske pomoći, izvlačenje (iznosjenje) ranjenika na nekontaminirane delove zemljišta i njihovo evakuisanje u sanitetske stanice, primarnu dekontaminaciju ljudstva, naoružanja, borbene tehnike i posednutih inžinjerijskih objekata, raščišćavanje ruševina od drveća, koje sprečavaju izlazak ljudstva i izvlačenje tehnike iz porušenih skloništa, i gašenje požara.

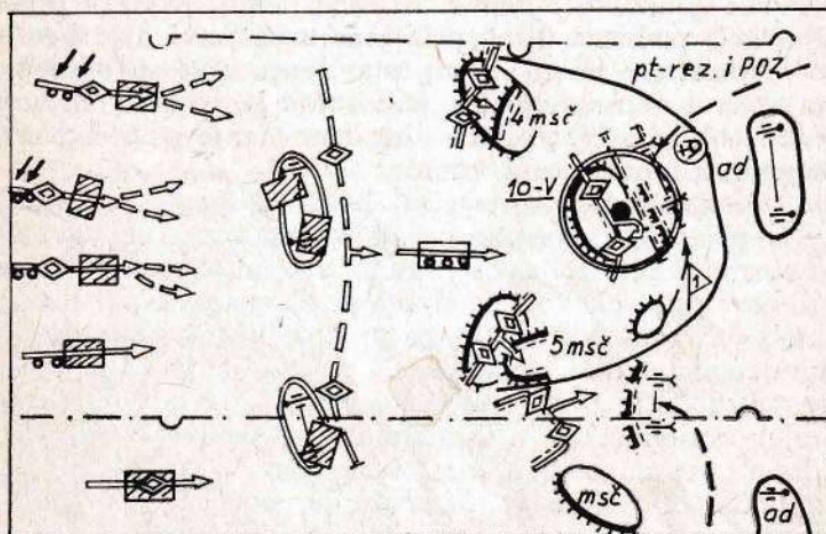
U jedinicama bataljona koje su izgubile borbenu sposobnost posledice se otklanjaju snagama i sredstvima sanitetskih, inžinjerijskih i ABH-jedinica, a takođe jedinica tenkovsko-tehničke službe, koje odredi komandant puka.

Za odbranu rejona po kojima su izvršeni nuklearni udari pretpostavljene starešine mogu privlačiti snage i sredstva iz sastava rezervi i drugih ešelona, sa kojima komandant bataljona uspostavlja čvrstu vezu (sl. 40).

Pri prelasku neprijatelja na juriš, jedinice po signalu svojih komandira brzo napuštaju skloništa, posedaju položaje i otvaraju vatrnu. Za uspešno odbijanje juriša odlučujući značaj ima organizovana vatra svih sredstava,

izdržljivost i upornost jedinica kako onih koje brane prednji kraj tako i onih koje su privučene u rejone po kojima je neprijatelj izvršio nuklearne udare.

Približavanjem neprijatelja prednjem kraju vatrica artiljerije, tenkova i protivtenkovskih sredstava dovodi se do najvećeg režima. Pri tome se osnovna masa vatrica sasređuje na uništavanje njegovih tenkova i oklopnih transporterata.

Sl. 40 — Odbijanje neprijateljskog napada motostreljačkim bataljonom (jedna varijanta)

Artiljerija zaprečnom vatrom nanosi gubitke neprijateljskim tenkovima i rastrojava njihove borbene poretkе, stvarajući na taj način pogodne uslove za njihovo kasnije uništavanje vatrom protivtenkovskih sredstava.

Protivtenkovska sredstva i tenkovi obično otvaraju vatru sa daljine koja dozvoljava da se neprijateljskim tenkovima i oklopnim transporterima nanesu stvarni gubici. Prema meri neprijateljevog približavanja prednjem kraju odbrane, vatra se otvara iz mitraljeza, ručnih bačača, i automata. Ako neprijateljska pešadija nastupa peške, braniočeve jedinice je odsecaju od tenkova i uništavaju vatrom. Tenkovi i oklopni transporterati, koji se pro-

biju u dubinu, uništavaju se vatrom protivtenkovskih sredstava, koja su raspoređena u tim rejonima.

Komandanti bataljona prvog ešelona, po potrebi, privlače na ugrožene pravce rezerve ili deo snaga i vatreneih sredstava sa napadnutih odseka i uporno brane rejon, čak i u slučaju obilaska. Pri povoljnim uslovima vrše protivnapade u bok i pozadinu neprijateljskih jedinica koje su se probile u borbeni raspored.

Posle odbijanja neprijateljskog juriša, jedinice prvog ešelona preduzimaju mere za brzo uspostavljanje narušenog sistema vatre, u prvom redu protivtenkovskog, mere za popunu municijom, uspostavljanje porušenih odbrambenih objekata i prepreka i evakuacija ranjenih. Istovremeno one moraju biti spremne za odbijanje ponovljenih neprijateljskih juriša.

Protivnapadi u odbrani

Iskustva iz dva svetska rata su pokazala da je napadač uspevao probiti odbranu, bez obzira na duboko ešeloniranje snaga i sredstava i organizaciju niza položaja i pojaseva dobro uređenih u inžinjerijskom pogledu. Napadač je, imajući inicijativu, stvarao na izabranom pravcu znatnu nadmoćnost u snagama i sredstvima i provodenjem snažne artiljerijske i avijacijske pripreme lomio odbranu, a zatim je savlađivao masovnom upotrebom tenkova i pešadije, uz podršku drugih sredstava.

U tim uslovima, trošenje napadačevih snaga i nanošenje krupnih gubitaka postizano je upornom borbom za svaki položaj i pojas aktivnim dejstvom branioca. Odbrana je postizala svoj cilj samo ako je u toku boja vršen obiman manevar, i ako su na ugroženim pravcima pravovremeno koncentrisane dovoljno jake snage i sredstva za nanošenje snažnih protivnapada i uporno držanje posednutog položaja.

Protivnapadi, kao način dejstava u odbrani, počeli su se primenjivati pojavom pozicijske odbrane.

Tako su za vreme rusko-japanskog rata za odbijanje neprijateljskog juriša, koji bi dostigao do rovova ruske vojske, njihovi branioci uzmicali 10—15 koraka unazad i

nanosili udar bajonetom u momentu kada je japanska pešadija savlađivala ruske rovove. Da bi odbile neprijateljev juriš bajonetom, ruske jedinice su takođe praktikovali izlazak iz rova napred. Za nanošenje uzvratnog udara zajedno sa braniocima rovova, upotrebljavane su i rezerve, koje su razmeštane na prikrivena mesta pozadi rovova glavne linije odbrane. Posle uspešno odbijenog juriša, po neprijatelju koji je odstupao otvarana je puščana, mitraljeska i artiljerijska vatra.

U toku I svetskog rata najvažniji uslov za uspešnu odbranu bila je brzina izjednačavanja gustine borbenih poredaka branioca na pravcima udara sa gustinom borbenih poredaka napadača. Zbog toga je ogroman značaj imala pokretljivost rezervi, koje su prebacivane maršem, železnicom i auto-transportom. U početku je ta gustina fronta rešavana neprekidnim popunjavanjem jedinica prvog ešelona. Počev od 1916. godine, kada je dubina ešeloniranja jedinica i položaja povećana, za likvidiranje neprijateljskog probaja počeli su se primenjivati protivnapadi i protivudari. Protivnapadi su izvođeni snagama bataljonskih, pukovskih i divizijskih drugih ešelona (rezervi), a protivudari — jačim snagama, uglavnom rezervama koje su pridolazile sa drugih delova fronta ili iz dubine. Pored uništavanja neprijatelja koji se probio u dubinu odbrane, jedan od zadataka protivnapada i protivudara bio je uspostavljanje neprekidnog pozicijskog fronta.

U godinama velikog otadžbinskog rata protivnapadi u odbrani našli su široku primenu. Međutim, iskustva su pokazala da su protivnapadi drugim ešelonima bataljona i pukova protiv jakih neprijateljskih tenkovskih snaga u mnogo slučajeva bili malo efikasni, pošto je napadač obično imao znatnu nadmoćnost u snagama i sredstvima, Zbog toga su protivnapadi češće izvođeni u okviru divizije i korpusa. Za tu svrhu u divizijama je obično angažovan streljački puk iz drugog ešelona i deo snaga iz pukova prvog ešelona. Protivnapadi su podržavani pridatim tenkovima i vatrom većeg dela artiljerije. Kad su protivnapadi bili dobro organizovani i izvodili se dovoljno jakim snagama, tada su bili uspešni.

Protivnapadi, ne samo drugim ešelonom divizije već i korpusa, izvođeni su u borbi za glavni pojas odbrane, jer je njegovo držanje predstavljalо osnovni zadatak jedinica koje su se branile u taktičkoj dubini odbrane. U pojedinim slučajevima, na primer u bici kod Kurska, i u odbrambenoj operaciji, kod Blatnog jezera, u borbi za glavni pojas angažovane su i operativne rezerve. Ako je neprijatelj uspeo da probije glavni pojas odbrane, sve snage su koncentrisane za odbranu drugog pojasa da bi se neprijatelju sprečio izlazak u operativnu dubinu.

Upotreba nuklearnih sredstava od strane branjoca radi uništavanja ukljinjenih napadačevih grupacija i njegovih pridolazećih rezervi omogućava da se mnogo brže izmeni nepovoljan odnos snaga i sredstava u sopstvenu korist i time poveća efikasnost protivnapada. U vezi s tim, u savremenim uslovima cilj protivnapada se ne mora ograničavati na uspostavljanje izgubljenog položaja, kako je to bilo u prošlosti. Protivnapad može imati i odlučniji cilj — razbijanje ukljinjenog neprijatelja i ovlađivanje pogodnom linijom za naredna dejstva. Prema gledištima koja su usvojena u armiji SAD smatra se da takav cilj treba postizati izvođenjem protivnapada u pokretnoj odbrani.

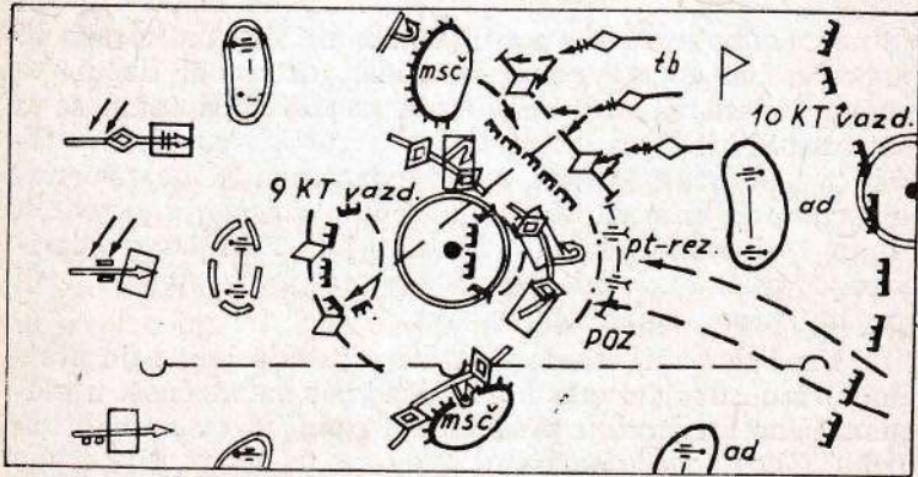
Uporedo s tim, čak i u pokretnoj odbrani, jednim od uslova za uspešno izvođenje protivnapada smatra se da je neophodno uporno braniti pojedine linije, na kojima bi napadač bio zaustavljen i prinuđen da uvodi dopunske snage i sredstva radi razvijanja napada. Pri tome se u rejonu ukljinjavanja stvara najveća gustina grupisanja jedinica i borbene tehnike, koja je pogodna za dejstvo nuklearnim sredstvima. Zadatak za čvrsto držanje pogodnih linija i objekata, koji okružuju rejon ukljinjenog neprijatelja, obično se dodeljuje pukovima prvog ešelona, koji pružaju otpor, uglavnom, vatrom.

Protivnapadi, izvedeni na neprijatelja koji nije pretvodno bio razbijen vatrom i koji je imao nadmoćnost u snagama i sredstvima, u prošlom ratu obično nisu imali uspeha. Zbog toga, obavezan uslov za uspeh protivnapada jeste nanošenje po ukljinjenom neprijatelju vatre nog udara svim sredstvima, avijacijom i nuklearnim udarima,

koji mogu jako oslabiti ukljinjenu grupaciju i razbiti njen borbeni poredak. Prema gledištima američkog komandovanja, glavni deo nuklearnih projektila, koji se dodeljuju diviziji u pokretnoj odbrani, namenjen je za uništavanje neprijatelja u dubini odbrane. Uporedo s tim predviđa se odsecanje rezervi koje pridolaze.

Obaveznim uslovom za uspešno izvršenje protivnapada ranije je smatrano stvaranje početne nadmoćnosti u snagama i sredstvima na izabranom pravcu. U savremenim uslovima predviđa se da se ta nadmoćnost postiže nanošenjem nuklearnih udara i udarima drugih sredstava za uništavanje. To isključuje komplikovano pregrupisanje jedinica na pravcu protivnapada i omogućava da se on izvodi iz pokreta sa raznih pravaca. Pri tome je mogućno izvođenje ne samo bočnih već i frontalnih protivnapada, a takođe i njihovo kombinovanje.

Najpogodnije je izvoditi protivnapad u onim momentima kad je neprijateljski napad u dubini odbrane zaustavljen, ali kad on nije uspeo da se utvrdi na dostignutoj liniji i privuče rezerve radi pojačavanja udara (sl. 41). Protivnapad koji se izvodi protiv neprijateljskih jedinica koje produžavaju napad može poprimiti karakter borbe u susretu, što je za branioca manje pogodno, pošto nepri-

Sl. 41 — Protivnapad tenkovskog bataljona radi uništavanja neprijatelja koji se uklinio u odbranu (jedna varijanta)

jatelj ne samo da dejstvuje u razvijenim borbenim porecima već i održava udarnu snagu.

Kad postoje pogodni uslovi za protivnapad, on se organizuje za kratko vreme. Osnovu snaga koje izvode protivnapad obično sačinjavaju tenkovi. Nuklearni udari se izvode sa takvim proračunom da se ne nanesu gubici jedinicama koje se brane i da im se ne sputa manevar kontaminiranjem zemljišta. Za vreme pokreta i razvijanja jedinica za protivnapad, pred njihov prelazak na juriš obično se izvodi vatreni nalet artiljerijom i minobacačima.

Kad dobije zapovest za izvršenje protivnapada, komandant bataljona precizira borbene zadatke jedinicama i vatrenim sredstvima. Bataljon pod zaštitom vatre artiljerije izlazi na svoj pravac i vrši odlučan protivnapad na neprijatelja. Motostreljačke jedinice izvode protivnapad krećući se na oklopnim transporterima ili peške, sledeći tenkove.

Protivnapad se izvodi do potpunog uništenja uklinjenog neprijatelja, ili do izlaska na određenu liniju.

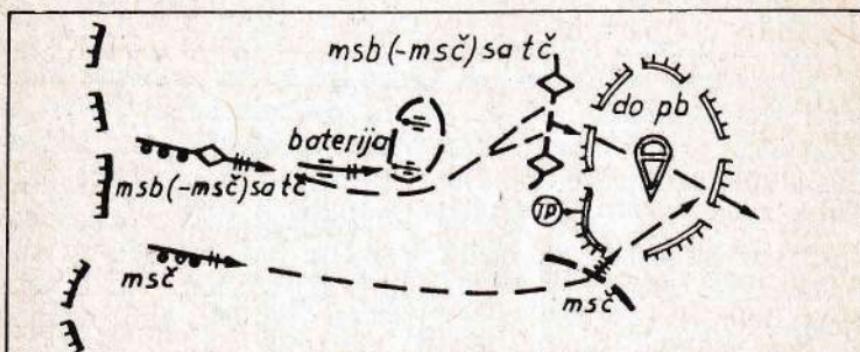
Jedinice prvog ešelona podržavaju protivnapad bataljona drugog ešelona vatrom, ili se po naređenju pretpostavljenog starešine pridružuju jedinicama koje izvode protivnapad, radi zajedničkog uništavanja uklinjenog neprijatelja.

Jedinice koje izvode protivnapad, pri izlasku na liniju razvoja i za vreme protivnapada, štite se od neprijateljskog udara iz vazduha vatrom protivavionskih sredstava.

U uslovima upotrebe nuklearnih sredstava protivnapanadi neće uvek biti mogućni. Kada napadač ima apsolutnu nadmoćnost u snagama i sredstvima, a drugi ešeloni (rezerve) branioca podvrgnuti su nuklearnim udarima neprijatelja, protivnapad neće imati uspeha. U tim uslovima branilac treba da preduzima mere za odbranu položaja, blokiranje neprijatelja i stvaranje uslova za izvršenje protivnapada sredstvima pretpostavljenog.

Bataljon iz drugog ešelona može se angažovati za uništavanje neprijateljskog vazdušnog desanta u dubini odbrane. U tom slučaju napad na desant vrši se iz pokre-

ta, kako bi se sprečilo njegovo prikupljanje posle spuštanja i utvrđivanja na zemljištu, kao i zauzimanje važnih objekata u rejonu desantiranja. Udar se može nanositi iz nekoliko pravaca (sl. 42).

Sl. 42 — Dejstvo ojačanog motostreljačkog bataljona pri uništanju neprijateljskog vazdušnog desanta, koji je spušten u dubini odbrane (jedna varijanta)

Specifičnosti izvođenja odbrane noću

Savremenu odbranu treba organizovati tako da se jedinice koje se brane mogu suprotstaviti udarima napadača ne samo danju već i noću.

Odbrambena borba noću može nastati kao rezultat produžetka borbenih dejstava započetih u vidno doba dana ili pri odbijanju noćnog napada neprijatelja. U nizu slučajeva jedinice će biti prinuđene da prelaze u odbranu u noćnim uslovima.

Opšti principi izvođenja odbrane noću isti su kao i danju. Ipak, noćni uslovi suštinski utiču na izvođenje borbenih dejstava. Noć pruža branioncu niz prednosti, čije u-mešno korišćenje znatno olakšava izvršenje zadataka. S druge strane, ona stvara i niz teškoća.

Ako se u odbranu pređe za videla i jedinice uspeju da dobro upoznaju zemljište i organizuju sadejstvo, sistem vatre i komandovanja, i ako izvrše inžinjerijsko uređenje položaja, to branioncu pruža znatne prednosti nad napadačem, jer mu omogućava da više umanji negativan uticaj mrača.

Noću branilac može iznenaditi napadača iznenadnim otvaranjem masirane vatre, protivnapadima i drugim dejstvima. Njima je lakše prikriti i maskirati borbene poretke i sistem vatre. Efikasnost napada, čak i malim snagama, noću se povećava. Pri tome se neprijatelj može obmanuti u stvarnim namerama, jačini i grupisanju jedinica u odbrani. Borba se može voditi manjim delom sнaga, a glavne snage upotrebiti za manevar na važnijim pravcima.

Obmanuvši neprijatelja, može se čak i malim snagama zaustaviti njegovo napredovanje i tako obezbediti vreme za pripremu za dnevna borbena dejstva. Ako manje grupe branioca uspeju da prođu u pozadinu i na bojkove napadača, one mogu izazvati paniku, privući na sebe deo snaga i time usporiti neprijatelju tempo napredovanja.

Branilac može noću prikriveno izvoditi inžinjerijske rade i postavljati prepreke radi ojačavanja odbrane na ugroženim pravcima. Noć omogućava da se jedinice izvuku iz ugroženih rejona pred početak neprijateljskog napada i time ne samo sačuvaju svoje snage, već i neprijatelj prinudi da nanosi nuklearne udare u prazno. Najzad, noću se mogu prikriveno izvršiti popuna rezervi materijalnih sredstava, evakuacija ranjenika i radovi za obnavljanje odbrane.

Međutim, jedinice pri odbrani noću nailaze na niz teškoća, na primer, u orijentisanju i održavanju određenih pravaca; noć, takođe, otežava organizaciju odbrane i povećava nejasnost situacije na bojištu.

Bez obzira na postignute uspehe u razvoju tehničkih sredstava za osmatranje i izviđanje, ograničena vidljivost noću olakšava napadaču prikriveno podilaženje odbrani i iznenadan prelazak u napad. Noćni uslovi otežavaju efikasnju upotrebu nuklearnih sredstava, nanošenje udara avijacijom i otvaranje precizne vatre iz artiljerije, protivtenkovskih sredstava i streljačkog oružja po napadaču. Slabi uslovi za osmatranje bojišta otežavaju komandovanje jedinicama, održavanje veze u toku borbe i sprovođenje mera za otklanjanje posledica nuklearnog napada,

usled čega se povećava značaj inicijativnih dejstava i samostalnosti starešina i celokupnog ljudstva.

Noć povećava zamor ljudstva, ljudi postaju uzbudljiviji i osetljiviji na svakojaka iznenadenja, više su podložni strahu i panici. Zbog toga se od starešina svih stepena zahteva da se brinu o održavanju nepokolebljivosti jedinica u noćnoj borbi, da ispoljavaju prisebnost, izdržljivost, čvrstinu u komandovanju jedinicama i lični primer pri odbijanju neprijateljskog napada.

Da bi se smanjio uticaj negativnih faktora noćnih uslova na dejstva jedinica u odbrani, potrebno je sprovesti niz mera kako do početka, tako i u toku borbe. Tako, na primer, da bi se sprečio iznenadan napad neprijatelja i pravovremeno otkrilo njegovo podilaženje prednjem krajem i prelazak u juriš, noću treba pojačavati izviđanje svih vrsta, osiguranje i osmatranje, korišćenjem radio-tehničkih sredstava i pribora za noćno osmatranje, i organizovati prisluškivanje. Radi stvaranja povoljnih uslova za osmatranje neprijatelja i upotrebu vatrenih sredstava pri odbijanju njegovog napada treba sistematski osvetljavati zemljište, umešno koristeći za to sredstva za veštačko osvetljavanje i priručni materijal. Okolnost što neprijatelj dejstvuje na otvorenom zemljištu, a jedinice u odbrani se nalaze u skloništima, omogućava im da donekle prikriju svoje borbene poretke i vatrena sredstva od neprijateljevog osmatranja i pri osvetljavanju zemljišta. Zbog toga je osvetljavanje bojišta koje izvode kako napadačeve, tako i braniočeve jedinice pogodnije za branionca.

Uporedo s tim treba voditi borbu sa neprijateljevim sredstvima za osvetljavanje i priborima za noćno osmatranje. To omogućava da se umanji efekat vatre napadača i njemu oteža komandovanje jedinicama. Sredstva za osvetljavanje i pribori za noćno osmatranje uništavaju se vatrom artiljerije, minobacača i streljačkog oružja i udarima avijacije. Za zaslepljivanje osmatrača, koji koriste pribore za noćno osmatranje, primenjuje se zadimljavanje.

Radi povećanja efikasnosti vatre važan značaj ima prethodna priprema vatrenih sredstava, koja se izvodi za videla, za otvaranje precizne vatre primenom pribora za noćno osmatranje i priručnih sredstava. S obzirom da će

neprijatelj noću najčešće napadati duž puteva, vatrena sredstva treba, pre svega, upotrebljavati na tim verovatnim pravcima. Osnovnu pažnju treba poklanjati ojačavanju sistema protivtenkovske vatre. Zbog toga se povećava broj dežurnih protivtenkovskih sredstava, a padom mraka deo oruđa i tenkova se istura na vatrene položaje bliže prednjem kraju odbrane. Broj ovih vatreñih sredstava i njihov raspored za dejstvo noću određuju starešine jedinica.

Jedna od važnih mera za pripremu odbrambene borbe noću jeste obezbeđenje besprekornog rada raznih signalnih uređaja u sistemu zaprečavanja ispred prednjeg kraja odbrane.

Za olakšavanje orientacije i upravljanja vatrom treba odrediti orientire koji su uočljivi ne samo danju već i noću. Po potrebi se organizuje osvetljavanje orijentira. Takođe se određuju znaci raspoznavanja svojih jedinica.

U noćnim uslovima neprijatelj će nanositi nuklearne udare po jedinicama i objektima koji se nalaze na zнатном udaljenju od prednjeg kraja odbrane. Ali, bez obzira na to, potrebno je predviđati mere za obezbeđenje jedinica od svetlosnog zračenja.

Manevr koji se izvodi noću treba da je jednostavan po zamisli i da isključuje komplikovana pregrupisavanja. On se organizuje s takvim proračunom da se izbegne ukrštanje pravaca kretanja jedinica i njihovo mešanje, a takođe da se ne dozvoli nagomilavanje jedinica na putevima. Pravci manevra se obeležavaju svetlećim ili noću dobro uočljivim znacima. Sve starešine jedinica, koje su određene za manevr, po mogućnosti proučavaju marš-rute i linije razvoja za videla.

Brzina manevra snagama i sredstvima znatno je manja noću nego danju. Zbog toga, da bi se skratilo vreme za pokret radi odbrane rejona nuklearnih udara ili izlaska na linije razvoja za protivnapad, drugi ešeloni i rezerve se rasporeduju bliže mestima predviđene upotrebe.

Mada noć maskira jedinice, i u noćnim uslovima je potrebno sprovoditi maskiranje. Ono se vrši na osnovu udaljenosti neprijatelja i njegovog posedovanja sredstava

za osmatranje. U rejonima koji se mogu osmatrati radio-tehničkim sredstvima i priborima sa infracrvenom tehnikom, maskiranje noću treba da je isto tako detaljno kao i danju.

Za odbijanje neprijateljskog napada, početkom njegovog približavanja, jedinice se odmah dovode u borbenu gotovost. Specijalno izdvojena artiljerija i minobacači osvetljavaju zemljište, upotrebljavajući osvetljavajuće granate i mine i izazivajući požare u neprijateljskom rasporedu. Glavna pažnja se obraća na osvetljavanje prvog napadačevog ešelona, a takođe rejona njegovih lansirnih i vatrenih položaja i pokreta rezervi.

Artiljerija i minobacači, koristeći rezultate osvetljavanja zemljišta, uništavaju taktička nuklearna sredstva napadača, njegovu artiljeriju, tenkove i oklopne transportere. Juriš neprijatelja odbija se iznenadnom vatrom. Za uništavanje tenkova i pešadije široko se koriste vatrena sredstva koja raspolažu priborima za noćno osmatranje, kao i ručni bacači.

Odbijanje napada pred prednjim krajem noću ima još veći značaj nego danju, pošto ukljinjavanje u odbranu čak i malih neprijateljskih snaga narušava sistem vatre, koji je teško uspostaviti u noćnim uslovima. Zbog toga jedinice koje brane prednji kraj treba da preuzimaju sve mere za odbijanje napadačevih tenkova i pešadije i za odbranu prednjeg kraja. Njihova dejstva se podržavaju vatrom artiljerije iz dubine i drugim sredstvima pretpostavljenih starešina.

U svim slučajevima, posle odbijanja juriša tenkova i pešadije, jedinice se pripremaju za odbijanje ponovnih juriša.

Borbu sa nadmoćnijim neprijateljskim snagama koje su se uklinile u dubinu pogodno je, radi njihovog uništavanja, voditi vatrom svih vrsta sa posednutih položaja. Pored toga, iznenadni protivnapadi noću omogućavaju postizanje bitnijih promena situacije u korist jedinica koje se brane, nego danju. Zbog toga se oni mogu izvoditi čak i malim snagama u svako doba noći, ali s takvim proračunom da se završe do svitanja.

Pri izvođenju protivnapada naročita pažnja se poklanja obezbeđenju izlaska jedinica koje izvode protivnapad na liniju razvoja. Zbog toga se mogu, pored obeležavanja marš-ruta kretanja, određivati i vodići. Takođe se pojavačava izviđanje i neposredno osiguranje. Protivnapadi treba da su jednostavni po zamisli i da se izvode obično na otkrivenom zemljištu, na kome postoje jasno uočljivi orijentiri. Kad jedinice koje učestvuju u protivnapadu izbiju na liniju razvoja vrši se osvetljavanje neprijatelja i zemljišta ispred njih. Jedinice treba da dejstvuju iznenadno i brzo.

Napadač, po pravilu, po svitanju preduzima aktivnija dejstva. On će nastojati da noću privuče svoje druge ešelone, kako bi u svitanje naneo snažniji udar po braničevim jedinicama i postigao uspeh na odlučujućem pravcu. Zbog toga će braniocu ponekad biti celishodno da noću na najvažnijem pravcu grapiše svoje rezerve i da u svitanje preduhitri neprijatelja, nanoseći udar po njegovoj uklinjenoj grupaciji, i preuzme inicijativu u svoje ruke.

U borbi protiv desanta noću poseban značaj ima iznenadnost dejstava, koja se postiže prikrivenim pokretom snaga i sredstava, namenjenih za njegovo uništavanje, i nanošenjem silovitih udara u bok i pozadinu. Zemljište koje je poseo desant treba intenzivno osvetljavati.

Glava deveta

ODSTUPANJE

Odstupanje je vid borbenih dejstava koji se primenjuje radi pregrupisavanja, posedanja pogodnijih linija ili izvlačenja svojih jedinica ispod mogućnih neprijateljskih udara. Do odstupanja obično dolazi u toku odbrambenih dejstava, kada se samo privremenim napuštanjem dela teritorije može naglo izmeniti nepovoljno nastala situacija, svoje jedinice izvesti ispod udara nadmoćnijih neprijateljskih snaga i postaviti u pogodniji položaj. Potreba za odstupanjem može uslediti pri nepovoljnem ishodu borbe u susretu i pri proboru iz okruženja.

U svim slučajevima odstupanje se vrši samo po naреđenju prepostavljenog starešine, organizованo, prikriveno i brzo. Zadatak jedinica pri odstupanju jeste u tome da se sačuvaju snage, i pravovremeno i organizovano stigne u određeni rejon u punoj borbenoj gotovosti za izvršavanje novog borbenog zadatka.

Iskustva iz prošlog rata pokazuju da se odstupanje, po pravilu, izvodi u teškoj situaciji, pri aktivnom dejstvu neprijatelja. U savremenim uslovima, u slučaju da neprijatelj otkrije odstupanje, upotrebljavaće nuklearna i hemijska sredstva po jedinicama koje odstupaju, nanosiće udare avijacijom i artiljerijom i preduzimaće napade tenkovima i motopešadijom. Na bokovima i u pozadini jedinica koje odstupaju mogu dejstvovati njegove visokopokretne grupacije, koje vrše obilazak, diverzantsko-izviđačke grupe i vazdušni desanti. U tim uslovima od jedi-

nica koje odstupaju zahtevaju se visoka organizovanost, umešna dejstva, izdržljivost, upornost i disciplina celokupnog ljudstva.

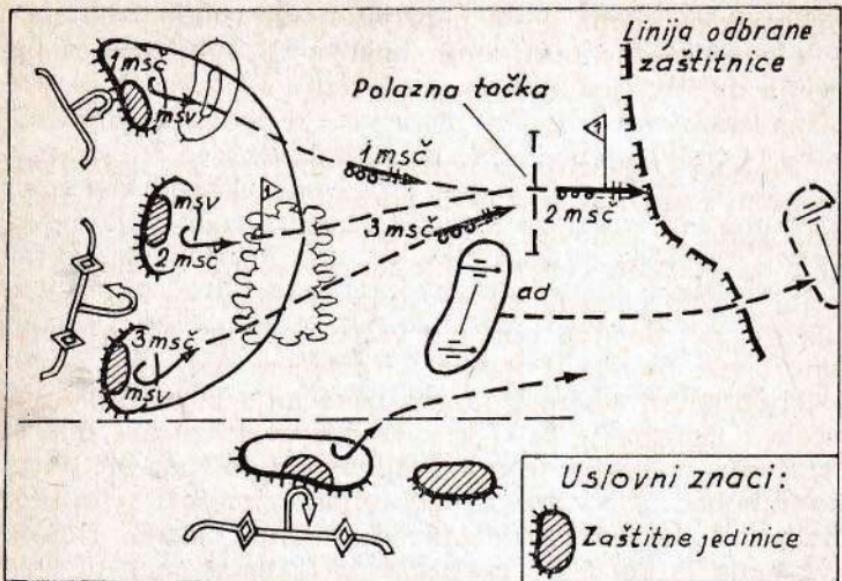
Pri aktivnom dejstvu neprijatelja jedinice koje odstupaju prinuđene su da mu se suprotstavljaju delom sna-
ga, a ponekad da i svim snagama vode uporne borbe na pogodnim linijama radi usporavanja napredovanja i na-
nošenja gubitaka neprijatelju, dobijanja vremena i stvaranja pogodnih uslova za povlačenje u određeni rejon.
Premda se takvo odstupanje zasniva na aktivnim i odlučnim dejstvima jedinica koje ga izvode, takav način odstupanja smatra se manje pogodnim. Celishodnjim se smatra odstupanje bez posedanja međulinija i što je mogućno većim brojem marš-ruta, kako bi se skratila dubina kolona i vreme za izvršenje odstupanja. Rastojanje između marš-ruta treba da isključuje mogućnost istovremenog uništenja jedinica na dvema marš-rutama jednom nuklearnom eksplozijom.

Organizacija odstupanja otpočinje tek posle dobijanja zapovesti od pretpostavljenog starešine. Sve mere sprovode se prikriveno, za kratko vreme i uz održavanje ranijeg režima dejstava. Posebna se pažnja poklanja obezbeđenju izvlačenja iz borbe, organizaciji regulisanja saobraćaja, zaštiti odstupanja, izvođenju zaprečavanja i rušenja na pravcima kretanja neprijatelja.

Grupacija snaga i sredstava pri odstupanju obuhvata jedinice za zaštitu izvlačenja glavnih snaga iz borbe, zaštitnicu i glavne snage.

U sastav jedinica za zaštitu, iz bataljona se obično izdvaja po ojačan vod iz svake čete koja se nalazi na prednjem kraju (sl. 43). U pojedinim slučajevima za tu svrhu može se određivati jedna od četa prvog ešelona. U tom slučaju ostale čete ne moraju izdvajati delove za zaštitu.

Zaštitnica se određuje da zadrži napad neprijatelja, stvari vreme, koje je potrebno za izvlačenje iz borbe glavnih snaga, i obezbedi njihovo neometano povlačenje. Ona mora biti sposobna da samostalno izvrši zadatak, ne računajući na podršku glavnih snaga. Pri određivanju motostreljačkog (tenkovskog) bataljona u sastav zaštitni-

Sl. 43 — Izvlačenje motostreljačkog bataljona iz borbe
(jedna varijanta)

ce, on može biti ojačan tenkovskim (motostreljačkim) artiljerijskim i inžinjerijskim jedinicama.

Da bi se sprečio iznenadan napad neprijatelja na glavne snage, iz njihovog sastava se određuju začelna odjeljenja, a po potrebi i pobočnice (bočna odjeljenja). Njihov je zadatak da vatrom iz pokreta i dejstvima iz zaseda zadrže napredovanje neprijatelja do vremena koje je odredio starešina koji ih je uputio. Osiguravajući delovi, po naredenju komandanta koji ih je uputio, mogu rušiti mostove i deonice puteva na pravcima odstupanja, a takođe postavljati minsko-eksplozivne prepreke.

Početnu etapu odstupanja predstavlja izvlačenje iz borbe. Ono obezbeđuje odvajanje jedinica od neprijatelja i stvaranje uslova za povlačenje. Međutim, treba imati u vidu da se izvlačenje iz borbe može vršiti ne samo radi odstupanja već i u napadu — pri prenošenju težišta dejstava jedinica sa jednog pravca na drugi, kao i u toku odbrambene borbe — za izvršenje manevra i ojačavanje posebno opasnih pravaca, zatvaranje breša, obrazovanih u

borbenim porecima posle neprijateljskih nuklearnih udara, i obezbeđenje otkrivenih bokova. U svim tim slučajevima dejstva jedinica pri izvlačenju iz borbe biće slično ista.

Dubina izvlačenja iz borbe opredeljuje se, uglavnom, dometom osnovnih taktičkih borbenih sredstava. U uslovima kada je osnovna vrsta naoružanja jedinica bilo oružje sa glatkim cevima, dubina izvlačenja iz borbe iznosila je 200—300 m, pošto su se jedinice na toj dubini nalazile van dejstva puščane vatre neprijatelja, a prema tome i van bojišta. Pojavom i razvojem vatrene oružja sa ižljebljenim cevima, dubina izvlačenja iz borbe se povećala i iznosila je 2—3 km. U dva svetska rata dubina izvlačenja iz borbe je opredeljivana dometom artiljerijsko-minobacačke vatre neprijatelja, uzimajući u obzir i udaljenost vatrene položaja od prednjeg kraja. Dubina izvlačenja iz borbe je dostizala: u I svetskom ratu 6—8 km, u II svetskom ratu 8—10 km. U savremenim uslovima, kad neprijatelj ima dalekometnu nuklearnu artiljeriju, dubina izvlačenja iz borbe može dostizati 15 km i više. Velika dubina izvlačenja iz borbe jedno je od karakterističnih obeležja odstupanja u savremenim uslovima.

Vreme i način izvlačenja iz borbe zavise od dejstava neprijatelja, zamisli komandanta, položaja i stanja svojih jedinica i uslova zemljišta.

Najteže je izvlačenje jedinica iz borbe pod dejstvom nadmoćnijih napadačevih snaga, po vidnom vremenu i na otkrivenom zemljištu. Zbog toga je izvlačenje iz borbe pogodno izvoditi iznenadno, noću i pri ograničenoj vidljivosti (magla, kiša, sneg, peščani oblak). Međutim, situacija može prinuditi jedinice da se izvlače iz borbe i danju. U tom slučaju izvlačenje iz borbe celishodno je vršiti u zatišju borbe. U uslovima aktivnih dejstava neprijatelja ono se može vršiti posle nanošenja udara avijacijom i artiljerijom, koji se izvode prema odluci pretpostavljenih starešina, a ponekad i nuklearnim sredstvima po najopasnijoj neprijateljskoj grupaciji. Odmah iza nuklearnih udara mogu se izvoditi i kratki protivnapadi.

Uspeh izvlačenja iz borbe danju zavisi od brzine i prikrivenosti dejstava jedinica, umešnosti u iskorišćavanju prirodnih maski, neravnina zemljišta, inžinjerijskih prepreka i dima, od primene ratnog lukavstva i obmane neprijatelja. Pri izvlačenju iz borbe naročitu pažnju treba posvećivati zaštiti od oružja za masovno uništavanje i protivvazdušnoj odbrani.

Izvlačenje iz borbe obuhvata stvaranje na liniji fronta specijalnog zastora od jedinica koje se izvlače, izvlačenje glavnih snaga i njihovo svijanje u kolone radi kasnijeg povlačenja ili manevra.

Sa početkom izvlačenja iz borbe zaštitne jedinice ostaju na posednutim položajima i, radi obmanjivanja neprijatelja, pojačavaju vatru i izvode isto onakva borbena dejstva kakva su izvođena pre izvlačenja iz borbe. Njihova dejstva podržavaju specijalno izdvojene artiljerijske jedinice. Za komandovanje jedinicama koje štite izvlačenje iz borbe određuje se starešina koji je potčinjen komandantu koji rukovodi izvlačenjem iz borbe svih jedinica na određenom delu fronta, i s njim se održava veza.

Celishodno je da se u prvom redu izvlače jedinice koje nisu angažovane u borbi (drugi ešeloni, rezerve), a zatim artiljerija i jedinice prvog ešelona. Sa linije neposrednog dodira s neprijateljem, jedinice se izvlače na celom frontu pod zaštitom motostreljačkih (tenkovskih) jedinica koje su ostavljene na prednjem kraju. Iskorišćavajući zaklonjene delove zemljišta, one se peške ili na oklopnim transporterima povlače unapred određenom maršrutom ka polaznoj tački, gde se bez zadržavanja uključuju u marševsku kolonu glavnih snaga i produžavaju kretanje.

Jedinice za zaštitu se izvlače iznenadno, po pravilu, svim snagama istovremeno. Njihovo izvlačenje obično otpočinje onda kad glavne snage pređu liniju koju je posela zaštitnica. Ako neprijatelj otkrije izvlačenje iz borbe i otpočne gonjenje, jedinice za zaštitu odstupaju u skokovima, podržavajući se međusobnom vatrom. Artiljerijske jedinice uništavaju neprijatelja, naročito njegove tenkove, koji napadaju s fronta i na bokove. U daljem, jedinice za zaštitu ulaze u sastav svojih glavnih snaga.

Glavne snage odstupaju pod zaštitom zaštitnice brzim tempom, ne zadržavajući se na međulinijama. Pri neprijateljskom napadu iz vazduha glavne snage produžavaju kretanje, a protivavionska sredstva i određeni mitraljezi odbijaju napad vatrom iz pokreta. Tesnace, mostove i druge rejone, po kojima su mogućni nuklearni udari neprijatelja, jedinice prolaze bez zadržavanja. Kontaminirani odseci se obilaze, a ako se ne mogu obići savljuju se maksimalnim brzinama najkraćim pravcem, koji obezbeđuje najmanji stepen ozračenja (kontaminacije), koristeći pri tome individualna sredstva zaštite. U nekim slučajevima, po naređenju pretpostavljenog starešine glavne snage ili njihov deo mogu se razvijati radi nanošenja udara po neprijatelju, koji izbija na pravce odstupanja radi ukazivanja pomoći zaštitnici ili uništavanja vazdušnog desanta neprijatelja.

Zaštitnica do početka izvlačenja iz borbe, u vreme koje je odredio pretpostavljeni starešina, poseda određenu liniju, koja se obično bira u dubini odbrane, iza jedinica prvog ešelona. U svim uslovima ta linija se brani do određenog vremena, ili do dobijanja naređenja za povlačenje na narednu liniju.

Naredne linije određuju se na takvom udaljenju jedna od druge kako bi neprijatelj, pošto ovlada jednom od njih, bio prinuđen da organizuje napad na novu liniju i u vezi s tim da menja vatrene položaje taktičkih nuklearnih sredstava i većeg dela artiljerije.

Dejstva jedinica pri odbrani svake linije treba da su odlučna i aktivna. Zaštitnica odstupa sa jedne linije na drugu naizmenično, zbog čega se deo snaga i sredstava pravovremeno povlači na drugu liniju gde, posedujući položaj na širokom frontu, obezbeđuje organizovano odstupanje ostalih snaga zaštitnice. Ove, kad se izvuku iz borbe, svijaju se u marševske kolone i brzo se povlače radi organizacije odbrane na sledećoj liniji ili u rejon koji je odredio pretpostavljeni starešina. Pri povlačenju na sledeću liniju široko se primenjuju zasede, zaprečavanja i rušenja.

Artiljerija koja dejstvuje u sastavu zaštitnice uništava neprijatelja, otvarajući vatru krajnjim dometom po

čvorovima komunikacija, tesnacima i prelazima, ometa neprijatelju napredovanje i uništava njegove kolone koje nastoje da obiju zaštitnicu. Da se ne bi prekidalo dejstvo vatre na neprijatelja, artiljerijske jedinice odstupaju naizmenično, zajedno sa motostreljačkim (tenkovskim) jedinicama.

Ako neprijatelj ne ispoljava veću aktivnost i ne vrši paralelno gonjenje zaštitnica se, po odobrenju pretpostavljenog starešine, svija u marševsku kolonu i pod zaštitom svog marševskog osiguranja sledi glavne snage.

Izlaskom u određeni rejon, jedinice, posle završenog odstupanja, u skladu sa zamisli dejstava, zauzimaju raspored koji odgovara karakteru novog borbenog zadatka.

Glava deseta

RAZMEŠTAJ JEDINICA NA MESTU I NJIHOVO OSIGURANJE

Razmeštaj jedinica na mestu

Za vreme borbenih dejstava jedinice će biti razmeštene na mestu. Naime, one mogu biti razmeštene na mestu: pre prijema borbenog zadatka, po pristizanju u sastav operativne armije; pri reorganizovanju i popunjavanju ljudstvom, naoružanjem i borbenom tehnikom; za vreme predanka (prenoćišta) i na odmorima; u periodu otklanjanja posledica od nuklearnih napada; kada se nalaze u sastavu rezervi, drugih ešelona, u očekujućim rejonima i u rejonima koncentracije u dubini, kad pri tome ne posedaju odbranu.

Zavisno od cilja narednih dejstava i situacije, razmeštaj u svakom slučaju ima specifičnosti. Međutim, on uvek treba da obezbeđuje visoku borbenu gotovost i što bolje uslove za odmor i uspostavljanje borbene gotovosti jedinica.

Kad se upotrebljavaju savremena sredstva za uništanje, razmeštaj jedinica i njihovo maskiranje od neprijatelja sa zemlje i iz vazduha mora se organizovati i sprovoditi u dubokoj pozadini, isto onako kako se to radi pri njihovom razmeštaju u neposrednoj blizini prednjih neprijateljskih delova. Ipak, udaljenost jedinica od linije fronta, kao i priroda njihovih predstojećih zadataka, u određenoj meri utiču na raspored jedinica u rejonu raz-

meštaja, na organizaciju obezbeđenja, kao i na to kome od određenih osnovnih zahteva treba prvenstveno posvetiti pažnju.

Tako, na primer, jedinice koje se nalaze u dubokoj pozadini (na odmoru, formiranju, popuni ili posle iskrcavanja iz železničkog transporta) mogu biti podvrgнуте, uglavnom dejstvu neprijateljske avijacije i njegovih bespilotnih sredstava. Napad neprijatelja sa zemlje ovde je malo verovatan, premda se ne isključuje mogućnost dolaska do borbenih dejstava sa vazdušnim desantima i diverzantsko-izviđačkim grupama. Zbog toga metod i načini rasporeda jedinica u takvoj situaciji treba, u prvom redu, da im obezbeđuju povoljne uslove za odmaranje, borbenu obuku i uspostavljanje borbene sposobnosti.

Jedinice koje su razmeštene blizu fronta, naročito u očekujućim rejonima i u rejonima koncentracije, ili koje se nalaze u sastavu rezervi i drugih ešelona, mogu postati objekti za neprijateljske nuklearne udare ili biti podvrgnute radioaktivnoj kontaminaciji. U tim uslovima takođe se povećava i verovatnoća vođenja borbenih dejstava protiv pojedinih neprijateljevih grupa, koje su se probile u dubinu našeg rasporeda i vazdušnih desanata. Prema tome, metod i načini rasporeda jedinica u takvoj situaciji treba, u prvom redu, da obezbede zaštitu ljudstva u slučaju da neprijatelj upotrebi nuklearna sredstva i brzo stupanje u borbu, kao i pripremu za izvršavanje predstojećih borbenih zadataka.

U toku razvoja napada na oslobođenoj teritoriji jedinice u rejonima razmeštaja mogu biti podvrgnute udarima neprijateljevih združenih jedinica, kao i pojedinih grupa koje se izvlače iz okruženja. U rejonima koji su određeni za razmeštaj mogu postojati neotkrivena minska polja, mine usporenog dejstva, nuklearne mine, odseci radioaktivne i hemijske kontaminacije i kontaminirani ili zatravani izvori vode. U takvoj situaciji posebnu važnost dobija prethodno izviđanje rejona razmeštaja jedinica, organizacija osiguranja jedinica koje se odmaraju i njihova neprekidna borbena gotovost.

Sve do II svetskog rata jedinicama je preporučivano da se razmeštaju u naseljenim mestima (kantonovanje),

van naseljenih mesta (bivakovanje) i kombinovanim načinom (kantonovanje i bivakovanje). Pri tome se smatralo da je razmeštaj u naseljenim mestima udobniji za odmaranje jedinica, da obezbeđuje bolje uslove za maskiranje od neprijateljskog izviđanja iz vazduha i pogodnosti za organizaciju odbrane u slučaju njegovog napada sa zemlje.

Masovna upotreba avijacije u godinama II svetskog rata za nanošenje snažnih udara po naseljenim mestima, komunikacijskim čvorovima i jedinicama koje su se u njima nalazile, komandnim mestima i objektima pozadine dovela je do toga da je razmeštanje jedinica u naseljenim mestima postalo necelishodno. Najpogodnije se pokazalo njihovo razmeštanje van naseljenih mesta — u šumama, po žbunju i na zaklonjenim delovima zemljišta.

Svakako, u tim uslovima jedinice imaju manje udobnosti za život. One su prinuđene da utroše dosta vremena i da angažuju velike snage na izradu zaklona, zemunica i skloništa. Međutim, razmeštaj jedinica van naseljenih mesta stvara bolje uslove za njihov rastresit i prikriven raspored, za održavanje strogog reda i discipline, stalne visoke borbene gotovosti i čuvanje vojne tajne, a takođe isključuje mogućnost prenošenja infektivnih bolesti sa stanovništva na jedinice. To stvara još veće prednosti u uslovima nuklearnog rata.

Razumljivo, i u savremenim uslovima se ne isključuje razmeštaj jedinica u naseljenim mestima. Tako, na primer, po surovoj zimi, pri niskoj temperaturi ili dugotrajnoj nepogodi, kada nema vremena za izradu skloništa van naseljenih mesta, jedinice se mogu razmeštati i u naseljenim mestima. Međutim, treba imati u vidu da ona mogu predstavljati objekte nuklearnih udara neprijatelja.

U malom naseljenom mestu, u kome se ne mogu razmestiti jedinice, tople prostorije se koriste, pre svega, za sanitetske stanice, kao i za zagrevanje ljudstva na smenu. U tom slučaju može se primeniti kombinovan razmeštaj — van naseljenog mesta i u naseljenom mestu.

Rejon razmeštaja jedinica na mestu, po pravilu, određuje pretpostavljeni starešina. U određenim rejonima

jedinice se raspoređuju rastresito, po bataljonima (po divizionima), tako da se isključi istovremeno uništenje više bataljona (diviziona) jednim nuklearnim projektilom. Bataljon (divizion) se u svom rejonu takođe raspoređuje rastresito, po četama. Za razmeštaj motostreljačkog bataljona celishodno je određivati rejon površine 6—10 km². Približno isto tolika prostorija potrebna je za razmeštaj tenkovskog bataljona ili artiljerijskog diviziona.

Rejon razmeštaja bataljona (čete) treba da obezbeđuje rastresit i prikriven raspored borbene tehnike, naoružanja i ljudstva, mogućnost brzog prikupljanja bataljona (čete) u slučaju uzbune i izlaska na potrebne pravce, udoban razmeštaj i odmor ljudstva, povoljne uslove u sanitetsko-epidemiološkom pogledu i da ima prilazne puteve pogodne za kretanje transporta.

U rejonima razmeštaja jedinice je najcelishodnije raspoređivati duž marš-ruta, iskoriščavajući zaštitna i maskirna svojstva zemljišta (razne kanale, rovove, jarkove pored puteva, levkove, zadnje nagibe visova, jaruge, lame). Zahvaljujući tome obezbeđuju se pogodniji uslovi za brzo izdužavanje jedinica i postrojavanje marševskih kolona. Sem toga, linijski raspored jedinica doprinosi njihovoј efikasnijoj zaštiti od nuklearnih udara.

Pri zajedničkom rasporedu motostreljačkih i pridatih tenkovskih i artiljerijskih jedinica one se raspoređuju tako da se mogu brzo razviti i zajedno voditi borbena dejstva. Zbog toga se tenkovske jedinice raspoređuju na čelu bataljona ili na pravcima opasnim od napada neprijateljskih tenkova, a artiljerijske — približno u centru rejona rasporeda bataljona.

U rejonu razmeštaja za ljudstvo se u blizini vozila kopaju zakloni, a ako ima vremena izrađuju se blindaži i skloništa sa specijalnom opremom. Za oklopne transportere, tenkove i drugu borbenu tehniku kopaju se zakloni. Ako se zaklanjanje ljudstva ograniči samo na izradu pokrivenih zakaona, bez izrade blindaža, a ima mašina za zemljane radove, rejon razmeštaja motostreljačkog (tenkovskog) bataljona može se urediti za jedan rad-

ni dan. Pri izradi blindaža, za njegovo uređivanje, uz u-potrebu sredstava mehanizacije, potrebna su 1,5—2 radna dana.

Kada se za razmeštaj ljudstva ili njihovo zagrevanje koriste naseljena mesta, celishodno je motostreljačke jedinice raspoređivati rastresito po celom naseljenom mestu, a tenkovske jedinice bliže periferiji mesta, u stranu neprijatelja. Pri tome, tenkovi se raspoređuju u zaklone u dvorištima, vrtovima i na raskrsnicama ulica. Za artiljerijske i minobacačke jedinice određuju se mesta koja obezbeđuju otvaranje vatre u svim pravcima.

Za zaštitu ljudstva od nuklearnih udara i udara avijacije koriste se podrumi i podzemni objekti kamenih zgrada i zakloni i rovovi koji se kopaju u dvorištima.

Pre izlaska u rejon koji je odredio pretpostavljeni starešina organizuje se njegovo izviđanje. Zbog toga se formiraju grupe za izviđanje. U sastav grupe za izviđanje bataljona uključuju se oficiri iz komande bataljona i oficiri ili podoficiri iz potčinjenih jedinica, kao i pioniri i ABH-izviđači. Grupa se potčinjava glavnom konačaru puka.

Grupa za izviđanje ispituje određeni rejon, određuje mesta razmeštaja jedinica i sredstava ojačanja i marš-rute prilaza njima, obeležava otkrivena minska polja i organizuje njihovo čuvanje, postavlja oznake na miniranim objektima i kontaminiranim delovima zemljišta i određuje upotrebljivost vode.

Rejoni koji su kontaminirani radioaktivnim materijama, kao i rejoni koje je neprijatelj minirao, po pravilu, se ne posedaju.

Jedinice bataljona na prilazu rejonu razmeštaja susreću oficiri (podoficiri) koji su vršili izviđanje i odvode ih na određena mesta. Zabranjuje se zaustavljanje kolona jedinica na putevima radi čekanja da im se ukažu mesta i način razmeštaja.

Po pristizanju u rejon razmeštaja ograničava se kretanje, uvodi se stroga maskirna disciplina i organizuje osmatranje neprijatelja, radiološko, hemijsko i bakteriološko izviđanje i neposredno osiguranje.

Inžinjerijsko uređenje rejona razmeštaja otpočinje odmah čim u njega pristignu jedinice.

U rejonu razmeštaja jedinice moraju biti u stalnoj gotovosti za odbijanje neprijateljskog napada sa zemlje i iz vazduha, i za uništavanje njegovih vazdušnih desanta i diverzantsko-izviđačkih grupa. Za uništavanje niskoletećih aviona i helikoptera upotrebljavaju se protivavionska sredstva i mitraljezi. Sem toga, celokupno ljudstvo se priprema za otklanjanje posledica mogućnog nuklearnog napada neprijatelja.

Ako neprijatelj nanese nuklearne udare, otklanjanje njihovih posledica u jedinicama koje nisu izgubile borbenu sposobnost vrši se obično vlastitim snagama i sredstvima pod rukovodstvom starešina. U borbeno nesposobnim jedinicama posledice se otklanjamaju snagama i sredstvima sanitetskih, inžinjerijskih i ABH-jedinica, a takođe i jedinica tenkovsko-tehničke službe, koje odredi prepostavljeni starešina.

Pri nuklearnom napadu neprijatelja po rejonu razmeštaja jedinica ili pri njegovoj radioaktivnoj kontaminaciji, po odluci prepostavljenog starešine može se promeniti rejon razmeštaja. Sanitetska obrada ljudstva i dekontaminacija borbene tehnike izvode se, po pravilu, van novih rejona razmeštaja jedinica.

Osiguranje jedinica pri razmeštaju na mestu

Pri razmeštaju na mestu jedinice se osiguravaju neposrednim, a kad postoji opasnost od napada neprijatelja sa zemlje — i predstražnim osiguranjem.

Za neposredno osiguranje komandant bataljona istura na ugroženi pravac predstražu i organizuje patroliranje. U sastav predstraže može se određivati odeljenje.

Predstraža obično posedu i uređuje položaj, koji može biti udaljen od jedinice koja se osigurava do 1500 m. Položaj se brižljivo maskira. Mesto za položaj treba da obezbeđuje kružno osmatranje i otvaranje vatre. Osmatranje se vrši neprekidno danju i noću. Predstraža se obično smenjuje jedanput dnevno.

Pojedinačne neprijateljske vojnike predstraža zaro-bljava ili uništava i o tome izveštava komandanta. Pri napadu neprijatelja predstraža brani posednuti položaj i ne odstupa bez naređenja komandanta.

Predstražno osiguranje se upućuje po naređenju komandanta puka u određene zone (sektore), sa zadatkom da pravovremeno otkrije neprijatelja, obavesti o njemu jedinice koje osigurava i obezbedi njihovo razvijanje i stupanje u borbu.

Broj i sastav jedinica predstražnog osiguranja određuju se na osnovu udaljenosti od neprijatelja, važnosti pravca koji se osigurava, vremena koje je potrebno za razvijanje jedinicama koje se osiguravaju, prirode zemljista i uslova osmatranja.

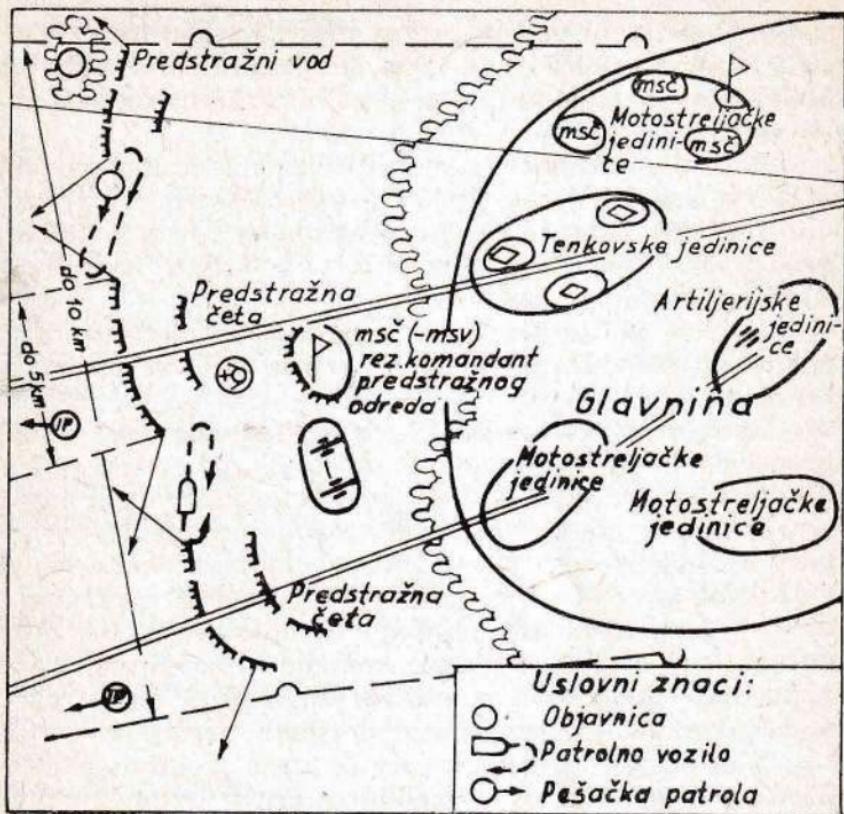
Predstražno osiguranje se sastoji iz: predstražnih odreda, predstražnih vodova (odeljenja), patrola, objavnica i osmatračnica (sl. 44).

Predstražno osiguranje zatvara sve glavne puteve i prilaze ka rejonu koji osigurava. Na najvažniji pravac upućuje se predstražni odred sastava ojačane motostreljačke (tenkovske) čete, a u pojedinim slučajevima sastava ojačanog bataljona; na manje važne pravce upućuju se samostalni predstražni vodovi.

Motostreljačke jedinice, koje su određene za osiguranje, mogu se ojačavati tenkovima i artiljerijom. Za podršku borbe predstražnog osiguranja izdvajaju se artiljerijske jedinice.

Predstražnom odredu se određuje zona osiguranja, položaj za odbranu i linija do koje treba da vrši izviđanje. Zona osiguranja za ojačanu četu može biti široka do 5 km, za bataljon — do 10 km, a za samostalni predstražni vod — 2 km.

Udaljenje predstražnog osiguranja od glavnine treba da je toliko da se jedinice mogu na vreme upozoriti o pojavi neprijatelja i dejstvima predstražnog osiguranja, obezbediti razvijanje jedinica i njihovo organizovano stupanje u borbu. Prema iskustvima iz prošlog rata to udaljenje je iznosilo 4—6 km. U savremenim uslovima, kada su jedinice postale daleko pokretljivije, udaljenje predstražnog osiguranja može biti veće, jer što udaljenje pred-

Sl. 44 — Organizacija osiguranja predstražnim odredom sastava ojačanog motostreljačkog bataljona (jedna varijanta)

stražnog osiguranja bude veće, utoliko će jedinice imati više vremena za razvijanje i stupanje u borbu. Uporedo s tim, to udaljenje ne sme biti preterano, kako se ne bi narušilo sadejstvo predstražnog osiguranja i glavnine pri odbijanju napada neprijatelja sa zemlje.

Predstražni odred u određenoj zoni osiguranja upućuje na pravce mogućih dejstava neprijatelja ojačane predstražne vodove i organizuje osmatranje i izviđanje.

Za raspored predstražnih vodova bira se linija koja je pogodna za odbranu, po mogućnosti zaštićena protiv tenkovskim preprekama i koja obezbeđuje dobro osmatranje u stranu neprijatelja. U određenoj zoni osiguranja

svaki predstražni vod priprema glavni, a kad ima vremena i rezervni položaj, sa koga se štiti vatrom cela zona. Međuprostori između položaja predstražnih vodova štite se vatrom.

Radi pravovremenog otkrivanja neprijatelja na položaju svakog odeljenja (tenka) organizuje se osmatranje.

Jedinica, koja je ostala na raspolaganju komandanta predstražnog odreda raspoređuje se u dubini, u gotovosti za manevar na ugrožene odseke.

Vatreni položaji artiljerije, koja je pridata predstražnom odredu, biraju se na pravcima koji su opasni od tenkova.

Radi pregleda zemljišta u međuprostorima između predstražnih vodova, naročito noću i pri organičenoj vidljivosti, po naređenju komandanta predstražnog odreda iz njih se povremeno upućuju patrolna vozila ili pešačke patrole, koje se prikriveno kreću ukazanom marš-rutom i detaljno pregledaju zemljište. Pojedinačne neprijateljeve vojnike patrole zarobljavaju ili uništavaju. Pri otkrivanju neprijateljskih grupa, komandir patrolnog vozila (vođa patrole) odmah izveštava komandira predstražnog voda i produžava osmatranje dejstava neprijatelja.

Ako postoje prikriveni prilazi pred frontom položaja predstražnog voda ili u međuprostorima između predstražnih vodova, radi pravovremenog otkrivanja neprijatelja komandir predstražnog voda postavlja objavnice od dva-tri vojnika na svakoj. Objavnica se postavlja za određeno vreme, raspoređuje se prikriveno na određenom mestu, mora biti u stalnoj bojevoj gotovosti i ničim se ne sme demaskirati. Pri pojavi neprijatelja objavnica ga osmatra i na ugovoren način izveštava komandira. Kad na nju najdu pojedinačni vojnici neprijatelja, ona ih zarobljava ili uništava vatrom.

Po izvršenju zadatka objavnica se samostalno vraća na položaj predstražnog voda.

Za izviđanje pred frontom i na bokovima komandir predstražnog odreda postavlja osmatračnice, a po potrebi upućuje izviđačke patrole ili patrolna vozila.

Kada je na važan pravac u predstražni odred upućen ojačan bataljon, na najverovatnije pravce nailaska nepri-

jatelja komandant bataljona postavlja predstražne čete, a na druge — vodove. Ostale jedinice sačinjavaju rezervu.

Da bi osiguranje i izviđački delovi mogli raspoznavati svoje pripadnike, svakodnevno se određuju znaci raspoznavanja (lozinka i odziv).

Za lozinku služi naziv oružja i borbene tehnike, a za odziv — naziv naseljenog mesta sa istim početnim slovom kao i lozinka. Na primer, lozinka »pištolj«, odziv »poltava«.

Lozinka se saopštava usmeno, celokupnom sastavu predstražnog osiguranja, a odziv — starešinama jedinica i licima koja se upućuju da im predaju naređenja.

Lozinka se traži od lica koja prelaze preko linije osiguranja i koja se kreću po rejonu razmeštaja noću, a odziv od onih koji predaju naređenje prepostavljenog.

Lozinka i odziv izgovaraju se tiho. Svi koji ne znaju lozinku, a doneli su naređenje — odziv, zadržavaju se. Njih komandant predstražnog odreda saslušava lično i, zavisno od okolnosti, odobrava im da nastave put ili ih stražarno upućuje komandantu koji je postavio osiguranje.

Noću, i u drugim situacijama ograničene vidljivosti, ljudstvo na predstraži treba da se nalazi u punoj borbenoj gotovosti i da ispoljava visoku budnost.

Kad dobije podatke o pojavi neprijatelja, predstražni odred (predstražni vod) pojačava osmatranje i priprema se za borbu. O pojavi neprijatelja u zoni osiguranja komandant predstražnog odreda (predstražnog voda) odmah izveštava komandanta koji je uputio predstražu i obaveštava susedne predstražne odrede (predstražne vodove). Manje grupe neprijatelja predstraža zarobljava ili uništava. Pri napadu jačih snaga neprijatelja predstražni odred (predstražni vod) uporno brani posednutu liniju, obezbeđujući razvijanje i stupanje u borbu glavnine. U slučaju spuštanja (izbacivanja) vazdušnog desanta u zonu osiguranja, komandant predstražnog odreda izveštava o tome komandanta koji je postavio osiguranje i preduzima mere za uništavanje desanta.

ZAKLJUČAK

Razmatranje osnovnih postavki savremene taktike pokazuje da se ona razlikuje od taktike prošlih ratova, među kojima i od one iz velikog otadžbinskog rata. U razvoju taktike, isto kao i operativne veštine i strategije, dogodio se zaista revolucionarni skok, koji je uslovljen širokom upotrebljom nuklearnih sredstava i sredstava za njihovo prenošenje do ciljeva, a takođe korišćenjem u vojne svrhe drugih najnovijih dostignuća nauke i tehnike.

Glavno oružje za uništavanje neprijatelja u savremenom združenom boju predstavljaju nuklearna sredstva. Opštevojni komandant raspolaže nuklearnim projektilima različite snage, koji se mogu upotrebljavati za uništavanje raznih objekata na celoj dubini borbenog potretka neprijatelja.

Sposobnost taktičkih nuklearnih sredstava da samostalno rešavaju najvažnije borbene zadatke menja sam sadržaj združenog boja. To više nije prosti borbi motopešadije, tenkova, artiljerije i drugih rodova vojske i avijacije, koja se vodi pri rešavanju taktičkih zadataka, već, pre svega, nuklearni udari i visokomanevarska dejstva združenih i nižih taktičkih jedinica, međusobno uskladena po cilju, mestu i vremenu. Uništavanje neprijatelja postiže se nuklearnim udarima i snažnom vatrom drugih vrsta oružja. Brz manevr, u kombinaciji sa nuklearnim i vatrenim udarima i silovitim jurišima, prožima celokupnu suštinu savremenog združenog boja.

Umešna upotreba nuklearnih sredstava u borbi omogućuje brzu promenu odnosa snaga i sredstava u svoju korist i razbijanje neprijatelja za kratko vreme. Iz toga

proizilazi potreba da opštevojni komandant duboko pozna-je borbene osobine i mogućnosti nuklearnih sredstava i sredstava za njihovo prenošenje do ciljeva, da ume brzo analizirati situaciju i odrediti najpogodnije ciljeve za nu-klearne udare, da lično brzo izvodi sve potrebne prora-čune koji su u vezi sa upotrebom nuklearnih sredstava i iskorišćavanjem njihovih rezultata.

Činjenica što neprijatelj raspolaže nuklearnim sred-stvima, koja predstavljaju glavno sredstvo za uništavanje i osnovu borbene snage njegovih jedinica, izaziva potrebu za stalnu borbu sa sredstvima nuklearnog napada svim, u konkretnoj situaciji, raspoloživim sredstvima i načinima. U savremenim uslovima od uspešnog rešenja tog zadatka zavisi ishod borbe. Zbog toga je izviđanje neprijateljskih nuklearnih sredstava i njihovo brzo uništavanje glavni zadatak jedinica u borbi.

Nova borbena sredstva obostrano su naglo povećala borbene mogućnosti jedinica i pridala združenom boju nezapamćenu odlučnost, manevarski karakter, dinamičnost i veliki prostorni zamah.

Obostrana široka upotreba nuklearnih sredstava do-vešće do stvaranja prostranih kontaminiranih zona i za-rušenih rejona, koje će jedinice morati savladivati, obi-laziti i u njima voditi borbena dejstva, primenjujući ra-zna sredstva i načine zaštite.

U savremenom boju jako se povećava značaj faktora vremena za postizanje uspeha. Sada ne dani i časovi, već minuti pa čak i sekundi mogu rešiti njegov ishod. To od komandanta zahteva izuzetno brzo reagovanje na situa-ciju, brzo donošenje odluke, prenošenje borbenih zadata-ka jedinicama i njihovo izvršavanje. Naročito brzo, bu-kvalno munjevito i potpuno samostalno reagovanje za-htega se od komandanta kad dobije podatke o nuklear-nim sredstvima neprijatelja.

Izuzetna odlučnost za ostvarenje ciljeva, čemu će te-žiti protivničke strane u oružanoj borbi, i porasle moguć-nosti za njihovo postizanje napadnim dejstvima u savre-menim uslovima jako povećavaju ulogu borbe u susretu koja će sad biti češća nego ranije, a ponekad će, po svoj prilici, preovlađivati nad ostalim vidovima borbenih dej-

stava. Osnovni princip vođenja borbe u susretu jeste da se neprijatelj preduhitri u nanošenju nuklearnih i vatreñih udara, u razvijanju jedinica u borbeni poredak i izvršenju silovitih juriša u bokove i pozadinu glavnih sna-ga neprijatelja, i njihovo razbijanje po delovima za kratko vreme.

Korenito se izmenio i karakter napada na branioca. On se izvodi po pravcima, velikim tempom, na veliku dubinu i uz široku primenu raznih oblika manevra. Sasredivanje napora na glavnom pravcu postizaće se, pre svega, nanošenjem nuklearnih udara. Jedinice će na bojištu dejstvovati u rastresitom rasporedu.

Drugačije će se vršiti i proboj neprijateljske odbrane — ne putem njenog »progrizanja«, kako je to bilo u prošlim ratovima, već nanošenjem nuklearnih udara i njenim savlađivanjem iz pokreta velikim tempom tenkovskim i motostreljačkim jedinicama. Jedan od načina prelaska jedinica u napad postaće napad iz pokreta. Pri tome, da bi se neprijatelju onemogućilo nanošenje nuklearnih i vatreñih udara, razvijanje jedinica u borbeni poredak i njihov prelazak u juriš izvodiće se bez ikakvog zadržavanja na jurišnom položaju.

Pri uništavanju preostalih žarišta neprijateljskog otpora motostreljačke jedinice će dejstvovati zajedno sa tenkovima, po pravilu, ne silazeći sa oklopnih transporter-a. Juriš peške biće retka pojava. Pešadijska taktika, zasnovana na dejstvima streljačkog stroja, ustupa mesto novoj taktici motostreljačkih jedinica na oklopnim transporterima.

Upotreba nuklearnih sredstava stvara povoljne uslove za silovito napredovanje jedinica. One treba da brzo iskoriščavaju rezultate nuklearnih udara, smelo prodiru kroz prekide i međuprostore u borbenim porecima neprijatelja, izbegavaju frontalne juriše na otporne tačke i pravolinijsko napredovanje, izvršavaju elastičan manevr i nanose odlučne udare u bok i pozadinu neprijatelja.

Obrana je takođe pretrpela ozbiljne izmene. Prelazak u obranu, kao privremena i nužna mera, provodiće se najčešće pod dejstvom neprijatelja, u toku žestoke borbe. U tim uslovima odbrana će se organizovati za veoma

kratko vreme. Ona će se zasnivati na upotrebi nuklearnih sredstava, vatre konvencionalnih sredstava i zaprečavanja, na širokom manevru i protivnapadima, u kombinaciji sa čvrstim držanjem najvažnijih rejona i objekata na glavnim pravcima neprijateljskog napada.

Postojanje u braniočevih jedinica nuklearnih sredstava omogućava im ne samo da odbiju napad nadmoćnijih neprijateljskih snaga, već i da potpuno slome napad i za kratko vreme pređu iz odbrane u napad.

U savremenim uslovima po novome će se rešavati pitanja komandovanja jedinicama. Znatno je povećan obim i kvalitetno se izmenio sadržaj podataka o situaciji, koji su potrebni komandantu za donošenje odluke. Povećao se značaj predviđanja, koje se ne može ni zamisliti bez čvrstog vladanja dijalektičkim metodom analize situacije od strane komandanta, bez dobro organizovanog izviđanja, dubokog poznavanja prirode savremenog boja, tehnike, organizacije i taktike svojih jedinica i neprijatelja.

U savremenim uslovima jako se skratio vreme za donošenje odluka i prenošenje borbenih zadataka jedinicama. Donošenje odluke za boj i organizacija sadejstva jedinica sada su, kao nikada ranije, povezani sa izvođenjem mnogih i tačnih taktičkih proračuna. Izmenio se sam sadržaj sadejstva jedinica u borbi. Glavno u njemu jeste usklađenost upotrebe konvencionalnih sredstava za uništavanje sa nuklearnim udarima i brzo iskoriščavanje njihovih rezultata od strane jedinica. Otežano je održavanje neprekidne veze i sadejstva jedinica u toku borbe.

Za povećanje kvaliteta komandovanja jedinicama ogroman značaj ima široko uvođenje elektronskih računarskih mašina. One su primile na sebe mnoštvo funkcija: izračunavanje, sistematizaciju i obradu potrebnih podataka, proračune odnosa snaga, optimalne varijante raspodele snaga i sredstava, postrojavanje borbenog poretku i dr., znatno skrativši time naporan rad štaba na proračunima. Obrađujući varijantu odluke komandant, pomoću moderne tehnike, uvek može bar približno predstaviti sebi koji obim uništenja neprijatelja se može očekivati, ko-

lik iće biti sopstveni gubici i utrošak materijalnih sredstava, koliko će trebati vremena za izvršenje nekog zadatka itd.

U savremenim uslovima izmenilo se borbeno obezbeđenje i proširio se njegov sadržaj. Pred trupnim izviđanjem, sem ranije izvršavanih zadataka, koji su se jako usložili, pojavili su se novi zadaci. Sada izviđanje mora ustanovljavati raspored i premeštanje neprijateljskih sredstava za masovno uništavanje, otkrivati objekte za nuklearne udare i stalno ih proveravati, prikupljati podatke o radioaktivnoj, hemijskoj i bakteriološkoj situaciji. Povećani su zahtevi za pravovremenost, verodostojnost, tačnost i neprekidnost dobijanja izviđačkih podataka.

Pojavio se novi vid obezbeđenja borbenih dejstava — zaštita od oružja za masovno uništavanje, koja sadrži čitav kompleks specijalnih i taktičkih mera. Proširili su se zadaci protivvazdušne odbrane jedinica i izmenili su se principi njenog vođenja. Naglo je porastao značaj maskiranja i borbe sa radioelektronskim sredstvima neprijatelja.

Savremeni združeni boj zahteva veliku količinu raznih materijalnih sredstava, posebno goriva i municije, brzo vraćanje na upotrebu oštećene borbene tehnike i pravovremeno ukazivanje sanitetske pomoći ranjenicima i bolesnicima. Sva pitanja u vezi s tim moraju se rešavati u izuzetno složenim uslovima i za ograničeno vreme. Zbog toga se pozadinsko obezbeđenje jedinica izmenilo, znatno se usložilo. Izmenila se i trupna pozadina — ona je postala pokretna, tehnički visoko opremljena i sposobljena da obavlja pozadinsko obezbeđenje na kratkim zastancima, a ponekad prosti u pokretu.

Složeni karakter savremenog boja postavlja nove, veće zahteve pred moralno-psihološku pripremu, vaspitanje, obuku, disciplinu i fizičku prekaljenost sovjetskih vojnika. Glavna snaga u borbi uvek je bio i ostaje čovek. Na kraju krajeva, ishod borbe će rešavati ljudi, koji odlično vladaju borbenom tehnikom, koji su duboko svesni pravednih ciljeva rata, iskreno odani svojoj domovini i spremni da, ne štedeći život, izvršavaju svoj vojnički dug.

Zbog toga, u savremenim uslovima jako se povećava značaj partijsko-političkog rada, koji je pozvan da učvršćuje moral vojnika, odgaja kod njih visoke borbene kvalitete i stalno održava ofanzivni elan i železnu vojničku disciplinu.

U budućem svetskom ratu, ako ga imperijalisti izazovu, odlučujući značaj imaće njegov početni period. Imperijalisti računaju na iznenadnost otpočinjanja rata, grozničavo se naoružavaju, drže u stalnoj gotovosti krupne nuklearne snage i grupacije kopnene vojske, avijacije i ratne mornarice, opremljene moćnim savremenim oružjem i borbenom tehnikom.

Kod sovjetskih ljudi još su sveža sećanja na ogromne patnje iz prošlog rata, koji je našem narodu naneo tolike žrtve i stradanja. Previdi u nuklearnom ratu mogu naneći veliku štetu celom našem narodu, stvari komunizma i sudbini čovečanstva.

Zbog toga partija zahteva ispoljavanje visoke budnosti prema rovarenjima imperijalističke soldateske, držanje oružanih snaga u stalnoj borbenoj gotovosti.

Tom osnovnom zadatku — obezbeđenju visoke borbene gotovosti jedinica — kod nas je podređena celokupna obuka i vaspitanje jedinica, usavršavanje njihove organizacije, opremanje modernom tehnikom i borbenim sredstvima, celokupna raznovrsna delatnost komandanata i komandira, političkih radnika, tehničara specijalista i partijskih i komsomolskih organizacija.

Održavanju visoke borbene gotovosti, spremnosti da se u slučaju potrebe odmah pristupi izvršavanju borbenih zadataka potpuno je podređena i taktička obuka komandnog sastava. Glavni njen zadatak sastoji se u ovlađivanju veština organizovanja i izvođenja savremenog boja. Svrha ove knjige i jeste u tome, da doprinese proširivanju operativno-taktičkog vidokruga oficira.

SPISAK KORIŠĆENE LITERATURE

- Макрс К. и Энгельс Ф. Соч., Издание второе, т. 11, 14, 15,
20. М., Госполитиздат, 1955—1965.
- Энгельс Ф. Избранные военные произведения. М., Воениздат,
1956.
- Ленин В. И. Полное собрание сочинений, издание пятое. М.,
Госполитиздат, 1958—1965.
- Ленин В. И. О войне, армии и военной науке. Тома 1 и 2. М.,
Воениздат, 1957.
- Ленин В. И. Военная переписка (1917—1920). М., Воениздат,
1957.
- Ленин В. И. О Советской Армии. М., Воениздат, 1958.
- Ленин В. И. Замечания на сочинения Клаузевица „О войне“.
М., Госполитиздат, 1939.
- КПСС о Вооруженных Силах Советского Союза. Сборник доку-
ментов (1917—1958 гг.). М., Госполитиздат, 1958.
- Программа Коммунистической партии Советского Союза. (Прин-
ята XXII съездом КПСС). М., Госполитиздат, 1964.
- Абрамов В. Человек и техника в современной войне. М.,
Воениздат, 1960.
- Азовцев Н. Н. Военные вопросы в трудах В. И. Ленина. М.,
Воениздат, 1964.
- Альшиц З. С. Основы наступательного боя. М., Воениздат,
1963.
- Анисимов Н. В. Элементарная тактика. Изд. 7, тт. 1, 2. Пг.,
Госиздат, 1921.
- Андогский А. И. Встречный бой. Пг., 1918.
- Астащенков П. Т. Советские ракетные войска. М., Воениз-
дат, 1964.
- Атомное оружие. Сборник статей, изд. 2. М., Воениздат, 1955.
- Атом и оружие. М., Воениздат, 1964.
- Балабанов В. Противотанковая оборона в основных видах
боя. М., Воениздат, 1941.
- Барановский В. и Гарф В. Боевые действия войск.
Общая тактика. М. — Л., Госиздат, 1928.
- Беликов Л. А. Бактериологическое оружие и способы за-
щиты от него. М., Воениздат, 1960.

- Боевые действия стрелкового батальона. Сборник тактических примеров из Великой Отечественной войны. М., Воениздат, 1957.
- Боевые действия стрелкового полка. Сборник боевых примеров. М., Воениздат, 1958.
- Боевые действия стрелковой дивизии. Сборник тактических примеров из Великой Отечественной войны. М., Воениздат, 1958.
- Большая Советская энциклопедия. Изд. 2. Статьи о военной науке и военном искусстве, т. 8; о тактике — т. 41.
- Бонч-Бруевич М. Учебник тактики для военных училищ. Изд. 3. Спб, 1916.
- Брежнев Л. И. Великая победа советского народа. М., Политиздат, 1965.
- Бубнов А. С. О Красной Армии. М., Воениздат, 1958.
- В помощь командиру подразделения. М., Воениздат, 1962.
- Варважовский Л. Маневренность. Перевод с чешского. М., Воениздат, 1963.
- Варфоломеев Н. Ударная Армия. М., Госвоениздат, 1939.
- Верховский А. И. Общая тактика. Изд. 3-е, М., „Военный Вестник“, 1927.
- Верховский А. И. Общая тактика. Сокращенный курс. М., Госиздат, 1928.
- Верховский А. И. Основы нашей тактики. М., „Военный Вестник“, 1928.
- Виноградов В. Разведывательный дозор и разведывательный отряд на марше и во встречном бою. М., Воениздат, 1963.
- Вольпе А. Фронтальный удар. М., Воениздат, 1931.
- Головин Н. Введение в курс тактики. Спб, 1911.
- Гончаренко М. Кибернетика в военном деле. Изд. 2. М., ДОСААФ, 1963.
- Горемыкин Ф. Руководство к изучению тактики в начальных ее основаниях и в практическом применении. Чч. 1—3. Спб, 1849.
- Гренадаль В. Д. Артиллерия в основных видах боя. М., Воениздат, 1940.
- Гречко А. А. Высокое призвание. М., Воениздат, 1962.
- Григорьев М., Гришин Н. Тактика и вооружение пехотных подразделений иностранных армий. М., Воениздат, 1963.
- Громыченко А. Очерки тактики танковых частей. М., Госвоениздат, 1935.
- Гусев С. И. Гражданская война и Красная Армия. Сборник статей. М., Воениздат, 1958.
- Гринин Д. Военная деятельность В. И. Ленина. М., Воениздат, 1957.
- Джевецкий Я., Пюро Я. Проблемы развития военного искусства. Перевод с польского. М., Воениздат, 1958.
- Действие ядерного оружия. Перевод с английского. М., Воениздат, 1963.

- Драгомиров М. И. Учебник тактики. Изд. ', чч. 1, 2. Киев, 1910—1911.
- Драгомиров М. И. Избранные труды М., Воениздат, 1956.
- Дубинин Т. Общая тактика в схемах М., Госиздат, 1928.
- Дукачев М. П. Пехота в бою. М., Воениздат, 1959.
- Егоров П. Г. Окружение и разгром в исторических примерах. М., Госвоениздат, 1940.
- Егоров П. Т. Реактивное оружие. М., Воениздат, 1960.
- Еронин Н. Боевые действия войск ночью. (По иностранным взглядам.) М., Воениздат, 1959.
- Епишев А. А. История учит. К двадцатилетию победы Советского Союза в Великой Отечественной войне. „Знание“, 1965.
- Жако П. Э. Исследование вопросов стратегии Запада. Перевод с французского. М., Изд-во иностр. лит., 1955.
- Жданко А. Курс общей тактики. М., Госиздат, 1930.
- Жомини Г. Очерки военного искусства. Перевод с французского, тт. 1, 2. М., Воениздат, 1939.
- Зайончковский А. Мировая война 1914—1918 гг. Изд. 3, тт. 1, 2. М., Воениздат, 1938.
- Зубарев Г. А. Взаимодействие войск в бою. М., Воениздат, 1965.
- Зубков Н. А., Иванов Д. А. Работа общевойскового команда по принятию решения на бой и доведению его до войск. М., Воениздат, 1964.
- Иванов Д., Шеманский П., Янов В. Управление войсками в современном общевойсковом бою. М., Воениздат, 1964.
- Иванов А. Ядерные излучения атомного взрыва. М., Воениздат, 1956.
- Инженерные войска Советской Армии в важнейших операциях Великой Отечественной войны. Сборник статей. М., Воениздат, 1958.
- Изместьев П. Современные тенденции в стратегии и тактике по опыту последней войны. Спб, 1910.
- Иссерсон Г. С. Эволюция оперативного искусства. М., Госвоениздат, 1932.
- История Великой Отечественной войны Советского Союза 1941—1945 гг. Тт. 1—6, М., Воениздат, 1960—1965.
- История военного искусства. Учебник. Кн. 1—3. М., Издание ВАФ, 1961.
- Каминский Л. и Новосельский С. Потери в прошлых войнах (1756—1918). М., Медгиз, 1947.
- Какурин Н. Боевые действия крупных войсковых частей в маневренной войне. Опыт тактического исследования. Ч. 2. М., Издание Военной академии РККА, 1924.
- Какурин Н. Встречный бой. М., Госиздат, 1927.
- Какурин Н. Современная тактика. М., Госвоениздат, 1924.
- Карбышев Д. М. Избранные научные труды. М., Воениздат, 1962.
- Карташов Н. В. Неуправляемое ракетное оружие. М., Воениздат, 1962.

- Карцов. Тактика. Изд. 3, чч. 1, 2. Спб, 1859—1860.
- Капустин Н. Я. Оперативное искусство в позиционной войне. М., Госиздат, 1927.
- Кедрин. Исторический обзор тактики русских войск, как введение к ее изучению. Спб, 1899.
- Калинин М. И. Ленин о защите социалистического Отечества. М., Госполитиздат, 1943.
- Калинин М. И. О коммунистическом воспитании и воинском долге. Сборник статей и речей. М., Воениздат, 1962.
- Клаузевиц К. О войне. Перевод с немецкого. Тт. 1, 2. М., Госвоениздат, 1937.
- Князев М. Борьба в позиционных условиях. М., Госвоениздат, 1939.
- Кононенко А. Атомное оружие в военных планах США. М., Воениздат, 1957.
- Курочкин П. А. Советская военная доктрина о характере будущей войны. М., Издание ВАФ, 1963.
- Курочкин П. А. Основные вопросы истории Великой Отечественной войны. „Наука“, 1965.
- Кучка В. Инфракрасные лучи в военном деле. М. Воениздат, 1962.
- Кюльман Ф. Общая тактика по опыту мировой войны. Перевод с французского. Госиздат, 1928.
- Лаговский А. Стратегия и экономика. М., Воениздат, 1957.
- Лазеры. Оптические когерентны квантовые генераторы. Сборник статей. Перевод с английского. М., Изд-во иностр. лит., 1963.
- Леер Г. Прикладная тактика. Выш. 1, 2. Спб, 1877—1880.
- Лигнау А. Пехота. Госвоениздат, 1925.
- Лоза Д. Ф., Гарбуз Г. И., Сазонов И. Ф. Мотострелковый батальон в современном бою. М., Воениздат, 1965.
- Лос К. Синтетические яды. М., Изд-во иностр. лит., 1963.
- Лукирский С. Г. Общая тактика. Лекции, читанные на ускоренном курсе Академии Генерального штаба РККА в 1918—1919 уч. году. Издание Академии ГШ РККА, 1919.
- Лэпп Р. Убийство и сверхубийство. Перевод с английского. М., Воениздат, 1964.
- Люка. Эволюция тактических идей во Франции и Германии во время войны 1914—1918 гг. Перевод с французского. Госвоениздат, 1926.
- Малиновский Р. Я. Речь на XXII съезде КПСС. XXII съезд Коммунистической партии Советского Союза (Стенографический отчет). Т. II, М., Госполитиздат, 1962.
- Малиновский Р. Я. Бдительно стоять на страже мира. М., Воениздат, 1962.
- Малиновский Р. Я. Величие победы. М., „Знание“, 1965.
- Мариушкин А. Природа современного боя. Пг., 1912.
- Матаксис Т. и Гольдберг С. Пентомическая дивизия. Перевод с английского. М., Изд-во иностр. лит., 1959.
- Медем Н. Тактика. Чч. 1, 2. Спб, 1837.

- Миддельдорф Э. Руководство по тактике. Перевод с немецкого. М., Изд-во иностр. лит., 1956.
- Миддельдорф Э. Тактика в русской кампании. Перевод с немецкого. М., Воениздат, 1958.
- Микше Ф. О. Атомное оружие и армии. Перевод с английского. М., Изд-во иностр. лит., 1956.
- Микель. Стратегические и тактические уроки войны 1914 — 1918 гг. Перевод с французского. М., Госиздат, 1928.
- Михневич Н. Влияние новейших технических изобретений на тактику войск. Издание 2-е. Спб, 1893.
- Морально-политический фактор в современной войне. М., Воениздат, 1958.
- Морозов Н. В. Общая тактика. М., Госиздат, 1928.
- Морозов Н. В. Тактика пехоты. М., Госиздат, 1921.
- Морозов П. Управляемое ракетное оружие. М., Воениздат, 1961.
- Наполеон. Избранные произведения. М., Воениздат, 1956.
- Наступление стрелкового корпуса. Сборник тактических примеров из Великой Отечественной войны. М., Воениздат, 1958.
- Незнамов А. А. Тактические беседы. Издание ЛВО, 1925.
- Незнамов А. А. Современная война. Издание 3-е. Пг., 1923.
- О советской военной науке. Сборник статей. М., Воениздат, 1954.
- О современных операциях. Сборник переводных статей. М., Воениздат, 1962.
- Общая тактика, I—III. М. Воениздат, 1940—1941.
- Общая тактика ч. I. Основы общевойскового боя, издание ВАФ 1946.
- Общая тактика в боевых примерах Великой Отечественной войны. Выш. 1—6 (полк — дивизия). Издание ВАФ, 1945—1949.
- Огородников Ф. Очерки сравнительной тактики. Выш. 1—3. М., Госиздат, 1928—1929.
- Основы тактики по опыту мировой войны. Перевод с немецкого. М., Госиздат, 1928.
- Петрусь П. М. Развитие тактики наступательного боя стрелковой дивизии в Великой Отечественной войне. М., Издание ВАФ, 1958.
- Покровский Г. Наука и техника о современных войнах. Издание 2-е. М., Воениздат, 1959.
- Поражающее действие атомных бомб. М., Воениздат, 1954.
- Преженцев А. Учебник тактики, тт. 1—2, издание 4-е. Спб, 1910.
- Проблемы революции в военном деле. М., Воениздат, 1964.
- Проблемы использования атомной энергии. Сборник статей. Издание 2-е, М., Воениздат, 1956.
- Прозоров В. Тактическая внезапность. М., Воениздат, 1958.
- Прорыв подготовленной обороны стрелковыми соединениями. По опыту Великой Отечественной войны 1941—1945 гг. М., Воениздат, 1957.
- Противоатомная защита. Перевод с английского. М., Воениздат, 1958.

- Радус-Зенкович. Очерк встречного боя по опыту Гумбиненской операции в августе 1914 г. М., Госиздат, 1920.
- Разведка в стрелковых подразделениях. М., Воениздат, 1960.
- Развитие тактики Советской Армии в годы Великой Отечественной войны 1941—1945 гг. М., Воениздат, 1958.
- Развитие тактики русской армии XVIII в. — начало XX в. М., Воениздат, 1958.
- Рейнгардт Дж., Кинтнер В. Боевые действия сухопутных войск в условиях применения атомного оружия. Перевод с английского М., Воениздат, 1955.
- Рыбин Д. Встречный бой стрелковой дивизии. М., Воениздат, 1939.
- Рожнятовский Т., Жултовский З. Биологическая война. Перевод с польского. М., Изд-во иностр. лит., 1959.
- Ротмистров П. А. Встречное танковое сражение под Прохоровкой. М., Воениздат, 1961.
- Рэн Ф. Атомная проблема. Перевод с французского. М., Изд-во иностр. лит., 1958.
- Русская военно-теоретическая мысль XIX и начала XX веков. Сборник статей. М., Воениздат, 1960.
- Сборник переводов статей из иностранной прессы по вопросам использования атомного оружия и противоатомной защиты войск. М., Воениздат, 1954.
- Сведин А. Эволюция военного искусства с древнейших времен до наших дней. Тт. 1—2. М., Госиздат, 1927.
- Синицын Д. Теоретическая общая тактика. Спб, 1906.
- Синяк В. С. Военное применение электронных вычислительных машин. М., Воениздат, 1963.
- Сыромятников А. Прорыв, его развитие и парирование. М., Госиздат, 1928.
- Сыромятников А. Наступление. М., Госиздат, 1928.
- Сквородкин М. Д. Тактика как составная часть военного искусства (Тактика как научная теория). М., Воениздат, 1956.
- Служба общевойсковых штабов в бою. Издание 2-е. М., Воениздат, 1941.
- Смирнов М. В., Базь И. С., Козлов С. Н., Сидоров П. А. О советской военной науке. Издание 2-е. М., Воениздат, 1964.
- Смирнов С. А. Тактика. М., Госвоениздат, 1938.
- Средства и способы защиты от атомного оружия. Сборник статей. Издание 2-е. М., Воениздат, 1956.
- Сотников А. А., Сергеев Ю. Д. Боевое применение ракетного оружия. М., Воениздат, 1964.
- Сталин И. В. О Великой Отечественной войне Советского Союза. Изд. 5-е. М., Воениздат, 1949.
- Степанов А., Попов В. Химическое оружие и основы противохимической защиты. М., Воениздат, 1962.
- Степнюк Л. Танковые подразделения в бою. М. Воениздат, 1961.
- Суворов А. В. Наука побеждать. М., Воениздат, 1950.

- Суворов А. В. Полковое учреждение. М., Воениздат, 1949.
- Суворовский сборник. М., Издательство Академии наук СССР, 1951.
- Суворов А. Н. Тактика в примерах. М., „Военный Вестник“, 1926.
- Суриков Б. Т. Боевое применение ракет. М., Воениздат, 1965.
- Стрельченко Б. И. Взаимодействие ракетных войск и артиллерии с мотопехотой и танками. М., Воениздат, 1965.
- Тактика в трудах военных классиков, Тт. I, II. М., Госиздат, 1925—1926.
- Тактика современного общевойскового боя. Сборник переводных статей. М., Воениздат, 1961.
- Тактическое использование атомного оружия. Перевод с английского. М., Воениздат, 1956.
- Тухачевский М. Н. Избранные произведения. Тт. I, II. М., Воениздат, 1964.
- Татарченко А. Е. Управляемые снаряды и ракеты. М., Воениздат, 1962.
- Уорли М. Новое в армии США. Перевод с английского. М., Воениздат, 1959.
- Управляемые снаряды. Перевод с английского. М., Изд-во иностр. лит.
- Форши Ружо. Общая тактика. Перевод с польского. М., Издание Военной академии РККА, 1923.
- Фош Ф. О принципах войны. Перевод с французского. Пг., 1919.
- Фрунзе М. В. Избранные произведения. М., Воениздат, 1950.
- Фрунзе М. В. Избранные произведения. Тт. I, II. М., Воениздат, 1957.
- Черемисов В. Прикладная тактика. Теория и примеры применения ее в частном случае. Выш. 1—4. Издание 3-е. М., Госиздат, 1921.
- Чернышев В. Лазеры в космосе, на земле и под водой. М., Воениздат, 1964.
- Шапошников Б. М. Мозг армии. Книги 1—3. М., Госиздат, 1927—1929.
- Шафалович Ф. Встречный бой 10-го армейского корпуса 1914 г. М., Воениздат, 1938.
- Эйхе Г. Тактические поучения гражданской войны. М., Госиздат, 1931.
- Ядерный век и война. Под редакцией Маршала Советского Союза Гречко А. А. М., „Известия“, 1964.
- Ядерное оружие (физические основы). М., Воениздат, 1965.
- Яманов А. Встречный бой. М., Воениздат, 1959.

Napomena: Sem navedene literature, autori su koristili članke o operativno-taktičkim pitanjima iz sovjetskih i inostranih časopisa iz 1955—1965. godine.

VOJNA BIBLIOTEKA

— INOSTRANI PISCI —

Osnovana 1950. godine

Dosad izdala ove knjige

- 1) knjiga: General AJZENHAUER, **OD INVAZIJE DO POBEDE**, rasprodato.
- 2) knjiga: Maršal MONTGOMERI, **OD EL ALAMEJNA DO BALTIČKOG MORA**, rasprodato.
- 3) knjiga: Kamil RUŽERON, **BUDUĆI RAT**, rasprodato.
- 4) knjiga: Pukovnik dr fil. BEŠLAJN, **RUKOVODENJE NARODNOM ODBRANOM**, rasprodato.
- 5) knjiga: Bazil H. LIDEL-HART, **STRATEGIJA POSREDNOG PRILAŽENJA**. Strana 397, cena 2,30 din.
- 6) knjiga: Kamil RUŽERON, **POUKE IZ RATA U KOREJI**, rasprodato.
- 7) knjiga: Džordž PATON, **RAT KAKVOG SAM JA VIDEO**, rasprodato.
- 8) knjiga: General ER, **ARTILJERIJA — NEKAD, SAD I UBUĐUĆE**. Strana 405, cena 3 din.
- 9) knjiga: Omar BREDLI, **USPOMENE JEDNOG VOJNIKA** rasprodato.
- 10) knjiga: Pukovnik LIKA, **EVOLUCIJA TAKTIČKIH IDEJA** rasprodato.
- 11) knjiga: J. O. HIRŠFELDER, **ATOMSKA BOMBA I LIČNA ZAŠTITA**, rasprodato.
- 12) knjiga: Maršal PAPAGOS, **GRČKA U RATU 1940/41**. Strana 400, cena 2 din.
- 13) knjiga: Džon KRESVEL, **RAT NA MORU 1939/45**, rasprodato.
- 14) knjiga: ROZBERI, **BIOLOŠKI RAT**, rasprodato.
- 15) knjiga: General-pukovnik DAPČEVIĆ, **ZNAČAJ I SNAGA MANEVRA**. Strana 630, cena 5 din.

- 16) knjiga: General ŠASEN, **ISTORIJA DRUGOG SVETSKOG RATA**, rasprodato.
- 17) knjiga: SVEČIN, **STRATEGIJA**. Strana 452, cena 4,50 din.
- 18) knjiga: AJMANSBERGER, **TENKOVSKI RAT**. Strana 356 sa 3 priloga, cena 4 din.
- 19) knjiga: KAMON, **NAPOLEONOVI RATOVI**, rasprodato.
- 20) knjiga: KARPOV, **OBALSKA ODBRANA**. Strana 524, cena 7 din.
- 21) knjiga: MIKŠE, **TAKTIKA ATOMSKOG RATA**, rasprodato.
- 22) knjiga: MIDEILDORF, **TAKTIKA U POHODU NA RUSIJU**, rasprodato.
- 23) knjiga: AJRE, **RATNA VEŠTINA I TEHNIKA**. Strana 248, cena 3 din.
- 24) knjiga: PRENTIS, **CIVILNA ZAŠTITA U MODERNOM RATU**, rasprodato.
- 25) knjiga: HITL, **VOJNI ŠTABOVI**, Strana 336, cena 5 din.
- 26) knjiga: Maršal JERJOMENKO, **STALJINGRAD**. Strana 252, cena 10 din.
- 27) knjiga: FOJHTER, **ISTORIJA VAZDUŠNOG RATA**. Strana 503, cena 8,50 din.
- 28) knjiga: Admiral KASTEKS, **STRATEGIJSKE TEORIJE** (I sveska). Strana 430, cena 6 din.
- 29) knjiga: GUDERIJAN, **VOJNI MEMOARI**. Strana 623, cena 10 din.
- 30) knjiga: **VOĐENI PROJEKTILI**. Strana 546, cena 45 din.
- 31) knjiga: GRUPA POLJSKIH AUTORA, **ODABRANE OPERACIJE POLJSKE NARODNE VOJSKE**. Strana 432, cena 10 din.
- 32) knjiga: GRUPA SOVJETSKIH AUTORA, **PROBOJ ORGANIZOVANE ODBRANE**. Strana 487, cena 10 din.
- 33) knjiga: HERBERT FAJS, **ČERČIL — RUZVELT — STALJIN**. Strana 840, cena 15 din.
- 34) knjiga: MIDEILDORF, **TAKTIKA RODOVA I SLUŽBI**. Strana 671, cena 8 din.
- 35) knjiga: GRUPA SOVJETSKIH AUTORA, **TAKTIČKI PRIMERI BORBE**. Strana 264, cena 8 din.
- 36) knjiga: Ešer Li, **VAZDUŠNA MOĆ**. Strana 288, cena 6,50 din.
- 37) knjiga: MONTROS, **NEBESKA KONJICA**, (Studija o helikopterima). Strana 307, cena 7 din.
- 38) knjiga: MELENTIN, **OKLOPNE BITKE**. Strana 448, cena 8,50 din.
- 39) knjiga: GRUPA SOVJETSKIH AUTORA, **RAZVOJ TAKTIKE SOVJETSKE ARMIJE 1941—1945**. Strana 593, cena 13 din.

- 40) knjiga: **ZBIRKA ČLANAKA IZ STRATEGIJE** (I sveska). Strana 646, cena 9 din.
- 41) knjiga: **ZBIRKA ČLANAKA IZ OPERATIVNE VEŠTINE** (I sveska). Strana 597, cena 16 din.
- 42) knjiga: **ZBIRKA ČLANAKA IZ TAKTIKE** (I sveska). Strana 803, cena 12,50 din.
- 43) knjiga: **ZBIRKA ČLANAKA IZ VOJNE PSIHOLOGIJE**. Strana 489, cena 10 din.
- 44) knjiga: Maršal JERJOMENKO, **NA ZAPADNOM PRAVCU**. Strana 336, cena 6 din.
- 45) knjiga: Maršal ČUKOV, **ODBRANA STALJINGRADA**. Strana 423, cena 6 din.
- 46) knjiga: **TRANZISTORI** (prevod sa engleskog). Strana 464, cena 11 din.
- 47) knjiga: GRUPA SOVJETSKIH AUTORA pod redakcijom generala armije KUROČKINA, **METODIKA VOJNO-NAUČNOG ISTRAŽIVANJA**. Strana 384, cena 6,50 din.
- 48) knjiga: NASTAVNICI VOJNOPOLITIČKE AKADEMIJE, »LE-NJIN«, **MORALNO-POLITIČKI FAKTOR U SAVREMENOM RATU**. Strana 382, cena 11 din.
- 49) knjiga: ŠTERNBERG, **VOJNA I INDUSTRIJSKA REVOLUCIJA**. Strana 360, cena 11 din.
- 50) knjiga: IVANOV i TJAPKIN, **INFRAČRVENA TEHNIKA U VOJSCI**. Strana 351, cena 18 din.
- 51) knjiga: BUĐONI, **PREĐENI PUT**. (Memoari iz oktobarske revolucije). Strana 486, cena 7,50 din.
- 52) knjiga: POPELJ, **U TEŠKO VРЕME**. Strana 400, cena 7 din.
- 53) knjiga: LOKTIONOV, **DUNAVSKA FLOTILA U VELIKOM OTADŽBINSKOM RATU**. Strana 321, cena 16,50, din.
- 54) knjiga: POPELJ, **TENKOVI SU OKRENULI NA ZAPAD** (druga knjiga pišeće triologije). Strana 438, cena 11 din.
- 55) knjiga: Maršal SOKOLOVSKI, **VOJNA STRATEGIJA** (rad grupe autora). Strana 548, cena 11 din.
- 56) knjiga: SEMJONOV, **RAZVOJ SOVJETSKE OPERATIVNE VEŠTINE**. Strana 450, cena 12,50 din.
- 57) knjiga: AKADEMIJA NAUKA SSSR, **VELIKA BITKA KOD MOSKVE**. Strana 366, cena 12 din.
- 58) knjiga: GRUPA SOVJETSKIH AUTORA, **O SOVJETSKOJ VOJNOJ NAUCI**. Strana 420, cena 12,50 din.
- 59) knjiga: KEGL i MENSON, **POMORSKI RAT U KOREJI**. Strana 564, cena 18,50 din.
- 60) knjiga: KOLESNIKOV, **ZORGE**, Strana 246, cena 7 din.
- 61) knjiga: GONČARENKO, **KIBERNETIKA U VOJSCI**. Strana 409, cena 10 din.
- 62) knjiga: GRUPA SOVJETSKIH AUTORA, **BITKA ZA LENJINGRAD**. Strana 785, cena 36 din.

- 63) knjiga: ROTMISTROV, **ISTORIJA RATNE VEŠTINE — I.**
Strana 701.
- 64) knjiga: ROTMISTROV, **ISTORIJA RATNE VEŠTINE — II.**
Strana 880, cena I i II knjige 50 din.
- 65) knjiga: POPELJ, **PRED NAMA JE BERLIN.** Strana 470, cena 15 din.
- 66) knjiga: BUDONI, **PREDENI PUT — II.** (Memoari iz oktobarske revolucije). Strana 425, cena 15 din.
- 67) knjiga: EKLZ, **LOGISTIKA U NACIONALNOJ ODBRANI.**
Strana 357, cena 20 din.
- 68) knjiga: M. N. ALEŠKOV, J. J. ŽUKOV, **OSNOVI RAKETNOG ORUŽJA.** Strana 442, cena 25 din.
- 69) knjiga: PLJASKIN, LISUHIN i RUVINSKI, **INŽINJERISKO OBEZBEDENJE BORBENIH DEJSTAVA,** Strana 358, cena 22 din.
- 70) knjiga: MANŠTAJN, **IZGUBLJENE POBEDE.** Strana 686, cena 30 din.
- 71) knjiga: IVANOV, ŠEMANSKI i JANOV, **KOMANDOVANJE JEDINICAMA U BOJU.** Strana 251, cena 17,50 din.
- 72) knjiga: BOFR, **UVOD U STRATEGIJU,** Strana 146, cena 10 din.
- 73) knjiga: LUKOV i PLATONOV, **VOJNA PSIHOLOGIJA —**
Strana 418, cena 21 din,
- 74) knjiga: ŠVARC, **STRATEGIJA JUČE, DANAS, SUTRA —**
Strana 219, cena 18 din.
- 75) knjiga: GRUPA SOVJETSKIH AUTORA, **TAKTIKA.** Strana 264, cena 26 din.
- 76) knjiga: TRNSKI, **NE TAKO DAVNO —** Delo je u pripremi.
- 77) knjiga: GRUPA SOVJETSKIH AUTORA, **OPŠTEVOJNA ARMIJA U NAPADU —** Delo je u pripremi.
- 78) knjiga: ARON, **VELIKA DEBATA —** Delo je u štampi.
- 79) knjiga: BOFR, **ZASTRAŠIVANJE I STRATEGIJA —** Delo je u pripremi.
- 80) knjiga: HOHA, **TERITORIJALNA ODBRANA ZEMLJE —**
Strana 260, cena 18 din.
- 81) knjiga: MIHALSKI, **STRATEGIJA I TAKTIKA TERITORIJALNE ODBRANE —** Delo je u štampi.
- 82) knjiga: KRISENKO, **SAVREMENI SISTEMI PVO —** Delo je u pripremi.
- 83) knjiga: BOFR, **STRATEGIJA AKCIJE —** Delo je u pripremi.
- 84) knjiga: TOMPKINS, **ORUŽJE TREĆEG SVETSKOG RATA —** Delo je u pripremi.
- 85) knjiga: GREČKO, **BITKA ZA KAVKAZ —** Delo je u pripremi.

REZNIČENKO

T A K T I K A

Redigovao prema originalu
pukovnik Milan Glumac

*

Jezički redaktor
Veljko Aleksić, prof.

*

Tehnički urednik
Andro Strugar

*

Korektor
Biljana Đorđević

Štampanje završeno aprila 1969.

Tiraž 2000.

Cena 26 din.

39